

Keyifli Okumalar Dileriz

Binlerce kategoride milyonlarca PDF e-kitap, ders kitapları, dergiler ve romanlara platformumuz üzerinden ücretsiz ulaşabilirsiniz.

RESMİ WEB SİTEMİZ

<https://rantey.org>

Yedek ve Duyuru Kanallarımız

Sitemize erişim engeli gelmesi veya adres değişikliği durumunda aşağıdaki kanallardan güncel giriş adresine erişebilirsiniz:

- Telegram: <https://t.me/birkitapbir>
- WhatsApp Kanalımız : <https://whatsapp.com/channel/0029VbDHv8uE50Us4lvMoc0Y>

221B

2 AYLIK POLİSİYE DERGİ
TEMMUZ-AĞUSTOS 2020 SAYI: 27 FİYAT: 20TL

*İrkçilik ve Polis Şiddetine
Rağmen Hayatta
Kalanların “Kara”sı*

SİYAHILARIN POLİSİYESİ

ISSN 2149-9950

BAYTAN UĞUR YEM

ÖLDÜREN

ROMAN

Mylos
Kitap

TÜM KİTAPÇILARDA

BİTMEYEN BİR MÜCADELENİN TARİHİ

ABD’de George Floyd, gözüne alınırken 8 dakika boyunca polisler tarafından nefessiz bırakılması sonucu hayatını kaybetti. Bu ölüm, polis şiddeti ve ırkçılık meselelerini tüm dünyada tekrar gündem haline getirdi. Sadece ABD’de değil, dünyanın neredeyse her ülkesinde benzer sorunlar yaşandığı için pek çok ülkede insanlar pandemiye rağmen protesto gösterileri yaptı.

Siyahların kölelikten bugüne mücadeleye geçen, zorlu bir tarihi var. Bu elbette edebiyatta, sanatta da karşılığını bulan bir tarih. Artık “kronikleşmiş” olan ırkçılığın neden ortaya çıktığı ve ne olduğuna dair Kara Panterler üyesi Assata Shakur’un 1975’te mahkemede jüri karşısında yaptığı konuşmanın metnini bu nedenle yayımlama kararı aldık. Shakur’un konuşması, ırkçılığın ne olduğunu, nasıl bir politikanın devamı olarak hayatımızı belirlediğini ve nasıl sonlanacağını sarıh bir biçimde ifade ediyor. 45 yıl önce yapılan bu konuşmanın halen geçerliliğini koruması ise üzücü olduğu kadar çarpıcı.

Suç, suçluları ve suçluları yakalamaya çalışan dedektifleri anlatan polisiyede siyahlar uzun süre boyunca sadece suç işleyenler olarak gösterildi. Siyah karakterler, beyaz adamlar tarafından yazıldı. Suç tarihi ve popüler kültür alanında ABD’deki Albany Üniversitesi’nde profesör ve aynı zamanda polisiye roman yazarı olan Frankie Bailey, kapak dosyamızın ana yazısında bu tarihi anlatıyor: Siyah suç edebiyatı tarihinin kısa bir özeti. Bailey, siyah yazarların zaten uzun süre yayıncılık dünyasında kendilerine eşit yer bulamadığını, bu durumun son yıllarda olumlu anlamda biraz daha değiştiğini özellikle vurguluyor. Ve değerli yazısında siyah suç edebiyatının ortaya çıkışını, siyah karakterlerin polisiyede nasıl yer bulduğunu örnekleriyle ortaya koyuyor.

Tüm dünyada okunan, romanları film ve dizilere uyarlanan başarılı eserlere sahip siyahların polisiyesi. Biz de Türkiye’nin tek polisiye kültür dergisi olarak okurlarımıza, hakkında çok az Türkçe kaynak olan bu eserlere dair, siyahların mücadelesini de içeren arşivlik bir dosya hazırlamak istedik. Bu dosyayı hazırlarken sadece konunun tarihine dair kaynakların değil, siyah yazarların yazdığı polisiye roman serilerinin de dilimizde yayımlanmadığını fark ettik. Umuyoruz ki bu dosya, çok iyi polisiye roman yazarları olan bazı isimlerin Türkiye’deki yayıncıların da dikkatini çekmesini sağlar.

Bir polisiye klasiği: *Peder Brown* (Father Brown). BBC tarafından 2013’ten beri aynı adla uyarlanan başarılı dizinin yapımcısı Will Troter ve başrol oyuncusu Mark Williams ile Fulya Turhan çok keyifli söyleşiler gerçekleştirdi. Dizi, uzun süredir yayında olmasına rağmen ülkemizde bir kanal ya da platformda yayınlanmıyordu. Geçtiğimiz aylarda BBC First, Türkiye’de de yayın hayatına başlarken özellikle biz polisiyeseverlerin dikkatini çeken diziler de Türkçe dil seçeneğiyle yayınlanmaya başladı. Henüz *Peder Brown* dizisini izlemeyenler için önce röportajı okumalarını, sonra diziye başlamalarını öneririz.

Sağlıklı ve keyifli bir yaz dileğiyle...

221B, Sayı 27, Temmuz-Ağustos 2020

İlki Aylık Süreli Yayın

Yayın Yönetmeni: Özlem Özdemir
ozlem@mylosyayingrubu.com

Editör:

Fulya Turhan
fulya@mylosyayingrubu.com

Onur Bayrakçıkan

onur@mylosyayingrubu.com

Ufuk Kaan Altın

kaan@mylosyayingrubu.com

Yoldaş Özdemir

yoldas@mylosyayingrubu.com

Kapak Çizimi: Kemal Ertuğ

İç Tasarım: Eren Taymaz

Reklam ve Proje: Yoldaş Özdemir

221bdergi.com | bilgi@221bdergi.com

facebook.com/221bdergi |

twitter.com/221bdergi |

instagram.com/221bdergi

Online sipariş ve yıllık abonelik için:

dukkkan.mylosyayingrubu.com

Mylos Yayın Grubu Yayıncılık Danışmanlık

Hizmetleri Ltd. Şti. adına İmtiyaz Sahibi ve

Sorumlu Yazı İşleri Müdürü:

Özlem Özdemir

Adres: Caferağa Mah. Dr. Şakirpaşa Sok.

No:3/A Kadıköy - İstanbul

Tel: 0543 345 46 00

Baskı: Dünya Eko Basım

Yayın ve Dağ. Tic. ve San. A.Ş.

Tel: 0212 6986565/1207

basimevi@dunyaeko.com

Sertifika No: 28545

Dağıtım: Dünya Dağıtım 0 212 440 2843

221B’de yayımlanan tüm yazı, çizim ve

karakterlerin yayın hakları saklıdır. Yayınevi,

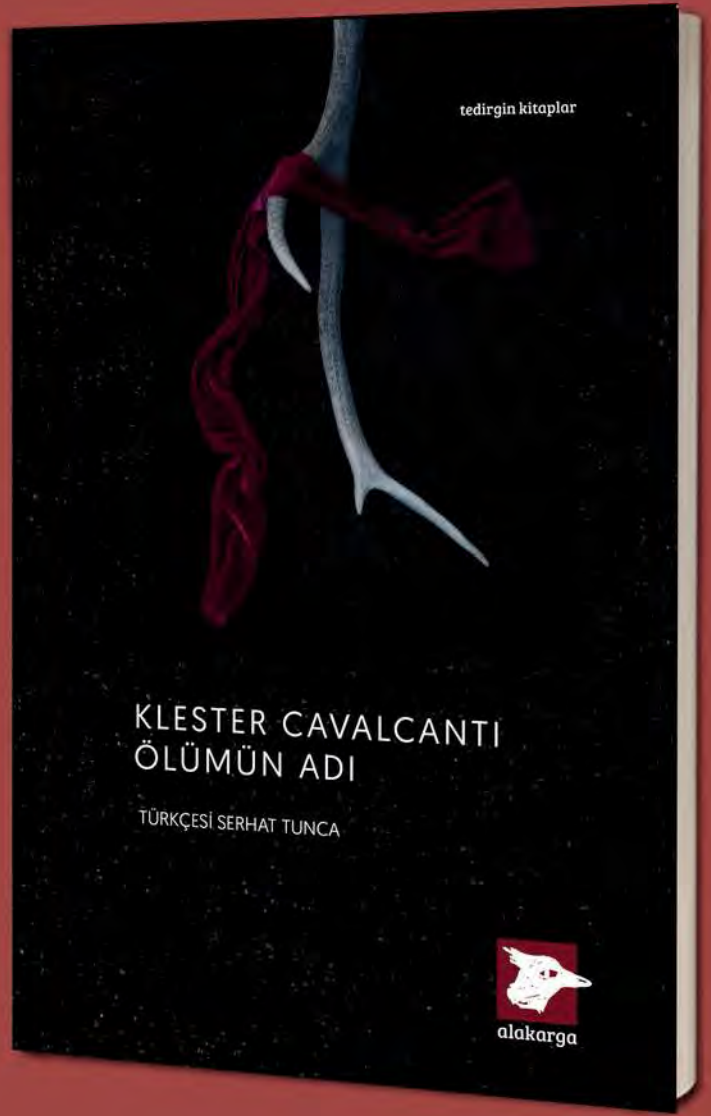
yazar ve çizerin izni olmaksızın hiçbir

yazılı, basılı ve görsel yayın organı ve sanal

ortamlarda kullanılamaz.

YENİ

Klester Cavalcanti, gerçek bir yaşamdan yola çıkarak kaleme aldığı bu belgesel romanında, Brezilya'nın iç yüzüne, dehşet verici bir ölüm ve kan dünyasına götürüyor okuru... "Meslek" yaşamı boyunca beş yüze yakın insanı öldüren Júlio'nun anlattıkları, çağımızın değer yargılarının hâlâ neden anlaşılamadığını gözler önüne seriyor...

"Bir insanın canını aldıktan sonra nasıl bu kadar sakin kalabiliyordu?"

alakargayayinevi

alakargakitap

alakarga_yayinlari

alakarga.com.tr

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - <https://rantey.org>

alakarga

ÖLDÜRME HAKKI MI YA DA ROSA PARKS'IN KOLTUĞU....6
SUAT DUMAN

ÖYKÜ: BÖLGE HİKÂYESİ 8
GÜLCE BAŞER

BOB MORANE: FRANKOFON ÇİZGİ ROMAN DÜNYASININ ÖLÜMSÜZ KAHRAMANI 12
DR. BATUHAN CANTÜRK

GİZLİ SERVİSLER VE CASUSLUK ROMANLARI - KARANLIĞIN AYAK İZLERİ TESS GERRITSEN 16
ÇAĞATAY YAŞMUT

41 YILDIR FBI'IN EN ÇOK ARANANLAR LİSTESİNDE: ASSATA SHAKUR 40
ÖZLEM ÖZDEMİR

MALI ANDERSON NE DİNLER? 49
ONUR BAYRAKÇEKEN

DARREN MATHEWS NE YER, NE İÇER? 54
FULYA TURHAN

SİY AHLARIN BAŞROLDE OLDUĞU DİZİLER, AYRIMCILIĞI ANLATAN BELGESELLER 58

ÇARPICI BİR POLİSİYE: ÖLDÜREN ROMAN VE İRKÇİLİĞA KARŞI POLİSİYE ROMAN 63
EROL ÜYEPAZARCI

DERİN DÖNÜŞÜM: İTALYAN POLİSİYE EDEBİYATINDA "ÖTEKİLER" 68
BÜLENT AYYILDIZ

GECEİN SICAĞINDA - BİR İRK MÜCADELESİ..... 74
ÖZ ERENKÖY KİTAP KULÜBÜ

YEDİ ÖLÜMCÜL GÜNAH 78
ERCAN AKBAY

ÜÇ SORU, İKİ KİTAP, BİR YAZAR: SUÇ NEDİR, NEDEN İŞLENİR? 82
ALPER KAYA

"ÖLÜMSÜZ KADIN" YENİ ROMAN VE SİNEMA..... 84
AHMET MERMER

ÖYKÜ: BİR PANDOMİMCİNİN GÖZLERİ..... 89
EZGİ EGESEL

PARKER BİLAL'İN MAKANA'SI İLE KAHİRE'DE..... 92
ÇAYLAK KİTAP DEDEKTİFLERİ

FRANKIE BAILEY

28

SİYAH SUÇ VE DEDEKTİF EDEBİYATI

20

RÖPORTAJ:

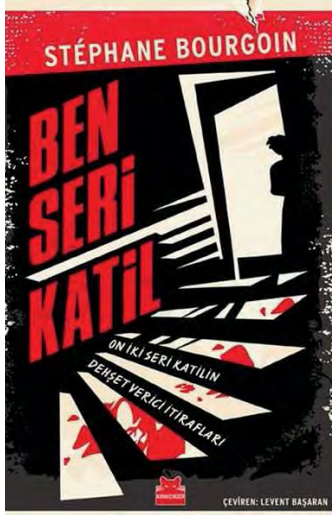
MARK WILLIAMS

RÖPORTAJ:

24

WILL TROTTER

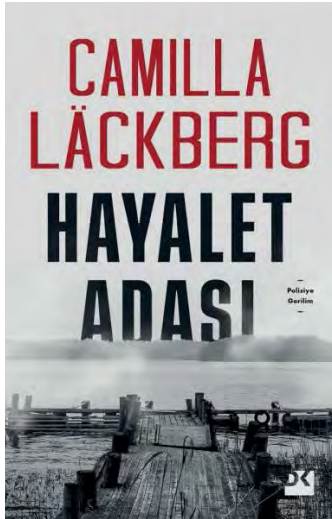

BEN SERİ KATİL

Stéphane Bourgoïn, Çev: Levent Başaran, Kırmızı Kedi Yayınevi

Stéphane Bourgoïn, “seri katil” vakalarını en yakından tanıyan, pek çoğuyla yaptığı görüşmeler üzerinden kitaplar yazan, kitapları 30 dile çevrilmiş bir araştırmacı kimliğiyle uzman polislerle danışman ve hoca olarak hizmet verdikten sonra sahtekar ve mitoman olmakla suçlanan bir “fenomen”. Bazı “yalan”larını kabul etmesi emniyet yetkililerinin gözündeki önemini zedeledi: Hâlâ “seri katil” psikolojisini

en iyi bilen kişi olarak görüşlerine başvuruluyor. Bourgoïn burada deyim yerindeyse ruhlarının derinliklerine iniyor: İşte size farklı zamanlardan, farklı ülke ve coğrafyalardan 12 farklı seri katilin; sayısız insanın canına kıyan 12 sübyancı, ölü seveci, yamyam canının itirafları... Yazdıkları ve hatta çizdikleriyle birinci ağızdan aktardıkları kendi hikâyeleri.

HAYALET ADASI

Camilla Läckberg, Çev: Günes Becerik Demirel, Doğan Kitap

Gözlerini açtığında, uzakta Hayalet Adası’nı gördü. Bu ada onun sığınağıydı, cennetiydi.

Dedektif Patrik, uzun bir aradan sonra işyerine dönmüştür. Eşi Erica aileye yeni katılan ikiz bebekleriyle meşgulken kasaba bir cinayet haberiyle çalkalanır.

Erica’nın liseden sınıf arkadaşı Mats Sverin, evinde ölü bulunmuştur. Genç adamın yaşlı anne ve babası perişandır. Patrik vakayı araştırmaya

başlar. Mats neden Göteborg’dan telaşla ayrılmıştı? Evinin yakınındaki çöp tenekesinde bulunan kesekâğdında ne vardı? Olaydan önce kasabaya komşu Hayalet Adası’na küçük oğluyla yerleşen kadın kimdi?

Polisiyenin İsveçli kraliçesi Camilla Läckberg’den bir solukta okunacak bir roman.

BÜYÜK PLAN

Wolfgang Schorlau, Çev: Hülki Demirel, İletişim Yayınları

Çok zengin siyasi, toplumsal ve tarihi arka plan bilgisini hikâyelerine yedirerek siyasi polisiyeği “iyice siyasileştiren” Schorlau, bu defa Yunanistan iktisadi krizini konu ediyor. Özel dedektif Georg Dengler’in bu defaki vakası, Avrupa Birliği’nin iktisadi krizdeki Yunanistan’a son derece ağır şartlar dayatan bürokrasisi içinde yer alan bir memurun esrarengiz biçimde kaybolması. Dedektifimiz, Almanya ve Yunanistan’daki araştırmalarında, görünürdeki birtakım şüpheli kişilerin ve ilişkilerin berisinde, iki derin kuyuya iniyor. Biri, Nazi işgalinin Yunanistan’daki hesaplaşılmamış korkunç hatırası... Bu hesaplaşılmamış geçmişin Yunanistan’ın kolektif hafızasında bıraktığı travmatik etki. Diğeri ise Yunanistan’la ilgili iktisadi “kurtarma” operasyonu vesilesiyle Avrupa Birliği’nin büyük mali kaynaklarının aslında kimler tarafından, nasıl “kullanıldığını” ucundan gösteren kirlî bir yapı. Arka planda Yunanistan’da iktisadi krizin gündelik manzaraları, Nazi işgali döneminin olayları, Avrupa’nın mali “oligarşisinin” mahreminden sahneler... Dedektif Dengler, “dünyanın en güzel kadını” dediği sevgilisi ve bayıldığı blues müziği eşliğinde, iz peşinde...

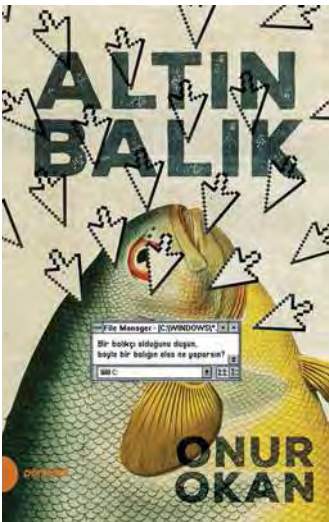

KIZIL TUGAYLAR'IN GİZLİ ÖRGÜTÜ

Dimitris Mamaloukas, Çev: Fulya Aktüre Kocak, İletişim Yayınları

Mamaloukas, 2017'de Yunanistan'ın prestijli ödülleri Anagnostis dergisinin "En İyi Roman Ödülü"ne layık görülen kitabında Avrupa'da sol silahlı mücadele geleneğinin "efsanevi" örgütlerinden Kızıl Tugaylar'ın dünyasını ve trajedisini anlatıyor. Üniversite öğrencisi Alessandro Fontana, Bologna'da birdenbire ortadan kaybolur. Annesi, eski arkadaşı özel dedektif ve onun arkadaşı bohem havalı bir sahaf hep birlikte kayıp öğrenciyi aramaya koyulurlar. Alessandro'nun çalışma masasında

açık duran eski basım bir Che Guevara kitabı... Evde parke altından çıkan bir silah... Tesadüfen bulunan bir müsvede sayfasının polisiye bir kitapta yer alması... Gitgide derinleşen bir muamma, artan bir gizem... Bu ipuçları onları ucu Kızıl Tugaylar'a çıkan bir yola sokar. Farklı anlatıcıların söz aldığı dinamik kurgusuyla son derece sürükleyici bir siyasi polisiye.

ALTIN BALIK

Onur Okan, Portakal Kitap

Herkesin oynadığı bir bilgisayar oyunu ve galibiyetin getirdiği vahşet... Patlayan bir bomba ve işe yetiştirme telaşı sonsuza kadar biten ve akşam sevdiklerine dönemeyecek insanlar... Patlamanın ardından yüz binlerce ekrandan işitilen şu sözler: "Ne görüyorsunuz? Ne duyuyorsunuz? Neye inanıyorsunuz? Ben sizin adınıza bir cevap vereyim. Yalanlar görüyor, yalanları dinliyor ve yalanlara inanıyorsunuz. Sizi her an, her saniye ve her yerde, kesintisiz bir şekilde kandırıyorlar. Sanırım siz, bu durumdan mutlusunuz. Teknoloji sizin için bir nimet ve sizler de onun

iflah olmaz müptelaları. Hadi, biraz gerçeklerden konuşalım." Bu sözlerin sahibi kim? Bir sonraki eylemi ne olacak? Onu kim durduracak?

Altın Balık ise bu nefes kesen macerada dünyanın en gösterişli labirentinin dar sokaklarından çıkıp mısralara dokunan şairlerin gölgesinde geziniyor... Peki, Altın Balık parmaklarının ucunda taşıdığı laneti kahramanca bir dokunuşa çevirip iyiliğe ilham verebilecek mi?

İKİ HAMLEDE ZAFER

William Faulkner, Çev: Talat Sait Halman, Ünal Aytür, Yapı Kredi Yayınları

William Faulkner'ın polisiye öykülerini bir araya getiren *İki Hamlede Zafer*'in merkezinde Savcı Gavin Stevens var: Hem doğup büyüdüğü bölgeyi ve oranın insanını çok iyi tanıyan bir "Güneyli" hem de Harvard'da ve Heidelberg'de okumuş, eski Yunancadan çeviriler yapan bir entelektüel. Stevens, Faulkner'ın destansı coğrafyası Yoknapatawpha'da işlenen cinayetleri çözerken bu iki dünyayı iyi tanımasından destek alacaktır. Vakaları bir dedikodu havası içinde takip eden bölge halkı ve Stevens'in yanından ayrılmayan, olayları onun bilinci aracılığıyla izlediğimiz yeni-yetmelik çağındaki yeğeni Charles bu öykülerde okura eşlik eder.

Daha önce yayımlanan ilk beş öykünün yanına, Türkçesi ilk kez bu kitapta yer alan ve bir romanın uzunluğuna ve derinliğine sahip son uzun öykünün eklenmesiyle Faulkner'ın polisiye dünyası Türkçede tamamlanmış oluyor.

Klasik polisiyenin sınırlarını zorlayan bu öykülerde, cinayetleri aydınlatan keskin bir zekânın yanı sıra bir coğrafyanın ve insanların yerelden evrensele uzanan portreleri de var.

ÖLDÜRME HAKKI MI YA DA ROSA PARKS'IN KOLTUĞU

Amerika sadece kendi yurttaşlarının hatırı sayılır bir kesimine değil, dünyanın bizim de yaşadığımız çok geniş bir kısmına şövalyeleri aracılığıyla demokrasi ve uygarlık götürmeye devam ediyor. Buna mecbur da. Ayakta tutmaya çalıştıkları “Amerikan Rüyası” her şeyin bembeyaz olduğu bir körlükten fazlası değil. Ancak bir siyahın bozacağı bembeyaz bir körlük.

Pek çok eseri beyazperdeye de uyarlanan Amerikalı hukukçu-yazar John Grisham'ın kurgu olmayan tek kitabı *Masum Adam* da dahil tüm kitapları Amerikan hukuk sistemine pratikteki sorunlar üzerinden “şöyle bir” bakar. Şöyle bir, çünkü daha ziyade uygulayıcı hatalarının kararttığı insan hayatlarıyla ilgilenmiş, en çok bunun yarattığı toplumsal güvensizliğe işaret etmekle yetinmiştir. Bir sistem sorununa işaret etmemiş, kimi zaman kasıtlı olarak kimi zamansa ihmalden kaynaklı uygulama hatalarını teşhir etmiştir John Grisham. Amerika'nın aksayan, kötü yanlarını pratikteki tekil örneklerle anlatıp ona, Amerika'ya yol, dünyanın geri kalanına da eleştiriden rahatsız olmayan, özgürlükçü Amerika'yı göstermiştir. Gerçek suç dosyalarına kolayca erişebilen Grisham, uygulayıcıların kasıtlı ve/veya ihmali kabahatleriyle bir fecaate dönüşen yargılamalara her kitabında başka bir alan bilgisi katmayı ihmal etmemiştir; sağlık sistemi, finans vb. İşte Grisham formülünün ırkçılık eleştirisi katılmış sürümü, çok okunan kitabı *Öldürme Zamanı* (A Time to Kill) 1996'da sinemaya uyarlanmıştı. *Öldürme Zamanı* esas olarak bir mahkeme filmi. İlk çeyreği hikâyenin geçtiği kasabadaki politik gerilimin resmedilmesine, ikinci çeyreği kişisel bir dramın toplumsal isyanın manivelasına dönüşmesine ve aydın kadroların gelgitlerine,

üçüncü çeyreği yüz yıllara yayılan ırkçılık tartışmalarına ve yargı sisteminin problemlerine ayrılmış. Film her üç başlıkta da tartışmalı bir pozisyon alıyor. Bunda kitapta ve yazar John Grisham'dan çok, yönetmen Joel Schumacher'in adaleti kendi elleriyle sağlayan sıradan insanların hikâyelerini anlatmadaki abartılı iştahının payı olduğunu düşünüyorum. *Falling Down*, 8 MM hatta o renkli ama zevksiz Batman uyarlamaları da dahil içten bir bireysel adalet savışçısı gibi özenle inşa edilmiş filmografiye sahiptir Schumacher.

Film inkâr edilemez şekilde sarsıcı bir hikâyeye sahip. Siyah-beyaz geriliminin çok yüksek olduğu bir kasabada 10 yaşında siyah bir kız, iki “beyaz” tarafından tecavüze uğruyor, işkence görüyor ve asılıyor fakat ölmüyor. İki beyaz kolayca teşhis edilip tutuklanıyor. Mahkemeye çıkacakları gün, 10 yaşındaki kızın babası yoksul işçi Samuel L. Jackson, en fazla 10 yıl yatıp tahliye edilecek iki adamı, hak ettikleri cezanın ölüm olduğunu düşündüğü için öldürüyor. Film acılı ve anlaşılır, kabul edilebilir bir intikam arzusuyla yanıp tutuşan babanın filinin ceza gerektirip gerektirmediği üzerine yoğunlaşıyor. Ölen iki adamın suçlu oldukları o kadar tartışma dışı ki, film onlarla ilgilenmiyor bile. Filmin sorduğu sorular kısaca: Suçun cezasını kim kesecek, kurumların güvenilirliğini hangi araçlarla ölçebiliriz ve yüz yıllardır gelmesi beklenen

adalet, siyahlar için bir aldatmaca değilse nedir? Filmin muammasını, özetlemeye çalıştığımız bu politik ve felsefi sorunlar oluşturuyor. Dolayısıyla “kim yaptı?” polisiyesi arayanlar hayal kırıklığına uğrayacaktır. Diğer taraftan, karşımızdakine bir isim vermek gerekirse “suçlu kim?” polisiyesi demek doğru olur. Apaçık ortada olan faillere rağmen filmin iki saati aşan süresi boyunca sorduğu ve yanıt aradığı soru bu çünkü!

ROSA PARKS'IN KOLTUĞU

Amerika’da ırkçılığın tarihi, düzünden anlatılmış bir Amerikan tarihidir bir yönüyle. Amerika kıtası kadim sahiplerinden silahla alındı; yerliler önce canlarını, sonra vatanlarını bıraktılar. Kıtanın işgali (keşfi) bir patlama halinde katliamlara yol açmış, bu yeni dünya birilerinin yurdu olmaktan çıkıp birilerinin arsasına dönüşürken açıklama isteyen bazı önemsiz detaylar baş göstermişti: Arsa sahipleri, yurt sahiplerini bu kıtayı hak etmeyecek kadar geri, ilkel, medeniyetten bihaber, ölse de fark etmeyecek sürüler gibi resmettiler. Kendileriniyse bunun tam karşısında konumladılar; kültürü üstün, dili üstün, medeniyeti üstün, aklı, zekâsı ve nihayet rengi üstün! Bunu hem kendilerini hem de dünyanın geri kalanını ikna etmek için yaptılar. Kendileri ikna oldu, dünyanın geri kalanını ikna etmek için hâlâ çalışıyorlar!

Yine de bugün ırkçılık dendiğinde insanlık artık kıtanın sömürgeleştirildiği o ilk dalgaya değil, hâlâ oluk oluk kan akan yere çeviriyor gözünü: Afrika kökenli ABD yurttaşlarını nefret ve ayrımcılıkla tutsak almış üstün Amerikan ahlakına. Oraya, ABD’ye zorla, zapt edilerek getirilen o ilk nesillerden itibaren siyahlar, Kuzey Amerika’nın yeni sahiplerinin hizmetçileri addedildiler. Kas güçlerinden ses tellerine, rahimlerinden kanlarına, derilerine ve dişlerine dek artan bir hırs ve hınçla sömürdüler. Öyle ki beyaz derili sıradan bir Amerikalı için bu derisi siyaha boyalı insanlar, insan âleminin bir parçası değildiler. Bir at kadar bile değer görmediler, belki o atın eyeri kadar kıymetli ve ancak o kadar anlamlı birer eşyaya dönüştüler. Kuşaktan kuşağa aktarılan bu halin Amerika’da doğmuş siyahlarda bile içselleştirilmiş olduğunu mesela Toni Morrison çarpıcı bir dille anlatır. İç savaşa, onca politik mücadeleye rağmen aşılamayan şey de bu oldu. Sıradan kalabalıkların ruhuna işlemiş düşmanca körlük aşılamadı, aşılmak istenmedi: İyi olan her şey beyaz kabul edildi, siyahlar bile!

1955 yılında, Hristiyan âleminin Noel’i idrak ettiği o sevgi, uyum ve bağışlama takviminde Rosa

Parks adında siyah bir kadın, bindiği otobüste bir koltuğa oturmaya ve ondan kendisine yer vermesini isteyen beyaz adama itiraz etmeye karar verdi! Amerika’da hâlâ yürürlükte olan şövalye zihniyeti, o koltuğun hesabını tutmaktadır. *Öldürme Zamanı*’ndaki gibi ağır tecavüz hikâyesini bir de bu zemin üzerinde okuyalım.

Film, çocuğunun tecavüzcülerini öldüren babanın beraat etmesiyle bitiyor. Size yapılanlardan sonra bu kadarına hakkınız var, denmiş oluyor bir bakıma. Fakat bu gerçekten de Amerika’nın adaleti: Bireysel silahlanmayı ve bireysel adaleti teşvik eden bu bakış açısının varacağı yer, sonuçta siyahların kaybedeceği bir kaos dünyasıdır. Bu ve çok sayıda tartışmalı önerme sebebiyle filmin Fransa’da protesto edildiğini, sinemalarda orijinal adıyla değil, bir yargı yerine bir sorun ifade etmesi için yumuşatılarak *Öldürmek Hakkı*? gibi tuhaf bir isimle gösterime girdiğini de hatırlatalım.

Amerika sadece kendi yurttaşlarının hatırı sayılır bir kesimine değil, dünyanın bizim de yaşadığımız çok geniş bir kısmına şövalyeleri aracılığıyla demokrasi ve uygarlık götürmeye devam ediyor. Buna mecbur da. Ayakta tutmaya çalıştıkları “Amerikan Rüyası” her şeyin bembeyaz olduğu bir körlükten fazlası değil. Ancak bir siyahın bozacağı bembeyaz bir körlük.

BÖLGE HİKÂYESİ

DEVAM

Telefonu kapattığımda Serhan Tıgılı hesabı ödüyordu. Alelacele çantamı açıp katılmak istedim. “Olur mu öyle şey Vildan Hanım, misafirimsiniz...”

Aslında bıçak sözcüğünü kullanmamıştım. Nefise de yüksek sesle konuşan bir kadın değildi. Ama, “Hemen geliyorum,” bütün dillerde aynı anlama gelir. Serhan Tıgılı da Nefise ve hemen gelmek sözcüklerini yan yana işittiğinde ortada olağandışı şeylerin olduğunu anlamayacak türden bir adam değildi. Birlikte kalktık. Beni arabama bıraktı. Bu arada ben de Nefise’nin söylediği hastanenin konumunu Google’da arıyordum. Tam arabama binecekken beni durdurdu.

“Biliyorum, nizami değil. Biliyorum, ofisteki herkes kadar şüpheliyim. Ancak kabul ederse- nize sizin uygun bulduğunuz şekilde size yardım etmek istiyorum. Hiç olmazsa Nefise’den daha az şüpheliyim, Cenk’le meselem yok.”

“Olmadığına emin miyiz?”

El hak, adam ofistekilerden açık ara daha zeki-ydi. Ne yazık ki bu, onu daha az şüpheli kıl- mıyordu. Aslında ofise tarantula getirebilecek çaptaki tek personeldi, gördüğüm kadarıyla... Suçu da başka birine yıkabilecek...

Gülümseyerek, “Gerçekten yok,” dedi. “Sizi an- lıyorum ve onur da duydum. Bu tuhaf festival için benden şüphelenmeniz, beni diğerlerin-

den ayrı tuttuğunuzu da gösteriyor.”

Gülümsedim.

“Evet, bir sigortacı için fazla iyisiniz...”

“Siz de...”

“Ben zaten müfettişim. Büyük avcı sizsiniz...”

Bununla binleri bulan portföyünü kastettiğimi biliyordu. Bekleliyordum, önüne bakıp utan- gaç utangaç güldü. Birden aklıma işim geldi. Arabaya binerken, “Ancak maalesef olay ‘festi- val’ın biraz ötesine geçti! Sabah erkenden ofis- te olmanızı rica edeceğim,” dedim.

Hastane Alsancak’taydı, aslında çok da yakın- dı. Olay az ileride gerçekleşmişti. Oysa adam Bornova’da oturuyordu. Demek işten çıkınca ya eve gitmemiş ya da akşam yine aynı za- manda şehrin eğlence merkezlerinden belki en harketlisi olan Alsancak’a gelmişti. Tek başına. Eşi olayı duyar duymaz yaşlı gözlerle hastane- ye gelmişti, memurun söylediğine göre... Nefi- se, düşündüğüm kadar tedirgin görünmüyor- du. Gerçi söylediğim gibi, pek nadir tedirgin görünürdü.

Genel müdürü arayıp gelişmeleri haber ver- dim. Olan biteni anlattım. Beklemediğim şekil- de, “Serhan Tıgılı’yla bir daha konuşsana,” dedi, “çok eski dostumdur o benim... Adam hem hile çevirmeyecek biri hem de bunlara ihtiyaç duy- mayan... Bence orada en temiz olan odur.”

“Sizi çok iyi anlıyorum. Benim de aklımdan bunlar geçiyor. Ama işe yeni alınan şu müş-

teri temsilcisi... Onu zayıflatmak için alınmış olabilir. Bu ihtimal de onu bir anlamda şüpheli kılmaz mı?"

"Kılmaz, Vildan... Serhan aileden varsıldır. Bir süredir de emekliliğe ayrılmak istiyor zaten..."

"Dediğinizi yapacağım. Ama son bir soru: Uzaktan çok parlak görünen Nefise Hanım, şu an gözümde son derece şüpheli durumda... Bu noktaya nasıl geldiğimden kendim bile emin olamıyorum. Bir miktar Tıgılı'nın etkisi olabilir. İnsanı yönlendirme yeteneği yüksek. Ve sonuçta derdi para ve şöhret değilse bile amirinin saçma sapan manevralarını cezalandırmayı isteyen biri olabilir. Bunun önünde engel yok." Genel müdür derin bir nefes aldı. Onunla yıllardır çalışıyorduk. Aramızda amir-memur iletişiminden öte iyi bir dostluk da gelişmişti. Sonra yavaş yavaş devam etti.

"Şüphelerini anlıyorum Vildan... Ancak şu hayatta prensip olarak bu olaydan en az çıkarı olan kişiye şerh koyarak da olsa güvenmek gerekir. Ben 30 yıllık arkadaşımı iyi kötü tanıdığımı düşünüyorum. Onunla hukukumuz tahmin edebileceğinden daha derindir. Her yıl aynı yerde tatil yaparız. Fakat yine de kabul ediyorum, bu tuhaf olayda kimse aklanmış değil. Olay yarın polise geçecek, eğer bu gece çözemezsen. Belki haksızlık ediyorum. Ama Serhan'ı tartarak dinleyecek ve onun bilgilerinden yararlanarak olayı çözecek kapasitede birisin bence..."

Aslında gerçekten bana haksızlık ediyordu çünkü uykusuz bir geceyi ima ediyordu. Elimdeki bilgiler yetersizdi ve polisten önce olayın mantığını çözmeyi deneyecektim. Çantamdan bir sigara alıp binanın dışına çıktım. Çakmak ararken burnuma bir çakmak uzandı: Serhan Tıgılı.

"Sanırım genel müdürümle konuştunuz?"

Gülerek, "Evet," dedi, "gerçi sizi bundan önce de bulabilirdim."

"Evet, hastane takip mesafesinde..."

"Ben insanları takip etmem Vildan Hanım. Ama Nefise Hanım, Whatsapp grubuna mesaj atarsa benden de gizlenen bir şey kalmaz."

Biraz hızlı mı gidiyordu Nefise? Yarın herkesin mesaide olmasını ve polise ifade vermesini istediği mesajda, bulunduğumuz hastanenin adı bile vardı.

"Adresi niye vermiş?"

"Sorarsanız, şeffaflık diyecektir."

"Şu Cenk'in eşiyle bir konuşsak mı?"

"Size eşlik etmekten onur duyuyum, Vildan Hanım."

Filmlerden fırlayan jestleri, nezaketi ve şıklığıyla şaşılacak bir cazibesi vardı Serhan Tıgılı'nın... Üzerine de düzgün Türkçesi ve iyi esprileri eklenince gencecik kızların ona nasıl kapıldığını tahmin etmek zor değildi. Bir "Good Old Fashioned Lover Boy"un 50'lerindeki haliydi.

Cenk'in eşi Neval Hanım, 40'larında, sade giyimli, kumral bir kadındı. Soruları ben soruyordum ama cevapları gözünü alamadığı Serhan Bey'e veriyordu.

"Siz önceden tanışıyorsunuz değil mi?"

"Tabii ki... Eşim de Serhan da yıllardır burada. Vildan Hanım, eşimin dışarıda ayrı bir dünyası vardır. Çoğu arkadaşımı hiç tanımam. Yıllardır evliyiz sonuçta... Telefon filan gelmedi, önceden planlanmış bir buluşma gibiydi. 'Arkadaşlarla içeceğiz,' dedi. Haftada bir içmeye giderler."

"Kimler?"

"Hiçbir şey bilmiyorum. Söylemezdi, ben de sormazdım. Gece 11 gibi dönerdi zaten."

"Gündüz olanlardan haberiniz olmadığımı mı söylüyorsunuz?"

"Gündüz bir şey mi oldu?"

"Eşiniz eve erken geldi. Bu sizi şaşırtmadı mı?"

"Doğrusu gelse bilemeyebilirdim. Çocuklar okulda, ben de işteyim. Ama gerçekten eve geldiğini düşünmedim. Çünkü eve geldiğimde çantası yoktu ortada..."

Gerçekten de kadın, işimi hiç kolaylaştırmıyordu. Adeta yüzünün içine bakmaya çalışarak sordum çünkü doğruyu söylediğinden emin olamıyordum.

"Neval Hanım, eşiniz bir süredir tehditler alıyordu. Buna rağmen nerede olduğunu merak etmiyor muydunuz?"

Kadın bunu işitince bembeyaz oldu. Titrek bir sesle, "Ne tehdidi?" diye sordu. Şaşıрма sırası bana gelmişti. Bu adam bunca tehdit alır ve ür-küntü halinde izne çıkarken hayat arkadaşına başına gelen beladan gerçekten söz etmemiş olabilir miydi? Israr ettim.

"Eşiniz bugün bir haftalık rapor aldı. Niye aldığını size söylemedi mi?"

"Söylediğim gibi bugün gündüz görüşmedik. Aramadı da..."

"Çok affedersiniz ama mesleğiniz neydi?"

Kadın, kafası başka bir yerde olduğu besbelli bir yüz ifadesiyle yanıtladı.

"Mali müşavirim. Bir firmada görev yapıyorum."

Serhan'la bakıştık. Başımla yaptığım hafif işareti doğru yorumladı ve Neval Hanım'a

dostane bir edayla yaklaşıp, “Nevalciğim, Vildan Hanım kurum iç müfettişi. Eğer bu işi içeride çözemezsek tamamen adliyeye intikal edecek. Cenk’in mafyayla birtakım işler çevirdiğine dair şüpheler var. Tehditler filan... Bildiğin bir şey varsa Vildan Hanım’a anlatsan iyi olur. Belki içeride çözeriz ve adli süreç evinizi bağlamaz. O durumda Cenk sadece mağdur olur çünkü... Anlatabiliyor muyum?”

Galiba Neval Hanım kocasından daha zeki bir kadındı. Daha düzgün olduğu kesindi ya da çok iyi rol yapıyordu.

Başını sallayıp sordu.

“Son zamanlarda rutininde bir tuhaflık yoktu. Bende kuşku uyandıracak telefonlar filan gelmedi. İnanın, şaşkınum şu an... Üstelik kocam içeride hayat mücadelesi veriyor. Çok kan kaybetmiş. Bilmediğim bir ayrıntı olabilir mi? Siz sorun.”

“Cenk Bey işyerinden en çok kiminle görüşürdü?”

“Hemen hemen hiç kimseyle. Arada Nefise Hanım’la telefonlaşırlardı. Son dönemde artan bir trafik olmadı. Yıllardır iki akşamda bir Nefise Hanım arar, Cenk de süreçlerle ilgili bilgi verir. Bildiğim o kadar...”

“Cenk Bey’in bir süre önce Nefise Hanım’ı devirmeye çalıştığını biliyor musunuz?”

“Evet, biliyorum. Hatta o zaman ben de kızmıştım ona. Samimi değiller zaten... Hiçbir zaman da pek samimi olmadılar. Ama arada yirmi beş yıl var. Onlar yıllardır aynı işyerindedir.”

Serhan’a baktım. Kaşlarını kaldırdı. Pekâlâ... Bu durum, şüphe uyandırmaya yetmezdi, yine de bir köşeye yazdım.

Cenk sevilen bir adam değildi. Nefise, düşmanını yakın tutmayı seçmiş de olabilirdi. Yine de bu durum kaydetmeye değerdi. Böylesi bir kadın, zaten kendine düzenli raporlar veren, görevi iyi tanımlanmış bir elemanı niye günâşırı yoklasındı? Neval’e bir şeyler hatırlarsa araması için telefon numaramı verdim. O anda son bir soru geldi aklıma.

“Eşinizin tiyatrocü arkadaşları... Onları tanır mısınız?”

“Evet, tanırım. Biz zaten amatör tiyatroda tanışmıştık. Onlar benim de arkadaşlarım...”

Kadın yetenekliyse ve rol yapıyorsa ruhum duymazdı yani... Şahane!

Bu cümlelerin ardından biz Serhan’la araçlarımıza, o da kocasının başına yöneldi.

“Vildan Hanım, doğrusu Mert beni arayıp birlikte çalışmamızı istedi. Ancak kumanda elbette sizde. Nereden başlıyoruz? Bir gecemiz var.”

“Olay mahalline ne dersiniz? Yani bölge ofisi.”

“Evet, umarım bakış açılarımız yeterince geniştir, korkarım sizin kafanız da benim gibi çalışıyor. Bir başka açıya ihtiyacımız olabilir.” Zeki ve mütevazıydı. Elimde olmadan gülümsedim. Başkası olsa en çok kendi beynine güvenirdi.

“Çıkamazsak Mert Bey’i de ararız. Sabaha kadar uyumaz o şimdi.”

“Evet, haklısınız. Mert zaten gece arar, müdahil olur.”

Mert Bey yani genel müdürümüz çok dikkatli ve gerçekten çok akıllı biridir. Üstün becerileri sayesinde genç yaşta hızla yükselmişti. Henüz 40’larının başında genel müdür koltuğuna oturmuş ve son on yılda kurum ciddi atılımlar yapmıştı. Sektörün yüzde 40’ı elimize geçmişti. Ekip fena değildi gerçekten.

Serhan Bey, (ona Serhan dememi rica, bu kez üç harf on seferde 30 harf, bir cümlelik vakit kaybettirmiş bize!!!) onun aracıyla gitmemizi teklif etti. Şirket aracının daha uygun olacağını söyledim.

“Vildan Hanım, sabahın köründen beri ayaktasınız. Üstelik uykusuz bir gece bekliyor bizi. İzin verin, aracı ben kullanayım, hem biraz nefes alırsınız.”

“E, tamam, şirket aracını kullanın?”

“Yok, kendi arabamı tercih ediyorum.”

İnsan, Z5’ten sonra Agea’ya binmezdi tabii. Arabasını görür görmez aklıma ilk bu geldi. “Satışın gücü işte,” diye düşündüm. Primler sayesinde aylık geliri belki benimkinden bile fazlaydı.

Son bir kapris olarak elimi yüzümü yıkamak için otele uğramamızı rica ettim. Topuklulardan kurtulmam gerekiyordu. Üstümü başımı o kadar hızlı değiştirdim ve İzmir, hiç olmazsa Alsancak, o kadar küçüktü ki, on beş dakika sonra ofisin karşısındaki garaja aracı park ediyorduk.

“Şu gizli yol ne kadar gizliymiş, öğrenebilir miyim? Siz içeri oradan girin lütfen.”

“Tabii ki... Hem de sonra birlikte inceleriz, belki biri bir şeyler bırakmıştır.”

“Güvenliği de göndermeliyiz bu arada. Riskli olabilir ama... Sabaha kadar güvenliksiz... Yine de sonuçta onlar da zanlı...”

Serhan Tıgılı'nın yüzünden manidar bir tebesüm geçti bu kez. "Muhtemelen Tekin oradadır. O da istifasını verdi geçen hafta. Ay başında Simteks'te başlıyor, müşteri temsilcisi olarak. Beş yıl sonra oranın bölge müdürü... O yüzden bize zararı değil, faydası olur aslında," deyiverdi.

"O kadar yetenekliyse niye burada fırsat verilmeyi?"

"Vallahi, buraya üniversite mezunu olarak girdi. Okurken güvenlikçi olarak çalışmış. Yabancı dil de edindi. Vardiyalı olduğu için yükseği de tamamlayacağını düşündü, hatta biz de fırsat verir zannettik. Gerçi ben veremeyeceğini biliyordum."

"Neden?"

"Bu sizin Nefise var ya... Üstlerine şahanedir, takdir ediyorum. Pek de seversiniz. Mert'e o kadar söyledim, 'Kadın iyi,' diyor başka bir şey demiyor. Beş senedir dünyalığımı yaptım ben, emekli olacağım, ciro düşmesin diye Mert salmıyor beni. Neyse sizin Nefise, büyük mobber'dır. Nerede yetenekli biri var, onu en verimsiz olacağı işe koşar. Kadın, üç kuşak bürokrat torunu sanki mübarek... Bu kadar rafinesini görmemiştım. O yüzden, siz fark etmezsiniz ama eleman sirkülasyonu çok fazladır burada."

"Tekin'i de hep gece çalıştırıyor çünkü muhtemelen dürüst ve dikkatli... Öyle mi?"

"Gündüz çalışsa birileri fark eder, başka türlü bir çocuk. Gözden uzak tutuyor."

"O halde ona çaktırmadan içeri giremezsin."

"Girerim."

"Anahtar?"

"Onu bana sen getireceksin."

"Eh, anlat, yapayım."

Anahtarların yerini tarif etti. Vildan Hanım olarak içeri girdim. Şirket kartımı gören genç güvenlikçi yani Tekin, ayağa kalkıp ceketini ilikler gibi yaptı. Ben de müfettiş edasıyla içeri girdim. Bana eşlik etmeyi teklif etti, sertçe reddettim, yerinde kalmasını söyledim.

Gidip Serhan Tıgılı'nın tarif ettiği yerden anahtarları aldım. Arabadan bir şey almak bahanesiyle çıktım. Anahtarları ona verdim. Gerisingeri içeri girip Tekin'i yerinden kaldırıp güvenlik kameralarının başına geçtim. Onları kullanmayı ilk atandığımda öğrenmişim. Nedenise şartlanmış gibi en önemli işlerden birinin kamera tespiti olduğunu düşünüyordum o zamanlar.

Bahçede ve girişte kameralar vardı. Oraları açtım, hepsini izledim. Kör noktalar olduğunu anlamak zor değildi. Demek bir fire güvenlikliydi çünkü kör noktalar bilgi sızıntısı gerektiriyordu. Ve evet, mutfak kapısında kamera yoktu. Mahremiyet gerekçesiyle mutfaka da kamera konulmamıştı. Beş dakika sonra Serhan Tıgılı hiçbir kameraya yakalanmaksızın güvenlik bankosunun önünde anahtar çeviriyordu! Düğümün biri çözülmüştü!

Benden önce Tekin yerinden fırladı.

"Serhan Bey, siz nasıl geldiniz?"

Serhan (nasıl Serhan oldu ben de anlamadım, birden ona gerçekten Serhan demeye başlamıştım) sırta sırta, "Kör noktalar evladım," dedi, "kör noktalara saklandım!"

"Serhan, bu kör noktalar güvenlikten mi sızdı yoksa..."

"Yoksa baştan bilinçli mi ayarlandı, değil mi Vildan Hanım? Gerçekten kuşkuluyum!"

"Bildiğim kadarıyla hiçbir güvenlik şirketi kör nokta bırakmaz."

"Ama şirket gittikten sonra birileri bir merdivenle kör bir hat yaratabilir!"

Yeniden göz göze geldik. Gözleri kısık ışıklı odada pırıl pırıl parlıyordu. Sanki tedirginliğinin ardında şakacı bir çocuğun bakışlarını yakaladım.

"Sen biliyordun bu kör hattı?" deyiverdim.

"Hayır," dedi kesin bir ses tonuyla, "ama tahmin ediyordum. İlk olay olduğunda aklıma gelmişti. Çünkü bugünkü güvenlikçiler iyi çocuklar, biliyorum onları. Güvenlikçileri sık değiştirirler."

"Neden?"

"Firmayla çalışıyoruz. Onlar gönderiyor zaten. Bir de güvenlikçiler daha iyi bir iş bulduklarında bu işte kalmak istemiyorlar."

O sırada Tekin, bulunduğumuz odaya girdi. Elinde kablosuz telefonlardan biri vardı. Bana uzatarak, "Nefise Hanım arıyor, efendim," dedi.

Elbette arayacaktı çünkü Tekin'in görevi, nöbeti sırasında ofiste kuş uça ona haber vermektir. Yapmıştı. Nefise'nin sesi gergindi.

"Yanınıza geliyorum Vildan Hanım, belki bir yardımım olur."

Aynı netlikte yanıtladım.

"Mert Bey'in talimatıyla bu gece burada inceleme yapıyorum. Sizin de bulunmamanızı uygun gördü. Lütfen gelmeyin!"

Devamı gelecek sayı...

BOB MORANE:

FRANKOFON ÇİZGİ ROMAN DÜNYASININ ÖLÜMSÜZ KAHRAMANI

Bob Morane'da iyi bir çizgi roman okuru için her şey vardır, tıpkı içinde her türlü güzel tat bulunduran nefis salatalar gibi.

*Sanat gerçekleri tanımamıza yardımcı olan
bir yalandır.*

Pablo Picasso

Ülkemizde pek tanınmayan bu ünlü frankofon karakteri kısaca anlatmak ya da tür olarak tanımlamak gerçekten zor çünkü Bob Morane'da her türlü edebi tür ve konuyla karşılaşmamız mümkün. Polisiye, casusluk, bilimkurgu ve avantür gibi konular içerir.

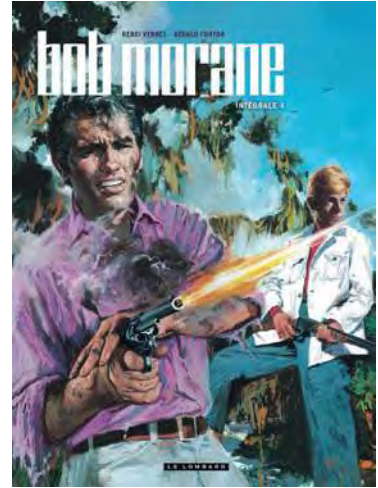
YARATILMA SÜRECİ VE TÜRKİYE SERÜVENİ

Bob Morane'in öyküsü 1952 yılında başlar. Belçikalı yayınevi Marabout gençlere yönelik, serüven öyküleri içeren yeni bir yayın çıkarmaya karar verir. Bunun için Belçikalı ünlü yazar Henry Vernes'e gidilir. Vernes, 1944 yılından beri popüler gerilim, casusluk ve serüven öyküleri yazmaktadır. Teklifi kabul eden Vernes sonradan efsaneye dönecek karakterine Bob Morane ismini verir. İlk üç serüvenin ismi; *Cehennem Vadi-si*, *Dinozor Avcıları* ve *Batan Kadirga*'dır. (İlk iki serüven 1992 yılında İnkılâp Kitabevi tarafından yayımlanmıştır.) Böylece sayısı 188'i bulacak Bob Morane serüveni başlar.

Bob Morane'in çizgi roman olarak yayımlanması için 1959 yılını beklememiz gerekir. *Bob*

Morane ve Ateş Kuşu, dönemin ünlü çizeri Dino Atannasio'nun usta işi çizgileriyle raflardaki yerini alır. 1968'de çizer kadrosuna William Vance katılır. Vance çok yetenekli bir çizer olup Bob Morane'in daha fazla okura ulaşmasını sağlar. Daha sonraları Vance, *Bruno Brazil* ve *XIII* (On Üç) gibi birçok ünlü çizgi romanın başçizeri olur. Özellikle *XIII* inanılmaz satış rakamlarına ulaşır. Bu ünlü çizgi romanı önümüzdeki sayıda tanıta-cağımı söylemek isterim. Çizgi romanların metin uyarlamalarını ise ölene dek Henry Vernes yapar. Vernes'in üstün kurgu ve hikâye anlatma yeteneği, Bob Morane'ı bütün Avrupa'nın tanıdığı bir çizgi romana dönüştürür.

Avrupa'da bu kadar tanınmasına rağmen Bob Morane ülkemizde maalesef ayrı bir yayın olarak yayınlanamadı. Bob Morane'in Türkiye macerası 1971'de başladı. Sedat Simavi'nin yayımladığı *Amatör* isimli çizgi roman dergisinin 5. sayısında Türk okurlar Bob Morane ile tanıştı. İlk yayımlanan maceranın adı "Kara Şövalye Harekatı" idi. *Amatör*'ün kısa süren yayın hayatının ardından 1973'te Morane bir kez daha ortaya çıktı. *Milliyet Çocuk* dergisinin 35. sayısında "Sisin Gözleri" macerası yayımlandı. Bendenizin Bob Morane ile tanışması da bu macerayla oldu. Öyküye giriş o kadar etkileyiciydi ki... "Londra'nın sisli ve karanlık gecesinde gözlerinden ışıklar saçan, kor-

kuluk benzeri tuhaf şeyler, onlardan kaçan güzel bir genç kız, onun yardımına koşan Bob Morane ve yardımcısı Bill Ballatine, sürekli bir gerilim ve koşuşturmaca...” Aradan uzun yıllar geçmesine rağmen bu serüveni hiç unutamadım.

Milliyet Çocuk’ta birçok serüven yayımlandıktan sonra bayrağı *Yaman* çizgi roman dergisi devraldı. Burada da iki serüven yayımlandıktan sonra Bob Morane bir daha Türk okurların karşısına çıkamadı. Dilerim, ülkemizde frankofon çizgi roman yayımlayan köklü yayınevleri Bob Morane’a şans vererek onu bir albüm formatında yayımlar.

BOB MORANE’IN KİMLİĞİ, DOSTLARI VE DÜŞMANLARI

Morane, II. Dünya Savaşı’nda görev almış eski bir savaş pilotudur. Politeknik yüksek okulundan mezundur. Birçok dili anadili gibi konuşabilir. Çılgın bir koleksiyoncudur. Eski kitapları, ortaçağa ait silahları, dünyanın dört bir yanından bulduğu ilginç objeleri biriktirir. Doğaya hay-

randır, kavim kültürleri araştırmaya meraklıdır. 1.80 m. boyunda olan kahramanımız siyah saçlara ve gri gözlere sahiptir. Doğduğu günden beri 33 yaşındadır! İyi bir atlettir. Judo, karate ve aikido gibi yakın dövüş sanatlarına hâkimdir. Bunun yanında yüzme, okçuluk, dağcılık ve sualtı sporlarıyla ilgilidir. Denizlerde ve doğada dolaşmaya tutkundur. Belirli bir adresi olduğu söylenemez; Paris 7. bölgede, Quai Voltaire’de güzel bir apartman dairesinde, Venedik’te bir malikânede, Dardagne’de eski bir manastırda yaşar.

Zaman zaman And dağlarındaki ıssız bir cennet olan Mavi Göl’de inzivaya çekilir. Bütün kara ve hava taşıtlarını kullanmakla birlikte Jaguar E ve Alfa Romeo Spider arabasıyla hatırlanır. Gözde-leri, araştırmacı gazeteci Sophia Paramount ve Sarı Gölge’nin yeğeni Tania Orloff’tur.

En yakın dostu Bill Ballatine, aşağı yukarı Bob ile aynı yaştadır. İskoçyalıdır. (Özellikle İngiliz değildir. Bu, onu çok sinirlendirir.) Bob ile maceralarından fırsat kaldığı zamanlarda tavuk yetiştiriciliğiyle uğraşır. 2 metre boyunda,

130 kg. ağırlığında, kızıl saçlı, yeşil gözlü bir devdir. Bob'un kararlarına sık sık itiraz eder. Dikkatlidir, kendini güvende hissetmeden tehlikeye atılmaz. Kendine saygısı olan tüm İskoçlar gibi, batıl inançlara sahiptir! Sağlam bir belleği vardır, asla viskisini unutmaz. Genellikle ZAT 77 içer ki VAT 69'un aksine böyle bir içki markası yoktur. Grampians tepesindeki küçük, eski bir şatoda ve Londra'daki bir apartman dairelerinde yaşar. Aslında Bob ile birlikte seyahat ettiği her yer onun evi demek daha doğrudur. Bob'a komutan diye hitap eder. Basit düşünür, komutana saldıran herkes düşmandır. Bütün kadınları sever ama kolay kolay kur yapamaz. Düşmanlarına gelirse en azılıları Mis Ylang Ylang, Ombre Jaune (Sarı Gölge) ve Dr. Xatan'dır. Ylang Ylang, SMOG denen örgütün şefi, tehlikeli bir kadın casusudur. 1.68 boyu, gece kadar siyah, uzun ve ipeksi saçları vardır. Saf ve hoş bir kristalin içinde yontulmuş gibi duran gözbebeklerinin değişmeyen parıltısından dolayı tuhaf ısıltılı ve hafif çekik gözlerle sahiptir. Eşine az rastlanır donuklukta etkileyici hatları olan yüzünü, narin görünümlü atletik vücudu tamamlar. İş için bulunduğu her yer onun evidir. Yanında dev gibi bir adam olan koruması, acımasız Boris ile dolaşır. Dr. Nicolas-Athanese Xhatan fizik mühendisidir. Işık fiziği kadar hipnotizma da uzmanlık alanı-

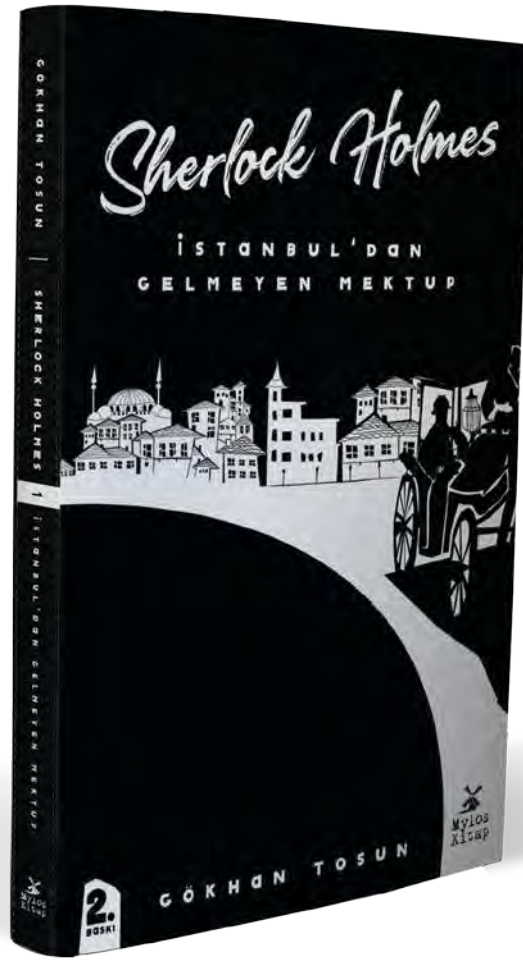
na girer. Yumuşak ses tonu, ince uzun bir fiziği, üçgen bir yüzü, hafif çekik gözleri ve topsakalı vardır. Birmanya'daki bir tapınağın altında bulunan gizli bir üste olmadığı zaman Paris'teki evlerinden birinde yaşar.

Gizemli Sarı Gölge bir sibernetik uzmanı ve suikastçıdır. Asıl adı Ming'dir. Emrindeki robotlarla birçok saldırıda bulunmuştur. Kel ve iri yapılı bir adamdır. Sibernetik dışında başka bilimlerde de uzmandır. Bob'dan ölesiye nefret eder ama yeğenin Bob'un cazibesine kapılmasını önleyememiştir.

Dikkat edilirse Bob Morane'in düşmanları hep Asyalıdır. Bunu, dönemin Batı Avrupa'sında var olan Uzakdoğu egzotizmine duyulan merak ve kuşkuya bağlayabiliriz.

SON SÖZ

Bob Morane, klişe bir kahraman ve çizgi roman gibi görünebilir ancak içerdiği zengin konular, sürükleyici kurguya sahip hikâyeler ve sıradışı düşmanlarıyla frankofon çizgi roman okulunun öncülerinden biridir. Birçok yeni kahramanın doğumuna yol açmış ve onlar için zengin bir kaynak oluşturmuştur. Bob Morane'da iyi bir çizgi roman okuru için her şey vardır, tıpkı içinde her türlü güzel tat bulunduran nefis salatalar gibi.

Sherlock Holmes

İSTANBUL'DAN
GELMEYEN MEKTUP

GÖKHAN TOSUN

2.
BASKI

Mylos
Kitap

mylosyayinrubu.com | [f/MylosKitap](https://www.facebook.com/MylosKitap) | [t/MylosKitap](https://www.twitter.com/MylosKitap) | [i/myloskitap](https://www.instagram.com/myloskitap)

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - <https://rantey.org>

GİZLİ SERVİSLER VE CASUSLUK ROMANLARI

KARANLIĞIN AYAK İZLERİ

TESS GERRITSEN

Gerritsen'in romanı yaz dinlencesi için tercih edilebilecek, romantizm, gerilim ve heyecanın çok yüksek dozda iç içe geçtiği başarılı bir roman.

Her ne kadar kitabın arka kapak tanıtım yazısında bulunan "CIA, FBI, KGB, Mossad" kelimeleri bize bir casus romanı okuyacağımızı ima etse de *Karanlığın Ayak İzleri*, casus romanlarının biraz uzağında kalıyor. Daha çok "thriller" tarzında işlenmiş konuyla casusluk elbisesi giydirilmiş bir gerilim romanı.

Hazır, konu casusluk romanlarından açılmışken çok kısa da olsa bu tarza değinmek isterim. Ernest Mandel, *Hoş Cinayet* kitabında dünya savaşları sonrasındaki dönemde kamuoyunun yeni bir suç türüyle tanıştığını söyler. Bu yeni suç türü, kişisel yaşamlara ve mülkiyete değil, devlete yönelik işlenir. Suçlular, devlet veya hükümetler için hareket ederler. Bu cürmün failleri "casuslar"dır. Yeni suç türü ve yeni faillerle beraber, dedektiflerin işlevini ajanlar ve istihbarat örgütleri üstlenir. İşte casusların varlığı böyle bir zamanda ve böyle bir değişim sürecinde özellikle CIA ve KGB'nin başrolde olduğu gizli servisler savaşına dönüşmüştür. Bu suçları ve faillerini kâğıda döken anlatı biçimi, polisiye ya da suç edebiyatı içerisinde bir alttür olarak kabul edilir. Özellikle II. Dünya Savaşı sonrasındaki soğuk savaş sürecinde iyice tanınır hale gelen ve birer fenomene dönüşen casus romanları genellikle bir ülkeye, o ülkenin devletine ya da çok sayıda devlete yönelik işlenen suçları konu edinir. Bir casus romanında cinayeti veya cinayetleri kimin işlediği çok da önemli değildir çünkü asıl hedef, daima ortalıkta dönen şaşırtıcı entrikalarla bu entrikaların sorumlularının açığa çıkartılmasıdır. Graham Greene, John le Carré,

Ian Fleming, Mario Simmel ve Eric Ambler bu türün en önemli yazarlarıdır.

Stanford Üniversitesi'nde antropoloji lisans eğitiminin ardından Kaliforniya Üniversitesi'nden tıp diploması alan, 1953 doğumlu Çin asıllı Tess Gerritsen, stajını Hawaii'de tamamladıktan sonra ilk romanı *Gece Yarısından Sonra* ile yazın dünyasına katıldı. Sonrasında romantik gerilim, casusluk-thriller, tıbbi gerilim ve özellikle seri katillerin başrolü aldığı polisiyeler yazmaya devam etti.

Yazar, polisiye romanlarda olay örgüsünün ya da eylemsel kurgunun karaktere oranla daha ön plana olması gerektiği savunur. Gerritsen, *221B'nin 23. sayısında* Fulya Turhan'ın kendisiyle yaptığı röportajda iyi bir polisiye romanın tamamen karakterlerle alakalı olması gerektiğini ifade eder. Bu görüşünü, otuz üç dile çevrilen, on iki maceralık "Rizzoli ve Isles" serisiyle hayata geçirir. Onun karakterleri, belli bir noktadan başladıkları maceralarını, romanın sonunda uzun bir yolculuğun ardından değişmiş olarak başka bir noktada bitirirler. Gerritsen'in okuduğum bu iki romanı, belli bir seriye ait romanlar olmamalarına karşın, karakterlerin değişimi açısından yazarın genel tutumunu başarıyla okura gösteriyor. Yazarın casus yazınına duyduğu ilgiyi de, aynı röportajda açıkladığı gibi, yaşadığı Maine'de emekli CIA casuslarıyla tanışmasına ve onların hikâyelerini dinlemesine bağlıyorum. Hikâyemize gelince... Gerritsen bizi bu sefer Paris'in sokaklarına, casusların ve cinayetlerin arasına götürüyor. Başkarakterimiz Berly Tavistock ve ağabeyi Jordan Tavistock, 20 yıl

önce NATO istihbaratında ateşe olarak çalışan ebeveynleri Madeline Tavistock ve Bernard Tavistock'ın Paris'te bir görev sırasında cinayete kurban gittiklerini bilmektedirler. Karıkocanın ölüm yıldönümleri olan 15 Temmuz'dan bir gün önce İngiliz istihbaratından emekli olan Hugh amcalarının verdiği, MI6'ten çok sayıda arkadaşının katıldığı, ki konukların arasında o gece Berly'nin gönlünü çalacak ve sonrasında onu Paris'te karşılaştacağı tehlikelerden koruyacak eski CIA ajanı Richard Wolf da vardır, davet sırasında Berly ve Jordan kardeşler, anne babaları hakkındaki gerçeğin toprağa gömülmüş olduğunu öğrenirler. Onlara söylenenin aksine çift, görev sırasında öldürülmemiş; babaları yakın mesafeden eşine üç el ateş edip onu öldürdükten sonra silahı kendi kafasına dayayıp tetiği çekmiş, intihar etmiştir. Cesetlerin yanında bulunan, müttefiklerin silah envanterlerini gösteren NATO belgeleriyle dolu bir çantada yer alan tüm evraklar teşkilat içinde uzun zamandır kimliği tespit edilemeyen köstebeğin Bernard ve Madeline Tavistock olduğunu kanıtlamaktadır. Berly ve Jordan kardeşler yüzleştikleri bu korkunç gerçeğe inanmayarak hem anne babalarının ölümünün arkasındaki gerçeği ortaya çıkarmak hem de onların hain olmadıklarını kanıtlayıp isimlerini temize çıkarmak için Paris'teki operasyonu yöneten Claude Daumier ile görüşmek üzere Paris'e giderler.

İki kardeş, polis raporunda anneleri Madeline'nin bir sevgilisi olduğunu, adamla haftada birkaç kez buluştuklarını, babaları Bernard'ın olanları öğrendiğini ve önce karısını, sonra da kendisini vurduğunu okurlar. Çantanın bulunmasıyla köstebek de bulunmuş ve mesele sonlandırılıp halının altına süpürülmüştür. Berly bu hikâyeye de inanmaz; üstelik Richard Wolf ile karşılaşır ve Wolf'un, kardeşiyle kendisini korumak için peşlerinden Paris'e geldiğini öğrenince aileleriyle ilgili gerçeğin çok daha farklı ve tehlikeli olduğunu anlar.

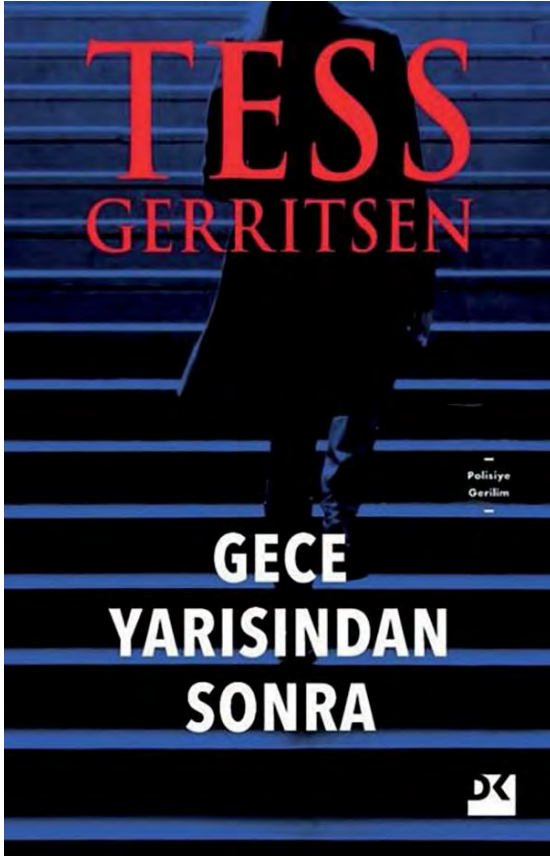
Böylece kahramanlarımızın ilk işleri yirmi yıl önceki soruşturmayı yürüten iki polisi bulmak olur. Fakat bulmaları gereken iki polisten biri olaydan hemen sonra bir trafik kazasına kurban gitmiş ancak ona çarpan sürücü bulunamamıştır. Bakımevinde yatan diğer polis ise aynı zamanlarda geçirdiği felce bağlı olarak konuşamayacak duruma gelmiştir.

İki kardeşin yirmi yıl önce olup bitmiş ama görüldüğünden çok başka olayları didiklemeye başlayıp tehlikeli sorular sorarak asıl gerçeği ortaya çıkarmaya yaklaşımları birilerini

Her ne kadar kitabın arka kapak tanıtım yazısında bulunan "CIA, FBI, KGB, Mossad" kelimeleri bize bir casus romanı okuyacağımızı ima etse de Karanlığın Ayak İzleri, casus romanlarının biraz uzağında kalıyor. Daha çok "thriller" tarzında işlenmiş konuyla casusluk elbisesi giydirilmiş bir gerilim romanı.

rahatsız eder ve iki kardeşi hedef haline getirir. Önce, öldürülen bir kadın ajanın katil zanlısı olarak Jordan tutuklanır ve hapishanede öldürülmeye çalışılır. Berly ve Richard ise bir suikastten kıl payı kurtulur. İki kardeş, tertiplenen eski bir oyunu bozdukları için şimdi bu oyunun kuralları birileri tarafından yeniden belirlenmiştir ve bu oyunun sonunda iki kardeş mutlaka ölmelidir...

GECE YARISINDAN SONRA...

Beş yıl önce Mossad'ın önde gelen ajanlarından Simon Dance ve ekibi, hedefleri olan "Şeytan'ın Oğlu" lakaplı Magus isimli ajan yerine adamın karısını öldürmüş ve bir cinayet görevini ellerine yüzlerine bulaştırmışlardır. Bu hata affedilmez, Dance ve yardımcılarının ölüm emri verilir; üstelik en büyük ödül, Dance'nin başına konur. İşler böyle sarp sarıp hayatları tehlikeye girince Simon Dance ve ekibi sırdaş kadem basar. Beş yıl boyunca hiç kimse onların nerede olduğunu, ne yaptığını öğrenemez.

Günümüze gelince, 32 yaşındaki kahramanımız Sarah Fontaine, Georgetown'da mütevazı bir dairede yaşayan, kendi halinde, araştırmacı bir mikrobiyologdur. Bu mazbut hayat, bir gece elçilikte çalışan Nick O'Hara'dan gelen telefonla altüst olur. Sarah, iki ay önce evlendiği ve geçen süre zarfında Londra, Amsterdam, Berlin hattında sürekli iş seyahatlerine çıkan kocası Geoffrey Fontaine'nin Berlin'de kaldığı otelde çıkan yangında öldüğü haberini alır. Londra'da bulunduğunu zannettiği kocasının ölüm haberinin Berlin'den gelmesi, Sarah'nın kocası hakkında fazla bir şey bilmediğinin ilk kanıtıdır.

Nick O'Hara, Washington'a transfer olalı sadece

Onun karakterleri, belli bir noktadan başladıkları maceralarını, romanın sonunda uzun bir yolculuğun ardından değişmiş olarak başka bir noktada bitirirler. Gerritsen'in okuduğum bu iki romanı, belli bir seriye ait romanlar olmamalarına karşın, karakterlerin değişimi açısından yazarın genel tutumunu başarıyla okura gösteriyor.

üç gün olmuştur. Dışişleri Bakanlığı'nda geçirdiği sekiz yılın sonunda hem kariyerinde fazla yol katedememiş berbat bir diplomat olarak hem de siyasi oyunların azizliğine kurban giderek Londra'daki iki numaralı koltuğundan Washington DC'deki en kötü konsolosluk makamına, kendi tabiriyle "masada oturup kâğıtları karıştırmaya" gönderilmiştir.

O'Hara, Geoffrey Fontaine hakkında yaptığı araştırma sonucunda adamın bir sene öncesine kadar var olmadığını, sonra aniden bir sosyal sigorta numarası ile bir pasaport ve bir evlilik belgesinin ortaya çıkıverdiğini fark eder. Üstelik FBI'nın bile varlığından haberdar olmadığı bu adamın dosyası İstihbarat Servisi tarafından gizli dosyalar kapsamına alınmıştır. Geoffrey Fontaine kimdir? Casus mu, suçlu mu yoksa federal bir tanık mı? Bu sorunun yanıtını sadece Nick O'Hara değil, evlendiği adamı hiç tanımadığını anlayan Sarah Fontaine de merak eder ve Nick O'Hara ile birlikte Londra'da başlayıp Brüksel ve Berlin'e, oradan da Amsterdam'da son bulacak bir yolculuğa, daha doğrusu çoğunlukla kaçma kovalamayla geçecek bir tuzağın içine atılır. Nick'i bu yolculuğa çıkaran tek nedense aslında genç kadına gönlünü kaptırmış olmasıdır.

Olaylar Avrupa'nın farklı şehirlerinde baş döndürücü bir hızla gelişirken Sarah Fontaine kocasının gerçek adının Geoffrey değil, Simon Dance olduğunu, Mossad için çalıştığını, Eva Fontaine adında ikinci bir eşinin bulunduğunu öğrenir ve Amerikalı bir eşe ihtiyacı olduğu için kendisiyle evlendiği gerçeğiyle yüzleşir. Daha da kötüsü, kısa bir süre sonra Eva Fontaine'nin öldürülmesi ve cinayetin Sarah'nın üzerine kalması, genç kadını içinden çıkılması çok zor bir gizem yumağının içine iter.

Gerritsen'in romanı yaz dinlencesi için tercih edilebilecek, romantizm, gerilim ve heyecanın çok yüksek dozda iç içe geçtiği başarılı bir roman.

TÜRKİYE'NİN TEK DİZİ KÜLTÜRÜ DERGİSİ EPISODE

EPISODE

DERGİ SATAN HER YERDE • DERGİLİK UYGULAMASINDA • ONLINE SİPARİŞ bit.ly/MylosDukkan

episodedergi.com •   episodedergi

MARK WILLIAMS

Father Brown, BBC'nin en başarılı ve en sevilen işlerinden biri. G.K. Chesterton'ın Peder Brown hikâyelerinden esinlenilerek yaratılan dizi, 2012 yılından bu yana izleyicilerle buluşuyor. Türkiye'de geçtiğimiz aylarda yayın hayatına başlayan BBC First kanalı sayesinde dizi artık ülkemizde de yayınlanıyor. Dizide Peder Brown karakterini canlandıran ünlü oyuncu Mark Williams ile keyifli bir sohbet gerçekleştirdik.

Bay Williams, bugüne kadar rol aldığınız onlarca önemli yapım var ama sizi *Father Brown* öncesinde, Harry Potter serisindeki Arthur Weasley rolünde izlemiş ve çok sevmiştim. Benim jenerasyonum için ideal bir baba figürüydünüz diyebilirim. Sonrasında Peder Brown'ı canlandıracağınızı ilk duyduğumda da çok heyecanlandım. Peder Brown'ı sizden daha iyi kim canlandırabilirdi, gerçekten bilmiyorum. Bu yolculuk nasıl başladı sizin için?

Çok teşekkür ederim. Arthur Weasley benim için de unutulmaz bir karakterdi. *Father Brown*'a gelince, yapım ekibi benimle iletişime geçti aslında, çok onur duydum. Çok iyi bir oyuncu seçimi diye düşündüm (gülüyor). Çok mutlu oldum tabii. Bu karakterle örtüşen birçok nokta vardı çünkü. Sınırsız bir merak duygusuna sahip bir karakter ve bu benim için de geçerli, etrafımdaki insanlar beni de böyle tanımlarlardı eminim. Her şeye ilgisi var. Bir aktör olarak da etrafındaki her şeye merak ve ilgi duyan bir karakteri canlandırmak çok ilginç bir deneyimdi.

Dizi projesinden önce Chesterton'ın Peder Brown hikâyelerine aşina mıydınız?

Evet, ilk Peder Brown hikâyesi "Mavi Haç" bir

şaheser. Özellikle de yeni bir karakterin okurlara takdim edilmesi anlamında çünkü aslında başlarda Müfettiş Valentine'in kahraman olacağını düşünüyorsunuz ve öyle olmadığını görüyorsunuz. Chesterton çok ilginç bir yazar. Kısa süre önce, BBC Radyo 4 kanalındaki bir programda G.K. Chesterton'ı seslendirme fırsatı buldum. "Detection Club" adındaki bir kulübün üyeleri olarak keyifli bir sohbet gerçekleştirdik. Dorothy L. Sayers, Agatha Christie ve E.C. Bentley de vardı tabii yemekte. Chesterton'ı canlandırmak, seslendirmek çok eğlenceliydi çünkü çok büyük hareketleri olan biri. Chesterton da bizi severdi eminim, yani hem karaktere hem de hikâyelere kattığımız mizahı severdi. Zaten orijinal hikâyelerde de bu mizah anlayışı karşımıza sık sık çıkıyor.

Peki, Peder Brown rolü için nasıl bir hazırlık yaptınız?

Çok okudum. Genelde de yaptığım bir şeydir bu zaten, okumayı çok severim. Çok televizyon izlemediğimi itiraf etmem lazım çünkü televizyon izlerken rahatlayamıyorum. Evet, çok okuma yaptım o yüzden. Katolik kilisesiyle ilgili okumalar yaptım. Chesterton hikâyelerini okudum. Bunların yanında yazarın çağdaşlarının hikâye-

“Peder Brown hikâyelerinde okuduğumuz, takip ettiğimiz soruşturma süreci ya da suç tespit yöntemleri esrarlı bilmecelerden ya da bulmacalardan oluşmuyor. Suçu salt entelektüel gücü kullanarak çözüyor Peder Brown. İşin içinde kalp var, duygular var, kefarete ve günahlardan arınma var, ruh var. Bunlarla güçlü bir bağ kurdum çünkü hepsi çok önemli.”

lerini de okudum. Peder Brown hikâyelerinde okuduğumuz, takip ettiğimiz soruşturma süreci ya da suç tespit yöntemleri esrarlı bilmecelerden ya da bulmacalardan oluşmuyor. Suçu salt entelektüel gücü kullanarak çözüyor Peder Brown. İşin içinde kalp var, duygular var, kefarete ve günahlardan arınma var, ruh var. Bunlarla güçlü bir bağ kurdum çünkü hepsi çok önemli. Bunun yanında çoğu polisiye hikâyesinin mizahi öğeler barındırmadığını da gördüm. Bu da çok ilginç. Belki buna en çok yaklaşan, Miss Marple romanları. Ama Peder Brown hikâyeleri bu noktada yine ayrışıyor çünkü mizah, Peder Brown’ın dünyaya bakış açısının içinde gizli.

Peder Brown hikâyeleri, 1910-1936 arasında geçiyor. Fakat dizi, bu zaman dilimini 1950’lere taşıdı. İnsanlar da bu döneme bayılıyorlar aslında. Evet, aslında buradaki ana fikir şuydu; Peder Brown’ı tek bir mekânda göstermek istedik. Hikâyelerde öyle değil, Peder Brown sabit bir mekânda duran bir karakter değil. Hikâyelerin geçtiği 1920’ler, ekranda tasvir edilmesi zor bir zaman dilimi. 1950’ler ise çok ilginç bir dönem. Toplum hızla değişiyordu o dönemde ve Peder Brown’ı bu döneme oturtmanın iyi olacağını düşündük. Bu hızla değişen toplumun içinde yer alan ve sabit fikirlere sahip bir rahip karakteri ilginç geldi bize. Cotswold kasabasına da bayılmıştık ve diziyi orada çekmek istedik. Çok güzel bir yer; bir ayağı geçmişte, bir ayağı gelecekte olan bir yer. Dizinin geçtiği yıl her zaman 1953, o yıldan ileri ya da geri gitmiyoruz. Sabitiz.

Peder Brown’ı canlandırırken en çok keyif aldığınız şey nedir?

İnsanları yargılamıyor, bu özelliği çok hoşuma gidiyor. Öğrenilmesi gereken bir ders bu aslında. İnsanları yargılamadığı için onları tüm çıplaklığıyla görebiliyor. Çünkü insanların çoğu birbirlerini önyargı gözlüğünden görür. Böyle bir karakteri canlandırmak çok keyif veriyor bana.

Kostümünüzden memnun musunuz? Uzun bir papaz cüppesi giyiyorsunuz sürekli. Bunun sizi zorladığı zamanlar oluyor mu?

Hem de nasıl (gülüyor)! Cüppem neredeyse su geçirmez aslında. Bu, İngiltere için büyük bir avantaj ama yazları çok sıcak oluyor maalesef. Tabii İtalya’da ya da dünyanın başka yerlerinde papazlar ipek cüppe giyiyorlar ama bizim ipek cüppeye ayıracak bütçemiz yok (gülüyor). Kostümü ilk denediğimde kostüm tasarımcımız, Velcro olarak bilinen cırtcirt ekleyebilirim istersen diye sordu bana, düğmelerle uğraşmazsın böylece, dedi. Ben de, hayır hayır, dedim. Düğmeler olmadan bütün özgünlüğünü kaybeder çünkü cüppe. O yüzden günde belki yirmi otuz defa cüppedeki onlarca düğmeyi çözüyorum ve tekrar ilikliyorum. Her seferinde de kostüm tasarımcımızla aramızda geçen o cırtcirt muhabbetini hatırlıyorum (gülüyor). Bir keresinde Birmingham’daki bir piskoposla konuşuyordum. O da bana aynısını söyledi, hayır, cırtcirt kullanmamalısın, dedi. Dökümlü olmuyormuş, düzgün durmuyormuş o zaman. Evet, haklı. Tabii tek bir kostüme sahip olmak muhteşem. Birkaç defa pijama giydim sanırım. Bir seferinde de kriket oynarken ona uygun kıyafet giymiştim. Çok heyecanlıydı benim için. Onun dışında kostümüm hep aynı. Bunların dışında siz de biliyorsunuz, o döneme ait birçok otomobil kullanıyoruz dizide.

Hepsi çok güzeller ama benim sadece bir bisikletim var (gülüyor). O yüzden bir araba kıskançlığı söz konusu bende. Sette arabaların içinde otururken çekilmiş bir sürü fotoğrafım var. Denver’da doğdum ve büyüdüm ki orası da otomobil endüstrisinin merkezidir. Arabalara bayılırım o yüzden.

Evet, dizide gerçekten müthiş arabalar var ama özellikle sizin bisikletinize hayran olduğumu söylemeliyim.

(Gülüyor) Bu arada arabaların şöyle bir durumu var, içinde bulundukları dönemi çok iyi yansıtıyorlar. Bir arabayı gördüğünüzde onun hangi döneme ait olduğunu hemen anlıyorsunuz. Ama evet, bisikletim muhteşem. Adı Bucephalus, biliyorsun. (Bucephalus, Büyük İskender’in atının adı). Çok iyi bir bisiklet. Vitesleri müthiş. Aslında bazı yönleriyle modern bisikletlerden çok daha iyi. Tam Peder Brown’a uygun.

2012’den bu yana Peder Brown’ı canlandırıyor-sunuz. Zamanda geriye gitmek nasıl bir duyguydu? Özellikle suç soruşturması anlamında baktığımızda internet yok, DNA yok... Ama Peder Brown’ın çok özgün metotları var elbette. Evet, bunu daha önce hiç düşünmemiştim (gülüyor). Tabii şaka bir yana, biz aktörlerin bir zırhı vardır. İçinde bulunduğumuz rolün başka türlü-sünü ya da alternatiflerini düşünmeyiz. Ben de

bunu yapıyorum biraz sanırım. Peder Brown’ın dönem olarak yapamadıklarındansa yapabildiği şeylere odaklanıyorum. Gözlem yeteneği çok güçlü biri ve bu, bir dedektifin vazgeçilmez özelliği. Başka insanlara önemsiz gelen şeyleri fark edebiliyor. Chesterton da tam olarak bunları söylemiş. Miss Marple’a da yakın bu anlamda. Peder Brown, etrafındaki topluluktan besleniyor. Bireyleri, içinde bulundukları toplum çerçevesinde değerlendiriyor. Bu da ona fazlasıyla bilgi sağlıyor tabii.

Peder Brown iyi bir dedektif mi sizce?

Kesinlikle iyi bir dedektif.

Peder Brown’ın adalet anlayışı hakkında konuşmak istiyorum sizinle. Önem verdiği şey nedir? Karşısındakinin suçunu itiraf etmesi mi, suçluyu güvenlik güçlerine teslim etmek mi?

Peder Brown bir inanç adamı. Dolayısıyla burada ilahi adalet kavramı daha ağır basıyor. Tanrının adaleti Peder Brown için toplumsal adalet ya da devletin adaletinden çok daha fazla önem teşkil ediyor. Onun için mühim olan, insanların ruhu.

Dedektiflerden bahsederken Sherlock Holmes gibi bir figüre değinmeden geçmemek lazım diye düşünüyorum. Peder Brown, Holmes’ten ne kadar farklı sizce?

Sherlock Holmes, entelektüel biri. Suç vakala-

rına bir bulmaca gibi yaklaşıyor. Vakayla ya da suçluyla kurduğu duygusal bağ yok aslına bakarsanız. Peder Brown ise tamamen duygularla, kalbin sesiyle ilgili. Peder Brown için suçluyu ortaya çıkarmak çok daha önemli bence çünkü suçlunun ruhu ve ebedi yaşamı buna bağlı.

Peder Brown'ın herhangi bir kusuru var mı peki?

Evet, tabii ki. Çok açgözlü biri (gülüyor). Bazen fazla sinirlenebiliyor. Bunu yapmamaya çalışıyor tabii ama engel olamıyor bazen. Bazen de dünyaya karşı umudunu yitiriyor.

Kendinizi Peder Brown ile özdeşleştirdiğiniz noktalar var mı?

Ben çok meraklı biriyim. Biz İngilizler “nosy” deriz; her şeye burnunu sokan. Ben de Peder Brown gibiyim. Kapıların arkasında neler olup bittiğini görmek, bilmek isterim. Bunun yanında ben de çok açgözlüyümdür (gülüyor). Yemek yemeye bayılırım.

Father Brown, ana karakterin yanında muhteşem yan karakterlerin de olduğu bir dizi. Ayrıca yapımın arkasında çok iyi bir ekibin olduğu anlaşıyor. Biraz dizi setindeki tecrübelerinizden bahseder misiniz?

Aslında 2012’de dizinin çekimlerine başladığımız ilk günden bu yana neredeyse aynı ekiple ve oyuncu kadrosuyla çalışıyoruz. O yüzden bir aile gibiyiz ya da belki daha doğrusu, bir kabile gibiyiz. Çok iyi anlaşıyoruz, çok zevk alıyoruz birlikte çalışmaktan. O nedenle her sene çekimlere tekrar başlamayı dört gözle bekliyoruz. Tabii sabit kadro dışında her bölümde konuk oyuncularımız var. Dizide bu aktörleri izlemek büyük keyif veriyor bana. Aktörlere bayılıyorum, çok ilginç insanlar.

Father Brown her şeyiyle çok özgün bir dizi. Bunun arkasında ne yatıyor?

Bu aslında her bir departmanın yeteneğiyle ilgili. Tasarım departmanı, kostüm departmanı, makyaj departmanı hepsi ayrı ayrı çok önemli. Yazarlar inanılmaz bir öneme sahip elbette. Ve biz de aktörler olarak elimizden geleni yapmaya çalışıyoruz. Canlandırdığımız her bir karakter çok farklı, hakkını vermeye çalışıyoruz. Tüm bunların detaylarına çok dikkat ediyoruz çünkü gerçekçi bir iş ortaya çıksın istiyoruz.

Peder Brown’dan önce de suç edebiyatını sever miydiniz?

Evet, kesinlikle. Agatha Christie’nin büyük hayranıyım. Bazıları Christie’nin karakter yaratımında çok başarılı olmadığını söylüyor ama ben seviyorum yine de. Hayranı olduğum başka yazarlar da var elbette, Dorothy L. Sayers, Ngaio Marsh gibi. Ama Agatha Christie’nin özellikle *Ve Ayna Kırıldı* romanı favorimdir. Çok parlak bir eser.

Takip ettiğiniz suç dizileri ya da filmleri var mı? Televizyon izleyemiyorum. Çünkü televizyon izlemek benim için işe gitmek gibi (gülüyor). Rahatlamak için bol bol okuyorum o yüzden.

İnsanlar neden Peder Brown’ı bu kadar seviyor sizce? Hem karakteri hem de diziyi ilgiyle izleyen milyonlar var. Hayranlarla ilginç karşılaşmalar yaşadınız mı?

Evet, diziyi çok seviyorlar çünkü bence iyi hikâyeler anlatıyoruz. Kurgusal dizilerin, aktörlerin ilk görevi de budur, hikâyeye anlatıcılığı en büyük meselemiz o yüzden. Hayranlarla karşılaşmaya gelince... Bir seferinde İspanya’nın güneyindeki Cartagena şehrine gitmiştim. Alışveriş yapıyorduk, hediyeler alıyodum. Birdenbire küçük bir kız bana doğru koşmaya başladı. Bacaklarına sarıldı, “Peder Brown, Peder Brown!” diye bağır-maya başladı. Çok güzel bir anı oldu benim için. Zaten seyahat etmeyi, insanlarla tanışmayı çok severim. Corona virüsünün en kötü etkilerinden biri de bu oldu benim için. Tekrar seyahat edilmeyi dört gözle bekliyorum.

Father Brown’ın dokuzuncu sezon çekimlerine de pandemi nedeniyle ara verilmişti. Sizin için nasıl geçti pandemi süreci?

Evet, mücadele etmenin yollarını aradık tabii hepimiz. Kontrolümüzün çok ötesinde bir durum. Aktörler aslında ara ara çalışmamaya alışkındır. Benim için de çok zor olmadı o yüzden. Bir taraftan da baharın gelişini yavaş yavaş, sakın sakın evinizde oturarak izlemek çok zevkliymiş. İsteyen izlemek o kadar zevkli olmuyor. Çok daha az şey fark ediyorsunuz.

Bu keyifli sohbet için çok teşekkür ederim. Okurlarımıza iletmek istediğiniz bir mesaj var mı?

Ben teşekkür ederim. *Father Brown*’ın sekizinci sezonunu mutlaka izlesinler. Çok iyi bir sezon, en iyi sezonumuz bile olabilir bence. Bu arada eşim, İstanbul’u görmeyi çok istiyor. Umarım yakın zamanda Türkiye’yi ziyaret edeceğiz. Herkese sevgiler...

WILL TROTTER

Father Brown, BBC'nin en başarılı ve en sevilen işlerinden biri. G.K. Chesterton'ın Peder Brown hikâyelerinden esinlenilerek yaratılan dizinin yapımcısı Will Trotter ile konuştuk.

Bu proje nasıl başladı? Peder Brown karakterini ekrana taşımaya nasıl karar verdiniz?

BBC One kanalının gündüz kuşağı için bir proje arıyorduk. "Soft crime", "cozy crime" dediğimiz tarzda, Agatha Christie tarzında bir iş arıyorduk. Sonrasında Peder Brown'ı konu alan kısa hikâyeleri keşfettik. Telifte de tabi değildi bu hikâyeler dolayısıyla alıp istediğimiz gibi uyarlayabirdik. Bu bizim için bir avantajdı. Öte yandan Peder Brown, Sherlock Holmes'ün her anlamda zıddıydı. Elimizde çok ilginç bir dedektif oldu böylece. Tüm dünyadan izleyicilerin güzel bir ilişki kurabilecekleri bir dedektifti. Bunun yanında Cotswolds denilen bölgede bir projemiz olmasını istiyordum. Çok güzel bir yer, dünyaca bilinen bir bölge. Eski İngiliz stilinde, muhteşem bir yer. Hikâyelerin çoğu 1930'larda geçiyor ama zaman dilimini ileriye, 1950'lere taşımak istedim. Bizim jenerasyonumuzun çoğu bu dönemde doğdu çünkü. Savaş sonrası, çok renkli bir dönem. Her şey çok keskin bir şekilde değişime uğruyor ama insanlar hâlâ büyük İngiliz köy evlerinde oturuyorlar o dönemde. Hizmetçileri, yardımcıları, bahçıvanları var. Dolayısıyla o büyük kilitli oda gizemlerini Cotswolds bölgesinde verebilmemiz mümkündü. Sarı tuğlalarla örülmüş, otantik evler var burada. Eski patika yollar... Aslında hiç değişmemiş bir bölge, eskiden

olduğu gibi duruyor. 400 yıllık geçmişi olan bir yer burası. Hitchcock, "Cozy crime tercih ederim," diyor. *Kuşlar*, *Sapık* filmleri pek aksiyonun olmadığı ufak kasabalarda geçer. Küçük, güzel, şirin yerlerdir ama derinlerde korkunç bir kötülük gizlidir. İzleyicileri heyecanlandıran ya da korkutan da bu zaten. İzlediğiniz bu şeyler hemen köşeyi döndüğünüzde sizi bekliyor olabilir. Costwolds bölgesi de bunları temsil ediyor bizim için.

Dizinin setini ziyaret eden birçok turist var anladığımı kadarıyla.

Evet, çok (gülüyor). Avustralya'dan Çin'e kadar onlarca turist geliyor her sene. Amerikalılar özellikle bayılıyor buraya.

Peder Brown'ın Sherlock Holmes'ün tam zıddı olduğunu söylediniz. Bunu biraz açar mısınız?

G.K. Chesterton, Peder Brown'ı yaratırken gerçek bir papazdan esinlenmiş çünkü Katolikliğe ilgisi varmış. Sherlock Holmes ile bilimsel düzlemde ayrışıyor Peder Brown. Holmes bir bilim insanı, deneysel metotlar kullanıyor vakaları çözerken. Peder Brown'ın da ilk psikolojik profillemeye uzmanı olduğunu söylesek çok yanlış olmaz sanırım. Peder Brown, insanların günah çıkarma sırasında söylediklerini, itiraf ettikleri-

ni dinliyor. Tam olarak bu sayede insan ruhunu çok iyi anlıyor. Bunun yanında kendisini bir suçlunun yerine koyabiliyor, o süreci yaşıyor resmen. Dolayısıyla vakaları çoğunlukla içgüdüleriyle, suçlunun doğasını anlama yeteneğiyle aydınlatıyor Peder Brown. Bunun yanında Peder Brown'ın tek amacı, suçluyu ve suçlunun motivasyonunu ortaya çıkarmak değil. Suçluların günahlarından arınmalarını istiyor, af dilemelerini istiyor. Yanlış yaptıklarını görmelerini istiyor.

Sevilen bir romanı, hikâyeyi ya da karakteri ekrana uyarlamak incelikli bir iş diye düşünüyorum. Peder Brown'ı ekrana uyarlarken nasıl bir strateji belirlediniz? Hikâyelere sadık kalıyormusunuz mesela?

Bütün hikâyelere değil, belki dört ya da beş hikâyeye genel hatlarıyla sadık kalmışızdır. Tabii Peder Brown'ı konu alan 53 hikâye var. Kendi hikayelerimizi, kendi dünyamızı, kendi karakterlerimizi yaratmanın televizyon için daha uygun olacağını düşündük. Hikâyelerdeki Peder Brown çok konuşmuyor aslında, sessiz biri, daha çok dinlemeyi tercih ediyor. Bir televizyon dizisi için ilgi çekici değil bu. Biraz da o yüzden Mark Williams gibi büyük bir karaktere sahip bir oyuncuyu seçtik ve hikâyelerde yer almayan yeni karakterler ekledik, Flambeau dışında tabii. Yüksek statüye sahip bir İngiliz hanımefendisi olan Lady Felicia'yı ekledik, Buntty karakteri de öyle. Bu karakterler özellikle maddi anlamda yüksek statüye sahip. Bunların zıddı karakterler de var, Sid Carter örneğin, Lady Felicia'nın şöförü. Peder Brown'ın yardımcısı da var, kilisenin sekreteri aynı zamanda, Bayan McCarthy. İzleyiciler geri dönüp Peder Brown'ın her bölümünü izliyorlar çünkü sadece bir dedektif hikâyesi yok bu dizide. Mizah öğeleri güçlü, çok sevilen ve gerçek karakterler var. Aslına bakarsanız Chesterton'ın hikâyelerinden aldığımız şeyler; Peder Brown, resmi polis teşkilatına mensup bir dedektif ve Flambeau karakteri. Flambeau, Peder Brown'ın Moriarty'si çünkü.

Hikâyeleri bu kadar taze ve ilgi çekici tutmayı nasıl başarıyorsunuz?

Birçok yazarla çalışıyorum. Bir sezon boyunca beş ya da altı yazarla birlikte kaleme alıyoruz senaryoları. *Father Brown*, "serial" olarak tanımladığımız, devam eden büyük bir hikâyenin işlendiği bir dizi değil. Her bölümde farklı bir hikâyeyi ele alıyoruz. Her bölüm için ele alacağımız suç unsurunu düşünüyoruz ve ilerledikçe yeni hikâyeler buluyoruz. Bana iki sayfalık bir

Peder Brown'ın tek amacı, suçluyu ve suçlunun motivasyonunu ortaya çıkarmak değil. Suçluların günahlarından arınmalarını istiyor, af dilemelerini istiyor. Yanlış yaptıklarını görmelerini istiyor.

hikâye taslağı getiriyorlar, ben de okuyup değerlendirim, ona göre ilerliyoruz. Genel olarak karakterlerimiz sabit zaten, onların devam eden hikâyeleri var. Dizinin geçtiği dünya da sabit ama bazen yazarlar bu dünyayı da değiştirmek istiyorlar. Bir bölümü, rahibelerin yaşadığı bir manastırda çekmiştik örneğin. Şahsen en sevdiğim suç yazarlarından birinin, P.D. James'in bir röportajını okumuştum. Gazeteci, James'e hikâyelere nereden başladığını soruyordu. James'in cevabı ise şuydu: "*Romanlarım her zaman bir mekân fikriyle başlar.*" Çoğu yazar da böyle yapıyor aslında, biz de öyle. Bu bölüm bir kanalda geçsin diyoruz mesela. İngiltere'de çok fazla kanal var ve hepsi çok güzel. Kanaldaki tekneler, oradaki insanlar, hayatlar, bunları düşünürken de hikâyeniz oluşmaya başlıyor. Her bölümde farklı bir hikâye anlatmaya çalışıyoruz. Orijinal kadrodaki yazarlarımızdan biri, Tahsin Güner örneğin, o da yarı Türk. Onunla birlikte yazdığımız en iyi bölümlerden birini hatırlıyorum. Bir vaka vardı ve bu vakayı çözmeye çalışan üç dedektifi anlattık. Tabii vakayı Peder Brown'la birlikte çözmeye çalışıyorlardı. Bizim için de çok değişik ve keyifli bir bölümdü. İşimizi eğlence yapıyoruz ve bunun izleyiciye de geçtiğinden eminim.

Father Brown çok özgün bir dizi. Bunu sağlayan ekipten bahsedermisiniz?

Tabii, 50-60 kişilik bir ekibimiz var. Bunların yanında ana oyuncu kadromuz ve onlarca ekstra oyuncu var. Kamera arkasında, kostüm ve makyaj ekibimiz çok önemli. Onlar dönemi canlandıran kişiler. 1940'ların, 50'lerin orijinal kıyafetlerini baştan yaratıyorlar. Biz o dönemleri hep siyah beyaz izledik ama aslında o kadar renkli bir dönem ki. Muhteşem kırmızılar, şahane maviler... Özellikle Lady Felicia'nın kıyafetlerinde görmek mümkün bunları. Tüm bu planlama süreci iç çamaşırlara, ayakkabılara, çoraplara kadar inceliklerle yürütülüyor. Bunun yanında tasarımcı ekibimiz var. Mobilyalar, eşyalar, klasik arabalar... Hepsi orijinale uygun tasarlanıyor. Size ilginç bir şey anlatayım; her sene, New York Çay Topluluğu bizimle iletişime geçiyor. Şu bö-

lümde kullandığınız çay fincanlarını nereden alabiliriz diye soruyorlar (gülüyor). Dizi bitince hepsini onlara göndereceğiz.

Peder Brown karakterinden bahsetmek istiyorum biraz. Mark Williams'ı projeye dahil etme sürecinizi de merak ediyorum açıkçası.

Peder Brown çok ilginç bir karakter. G.K. Chesterton bile, Peder Brown'ı yazarken üzerine çok daha fazla düşünebileceğini söylemiş. Sherlock Holmes, hatları çok daha keskin belirlenmiş, üzerine iyi çalışılmış bir karakter. Bilimsel bir bakış açısıyla olaylara yaklaşıyor, kılık değiştirmede usta bir karakter. Chesterton öykülerindeki Peder Brown ise daha çok bir dinleyici pozisyonunda. Vakayı toparlayarak anlatan söylemlere sahip ama dediğim gibi, bir dizi projesi için ilgi çekici değil bu. Evet, iyi hikâyeler vardı, kötü karakterler vardı ama biz biraz daha büyük bir anlatı kurmak istedik. Dedektifler de var tabii, bazen tembel olabiliyorlar ya da olaylara doğru noktadan yaklaşamıyorlar. Peder Brown ise çıkarım yapabiliyor, insan doğasını anlayabiliyor. Peder Brown insanların ona gelmesini beklemiyor. Gidiyor ve kapıyı çalıyor, o kapının ardında neler döndüğünü bilmek istiyor. Kurbanla ya da kurbanın ailesiyle de iletişime geçebiliyor. Bu da onu oldukça aktif bir karakter kılıyor. Peder Brown her zaman iyi olan, her zaman mükemmel davranan biri değil, öyle olmasını da istemedik. Olay mahallinden önemli kanıtları alabiliyor mesela. Olay yerindeki bir kitabı alıyordu bir bölümde. Bayan McCarthy, "Ne yapıyorsunuz?" diye soruyordu Peder Brown'a. O da, "Geri getireceğim

herhalde!" diye cevap veriyordu (gülüyor). Son-
suza kadar çalmıyor tabii o kanıtı, öğrenmek istediğini öğrenip geri getirecek. I. Dünya Savaşı'nda rahip olarak orduda görev yapmış Peder Brown. O yüzden kendini nasıl koruyacağını da çok iyi biliyor. Kapıların kilidini nasıl kıracağını biliyor. Ona biraz daha gerçekçi özellikler vermeye çalıştık. Bunlardan bazıları bir rahip için uygun olmayabilir, insanların evine izinsiz girmek mesela (gülüyor). Peder Brown'a bir de yardımcı, bir "sidekick" verdik, Sid Carter. Sid, Peder Brown'ın kurtardığı eski bir suçlu aslında. Onun yeni bir iş bulmasına da yardımcı oluyor, bu geçmişte yaşanmış, arka plan hikâyesi olarak görüyorsunuz bunu. Peder Brown'ın da en büyük yardımcılarının biri haline gelmiş zamanla. Özellikle suçları aydınlatırken her daim Peder Brown'ın yanında. Tüm bu eklemeler Peder Brown'ı daha da ilginç bir karakter haline getiriyor. Bunların yanında çok sağlam bir mizah anlayışı var Peder Brown'ın. Mark Williams'ı istememizin en büyük nedeni de buydu sanırım. Mark'ı tanıyordum tabii, son dönemde özellikle Harry Potter serisindeki rolüyle ismini tüm dünyaya duyurmuştu. Ama bundan öncesinde Mark "The Fast Show" isimli bir komedi programında da yer almıştı. Gerçekten çığır açan bir BBC işiydi. O yüzden Mark'ın çok iyi bir komedi oyuncusu olduğunu da biliyordum; mimikleriyle, hareketleriyle muhteşem. Oyunculuğu zaten tartışılmaz. Bu ikisinin birleşmesi gerekiyordu. Neredeyse gerçeküstü bir karakteri canlandıracaktı çünkü bu oyuncu. O da Mark Williams kesinlikle. Bunun yanında çok zeki bir adam Mark. Oxford Üniversitesi'nde eğitim görmüş, o

yüzden olaylara çok farklı bir bakış açısı da var. Bir örnek vereyim, Mark'ın fikriydi bu: Peder Brown'ın alametifarikası, şemsiyesi ve şapkası, biliyorsunuz. Peder Brown yeni bir vakayı araştırmaya giriştiğinde şemsiyesini yan döndürür ve şemsiye aslında soru işareti gibi görünür. Vakayı çözdüğünde de normale döner şemsiyesi. Bunu çoğu insan fark etmiyor aslında. Karakterini sağlamlaştıran ufak örneklerden biri bu sadece.

Peder Brown dünya çapında bir ün kazandı. Herkes çok seviyor bu karakteri ve tabii diziyi de. Bunun altında yatan nedir sizce?

İnsanlar suç hikâyeleri seviyor, İngiliz suç edebiyatı da dünyada bu türün ilk örneklerindedir. Dolayısıyla İngiliz olmanın verdiği bir güç de var bu karakterde. 1950'ler dönemi de etkili bunda. Nostaljik bir hikâye. İnsanların birbirine iyi davrandığı bir dönem bu ama yüzeyin altında kötülük her zaman vardı, bunu biliyoruz. Bunun yanında DNA gibi bilimsel gelişmelerin öncesini gösteren bir dönem, o nedenle hikâyelerin iç yüzünü ortaya çıkarmaları için karakterlere güveniyorsunuz aslında. Gerçekten zekice yazılmış diyaloglara ve entelektüel bir düşünce yapısına sahip olması gerekiyor karakterin de. Şunu söylemeye çalışıyorum, benden DNA analizi kullanarak bir suçluyu bulmamı isterseniz bunu yapamam. Ama bana deseniz ki şu evde beş kişi var ve bunlardan biri katil, işte o zaman suçu aydınlatmak için bir şansım olabilir. İnsanlar da bu ihtimale çekiliyorlar. Bunların yanında dizinin dili ve görşelliği çok güçlü, çok güzel. Her bölümde farklı bir hikâyeyi ele almak da etkili. O 45 dakika içerisinde gizemin açığa çıkacağını biliyorsunuz ve sonraki bölümde yani bir macera izlemeye hazırlanıyorsunuz.

Bu diziden önce de suç edebiyatına ilginiz var mıydı?

Aslında bu projeden önce pek yoktu diyebilirim. Büyük bir Hitchcock hayranı olduğumu söyleyebilirim ama çok fazla suç romanı okuduğumu söyleyemem. Agatha Christie okudum tabii, uyarlamalarını da izledim. Bu projeye birlikte özellikle de polisiye hikâyelere merak saldım. İyi oldu benim için, çok ilham verici eserler okudum.

Dizinin yeni sezonunun yani dokuzuncu sezonunun çekimlerine pandemi nedeniyle ara verilmişti.

Normal şartlarda şimdiye kadar çekimleri yarılamış olmamız gerekiyordu ama evet, pandemi her şeyi durdurdu. Bu dokuzuncu sezonla birlikte 100. bölümümüzü de çekmiş olacaktık. Dört gözle bekliyorduk aslında. Tabii, hazır bazı hikâyeleri de değiştirdik. Çiçek hastalığı salgını konu aldığımız bir bölüm yazmıştık, çok iyi bir bölümdü. Herkes salgından dolayı evlerindeydi ve dışarıda bir cinayet işleniyordu. Ama insanların bu salgın hikâyesinden sıkıldığını düşünerek tamamen değiştirdik o bölümü. Şartlar olgunlaşınca başlayacağız çekimlere.

Sekizinci sezonla ilgili neler paylaşabilirsiniz bizimle?

Biraz önce bahsettiğim o üç dedektifi bu sezonda tekrar göreceğiz. Flambeau'ya özel bir bölüm yaptık, şehirdeki en iyi hırsız, biliyorsunuz. Peder Brown yine Flambeau'nun ruhunu kurtarmak için bir yolculuğa girişecek. Diğer karakterlerimizi de göreceğiz tabii. Eğlenceli hikâyeler ve güzel mekânlarla dolu çok iyi bir sezon oldu. Umarım herkes beğenir.

SIYAH SUÇ VE DEDEKTİF EDEBİYATI

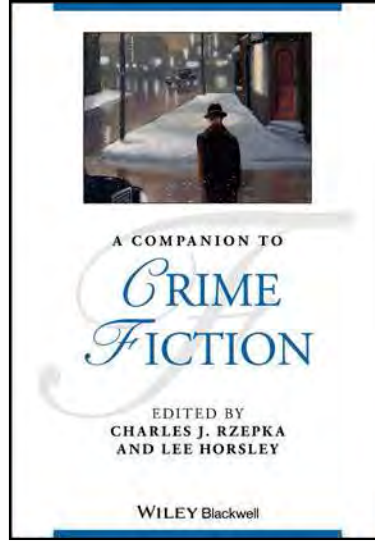
GİRİŞ

İlk soru “Siyah suç ve dedektif edebiyatı”nın nasıl tanımlanması gerektiğiyle ilgili. Bu tanım, siyah karakterleri başkarakter olarak öne çıkaran bir tür için mi kullanılmalı? Siyah yazarlar tarafından kaleme alınan suç ve dedektif edebiyatını mı kapsamalı? Ya da her ikisi de mi? *Black Issues Book Review* dergisinde yayımlanan bir makalede Earnie Young şöyle bir gözlemde bulunuyor: “*New York Times* çok satanlar listesinde siyah yazarların sayısından çok daha fazla siyah roman karakteri görüyoruz.” Başka bir deyişle beyaz yazarlar siyah karakterler yaratıyor ve okurlar da bu kitapları satın alıyor. Yayıncılık dünyasında siyah yazarlar o kadar da görünür değiller. Yine de günümüzde, 20 yıl öncesine kıyasla çok daha fazla siyah yazarın romanlarının yayımlandığını görüyoruz.

“Siyah suç ve dedektif edebiyatı”nı ana kahramanın ya da yazarın ırkı çerçevesinde tanımlamaktan ziyade suç ve dedektif edebiyatında siyah kahramanların gelişimini takip etmek daha yararlı olacaktır. Böyle yaparak suç ve dedektif edebiyatının bu alttüre uygun meselelerini, zıttakımlarını ve gerilimlerini gözlemleyebiliriz.

TARİHSEL KÖKENLER

Siyah karakterler, Amerikan suç ve dedektif edebiyatında erken dönemden başlayarak karşımıza çıkıyor. Edgar Allan Poe’nun “Altın Böcek” isimli hikâyesinde “Jupiter” isminde siyah bir hizmetçi vardır örneğin. Poe’nun Monsieur C. Auguste Dupin’i konu alan üç öyküsünden biri olmamasına rağmen “Altın Böcek” genellikle Poe’nun

gizem edebiyatına girişi olarak kabul edilir. Jupiter, hikâyedeki “red herring”¹ öğelerini sunmak için iyi bir araçtır çünkü onun anlamlı tashihleri, yanlış anlamaları ve batıl inançları, hem anlatıcıda hem de okurda Jupiter’in efendisinin mental olarak dengesiz olabileceği duygusunu yaratır. Bu tarz yanlış yönlendirmeler Poe’nun, “gizem” olgusunun bir edebi tür olarak gelişimine sunduğu önemli katkılardandır şüphesiz.

Birleşik Devletler ve İngiltere’de popüler algı, siyah bireylerin orangutanlardan ya da maymunlardan evrimsel olarak

sadece birkaç adım ötede olduğuydu. Avrupalıların Afrika ülkelerini keşfi, sömürgeleştirilmesi ve siyah bireylerin köleleştirilmesi, siyah Afrikalıların ve onların neslinden gelenlerin nasıl algılandığı meselesi üzerinde uzun süreli bir etki bırakmıştı. İngiltere’de ve sonrasında Birleşik Devletler’de köleliğin yasaklanmasından sonra bile “Peculiar Institution” denen bu kölelik olgusunu destekleyen kalıp yargılar baki kaldı. Popüler bilim, beyaz erkek Avrupalıların en üste konduğu bir ırksal hiyerarşiyi benimsiyordu. Birleşik Devletler’de iç savaş sonrası dönemde, sözde “yeni Negro suçlu” tehdidi, ceza adaleti sisteminin ve beyaz yasadışı kanun infazcılarının elinden çıkan adalet kavramının baskıcı tedbirlerini haklı göstermek için kullanılıyordu. Böyle bir atmosferde siyah bireylerin beyaz güneyliler tarafından algılanış biçimi, baskın düşünce haline gelmişti.

Erken suç ve dedektif edebiyatında siyah bireylere (ya da ten rengine göre değerlendirilen diğer bireylere) dair kalıp yargılar, Birleşik Devlet-

ler'le sınırlı değildi. Büyük ölçüde muhafazakâr bir İngiliz yazar olan Arthur Conan Doyle'un dedektif edebiyatı üzerindeki güçlü etkisi nedeniyle Doyle'un eserlerinde siyah bireylerin önyargılı temsili pekiştirdiği durumlarla karşılaşmayı bekleyebiliriz. Ne var ki kahramanı Sherlock Holmes'un siyah karakterlerle karşılaştığı sahnelerin verdiği mesaj çoğunlukla muğlak kalabiliyor ve bazen de kalıplara tamamen ters olabiliyor. En kayda değer sahnelerden birini "Sarı Surat Macerası"nda görebiliriz belki de. Bu hikâye Holmes'e, çözmekte başarısız olduğu bir gizem sunar. Küçük bir kız -siyah Amerikalı baba ve beyaz İngiliz annenin kömür kadar siyah çocuğu- dedektifin kafasını karıştırır. Anne, Birleşik Devletler'deyken siyah bir doktorla evlenir ve adam sarı humma salgınında hayatını kaybeder. Kadın, İngiltere'ye döner ve tekrar evlenir. Çocuğundan ayrı kalma fikrine dayanamaz ama

çocuğun varlığından yeni İngiliz kocasına bahsetmekten de çekinir. Bir bakıcıyla beraber çocuğunu bir kulübede saklar. Karısının tuhaf davranışlarından şüphelenen adam, Holmes'e başvurur. Holmes ise kadının ilk kocasının hâlâ hayatta olduğunu ve kadına şantaj yaptığını düşünür. Holmes daha sonra bu yanlış çıkarımını mütevazı bir şekilde kabul eder. Adamın, karısının sırrına verdiği cevap da beklenmediktir. Karısının düşündüğünden daha iyi bir adam olduğunu söyler ve üvey kızını kabul eder.

Siyah bir çocuğun hikâyelerde yer bulması, Doyle'un ırksal meselelere ya da ilişkilere dair tek referansı değildir. "Beş Portakal Çekirdeği" isimli hikâyesinde Ku Klux Klan üyelerinin bir adamı ve bu adamın vârislerini takip ve taciz ettiğini görürüz. "Üç Çatılı Ev" hikâyesinde para kazanmak için dövuşen siyah bir boksör, Steve Dixie, Holmes'ü ziyarete gelir. Watson'ın Dixie'yi tasviri, adamın bir suç çetesinin mensubu olduğunu kodlar niteliktedir. Holmes, Dixie'yi neredeyse ciddiye bile almaz; "ahmak, yüksekten atan ve kolay korkan", "zararsız bir adam" olarak görür. Dixie karakterinin bu hikâyede yer bulması, Doyle'un Hollywood seyahatiyle mümkün oldu belki de. Doyle bir film stüdyosunu ziyaret etmiş ve orada izbandut gibi bir siyah işçiyle tanışmış ki bu işçi de Doyle'un "hayaletlerle" ilgili çalışmalarını duyunca epey korkmuş.

Her ne olursa olsun "Sarı Surat Macerası" bize şunu söylüyor; Doyle'un başka bir siyah bireyle

daha yaşadığı karşılaşma, onun düşünce tarzını da etkilemiş. 1881'de Batı Afrika'ya doğru yol alan bir buharlı gemide gemi doktoru olarak çalışan Doyle, eski bir köle olan Henry Highland Garnet'la tanışmış. Doyle ve Garnet ilk karşılaştığında Garnet, Monrovia'da Amerikan Konsülü olarak görev yapıyormuş. Beraber geçirdikleri üç günün sonunda Doyle, Garnet'ın tavırları ve zekâsına hayran kalmış. Doyle'un eşiti bir birey olarak Garnet, henüz oldukça genç olan Doyle'un ırk meseleleriyle ilgili görüşlerine meydan okumuşa benziyor. Bu karşılaşmadan on yıl sonra Doyle, ırksal kimlik meselesi etrafında şekillenen "Sarı Surat Macerası"nı kaleme alıyor. Bu hikâyeyle birlikte Doyle, hem usta dedektifinin keskin zekâsını sorguluyor -ki bu çok sık karşılaştığımız bir durum değil- hem de "melez" bireylerle ilgili popüler tartışmaları irdeliyor.

Doyle'un hikâyesi 1893'te yayımlanmıştı, yani Birleşik Devletler'de bu linç kültürünün zirveye ulaşmasından bir yıl sonra. Ku Klux Klan'ın güçlenmesiyle siyah bireylerin haklarından mahrum edilmesi durumu, ucuz siyah işçilere talep ve ırksal baskılar güneydeki siyah bireylerin hayatlarının bir gerçeği haline gelmişti. İç savaş öncesi dönemde, Frederick Douglass ve Henry Highland Garnet gibi kölelik karşıtı eski köleler adeta turneye çıkarak konuşmalar yapıyor ve yazınsal üretimlerinde kölelikten hem bir "kurum" hem de insanlığa karşı işlenen bir "suç" olarak bahsediyordu. Siyah kölelik karşıtı bireyler biyografi, duygusal roman ve Amerikan yerlilerinin "esaret anlatıları"ndan esinlenerek geliştirdikleri "köle anlatıları" ile Amerikan edebiyatına özgün bir katkıda bulunuyordu. Bunun yanında gazete yayıncılığına da girişmişlerdi ve 19. yüzyılın ortalarına gelindiğinde de roman türünde eserler vermeye başlamışlardı. Yüzyılın sonlarına doğru siyah gazeteciler linç anlarını belgeleyerek linç karşıtı hareketin yayılmasına katkı sağladılar. Charles Chesnutt, "The Sheriff's Children" isimli hikâyesinde çete şiddetini ve bir şerifin melez oğlunun kaderini kaleme almıştı. *The Marrow of Tradition* (1901) isimli romanı da 1898'de Wilmington, Kuzey Carolina'da meydana gelen ve Demokratik Güney'i yeniden canlandırmaya yardımcı olan ırk isyanına kurgusal bakış açısıyla yaklaşıyordu.

Beyaz güneyliler, yasadışı kanun infazcılarının şiddet gösterilerini siyahlar tarafından işlenen

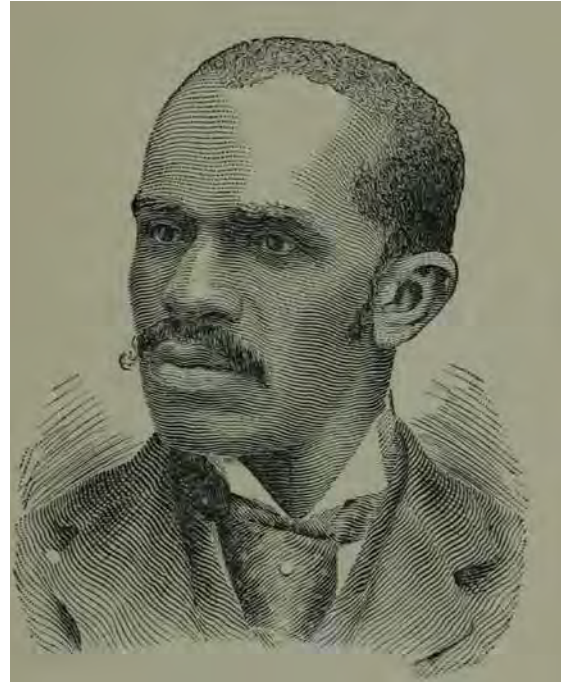
sözde suçlara bir cevap olarak görürken siyah yazarlar bu meselelere alternatif bakış açıları sunuyordu. Başka bir deyişle siyah yazarların eserlerinde siyahlara karşı beyazların işlediği suçlara, mahkeme salonlarında karşılaşılmadığı kadar meydan okunuyordu.

ERKEN SİYAH DEDEKTİF VE SUÇ EDEBİYATI

“Siyah suç ve dedektif edebiyatının anası” olarak tasvir edilen Pauline E. Hopkins, *Colored American* isimli gazetede yazar ve editördü. 20. yüzyılın başlarında hem ırk hem de cinsiyet meseleleri hakkında ses çıkaran eğitimli siyah kadınlardan biriydi. Hopkins’in kurgusal eserleri, siyah dergilerde seri halinde yayımlanıyordu. Hikâyelerinden “Talma Gordon”da, 1892’de meydana gelen Lizzie Borden vakasından esinlenmişti. Borden, babasını ve üvey annesini baltayla öldürmekle suçlanan New Englandlı, “spinster” olarak adlandırılan orta yaşlı ve evlenmemiş bir kadındı. Hopkins’in hikâyesindeki başkarakter Talma Gordon, babasını öldürmek suçundan yargılanır. En nihayetinde suçsuz bulunur fakat bu sefer de toplum tarafından dışlanır. Hikâyenin anlatıcısı olan beyaz erkek bir doktor, arkadaşlarıyla bir araya geldiği bir toplantıda Talma’nın sıkıntılarını dile getirir. Muğlak ölüm döşeği itiraflarından yararlanarak kurduğu hikâyeyle gerçek katilin kimliğini ortaya çıkarmayı başarır. Dinleyicilerine, Talma’nın ölmekte olan kardeşinden öğrendiği başka bir sırrı da açıklar. Görünürde

beyaz olmalarına karşın kız kardeşler, damarlarında “quadroon”² annelerinden aldıkları “Negro kanı” taşır. Hopkins burada, “trajik melez” hikâyesini, ana kahramanını ölüme ya da ebedi mutsuzluğa sürükleyecek bir araç olarak kullanmayı reddeder. Hikâyenin sonunda doktor anlatıcı, arkadaşlarını karısıyla tanışmaya davet eder, Talma Gordon’la.

Hagar’s Daughter isimli romanında (Mart 1901-Mart 1902 arasında *Colored American* dergisinde seri halinde yayımlanmıştı) Hopkins, amatör siyah bir kadın dedektifle tanıştırır okuru, gerçi bu kadının dedektifliği romanın kısa bir bölümünü kapsar. Hagar bir annedir, mutlu bir evliliği vardır fakat kocasının kardeşi, mirastan daha çok yararlanabilmek adına Hagar’ı ve çocuğunu köle olarak satar. Bundan yirmi yıl sonra, tanınmış bir senatörün kızı Jewel, kendisiyle evlenerek mirasına konmayı hedefleyen bir miras avcısının hedefi haline gelir. Babası ölür ve Jewel kaçırılır. Senatörün ailesinin siyah hizmetçisi Venus Johnson, beklenmedik bir amatör dedektif olarak karşımıza çıkar. Jewel’in ve kendi büyükannesinin ortadan kaybolmalarının arkasında yatan gizemi çözmeye kararlıdır. Venus, Gizli Servis’in başındaki Bay Henson’a yardımlarını sunar ve Bay Henson da onu ve siyah bir erkek ajanı, iki kadını bulmak ve kurtarmak için gizli göreve gönderir. Melodramatik bir mahkeme salonu sahnesinde Gizli Servis Şefi Henson, Jewel’i kaçıran kişinin kendi erkek kardeşi olduğunu ve kendisinin de Hagar’ın kayıp kocası olduğunu

John Edward Bruce

açıklar. Melodramlarda olduğu gibi, yıllar boyunca kimliğini gizleyen Hagar'ın senatörün dul karısı olduğu ortaya çıkar.

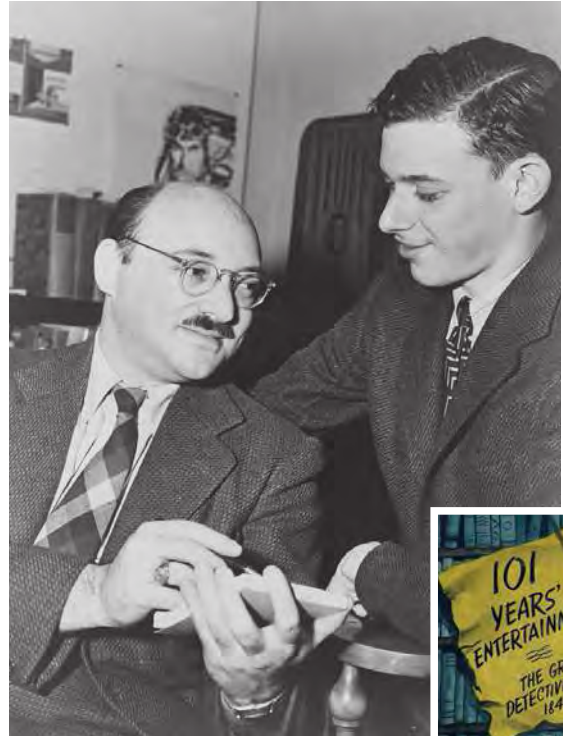
Bu, uzun süredir ayrı olan çift için mutlu bir kavuşma olsa da Jewel'ı bekleyen son, trajiktir. Jewel aslında Hagar'ın kölelikten kaçmaya çalışırken boğulduğunu düşündüğü bebeğidir. Damarlarındaki "Negro" kanından dolayı sevdiği adam, Jewel'ı reddeder. Adam daha sonra bu kararından pişmanlık duyar ama çok geçtir, Jewel ölür. Hopkins için bu hüznü son, ırksal ayrımcılığın ve ikiye bölünmüş bireylerde ve ulusta yarattığı yıkımı temsil eder.

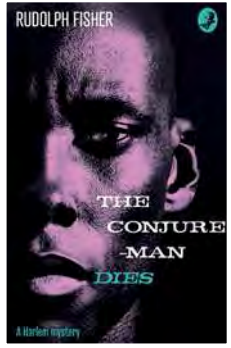
Maine'de büyüyen Hopkins'in aksine John Edward Bruce bir köle olarak doğdu. Gazeteci, aktivist ve Pan Afrikanist Bruce, *The Black Sleuth* isimli eserini Eylül 1907'de *McGirt's* dergisinde seri halinde yayımlamaya başladı. Bruce'un hikâyesinin ana kahramanı, Sadipe Okukena isminde Batı Afrikalı bir gençtir. Sadipe'in yeteneklerinden etkilenen beyaz bir deniz kaptanı, Sadipe'in babasını, oğlunun eğitimine Birleşik Devletler'de sürdürmesine müsaade etmesi konusunda ikna eder. Sadipe, New England'da bir okulda kısa süre eğitim gördükten sonra bir "Negro" okuluna girmek için güneye taşınır. Sadipe, yeni okuluna doğru yol aldığı trende nahoş bir ırkçı tavırla karşılaşır ve Batı'da "Negro" birliklerine öncülük etmiş olan sıcakkanlı, beyaz bir adam ona yardım eder. Kasabayı ve okulu gördükten sonra Sadipe yeni arkadaşıyla iletişime geçer ve bu beyaz adam, Sadipe'in uluslara-

rası bir dedektiflik bürosunda dedektif olarak işe başlamasına önayak olur. Büronun bir müşterisi, vakasına atanan dedektifin Sadipe olduğunu öğrenince şaşırır ve ırkçı hakaretlerle memnuniyetsizliğini dile getirir. Buna rağmen Sadipe'in patronu, müşterisini Sadipe'in kayıp elması bulabilecek en iyi, zeki ve yetenekli dedektif olduğu konusunda ikna eder. Bundan kısa süre sonra da Sadipe bir İngiliz otelinde garson olarak gizli bir göreve başlar.

Bruce'un Sadipe karakterini tasviri, 20. yüzyılın ana akım popüler edebiyatında (sonra da sinemada)³ karşılaştığımız siyah karakterlerin imajına tamamen zıt bir yerde konumlanıyordu aslında. Dedektif edebiyatının altın çağında siyah karakterler genellikle hizmetçi gibi ufak rollerde hayat buluyordu. Bu dönemde okuduğumuz az sayıdaki siyah karakterlerden biri de beyaz yazar Octavus Roy Cohen tarafından yaratıldı. Cohen'in komik kahramanı, "Beau Brummell⁴ of Birmingham's Darktown" olarak tasvir edilen Florian Slappey, *Saturday Evening Post* gazetesinde yayımlanan bir dizi hikâyede "dedektif" olarak karşımıza çıkıyordu. Bu hikâyeler daha sonra *Ellery Queen's 101 Years' Entertainment: The Great Detective Stories 1841-1941* (1943) isimli kitaba dahil edildi. Söz konusu hikâyede Slappey bir çamaşırcı kadın tarafından, çamaşırları kimin çaldığını bulması için tutulmuştu.

Hopkins ve Bruce'un eserlerinin önemi, siyah

yazarların suç ve dedektif edebiyatını sosyal meseleleri incelemek için kullanmalarına öncülük etmeleri idi. Bu iki yazara, 1920 ve 30'larda birkaç gizem romanı yayımlayan gazeteci W. Adolphe Roberts da katıldı. Ne var ki Roberts'ın romanlarında karımıza siyah ana karakterler çıkmıyordu. 1932'de, Harlem Rönesansı

olarak bilinen edebi ve entelektüel akıma dahil olan doktor ve yazar Rudolph Fisher, Harlem'de geçen, siyah bir ana karaktere sahip olan ve siyah bir yazar tarafından kaleme alınan ilk dedektif romanını yayımladı.

The Conjure-Man Dies (1932) isimli romanda Fisher, NYPD dedektifi Perry Dart ve Dr. John Archer ikilisiyle karımıza çıkıyor. Dart, Harlem'de dedektif rütbesine yükseltelen ilk on siyah polisten biri. Archer, çok çalışan ama az kazanan bir doktor, evinin karşısındaki olay mahalline çağırılıyor. Doktoru çağıran ise Bubber Brown; profesyonel bir sihirbaz olan N'gana Frimbo, Bubber'ın arkadaşı Jinx ile bir seans-tayken cinayete kurban gidiyor. Dark, sihirbaz kurbanın tuhaf deneyler peşinde koşan Harvard mezunu Afrikalı bir prens olduğunu öğrenince Archer'dan dava için danışmanlık yapmasını istiyor. Bu arada, kendisini "aile dedektifi" olarak tanımlayan Bubber Brown, kayıp bir şüphelinin bulunması için polise yardım ediyor. Fisher'ın dedektifleri kimin kim tarafından öldürüldüğünü bulmaya çalışırken Afrika spiritüalizmi Amerikan bilimiyle harmanlanıyor.

Fisher, 1934'te ölümünden önce, 37 yaşındayken bu dedektif ikiliyi konu alan "John Archer's Nose" isimli kısa bir hikâye de kaleme aldı. Fisher'ın romanı ve hikâyesi, ana akım dedektif edebiyatında siyah dedektifin ortaya çıkı-

şını simgeliyordu. Fisher kendisini siyah kent deneyiminin "kaydını tutan" biri olarak tanımlıyordu. *The Walls of Jericho* (1928) isimli diğer romanında ve polisiye türünün dışındaki kısa hikâyelerinde Fisher, şehrin şokunu üzerinden atamayan güneyli göçmenleri de dahil ederek Harlem'deki siyah topluluğu, müşfik detaylarla resmediyordu. "City of Refuge" isimli kısa hikâyesinde Solomon Gillis, beyaz bir adamı vurduktan sonra güneyden kaçmıştır. Metropolde tipik bir "taşralı" olarak, etrafını saran garip manzarlara (buna siyah bir devriye polisi de dahil) ve sesler karşısında büyülenen Gillis çok geçmeden Mouse Uggam isimli bir düzenbazın avı haline gelir ve kendisini uyuşturucu ticareti yaparken bulur. İkisi de aynı şehirden göçmüş olmalarına rağmen Uggam, I. Dünya Savaşı sırasında Fransa'da görev yaptığı dönemde birtakım kurnazlık numaraları öğrenmiştir. Sonrasında ise ufak çapta bir avcı olarak Harlem'de kendisine yer edinir; burası Solomon Gillis'i şaşkınlığa uğratan "siyah polislerle" dolu bir dünyadır.

Bu erken dönem dedektif edebiyatının siyah yazarlarının eserlerinde, Stephen Soitos'un *The Blues Detective* (1996) isimli kitabında da tartıştığı "kültürel dil" (spiritüalizm, dil kullanımı ve müzik) önemli bir rol oynar. Bunların yanında ana akım suç ve dedektif edebiyatının etkisi de aşikârdır. Fisher'ın Dart ve Archer karakterlerini konu eden romanı ve kısa hikâyesi, klasik dedektif edebiyatının karakteristik özelliklerini taşır. Belirli sayıda şüpheli listesi vardır, polis dedektifleriyle birlikte çalışan amatör bir dedektif vardır ve katilin kimliği açıklanmadan önce çözülmesi gereken bir gizem vardır. Tüm bunların yanında Harlem sokaklarında kol gezen şiddet ve yan karakterlerin karşılaştığı problemler (aile içi şiddet ya da uyuşturucu bağımlılığı) hem romanı hem de kısa hikâyeyi Dashiell Hammett, James M. Cain ve Raymond Chandler gibi yazarların, dönemin *Black Mask* dergisinde yayımlanan eserlerinde gördüğümüz kara roman geleneğinde resmedilen kent mekânın dünyasına bağlar.

Fisher ve bir dedektif romanı serisi kaleme alan ilk siyah yazar Chester Himes arasındaki dönemde Richard Wright'ın *Native Son* (1940) isimli romanı, siyah edebiyatının yüzünü tamamen değiştirdi. Dostoyevski'den etkilenen Wright, ırkçı Amerika'da suç ve adalet kavramlarının doğasını konu edindi. Chicago'da bir göçmen olan Bigger Thomas, fareler tarafından ele geçirilmiş bir dairede annesi ve iki küçük kardeşiyle yaşar. Bay Dalton isimli bir hayırsever ve "slumlord"⁵ tarafından şoför olarak işe alınır. Dalton'ın kızı Mary

ve Mary'nin komünist sevgilisi Jan ile arkadaşlık kurar. Bigger, bir partiden sonra oldukça sarhoş haldeki Mary'yi eve getirir, annesi Mary'nin odasına girer ve Bigger, Mary'nin sessiz kalması için çabalarken yanlışlıkla kızı boğar. Bigger, Mary'nin ortadan kayboluşunu bir kaçırılma vakası gibi göstermeye çalışır ve cesetten bodrum katındaki fırını kullanarak kurtulma gibi acemice bir teşebbüste bulunur. Sonrasında da polisten kaçmaya başlar. Bigger yakalanmadan önce siyah kız arkadaşı Bessie'yi de öldürür fakat Bigger sadece Mary'nin yani beyaz bir kadının cinayeti için hüküm giyer ve ölüm cezasına çarptırılır. Wright bu romanı yazarken gerçek bir vakayı, bir hırsızlık teşebbüsü sırasında beyaz bir kadına tecavüz eden ve onu öldüren siyah bir adamın sansasyonel davasını anlatan gazete kupürlerinden faydalanmış. Bunun yanında Leopold ve Loeb ikilisinin "heyecan" için işlediği Bobby Franks⁶ vakasından da esinlenmiş. Wright daha sonra kendi romanıyla ilgili şöyle bir gözlemde bulunmuş: "*Herhangi bir okur, Bigger'in içindeki insanlığı görebilseydi romandaki 'gizem' öğesini çok daha hızlı bir şekilde çözebilirdi.*"

Bu insanlık iddiasının benzeri birkaç yıl sonra Ann Petry'nin *The Street* (1946) isimli romanında da işlendi. Petry'nin kahramanı Lutie Johnson, hırslı bir genç anne ve eştir. Kocasından ayrıldığında, oğlunu tek başına Harlem'de yetiştirmeye teşebbüs eder fakat çevre, anne ve çocuğu fazlasıyla etkiler. Kendisine tacizde bulunan adamı öldürdükten sonra New York'tan kaçmaya çalışan Lutie, "sokak" tarafından yenildiğini fark eder. Oğlu tutuklanmış ve çocuk cezaevine konmuştur yani Lutie aslında oğlunu da kaybeder. Petry bu romanını yazarken bir apartman

yöneticisi tarafından hırsızlığa sürüklenen genç bir çocuğun hikâyesini anlatan bir gazete haberrinden esinlenmiş.

II. Dünya Savaşı'nın ayak sesleri, siyah bireylerin kültürü üzerinde önemli bir etkiye sahipti. Savaşın bıraktığı miraslardan biri, demokrasi için savaşılar ve vatandaşlık haklarını geri kazanarak "çifte zafer" elde etmeyi ümit eden siyah bireyler arasında giderek artan bir kararlılık durumuydu. Savaş, Birleşik Devletler'de ırkçılığın sonunu getirmemişti fakat arı ırkın üstünlüğüyle ilgili öğretilerin yol açtığı yıkım, insan hakları hareketinin kök salabilmesi için gerekli ortamı yaratmıştı. Bu savaş sonrası dönemde bazı beyaz yazarlar, 1920'lerin ve 30'ların kalıplarından ayrılan siyah karakterler yarattı. Örneğin Ellery Queen'in *Cat of Many Tails* (1949) isimli romanında saygın ve genç bir siyah kadın, bir seri katilin kurbanlarından ve Müfettiş Queen'in özel ekibinin bir parçası olan siyah bir dedektifle tanışırız. Veronica Parker Johns, siyah bir dedektif karakteri yaratarak hizmetçilerin "görünmez" oldukları fikri üzerinde durur. Johns'un ana karakteri Webster Flagg, kâhyalık yapan eski bir aktördür. *Murder by the Day* (1953) isimli romanda işverenin cinayetini araştırabilme fırsatı bulur çünkü şüpheliler Flagg'ın varlığını görmezden gelir. *Servant Problems* (1958) isimli romanda da Flagg bir arkadaşının kızına yardım edebilmek için başka bir malikânede hizmetçi olarak işe başlar.

Savaş sonrası dönemde, suç edebiyatının bir alttürü olarak polis prosedürü türü yükselişe geçti. Bu yeni dalgadan yararlanan siyah yazar Hughes Allison siyah bir polis dedektifini konu alan ve *Ellery Queen Mystery Magazine* dergisinde yayımlanan ilk kısa hikâyeyi kaleme aldı. Allison'ın "Corollary" (1948) isimli hikâyesinde

Ann Petry

Joe Hill, polis şefinin özel birimi Central Bureau üyesidir. Üniversite mezunu ve sporcu Hill, görev yaptığı departmandaki tek siyah dedektiftir. O nedenle beyaz bir öğretmen, karakola siyah bir kız çocuğu getirdiğinde amirinin onu çağırması şaşırtıcı olmaz. Allison'un söylediği gibi, diğer dedektifler de oldukça yetkin olmasına rağmen Hill'i farklı yapan şey, "derisiyle düşünebilmek yeteneği"dir.

Chester Himes, Fisher ve Allison'ın adımlarını takip etse de onun bir suç yazarı olarak kariyer yapması biraz daha zor oldu. Kolejden sonra silahlı soygundan dolayı yedi yıl hapis yatarken kısa hikâyeler yazmaya başladı Himes. Hapisten çıktıktan sonra da ABD'de protest romanlar kaleme alan bir yazar olarak kısıtlı bir başarı elde edebildi. Fakat Avrupa'ya taşınıp yabancı bir ülkede göçmen olarak hayatına devam ederken Fransız editör Marcel Duhamel'in tavsiyesine uydu ve Harlem'de geçen bir polis prosedürü serisi kaleme almaya karar verdi. *For Love of Imabelle* (1957) ile okurla buluştukları ilk romandan *Blind Man with a Pistol* (1969) isimli son romanına kadar Himes'in dedektif ikilisi Grave Digger Jones ve Coffin Ed Johnson, Harlem'de esprili bir dille bazen de acımasız bir tavırla adalet dağıtmaya devam ettiler. İkilinin amiri Teğmen Anderson'ın da içlerinde bulunduğu birkaç beyaz polis memuru da romanlarda arada boy gösterse de beyazların baskısı ve siyah gettodaki suç ve şiddet arasındaki bağlantıyı anlamlandıran

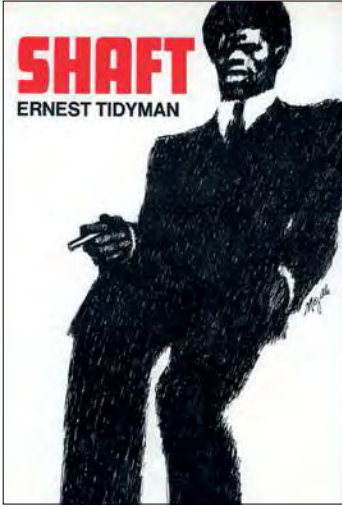
her zaman Coffin Ed ve Grave Digger ikilisiydi. Maceralarının sonunda ise ikili, seri boyunca yükselen şiddet tehdidini kontrol altına almakta başarısız oldu. *Plan B* (1993) isimli bitmemiş roman, Himes'in ölümünden dokuz yıl sonra yayımlandı. Bu romanda bir ırk savaşı patlak veriyor ve dedektif ikili, hayatını kaybedenler arasında yer alıyordu.

Chester Himes, Birleşik Devletler'deki ırk meselelerinin oldukça karamsar bir resmini çizmişti, oysa aynı dönemde beyaz yazarlar siyah karakterler yaratmaya devam ediyordu. 1957'de Ed Lacy'nin *Room to Swing* isimli romanında özel dedektif Toussaint Moore karakteriyle tanıştık. Roman, 1958'de Edgar Ödülü de kazandı. Lacy kariyerine *Moment of Untruth* (1964) isimli romanla devam etti. Bu romanda Moore, karısını hayal kırıklığına uğratarak postanedeki sağlam ve kazançlı işini bırakıp başka bir vakanın peşine düşüyor. 1965'te John D. Ball, siyah dedektifi Virgil Tibbs'i konu alan *Heat of the Night* isimli romanıyla Edgar Ödülü'ne layık görüldü. Pasadena polis teşkilatının üyesi olan Tibbs oldukça parlak bir dedektiftir, o kadar ki ünü kendisini aşar ve böylece Mississippi deltasında geçici bir göreve atanır. Güneyden gelen siyah göçmen Tibbs, sıkı çalışarak kariyerinde ilerleme kaydetmiş nazik, tertipli ve ağırbaşlı bir polistir.

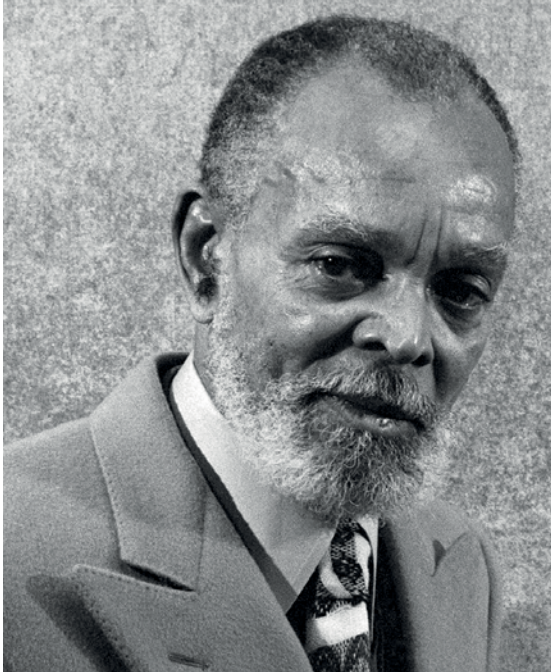
Romanın *In the Heat of the Night* (1967) isimli sinema filmine uyarlanmasıyla Tibbs karakteri, kendini insan hakları hareketinin içinde bulan bir nesil için tekrar hayata döndü. Siyah sine-

Ed Lacy

ma tarihindeki unutulmaz anlardan olan bir sahnede Tibbs (Sidney Poitier tarafından canlandırılıyordu) kendisine tokat atan zengin ve beyaz çiftlik sahibine bir tokatla karşılık veriyor. Tıpkı romanda olduğu gibi Tibbs, durgun bir güney kasabasında tren beklerken cinayet şüphelisi olarak tutuklanıyor. Filmde Tibbs, Philadelphia'da yaşıyor ve çalışıyor ki bu, onu sorgulayan güneyli polisler için oldukça can sıkıcı bir detay haline geliyor, özellikle de Tibbs'in haftada ne kadar kazandığını öğrendiklerinde. Fakat sonrasında, cinayete kurban giden kuzeyli işadamlarının karısı, Tibbs'in vaka üzerinde çalışması için ısrar ediyor. Poitier ile Gillispie'i canlandıran Rod Steiger arasında kurulan güçlü bağ, özellikle 1980'lerde popüler olacak "kanka filmleri"nde karşımıza çıkan, farklı ırklara mensup ikili arasındaki bağdan bile daha güçlü ve etkili. Bunun yanında Bill Cosby ve Robert Culp'ın dünyayı dolaşan iki casus olarak boy gösterdiği *I Spy* (1965-1968) isimli çığır açan televizyon dizisiyle birlikte *In the Heat of the Night*, bu dönemden sonra izleyeceğimiz film ve dizilerde karşımıza çıkan siyah-beyaz ikililer için önemli bir prototip oluşturdu.

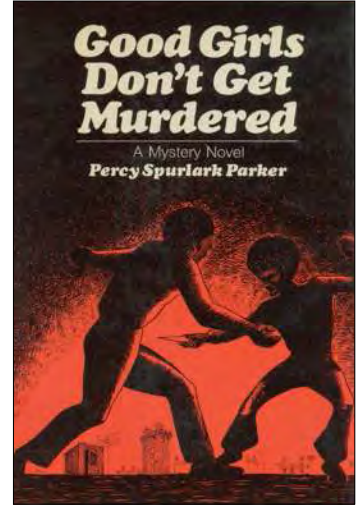

Chester Himes

Ernest Tidyman'ın *Shaft* (1970) isimli romanı, Amerikalılara farklı bir tipte siyah bir kahraman sundu. Shaft siyah bir özel dedektifti, özel dedektif olmak için okulu bırakmadan önce New York Üniversitesi'nde eğitim görmüş ve Vietnam savaşında bulunmuş bir savaş kahramanıydı. Serinin ilk romanından uyarlanan 1971 yapımı film, karakteri daha geniş bir kitleyle tanıştırdı. Richard Roundtree'nin John Shaft rolündeki performansı "havalı" teriminin vücut bulmuş haliydi. Filmin vurucu jenerik müziğinde Isaac Hayes'in da söylediği gibi Shaft "karmaşık bir adam" ve bir "seks makinesi"ydi. Irksal tabulara meydan okur nitelikte, Shaft'ın hayatındaki ve yatağındaki kadınlar hem beyaz hem de siyah kadınlardı.

Edebiyatta gördüğümüz özel dedektif geleceğine uygun olarak Shaft'ın polis teşkilatında bir arkadaşı da vardı ve bu film, siyah dedektifler için yeni geleneklerin oluşmasında önayak olmuştu. Bir örnek vermek gerekirse Shaft'ın bir organize suç örgütünün siyah patronunun kaçırılan kızını kurtarmak için yendiği beyaz gangsterler, dönemin "blaxploitation"⁷ olarak adlandırılan filmlerinin esas unsurlarından biri haline gelecekti. Kentli kitleye hitap etmeyi hedefleyen bu filmlerde siyah ana karakterler genellikle organize suçla, yolsuzlukla, gaddar polislerle ve soykırımcı yobazlarla mücadele ediyordu. Bu siyah ana karakterlerin bazılarının suçlu tasvir edilmesi (örneğin *Super Fly* [1972] isimli filmde uyuşturucu ticaretiyle uğraşan "papa" karakteri) ve filmlerin sıklıkla sorgulanan kalitesi, siyah izleyicilerin siyah düzmece rol modeller tarafından sömürülmesinden endişelenen kişiler tarafından eleştiriliyordu. Bu dönemde yapılan filmler arasında Chester Himes'in romanlarından uyarlanan iki film, *Cotton Comes to Harlem* (1970) ve *Come Back, Charleston Blue* (1972) iki Harlem dedektifi olarak Godfrey Cambridge ve Raymond St Jacques gibi oyuncularını barındırmasıyla sağlam bir yer edinmişti.

İnsan hakları hareketinden sonraki dönemde, Siyah Sanatlar Hareketi, "antidedektif romanı" olarak adlandırılan eserlerin yaratılmasına yol açtı. Ishmael Reed ve Clarence Major gibi ya-

zarlar, ortadaki gizemi ve bu gizemin sonucunu Afrocentrik⁸ perspektifle değerlendiren siyah ana karakterler barındıran romanlar yazmışlardı. Reed'in iki romanı, *Mumbo Jumbo* (1972) ve *The Last Days of Louisiana Red* (1974) "voodoo dedektifi" Papa LaBas'ı konu alır. Major'ın *Reflex and Bone Structure* (1975) isimli romanında anlatıcı, bir dedektif hikâyesini yazmak ve yeniden yapılandırmakla meşguldür. Karakterler zamanda ve mekânda ilerledikçe Major, Amerika'daki ırksal baskılara değinir ve özellikle de kadın ana karakteri Cora'nın polisler tarafından toplu tecavüze uğramasını da içine alan polis şiddetine odaklanır.

Yine bu dönemde siyah yazar Percy Spurlark Parker, roman uzunluğundaki tek eserinde okurları "Big Bull" Benson karakteriyle tanıştırdı. *Good Girls Don't Get Murdered* (1974) isimli romanda Benson sahip olduğu bara gelen genç bir kadınla arkadaşlık kurar. Kadın, cinayete kurban gittiğinde Benson katili bulması gerektiğine inanır. Benson karakteri daha sonra *Ellery Queen's Mystery Magazine*, *Alfred Hitchcock Mystery Magazine* ve benzer dergilerde yayımlanan hikâyelerle uzunca bir süre okurla buluşmaya devam etti.

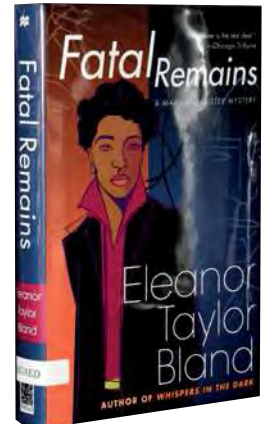
Bu dönem aynı zamanda Robert "Iceberg Slim" Beck ve Donald Goines'in kentli sokak edebiyatı türündeki eserlerinin de Holloway House tarafından yayımlandığı dönemdi. Bu yazarlar gangsterleri, uyuşturucuyu, kadın satıcılarını ve polis yolsuzluğunu işleyen kara roman tarzı

hikâyeler anlatıyorlardı. Bu hikâyeler inandırıcıydı çünkü yazarlar zaten tüm bunlara sokakta ve hapishanede şahit olmuşlardı. Beck ve Goines sonrasında hem rap müziğin hem de modern sokak edebiyatının gelişimine etki etmişlerdi.

MODERN SİYAH SUÇ VE DEDEKTİF EDEBİYATI

1980'lerin sonu, siyah polisiye yazarları için dönüm noktasını simgeliyordu. Sue Grafton, Marcia Muller ve Sara Paretsky gibi yazarlar, geleneksel olmayan rollerde resmettikleri kadın karakterlerle suç ve dedektif edebiyatında önemli bir yer edinmişti. Alice Walker, Toni Morrison, John Edgar Wideman ve Ernest Gaines gibi siyah "edebiyat" yazarları da önemli ölçüde dikkat çekiyordu. Öncesine göre çok daha açık olan bu çevrede siyah polisiye yazarları, suç ve dedektif edebiyatına önemli katkılar sunmaya başladılar. Gar Anthony Haywood, özel dedektif Aaron Gunner'ı konu aldığı serinin ilk romanı *Fear of the Dark* (1988) ile "En İyi İlk Roman" dalında Private Eye Writers Shamus ödülüne layık görüldü. Sonraki yıl, ABD başkan adayı Bill Clinton, Walter Mosley'nin *Devil in a Blue Dress* isimli romanını övünce başka bir siyah yazar, halkın gündemine taşınmış oldu. Savaş sonrası dönemde Los Angeles'ta geçen bu roman, II. Dünya Savaşı gazisi Easy Rawlins'i ele alan serinin ilk romanıydı. Easy, evinin borcunu ödeyebilmek için zengin beyaz bir politikacının kayıp nişanlısını bulma görevini üstlenir. Easy bu iş için uygundur çünkü kayıp kadın, siyah bireylerin sıklıkla ziyaret ettiği yemekli ve danslı kafelerde ve blues kulüplerinde takılmaktan hoşlanır ve hiçbir beyaz dedektif bu yerlere dikkat çekmeden giremez. Bu işten ve kazandığı paradan memnun kalan Easy, bir sonraki maceraya atılmaya her daim hazır, yarı zamanlı bir hafife olarak işe başlar.

1992'de iki siyah kadın yazar, eserlerinde kadın dedektif karakterleriyle karşımıza çıktı. Eleanor Taylor Bland, polis prosedürü türündeki roman serisinde, polis kocası öldükten sonra ufak bir kasaba olan Waukegan, Illinois'e taşınan Marti MacAlister karakterini yarattı. İki çocuk annesi Marti de tıpkı kocası gibi bir polis memuru, cinayet vakalarına bakan bir dedektiftir. Vik Jessenovik adında, yavaş yavaş ısındığı asık suratlı Polonya asıllı Amerikalı bir partneri vardır. İlk romanı

1992’de yayımlanan bir diğer siyah kadın yazar Barbara Neely dışı dönük, koyu tenli, ev hizmetlerinde çalışan kadın bir hafiye karakteri yarattı. Blanche White, bilerek ve isteyerek bu mesleği seçmiştir ve beyaz işverenlerinin “annecilik” tavırlarına ayak uydurmayı reddeder. *Blanche on the Lam* (1992) isimli romanda Blanche, California ve New York’ta yaşadıkdan sonra, ölen kız kardeşinin çocuklarını büyütmek için doğduğu kasabaya, Fairleigh, North Carolina’ya döner. İşverenlerinin maaşının üzerine yatmasından sonra karşılıksız çek hazırlamak suçundan 30 gün hapis cezasına çarptırılır. Gözaltında tutulduğu sırada kaçır ve taşrada bir evde yedek hizmetçi olarak saklanmaya başlar. Blanche buradayken iki cinayeti çözmek ve şerifin elinden kaçabilmek için hafiyelik yapmaya başlar.

Kısa bir süre sonra cinayet büro dedektifi Marti MacAlister ve hafiye Blanche White’a Valerie Wilson Wesley’nin *When Death Comes Stealing* (1994) romanında yarattığı amatör dedektifi Tamara Hayle katılır. Doğma büyüme Newark, New Jerseyli olan Tamara, oğlunun ve onun arkadaşlarının polis meslektaşları tarafından taciz edilmesinden sonra banliyödeki polis departmanındaki işinden ayrılan eski bir polis memurudur. Boşanmış bir kadındır ve genç oğlunu yetiştirmeye çalışırken geçimlerini sağlamak zorundadır. Pek çok özel meslektaş gibi o da kapıdan paralı bir müşterinin girmesini bekleyen ve tek başına çalışan bir dedektiftir.

Polisliği bırakan Tamara Hayle’in aksine Paula Woods’un ana karakteri Charlotte Justice, 13 senedir Los Angeles polis teşkilatında çalışmaktadır. *Inner City Blues* (1999) isimli romanda, Los Angeles Polis Departmanı’nın elit Hırsızlık-Cinayet Birimi’nde görev yapan tek siyah kadın olmanın zorluklarıyla baş etmeye çalıştığını görürüz. Roman serisi, siyah motorcu Rodney King’i öldüresiye dövmekle suçlanan polis memurlarının Simi Valley jürisi tarafından aklanmasının ardından şehri sallayan isyanların hemen sonrasında başlar. Gary Phillips’in Ivan Monk karakterini ele aldığı çıkış romanı *Violent Spring* (1994) de Los Angeles’ın bu çalkantılı ırksal tarihinin aynı döneminde geçer. Monk, çığır açan bir seremoni sırasında bulunan bir cesedin ardından Kore Amerika Ticaret Birliği tarafından tutulur. 1990’larda başka bir siyah ana karakter, eşi benzeri olmayan bir ortamda okurlarla buluştu. Denver, Colorado’da yaşayan kefaletnameci C.J. Floyd, Robert Greer’in yarattığı bir karakterdi. Floyd’un bir dizi macerasını anlatan ve *The Devil’s Hatband* (1996) isimli romanla başlayan

seride Greer, Batı Amerika’da siyah rodeo yıldızları ve kovboylar da dahil olmak üzere siyah bireylerin gözden kaçırılan tarihini ele alır. Floyd, Vietnam savaşında bulunmuştur, serinin devamlı karakterleri arasında bir doktor ve doktorun halası da vardır. İkili, doktor henüz çocukken Vietnam savaşının yarattığı kaostan kaçmaya çalışmıştır. Floyd’un sekreteri ve sonrasında partneri Flora Jean Benson ise Körfez savaşında görev yapmış siyah bir kadındır.

Bir patolog ve tıp araştırmacısı olan Greer medical gizem romanları da kaleme aldı. Profesyonel eğitimlerini ya da iş dünyasındaki tecrübelerini romanlarına yansıtan siyah yazarlar arasında tek değil Greer. O.J. Simpson davasında davacı ekibin bir parçası olan Christopher Darden da Dick Lochte ile işbirliği yapmış ve Los Angeles’ta görev yapan genç ve siyah bir kadın savcı olan Nikki Hill serisini kaleme almıştır. Hukuk profesörü Stephen L. Carter’ın çok satan romanı *The Emperor of Ocean Park* (2002) ölen babasının sırlarını açığa çıkaran bir hukuk profesörünü konu alır. Sarmaşık Ligi üniversitelerinin birinden mezun olan ve CEO olarak görev yapan Pamela Thomas-Graham, bir “Sarmaşık Ligi” gizem serisi kaleme alır. Başkarakter Nikki Chase, Harvard Üniversitesi’nde ekonomi profesörüdür. PBS kanalında yorumcu olarak görev yapan Karen Grigsby Bates, Los Angeles’ta çalışan siyah bir kadın gazeteciyi konu aldığı bir dizi roman yazar. Bu eğitim ve iş tecrübesinin siyah polisye yazarları tarafından kullanılması az

rastlanan bir şey değil elbette. Sonuçta yazarlara sıklıkla kendi hayat tecrübelerine başvurmaları öğütlenir. Dikkate değer olan ise belki şudur; siyah yazarlar artık beyaz yakalı çalışanlar olarak tecrübelerini çeşitli perspektiflerden aktarabilecekleri birçok esere imza atmaya başlarlar.

Kyra Davis'in romanlarında bazı alttürlerin iç içe geçtiğini görmek mümkün. "Chick lit"⁹ gizem serisi olarak adlandırılan romanlarında, çift ırklı ana karakteri Sophie Katz, San Francisco'da yaşayan, 30'lu yaşlarda bir polisiye romanı yazarıdır. Serinin ilk kitabı *Sex, Murder, and a Double Latte* (2005) Sophie'nin Starbucks kahvelerine düşkünlüğünü kodlar. Siyah eşcinsel bir erkek saç stilisti ve iki yakın kız arkadaştan oluşan sadık bir arkadaş çevresi vardır. Türün diğer ucunda ise Norman Kelley'nin *Black Heat* (1997) isimli romanıyla başlayan ve yazarın hip hop müzik dünyasıyla ne kadar içli dışlı olduğunu gösteren bir roman serisi vardır. Zeki, sert ve şiddete başvurmaktan çekinmeyen avukat ve profesör Nina Halligan, çevre kirliliği gibi jeopolitik meselelerle ilgilenir. Kocas ve iki çocuğu cinayete kurban gittiğinde de adalet arayışına çıkar. Etrafındaki arkadaş çevresi kendilerine "Bad Girls International" ismini takmıştır.

Çağdaş siyah yazarların ürettikleri suç ve dedektif edebiyatını tartışırken genel olarak siyah

yazarların eserlerinde karşılaştığımız siyah kültürünün estetiğini de göz önünde bulundurmak gerekir. Siyah kültürene ve tarihine yapılan referanslar, bu hikâyelerin alt metinlerini oluşturur. Walter Mosley, Paula L. Woods ve Persia Walker gibi yazarlar romanlarını geçmişte konumlandırır ve sözkonusu gizemi önemli bir kültürel ana yerleştirir. Bazı başka yazarlar da karakterlerinin kölelik, uyuşturucu ya da polisler tarafından yapılan "profilleme" gibi konulara değinmesini sağlar.

Amerikan ırk ilişkilerinin tarihine ilgi gösteren beyaz polisiye yazarları da vardır. Barbara Hambly'nin serisi 19. yüzyıl New Orleans'ında geçer ve özgür bir siyah adam olan cerrah ve müzisyen Benjamin January'yi konu alır. Robert Skinner'in Depresyon döneminde New Orleans'ta geçen romanları, gece kulübü sahibi Wesley Farrell'ı resmeder. Kris Nelscott'ın kaleme aldığı serinin ilk romanında, başkarakter Smokey Dalton, Martin Luther King Jr. suikastına tanık olan ve bu nedenle korunması gereken bir çocuğa sahip çıkar.

Bu yazının girişinde de belirtildiği gibi, en bilinen siyah polis, dedektif ya da hafiye karakterlerinin bazıları beyaz yazarlar tarafından yaratılmıştır. Bunlara örnek olarak January'nin yanı sıra Farrell ve Dalton, George Baxt'in siyah eşcinsel polis dedektifi Pharoah Love ve Kenn Davis'in özel dedektifi Carver Bascombe karakterleri örnek gösterilebilir. Bunların yanında beyaz başkarakterleri için siyah yardımcı karakterler yaratan yazarlar da var. Bu çerçevede uzun soluklu serilerden birinde Robert B. Parker'ın Bostonlu özel dedektifi Spenser ve onun siyah yardımcısı Hawk karşımıza çıkar. Modern dedektifler arasında James Patterson'ın karakteri, annesi ve oğluyla birlikte Washington DC'de yaşayan psikolog/polis Alex Cross oldukça geniş bir okur kitlesine ulaşmıştır. Patterson'ın romanlarından uyarlanan ve ünlü aktör Morgan Freeman'ın rol aldığı filmler, Alex Cross'un isminin daha da geniş kitlelerce bilinmesini sağladı. Beyaz yazarlar tarafından yaratılan siyah karakterlere örnek olarak George Pelecanos'un eski polis, yeni özel dedektif karakteri (daha genç beyaz bir eski polis olan Terry Quinn ile birlikte çalışır) Derek Strange ve James Sallis'in profesör, şair ve arada dedektif olan karakteri Lew Griffin gösterilebilir.

DİĞER MESELELER

Siyah suç ve dedektif edebiyatı yazarları için gündeme gelmeyen konulardan birini, 20. yüzyılın başlarında James Weldon dile getirdi: "çifte

kitle” meselesi. Tartışmaya açık elbette ama suç türünde eserler veren siyah yazarların başarılı olabilmeleri için hem siyah hem de beyaz okurlara hitap edebilmeleri gerekiyordu. Eserlerinin, potansiyel beyaz okurları uzaklaştıracak yönlerini hesaba katmaları gerekiyordu, bir yandan da siyah okurları tatmin etmek durumundalardı. Bunun tersi de geçerliydi tabii.

Okur kitlesiyle ilgili benzer bir durum, potansiyel okurlara ulaşma durumunda da sözkonusu. Belirli alttütürlerde (suç, dedektif, korku, fantastik, bilimkurgu gibi) eserler veren siyah yazarlar için “kitap yerleştirme” meselesi, Nick Chiles’in *New York Times*’ta yayımlanan bir yazısıyla başlayarak oldukça geniş tartışmalara yol açtı. Chiles bazı kitabevlerinin ve kütüphanelerin “Siyah Edebiyatı” isimli bir bölüm açmalarına ve siyah yazarların tüm kitaplarının bu bölüme konmasına karşı çıkıyordu. Chile, “klasik” siyah edebiyat ile kendi eserlerinin sokak edebiyatı türündeki eserlerle aynı bölüme konmasına itiraz ediyordu. Polisiye yazarları ve belirli alttütürlerde eserler veren yazarlar için asıl mesele görünürlük tabii. Bunu sürdüren kitabevleri ve kütüphaneler, bu uygulamanın siyah okurlar için ilgilerini çekecek eserleri bulabilmeleri adına kolaylık olduğunu savunuyor. Bazı yayıncılar bu uygulamanın yeni yazarların okurlara ulaşabilmeleri adına da yararlı olabileceğini düşünüyor. Ne var ki suç ve dedektif edebiyatı yazarları sözkonusu olduğunda bu uygulama, bu türün okurlarının yeni yazarlar keşfetmesinin önüne geçebilir. Siyah olmayan okurların ve hatta bazı siyah okurların da suç ve dedektif edebiyatı türünde eserler aramak için siyah edebiyatı bölümüne bakmaları olası değil aslında. Dolayısıyla siyah suç ve dedektif edebiyatı yazarlarının bu bölümde konumlanması, siyah edebiyatının jenerik sınırlarının ötesinde bir okur kitlesine ulaşabilmesinin de önüne geçiyor.

SONUÇ

Suç edebiyatında siyah karakterlerin evrimi, siyah bireylerin Amerikan toplumunda değişen statüleriyle paralel ilerledi ki bu şaşırtıcı değil. Zamanla 19. yüzyıl ve erken 20. yüzyılın kalıp yargılarla inşa edilmiş karakterleri, yerini daha gerçekçi karakterlere bıraktı. Köle olarak Birleşik Devletler’e göç ettikleri günden bu yana Afrika kökenli Amerikalılar, suç ve adaletle ilgili söylemlere dahil oldular. Geçtiğimiz yüzyılın başlarında da siyah bireyler bir alttütür olarak suç ve dedektif edebiyatının sunabileceği olanakları

keşfettiler. Bununla birlikte alttütür yazarı olmayan yazarlar da kurgularını inşa ederken suç ve dedektif edebiyatına özgü unsurlardan yararlandılar.

20. yüzyılın son yıllarında, yayıncılık sektörünün kadınlar ve siyah bireyler için daha ulaşılabilir olduğunu gördük. Aynı dönemde çeşitlilik, sosyal meseleler ve henüz kurgusal bir dünya olarak çok da keşfedilmemiş olan siyah bireylerin hayatı ve kültürü beyaz yazarlar için siyah yan ve ana karakterler yaratmayı daha çekici kıldı. 1990’ların başında ise siyah yazarlar kendi hikâyelerini anlatmaya başladı. Günümüzde de siyah ana karakterler, siyah bireylerin gerçek hayatta karşılaşılabileceği çeşitli hikâyeleri sunuyor bize. Bu anlamda hem beyaz yazarlar hem de sayıları gün geçtikçe artan siyah yazarlar, kültürel tahayyüldeki ırk, sınıf ve cinsiyet gibi konuların daha derinden incelenmesine katkıda bulunuyor.

Yazarın notu: Bu makale 2010’da yayımlanan *A Companion to Crime Fiction* isimli kitapta yer alıyor. Bu nedenle o zamandan günümüze kadar olan dönemde yayımlanan eserleri kapsamaktadır.

NOTLAR

- 1 İlgiyi ve dikkati başka yöne çekmek için öne sürülen konu ya da söylenen söz. Suç ve dedektif edebiyatında da sıklıkla kullanılan bir araçtır. (ç.n.)
- 2 Dörtte bir oranında siyah melezi olan bireyler. (ç.n.)
- 3 Bu dönemde siyah bireyler siyah izleyicilere hitap eden “ırk filmleri” çekiyordu. Bu yapımların en ünlülerinden biri, suç ve gizem türü de dahil olmak üzere çeşitli alttütürlerde filmler üreten Oscar Micheaux’du. 1935 yapımı *Murder in Harlem* isimli filmi, 1913’teki Leo Frank-Mary Phagan cinayet vakasından esinlenmişti ve hatta Phagan’ın cinayetine başka bir çözüm de sunuyordu. (y.n.)
- 4 George Bryan “Beau” Brummell (1778-1840) erkek modasında belirleyici bir figürdü. (ç.n.)
- 5 Köhne binaların dairelerini kiraya veren kişi. (ç.n.)
- 6 Leopold ve Loeb olarak anılan Nathan Freudenthal Leopold Jr. ve Richard Albert Loeb ikilisi Chicago Üniversitesi’nde eğitim gören iki zengin öğrencidir. Mayıs 1914’te 14 yaşındaki Bobby Franks’i kaçırdı ve öldürdüler. Söylediklerine göre cinayeti üstün entelektüel yeteneklerini göstermek, heyecanı tecrübe edebilmek ve “kusursuz bir cinayet” mümkündür diyebilmek için işlemişlerdir. (ç.n.)
- 7 1970’lerin başında Birleşik Devletler’de ortaya çıkan, kitle olarak siyah izleyicileri hedefleyen bir film türü. (ç.n.)
- 8 Siyah bireylerin tarihini Amerika ve Avrupa merkezli olmaktan çıkartıp Afrika merkezli bir bakış açısıyla incelemeyi hedefleyen akım. (ç.n.)
- 9 Büyük şehirlerde yaşayan genç kadınların iş ve özel hayatlarını konu alan, kadın karakterlerin hayatına, duygularına ve tecrübelerine odaklanan edebiyat türü. (ç.n.)

41 YILDIR FBI'IN EN ÇOK ARANANLAR LİSTESİNDE:

ASSATA SHAKUR

Bu kez polisiye romanlar, seriler, film ve dizi gibi kurgusal eserlerden birini değil, gerçek bir hayat öyküsünü yazmak istedim. Çünkü bence Assata Shakur'un hayat hikâyesi ABD'deki ırkçılığın, sistematikleşmiş polis şiddetinin, yargı süreçlerinde, mahkeme salonlarında artan eşitsizliğin etkileyici bir örneği. Assata'nın hayatı, polisiye romanlarda o hep okuduğumuz, soruşturmayı kanıtlarla, tanıklarla yürüten polisleri değil; olmayan delilleri yerleştiren, olmayan suçları yaratan, psikolojik ve fiziksel işkence uygulayan polisleri de barındırıyor.

"Siyah erkek kardeşlerim, siyah kız kardeşlerim: Adım Assata Shakur, köle ismim JoAnne Chesimard. Ben bir siyah devrimciyim. Bu da şu demek: Ben kadınlarımıza tecavüz eden, erkeklerimizi hadım eden, bebeklerimizin karnını aç bırakan bütün güçlere savaş açtım.

Varlıklarını yoksulluğumuzla büyüten zenginlere, yüzlerimize gülerken bize yalan söyleyen siyasetçilere, onları ve mülkiyetlerini koruyan tüm kalpsiz robotlara karşı savaş açtım.

Ben siyah bir devrimciyim ve bu yüzden de Amerika'nın gücünün yetebildiği bütün öfkenin, nefretin ve iftiranın kurbanıyım. Amerika, diğer tüm siyah devrimcilere yaptığı gibi beni de linç etmeye çalışıyor."

Assata Shakur, kendini kısaca böyle tanıtıyor. 1971-1973 arasında 7 farklı davadan yargılanan ve hiçbirinde suçlu bulunmamasına rağmen yıllarını cezaevinde geçiren siyah bir devrimci. FBI'ın "En Çok Aranılan Teröristler Listesi"ne giren ve halen bu listede olan ilk ve tek kadın.

Hakkında açılan soruşturmalar, cezaevinde yaşadığı inanılmaz olaylar, sözde kanıtlarla açılan davalar, bu davalarda yaptığı savunmalar...

Assata Shakur, 1947 doğumlu. Eğitime önem veren bir ailede büyümüş. Genç yaşta çocuk sahibi olan annesi hem okumuş hem çalışmış. Bu nedenle Assata, çocukluğunun önemli bir bölümünü anneannesi ve dedesinin yanında geçirmiş. Lise yıllarını ise avukat olan halasının yanında bol bol okuyarak, şiir yazarak, tiyatro oyunlarını izleyip müzeleri gezerek... Bir siyah olarak küçük bir çocukken okulda, mahallede yaşadığı ayrımcılığın, gazetelerden, TV kanallarından gördüğü beyaz yaşamla kendi yaşadıkları arasındaki uçurumun kafasını nasıl karıştırdığını anlatıyor. Bugün hâlâ eğitim sistemiyle, medya yoluyla siyahlara en iyi çözüm olarak sunulan "iyi bir eğitim, iyi bir iş, iyi bir gelire sahip olan siyahlar" hedefini çocukluğundan itibaren reddetmiş, başka hayallerin peşine düşmüş:

"...Çoğu zaman anneannem ve dedem için saygınlık ve onur, mertebe ve para gibi kavramlara bağlıydı. Onların 'beyazlar kadar iyi' olmakla kastettiği beyazların elindekilere sahip olabilmektir. Bana okumam gerektiğini, ancak bu şekilde iyi bir ev, iyi bir araba ve güzel kıyafetlere sahip olabileceğimi söylerlerdi. 'Beyazlar bizi yokluk içinde görmek istemiyor. Bu yüzden eğitimi tamamlamalısın ki hayata tutunan bir birey olabilesin.' Hayata tutunan bir birey olmak, beni fazla ilgilendirmiyordu. Ben mutlu olmak, mutlu hissetmek istiyordum. Siyah toplumdaki sınıfsal farklar konusundaki bilincimi küçük yaşta kazandım."

Lise yıllarına kadar özellikle ayrımcılığa dair bu

soruları sorarak, bu sorgulamalara net bir cevap bulamayı; cevap bulamadığı için de bazen savrularak geçirmiş yıllarını. Asıl kırılmayı ise lisenin son yılında yaşıyor. Bu dönemde Columbia Üniversitesi'nde okuyan Afrikalı öğrencilerle yakın arkadaş oluyor. 1964'te öğrenciler arasındaki en ciddi konu Vietnam savaşı. Bu öğrencilerin Vietnam savaşı ya da dünyanın geri kalanıyla ilgili ne kadar bilgili olduğunu görünce medyadan öğrendiklerinin yeterli olmadığını, hatta medyanın en iyi bildiği şeyin ustalıklı yalanlarla halkı kandırmak olduğunu idrak ediyor. ABD'nin Vietnam'da neden bulunduğu sorusuna, "barışı sağlamak için" diye cevap verdiği günü halen utançla andığı tek an olarak anlatıyor. Üniversiteli arkadaşlarının detaylı ve bütünsel değerlendirmeleri, kendi bilgisizliğini de sorgulamasına neden olunca daha fazla ve daha farklı kaynaklardan okumaya başlıyor.

Okudukça hem ABD'nin dünyada neyi temsil ettiğini hem de kendi kökenlerini, siyahların tarihini öğrenmeye başlıyor. Assata'nın lise ve üniversite yıllarını geçirdiği dönem yani 60'lar, ABD'de savaş karşıtlığının, ırkçılık karşıtlığının yükseldiği; muhalif seslerin bir araya gelmeye başladığı; sendikalarda, mahallelerde, üniversite kampüslerinde ülkenin geleceğine dair fikirlerin konuşulduğu yıllar. Ayrıca Kara Panter Partisi'nin de kurulduğu ve sadece siyahları değil, tüm ABD'yi etkisi altına aldığı dönem denilebilir.

KİMDİR BU KARA PANTERLER?

1960'ların başında ABD'de siyahlar ağır bir eşit-

sizlik içinde yaşıyordu; özellikle yoksul bırakılan mahalleler, kamusal haklardan, sağlık sisteminin faydalanamayan insanlar, ırkçı bir eğitim sistemi... Tüm bunlar siyahların daha çok itiraz etmesine yol açınca polis şiddeti de eşzamanlı yoğunlaştı, sertleşti. Siyahların yoğunlukla yaşadığı mahallelerde, semtlerde polisler pek çok insana şiddet uyguluyor, pek çok siyah -aynı suçu işleyen beyazlardan farklı olarak- ağır koşullarda ve uzun süre cezaevlerinde yatıyordu.

1965'te siyah hakları savunucusu Malcolm X'in öldürülmesi, bardağı taşıran son damla oldu. Pek çok siyah daha sert, net ve haklarını alabilecekleri bir mücadelenin yollarını düşünmeye, aramaya, bulmaya odaklandı. Bu dönemde Merriot Junior College'de öğrenci olan Huey P. Newton ve Bobby Seale, 15 Ekim 1966'da Kara Panter Özsavunma Partisi'ni kurdu. Partinin 10 maddelik programı Seale ve Huey tarafından kaleme alındı.²

1- Özgürlük istiyoruz. Siyah toplumumuzun kaderini tayin edecek güce sahip olmak istiyoruz.

2- Halkımız için tam istihdam istiyoruz.

3- Kapitalistlerin siyah topluluğumuzu soymalarına son verilmesini istiyoruz.

4- İnsanların yaşaması için uygun, düzgün evler istiyoruz.

5- Halkımız için, bu çürümüş Amerikan toplumunun gerçek yüzünü gösterecek bir eğitim istiyoruz. Bize gerçek tarihimizi ve günümüz toplumundaki rolümüzü öğretecek bir eğitim istiyoruz.

6- Bütün siyah erkeklerin askerlikten muaf tutulmasını istiyoruz.

Assata Shakur, 1971-1973 arasında 7 farklı davadan yargılanan ve hiçbirinde suçlu bulunmamasına rağmen yıllarını cezaevinde geçiren siyah bir devrimci. FBI'ın "En Çok Aranılan Teröristler Listesi"ne giren ve halen bu listede olan ilk ve tek kadın. Hakkında açılan soruşturmalar, cezaevinde yaşadığı inanılmaz olaylar, sözde kanıtlarla açılan davalar, bu davalarda yaptığı savunmalar...

7- Siyah insanların kurban edildiği polis vahşetinin ve cinayetlerin derhal sona erdirilmesini istiyoruz.

8- Federal, eyalet, ilçe ve kent cezaevlerinde tutulan bütün siyah insanlar için özgürlük istiyoruz.

9- Mahkemeye çıkarılan bütün siyahların, ABD Anayasası'nda belirtildiği üzere, ait oldukları siyah topluluktan oluşacak bir jüri tarafından yargılanmalarını istiyoruz.

10- Toprak, ekmek, mesken, eğitim, giyecek, adalet ve barış istiyoruz. Ve başlıca siyasal hedef olarak Birleşmiş Milletler nezaretinde bir plebisit yapılımasını istiyoruz. Bu plebisit, siyah halkın milli kaderlerini tayin etmelerini tespit etmek için siyah topluluğu içinde ve sadece siyahların katılımıyla gerçekleştirmelidir.

Kara Panter Özsavunma Partisi, hayati bir ihtiyaçtan doğdu. Öncelikle polis şiddetine karşı koymayı, bu şiddeti engellemeyi ve basitçe siyahların polis şiddetiyle öldürülmemesini hedefledi. Zamanla partinin adı Kara Panterler oldu.

Ve sadece özsavunmayı gerçekleştirmek için değil; siyahların eğitim, sağlık hizmetlerine ulaşması, yoksul mahallelerdeki ihtiyaçların kolektif bir biçimde karşılanması gibi konulara dair de çözümler üretti.

Kara Panterler, 60'lardaki diğer siyah hareketlerden farklı olarak milliyetçi bir yapı ve yaklaşım da kurmadı. Yani siyahların kurtuluşunun ve özgürleşmesinin sadece siyahlarla ilgili olmadığını farkındaydı. Irkçılığa karşı beyazlar, hispanikler, diğer Afrika hareketleri ve sosyalist yapılarla ilişki kurdu ve birlikte hareket edecek zemini yarattı. Tabii ki bu durum, partinin FBI'ın 1 numaralı hedefine yerleşmesindeki ilk nedenlerden biri oldu. Yaşamsal ihtiyaçlara dair kolektif bilinci ve dayanışmayı her gün yeniden üreten Kara Panterler bununla yetinmedi; sanatsal anlamda yeni bir ekolün oluşmasını sağladı, ABD'ye ve dünyaya dair sözünü söylemekten çekinmedi. Böylece sadece siyahların değil, insanların eşit olduğunu savunan pek çok insanın, partinin, kurumun desteğini aldı. 60'ların sonunda ABD'deki siyahların neredeyse tamamı Kara Panterler'i destekliyordu. Ve Kara Panterler, siyahların sorununun sadece renk, ırk sorunu değil, sınıfsal bir sorun olduğunu anlatmakta epey başarılı oluyordu.

Assata Shakur, Mannahtan Bölge Üniversitesi'nden mezun olduktan sonra New York Kent Üniversitesi'nde eğitimine devam ederken Kara Panterler'e üye olmaya karar verdi. Aktif üye olarak daha çok yoksul mahallelerde çocuklara kahvaltı servisinde çalışmak, eğitim atölyeleri

yapmak, gazete satışlarında bulunmak, yargılanan Kara Panter üyeleri için bağış toplamak gibi görevler üstlendi. Bu dönemde tek başına yaşadığı evi ve kendisi, FBI'nı yasadışı oluşumu COINTELPRO tarafından takip altına alındı. Telefonu yasadışı dinlendi. Öyle ki bir yıl boyunca faturalarını ödemese de telefonunun kapatılmadığını fark etti. Bir gün evde radyo dinlerken telefonu çaldı. Karşısındaki ses, "Assata, radyonun sesini kapat, seni duyamıyoruz," diyerek kapattı. Sokakta yürürken takip edildiğinin farkındaydı, evinin önünde, sokakta sürekli aynı beyaz adamları görüyordu.

Bir gün evine giderken bir arkadaşıyla karşılaştı ve arkadaş, evinde polislerin arama yaptığını, kaçması gerektiğini söyledi. Sabah gazeteleri aldığı anda ilk sayfada kendi fotoğrafını gördü. İşlemediği bir suçtan aranan azılı bir suçlu olarak...

YASADIŞI DEVLET FAALİYETİ: COINTELPRO

COINTELPRO yani karşı istihbarat programı, ABD'nin kendi vatandaşlarına karşı yürüttüğü yasadışı programın adı. 1956'da, soğuk savaşın en hareketli döneminde başlayan bu program, FBI tarafından yürütülüyordu. II. Dünya Savaşı sonrası tüm dünyada olduğu gibi ABD'de de yükselen sosyalist örgütlenmeleri çökertmek, sosyalist yapıların savaş karşıtları, siyahlar, hispanikler üstünde artan etkisini kırmak ve yok etmek temel kuruluş amacıydı. COINTELPRO, kurulduğu ilk yıllarda, ABD Komünist Partisi'nin faaliyetlerini tespit etmeye ve bozmaya odaklanırken birkaç yıl içinde tüm muhalif hareketleri hedefine aldı. Sosyalist Parti, Kara Panterler, Sosyalist İşçi Partisi, Malcolm X, Martin Luther King, Vietnam savaşı karşıtı tüm yapılar, tüm muhalif hareketler...

COINTELPRO'nun "uzmanlık" alanı, yasadışı dinleme ve takip, bu yapılarda örgütlü olan insanların mesleklerinden atılmasını sağlama, mali denetime sokma, örgütlerin içine sızma, tehdit, baskı, yasadışı silahlı baskınlar, yasadışı infazlar düzenleme, medyaya asılsız haberler yayma, itibarsızlaştırma, davalar ve suçlar için asılsız kanıtlar yerleştirme, yalancı tanıkları organize etme... Tüm bunları yaparak hem insanları yıldırabileceklerinden hem de partileri, örgütleri, dernekleri içeriden çökertebileceklerinden, genel bir korku iklimi yaratabileceklerinden eminler. Maalesef zamanla hedeflerine ulaştılar.

Yüzlerce insan, yüzlerce muhalif ABD'de COINTELPRO'nun yasadışı çalışmalarıyla tutuklandı, arama emirleri çıkarıldı, yıllarca cezaevlerinde

yattı. Mumia Ebu-Cemal de bu isimlerden biri. 1981'de Philadelphia'da bir polis memurunu öldürdüğü gerekçesiyle tutuklanan Ebu-Cemal, o tarihten beri cezaevinde, tek kişilik hücrede kalıyor. Avukatları ve pek çok uzman, delillerin yetersiz olduğunu defalarca ispatlamasına rağmen Ebu-Cemal, neredeyse tüm ömrünü tek kişilik bir hücrede geçirdi. Bu yöntemler, uygulamalar, yargılamalar, Türkiye'de yaşayan bizler için maalesef hiç yabancı olmadığı şeyler...

COINTELPRO, 1971'de ofislerinin muhalifler tarafından basılması, yasadışı arşivlerine el konularak kamuoyuyla paylaşılması sonucu açığa çıktı. FBI bu faaliyetin yasadışı olduğunu kabul etmek zorunda kaldı.

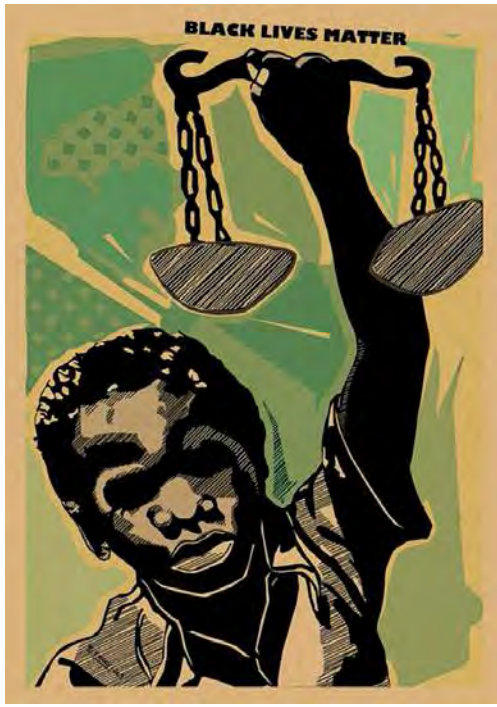
Assata Shakur da COINTELPRO'nun hedefindeki isimlerden biriydi. Önce banka soygunu nedeniyle hakkında arama kararı çıkartıldı, sonra bir uyuşturucu satıcısını bir barda öldürdüğü gerekçesiyle cinayetten arandı. Bu dönem, Kara Panterler'in pek çok üyesinin bu tip iddialarla arandığı, parti bürolarına baskınların düzenlendiği dönemdi. Zaten çoğunlukla bu dönemdeki COINTELPRO faaliyetleri sonucu Kara Panterler ciddi bir bölünme, etkisizleşme, itibarsızlaşma yaşadı ve 1982'de parti, faaliyetlerine son verdi. Kara Panterler üyesi ve yakın dostu Zayd ile bir arabada paralı otoyoldan giderken polis çevirmesine takıldılar. Zayd orada polis tarafından öldürüldü, Assata vuruldu. Ambulans orada olmasına rağmen arabadan indirilmedi ve ambulansa alınmadı. Arabanın içinde bekletildi. Gözünü açtığı anda hastanedeydi ve bir polisi öldürmekle suçlanıyordu. Üstelik bir kolunu kaybetmek üzereydi.

CEZAEVİNDE GEÇEN YILLAR

"Eylül 1973'te New Jersey'deki cezaevinden alındım ve 1 Ekim'de başlayacak davanın görüleceği Middlesex İl Mahkemesi'ne yakınlığıyla bilinen Middlesex Hapishanesi'nin bodrumuna gömüldüm. O cezaevinde yatan ilk ve son kadını. Orası her zaman bir erkek cezaevi oldu."

Ayrıntı Yayınları tarafından yayımlanan *Assata: Bir Otobiyografi*³ adlı kitap, iki farklı dönemin kesiştiği bir kurguyla yazılmış. Assata'nın arabada yaralı halde bekletildiği o geceden cezaevinde ve mahkeme salonlarında geçirdiği yıllar boyunca yaşadıkları ile Assata'nın doğumundan başlayarak ülkeden ayrılışına kadar yaşadıkları. Kitapta okurken en çok zorlanacağınız bölümlerse kesinlikle cezaevinde geçirdiği yılları anlattığı sayfalar.

Erkek cezaevinde, tek kişilik bir hücrede geçiri-

len aylar. Değişen cezaevlerinde değişmeyen tek şey, süreklileşmiş baskı ve işkence. Ağır yaralı halde tutulduğu hastanede başlayıp cezaevinden çıkana kadar uygulanan işkence, mahkeme salonlarında da devam ediyor. Yargılandığı davalarda bazen tamamen beyaz olan “seçilmiş” bir jüriye karşı duruyor, bazen de ırkçılığını, düşmanlığını saklamakta beis görmeyen bir hâkime karşı...

Bir uyuşturucu satıcısını bir barda öldürmekle yargılanıyor örneğin, avukatları iddia edilen olay yerinin cinayetin işlendiği iddia edilen günden 1 yıl önce kapandığını ispat edince beraat ediyor. Banka soygunu yapmakla yargılanıyor, ancak ellerinde suçu işlediğini gösteren bir fotoğraf yok. Fotoğrafı mahkeme salonunda soygunu yapan kadına benzemesi için zorla giydirdikleri peruk ve kıyafetlerle çekmeye çalışıyor polisler.

İnsan tüm bunları okuyunca inanmakta zorlanıyor. Ancak tüm bunlarla baş eden bir kadının hayatını okumak da insana ayrı bir güç veriyor. FBI’ın arananlar listesindeki ilk ve tek kadın Assata, cezaevinden 2 Kasım 1979’da kaçıyor, Küba’ya siyasi mülteci olarak sığınıyor. O günden bugüne Küba’da hayatına devam ediyor.

ASSATA’DAN GEORGE FLOYD’A

20 dolarlık sahte çek kullandığı iddiasıyla polisler tarafından gözaltına alınırken yaklaşık 8 dakika boyunca nefessiz bırakıldığı için hayatını kaybeden George Floyd...

Floyd’un polis şiddetiyle öldürülmesi, ABD’de pandemi sürecine ve karantina önlemlerine

rağmen insanların sokağa çıkmasına, hesap sormasına neden oldu. ırkçılığın, polis şiddetinin neredeyse her gün ölümlere neden olduğu ABD’de ırkçılık tekrar daha yakıcı bir biçimde tartışılmaya başlandı. Bu tartışmalarda belki de en çok unutilan, siyahların sadece siyah olduğu için değil, yoksul oldukları için de ayrımcılığa uğramasıydı. “Siyah” bir başkan geçmişi olmasına rağmen ırkçılığın temelindeki sınıf ayrımı, eşitsizlik yok edilmedikçe iyi bir eğitim, iyi bir gelire ulaşmak Assata’nın da belirttiği gibi siyahların ya da ayrımcılığa uğrayan hiçbir insanın eşit ve mutlu olmasını sağlamayacak.

Assata’nın hayatı, hem FBI’ın ve COINTELPRO’nun tarihini apaçık ortaya koyuyor, hem de yıllardır değişmeyen bazı tartışmalara çok doğru bir bakış açısı sunuyor.

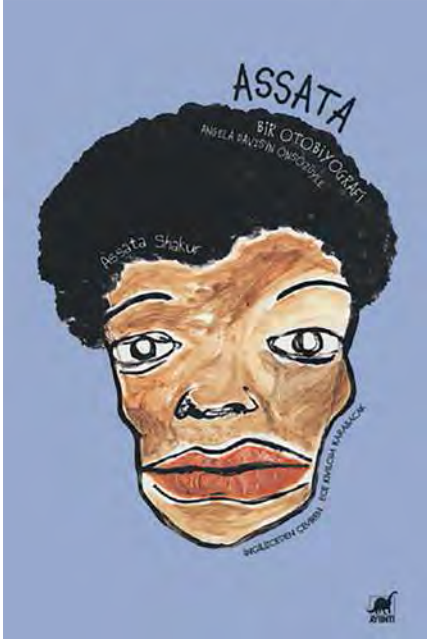
Bir sonraki sayfada okuyacağınız gibi, 1975’te yargılandığı ve yine beraat ettiği bir mahkeme salonunda jüri üyelerine yaptığı konuşmadaki her kelime maalesef geçerliliğini koruyor. Assata’nın konuşmasında geçerliliğini korumayan tek şey, ABD başkanının yıllık 200 bin dolar kazanması. Milenyumda devlet başkanları milyonlar kazanıyor!

1 “İnsanlarım” adlı ses kaydının giriş bölümü. 4 Temmuz

1973’te Assata tarafından cezaevinde kaydediliyor ve sonrasında pek çok radyo kanalında yayınlanarak halka ulaşıyor.

2 *Biz Özgürlük İstiyoruz*, Mumia Ebu-Cemal, Agora Kitaplığı, sayfa 113-117.

3 Assata: Bir Otobiyografi, Assata Shakur, Çev: Ece Kıvılcım Karabacak, Ayrıntı Yayınları, 2019.

ASSATA SHAKUR'UN 1975'TE YARGILANDIĞI VE SUÇSUZ BULUNDUĞU DAVADA JÜRİYE YAPTIĞI KONUŞMANIN TAM METNİ

Hâkim Thompson, erkek kardeşlerim, kız kardeşlerim, jürideki hanımlar ve beyefendiler. Avukat yardımcılığı yapmaya yasal yetilerimle ilgili bir sanrı içinde olduğumdan değil, size söylemem gereken şeyler olduğu için karar verdim. Parmaklıkların ardında, bu davayı, bu büyük ayıbı düşünerek günler, geceler geçirdim. Bir deliliğin tam ortasındayım, birazdan söyleyeceklerimi adil bir şekilde aktarabileceğime inanıyorum. Gergin göründüğümü düşünüyorsanız, duyularınız sizi yanıltmıyor. Gerginim çünkü birçok şeyin bu ana bağlı olduğunu ve bu anın bir daha yaşanmayacağını biliyorum. Size bu açılış konuşmasını okumak zorundayım çünkü eğer okumazsam korkarım söyleyeceklerimi unutacağım. Lütfen beni mazur görün. Bu alışlagelmiş bir konuşma olmayacak. Her şeyden önce ben bir avukat değilim ve Ronald Myers ile benim başıma gelenleri bir kavanozun içinden çıkarıp inceleyemiyoruz. Bizi buraya getiren uzun bir olaylar ve tutumlar serisi bulunuyor. Jüri seçimi sırasında bu salonda otururken hâkim Thompson'ın sizlere Amerikan adalet sistemiyle ilgili söylediklerini dinledim. Suçsuzluk karinesinden bahsetti, eşitlik ve adaletten bahsetti. Sözleri harika bir diyarda görülen harika bir rüya gibiydi. Fakat ben iki buçuk yıldır yargılanmayı bekliyorum. Ve benim için adalet, bir Amerikan kâbusuna dönüşmüş durumda. Bu ülkede adalet olduğuna inanmak istemiştım. Ancak sonra tüm inançlarım yerle bir oldu. Yargılanmayı bekler-

ken adalet üzerine, daha doğrusu eksikliği üzerine doktoramı yaptım.

Bebek bezi çaldığı için doksan gün içeride yatan hamile bir kadınla yan yana oturup milyonlarca dolar çalmış, binlerce insanın ölümünden sorumlu bir başkanın özrünü dinledik televizyonda. Ne için? Onurlu barış için mi? Nixon mahkemeye çıkmadan, herhangi bir suçla yargılanmadan, cezaevinde bir gün yatmadan affedildi. Tarihin en dehşet verici, en yıkıcı suçlarını işleyip yılda 200,000 dolar kazanan kaç kişi vardır? Ford, Nixon'ı affettiğini çünkü Nixon'ın ailesinin yeteri kadar acı çektiğini belirtti. Peki Vietnam'da oğullarını kaybetmiş binlerce aile? Daha doğumdan yoksullukla cezalandırılmış, hayvanlar gibi yaşayıp köpekler gibi çalışan milyonlarca insan? Peki ya cezaevindeki oğulları ya da kızları için kefalet ücretini, avukat masraflarını ödeyemeyen aileler? Onlar için adalet nerede?

Nasıl bir adalet bu?

Yoksulun hapse girdiği, zenginin özgür olduğu.

Şahitlerin rüşvet verilip kiralandığı.

Kanıtın oluşturulduğu, imal edildiği.

İnsanların işledikleri suçlar için değil siyasi görüşleri yüzünden yargılandığı.

Attika'dakiler¹ için adalet neredeydi?

Medgar Evers, Fred Hampton, Clifford Glover için adalet neredeydi?

Rosenberg'ler için adalet neredeydi?

Şimdi küstahça Kızılderili dediğimiz Amerikan yerlileri için adalet nerede?

Ben suç işlediğim ya da suçlu olduğum için burada değilim. Hayatımda hiçbir suçtan mahkûm edilmedim. Ronald Myers suç işlediği için burada değil. Kendi fotoğraflarını gazetede görüp karakola gittiğinde on dokuz yaşındaydı. Polisin hatayı hemen farkedeceğini düşünmüştü. Ronald Myers ile ilk kez yaklaşık sekiz ay önce avukatların toplantı odasında tanıştım. Tuhaf bir toplantıydı, umarım bir daha asla öyle bir şey yaşamam. Myers'ın ne kadar genç olduğunu görünce şoka uğradım. Bu davadan nasıl bir sonuç çıkarsa çıksın, Ronald Myers'a ve bana yaşatılanlarla ilgili daimi bir acı hissedeceğim.

Bizim kazara burada olduğumuzu düşünmüyorum. Bu dava, bu ülkede yaşananların bir örneğidir sadece. Amerika tarihi boyunca insanlar siyasi görüşleri sebebiyle yargılanmış ve o tutukluluğu haklı çıkaracak suçlarla suçlanmıştır. Beyaz ya da siyah, bu ülkede adaletsizliklere karşı ses çıkaranlar, gösterdikleri cesaret yüzünden bazen hayatları dahil olmak üzere çok ağır bedeller ödemiştir. Marcus Garvey, Stokely Carmichael, Angela Davis, Rosenberglar, Lolita Lebron; bu insanların hepsi siyasi düşünceleri sebebiyle suçlandı. Martin Luther King, barışçıl gösterileri dolayısıyla sayısız kez hapse girdi. Bu ülkenin neden beni ve Ronald Myers'ı hapse atmak istediğini merak ediyor olabilirsiniz. Benim için bu sorunun cevabı basit: Özgürlük için ses çıkaran, bana ya özgürlüğümü ver ya da ölümü, diyen herkesi neden hapse attı ise aynı sebepten.

Sorgunuz sırasında size "militan" kelimesini sorduk. Bunun bir sebebi vardı. '60'ların sonunda ve '70'lerin başında bu ülkede yer yerinden oynuyordu. Üniversitelerde, sokaklarda ve siyah-Porto Rikolu topluluklarda, ırkçılığa ve savaşa karşı çok güçlü bir halk hareketi vardı. Hükümet, yerel polis teşkilatları, FBI ve CIA, militan olarak adlandırdıkları bireylere karşı topyekün bir savaş başlattı. Yöntemlerinin ne kadar çok sayıda suç unsuru barındırdığını, FBI ve CIA'de yapılan araştırmalar sonucu yeni yeni öğreniyoruz. Salem'de cadıları yaktıkları gibi bu hükümet de "militan" olarak gördüğü insanlara karşı bir cadı avı başlattı.

Sayısız insan öldürüldü, hapse atıldı. Berri-gan'lar,² Chicago 7,³ Panther 21, Bobby Seale ve binlerce savaş karşıtı eylemci bu cadı avı adaletinin kurbanı oldu. Belki şimdi kendinize, hiçbir hükümet bu kadar kötü olamaz, diyorsunuz. Öyleyse yapmanız gereken bu ülkenin tarihine bir göz atmak, bugün olanları görebilmek için ise etrafınıza bakmak. Tek yapmanız gereken ken-

dinize şunu sormak: Hükümeti kim yönetiyor? Ve bu yönetimin kurbanları kim?

Bu salonda birçok kez Siyah Kurtuluş Ordusu ismini duydunuz. Jüride olanlarınıza televizyonlarda SKO ile ilgili görüp duydukları ve düşünceleri üzerine sorular soruldu. Birçoğunuz Siyah Kurtuluş Ordusu'nu saldırgan bir örgüt olarak gördüğünüzü belirttiniz. Okuduklarınız ve gördüklerinizin, politik ve sosyal kurumları destekleyen medya kanallarından geldiğini söylediniz. Başlıca televizyon ve radyo kanalları, *The Times*, *The Post*, *The Daily News*. Okuduğunuz haberleri, köşe yazılarını ben de okudum. İzlediğiniz haber programlarını ben de izledim. Söz konusu basınsa duyduğum hiçbir şeye, gördüklerimin de sadece yarısına inanmayı öğrendim. Ama şunu söyleyebilirim ki bir Jane Doe⁴ olsaydım ve daha az bilseydim, yine de o haberleri okuyup aynı sonuca varırdım: JoAnne Chesimard, Ronald Myers ve militan diye anılanların hepsi kötü yollara saptırıcı soyut bir amaç için savaşan, beyaz düşmanı, polis düşmanı, silahlı, gözü dönmüş bir grup manyaktır.

Fakat bu ülkenin yüzde birlik bir kesimi toplam paranın yüzde yetmişine hükmediyor. İşte bu yüzde birlik kesim, dev şirketlerin tepesindeki-ler; basının haber politikalarını kontrol ederek

sizin ve benim radyoda duyduğumuzu, gazetelerde okuduğumuzu, televizyonda izlediklerimizi belirliyor. Basının bilgilerini nereden aldığı da bizim için önemli bir soru. Cevap, ya emniyet müdürlüğü ya da savcılık. Ana akım medyadan hiçbir gazeteci ya da kanal çalışanı avukatlarımıza ya da bana olanlarla ilgili tek şey sormadı. Gazetelerde ve televizyon kanallarında insanlar daha mahkeme salonuna girmeden yargılanıp mahkûm ediliyorlar. Araba soygunuyla suçlanan bir kişi, uluslararası bir araba soygunu kartelinin başı oluyor. Sarhoş kavgasına karışmakla suçlanan biriyle ilgili "Kendinden Geçmiş Akıl Hastası Zıvanadan Çıktı" diye manşet atılabiliyor '70'lerde basın, satacağı garanti bir ön sayfa manşeti oluşturdu: Siyah Kurtuluş Ordusu. Onlara göre SKO her yerdeydi. Neredeyse her şeyin faturası onlara kesiliyordu. Sansasyonel manşetler gazetenin satılmasını sağlar. Basın, halkın görüşünü şekillendirir ve sonuçlar çoğunlukla acıklıdır.

Jüri üyeliği yemininizi etmeden önce size Siyah Kurtuluş Ordusu hakkındaki bilgileriniz ve

SKO'nun temsil ettikleriyle ilgili görüşleriniz soruldu. Birçoğunuz Siyah Kurtuluş Ordusu'nun "militan" bir örgüt olduğuna inandığınızı söylediniz. Burada biraz durmak istiyorum. Siyah Kurtuluş Ordusu bir örgüt değildir, onun ötesine geçer. Bir anlayış, halk hareketi ve fikirdir. Pek çok kişi Siyah Kurtuluş Ordusu adına pek çok şey söylemiş ve yapmıştır.

Siyah Kurtuluş Ordusu fikri, siyah topluluklardaki mevcut şartlar sonucu ortaya çıkmıştır; yoksulluk, uygunsuz konut politikası, kitlesel işsizlik, yetersiz sağlık yardımı, düşük eğitim seviyesi. Siyahlar bu ülkede özgür ya da eşit olmadığı için kurulmuştur Siyah Kurtuluş Ordusu. Bu ülkedeki mahkûmların yüzde doksanı siyah ya da üçüncü dünya ülkesi vatandaşları olduğu için. On yaşındaki çocuklar sokakta vuruluyor diye. Uyuşturucunun mahallelerimizi esir etmesi yüzünden, çocuklarımızın hayal kırıklıklarından ve öfkesinden beslendiği için. SKO anlayışı, bu ülkede siyahlara uygulanan siyasi, sosyal ve ekonomik baskı sonucu ortaya çıkmıştır. Baskının olduğu yerde direniş vardır. SKO bu direni-

şin bir parçasıdır, tüm insanlar için özgürlüğü ve adaleti savunur.

Büyük şirketler çok büyük vergisiz kazançlar sağlarken, her gün çalışan insanlar için vergiler aniden artıyor. Politikacılar dünyayı bedava gezerken, bir taraftan gıda yardımı kesiyorlar. Onların maaşları artarken, milyonlarca insan işten çıkarılıyor. Bu şehir iflasın eşiğinde fakat sadece bu dava için binlerce dolar harcıyor. Silahlar için, uzayın keşfi, hatta Jüpiter için milyon dolarlar harcamaya istekli bir hükümetin, bakım evlerini ve yangın istasyonlarını kapatmasını anlayamıyorum. Bağımsızlık Bildirgesi'ni okudum ve şu ifadeye hayranlık duyuyorum: "Bütün insanlar eşit yaratılmışlardır, onları yaratan Tanrı kendilerine bazı vazgeçilemez haklar tanımıştır. Bu haklar arasında yaşama, özgürlük ve refahını arama hakları bulunur. Bu hakları muhafaza için insanlar tarafından; hak ve yetkilerini yönetilenin rızasından alan hükümetler kurulmuştur. Herhangi bir hükümet, bu gayelere yıkıcı bir nitelik yüklerse, onu değiştirmek veya kaldırmak; temelleri kendi güvenlik ve refahlarına uygun ilkelere dayanan, güç ve yetkiyi aynı amaçla örgütleyen yeni bir hükümet kurmak, yönetilenlerin hakkıdır."

Bu sözler bu ülkenin 200. kuruluş yıldönümünde daha da anlamlı hale geliyor. İyi bir dünya yaratmak için çaba sarf etmeyi kendi kızım ve bu dünyadaki tüm çocuklar için; tüm erkekler ve kadınlar için isterim.

Fakat burada yargılananın SKO olmadığını görüyorsunuz. Burada yargılanan benim. Burada yargılanan Ronald Myers. Suçlama ise adam kaçırma ve silahlı soygun. Sözde kurban, James Freeman adında bir eroin satıcısı.

New York'ta yaşıyoruz. Eroin bağımlılığının yarattığı dehşeti, yozlaşmayı ve acıyı görmemek imkânsız. Eminim birçoğunuz uyuşturucu yüzünden hayatlarını dipsiz bir kuyuya sürüklemiş gençlerin sayısının ürkütücü bir şekilde arttığını biliyorsunuz. Çocuklarının bir daha asla güvenemeyecekleri kafa sallayan iskeletlere dönüşmesini izleyen çaresiz anneleri görüyorsunuz. Bir neslin hayallerinin, kudretinin bir şırınganın dipsiz kuyusuna çekilişini izliyoruz. Bu kurbanların bir de kendi kurbanları oluyor: Zehirlerinden başka hiçbir şeyi önemsemeyen vampirler tarafından gaspa uğrayan, evleri soyulan sayısız insan.

Size James Freeman'ın bir yalancı olduğunu göstereceğiz. Savcının gösterdiği diğer şahitlerin James Freeman'ın arkadaşları, akrabaları, sevgilileri ve çalışanları olduğunu ispatlayacağız.

Bu dava, bu ülkede yaşananların bir örneğidir sadece. Amerika tarihi boyunca insanlar siyasi görüşleri sebebiyle yargılanmış ve o tutukluluğu haklı çıkaracak suçlarla suçlanmış.

Beyaz ya da siyah, bu ülkede adaletsizliklere karşı ses çıkaranlar, gösterdikleri cesaret yüzünden bazen hayatları dahil olmak üzere çok ağır bedeller ödemiştir.

Komplo kurduklarını ve bunun için yardım aldıklarını kendiniz göreceksiniz.

Jürideki hanımlar ve beyefendiler, insan hayatı mühim bir konudur. Bu adalet sistemine hiçbir şekilde güvenmediğimi belirtmiştim ve inanın bana, güvenmiyorum. Çok fazla şey gördüm. Eğer adalet diye bir şey olsaydı şu an burada sizinle konuşuyor olmazdım. Siz adaletin temsilcileri olmak üzere seçildiniz. Kanıtlara dayanarak bu davanın görülebileceğini belirttiniz. Şu an söylediklerim kanıt teşkil etmiyor. Savcıların söyledikleri kanıt teşkil etmiyor. Siyasi görüşlerime katılabilir ya da katılmayabilirsiniz. Yargılanan görüşlerim değil. Onlardan önünüze gelen davanın siyasi ve duygusal bağlamını anlamınıza yardımcı olması için bahsettim.

Bu mahkeme bizi denk görse de birçoğunuz farklı sosyal çevrelerden geliyorsunuz ve farklı hayat deneyimleri yaşadınız. Bu farklardan bazılarını anlayabilmek çok önemli. Sadece dikkatli bir şekilde dinlemenizi rica ediyorum. Bu şahitlerin sadece sözlerini değil, nasıl söylediklerini de dinlemenizi rica ediyorum.

Bizim hayatlarımız sizinkilerden daha değerli ya da daha değersiz değil. Sadece eğer jüri üyesi koltuğunda biz oturuyor ve sizin suçluluğunuza ya da masumiyetinize karar veriyor olsak, bizden ne kadar dürüst ve adil olmamızı beklerseniz biz de sizden onu talep ediyoruz. Hayatlarımız ve etrafımızdaki hayatlar adalet duygunuza bağlı. Teşekkür ederim.

NOTLAR

- 1 Attica İsyanı: 1971'de Kara Panterlerden George Jackson'ın San Quentin Eyalet Hapishanesi'nde öldürülmesinden kısa bir süre sonra Attica Hapishanesi'nde patlak veren isyanda 33 mahkûm ve 10 gardiyan öldü. Attica'daki mahkûmlar politik haklarını ve cezai koşullarının iyileştirilmesini talep etmişlerdi. Güvenlik güçlerine emirleri veren ise dönemin valisi Nelson Rockefeller'di. (ç.n.)
- 2 Philip Berrigan (1923-2002) ve Daniel Berrigan (1921-2016): Hayatlarının büyük kısmını barış eylemciliğine adanmış erkek kardeşler. (ç.n.)
- 3 1968 Ulusal Demokrasi Kurultayı'ndaki protestoları ve Vietnam savaşı karşıtı gösterileri nedeniyle isyan başlatma ve devlete karşı komplo kurmakla suçlanmış yedi siyasi sanık. (ç.n.)
- 4 Kimliği belirlenemeyen kurbanlar için kullanılan bir ifade. (ç.n.)

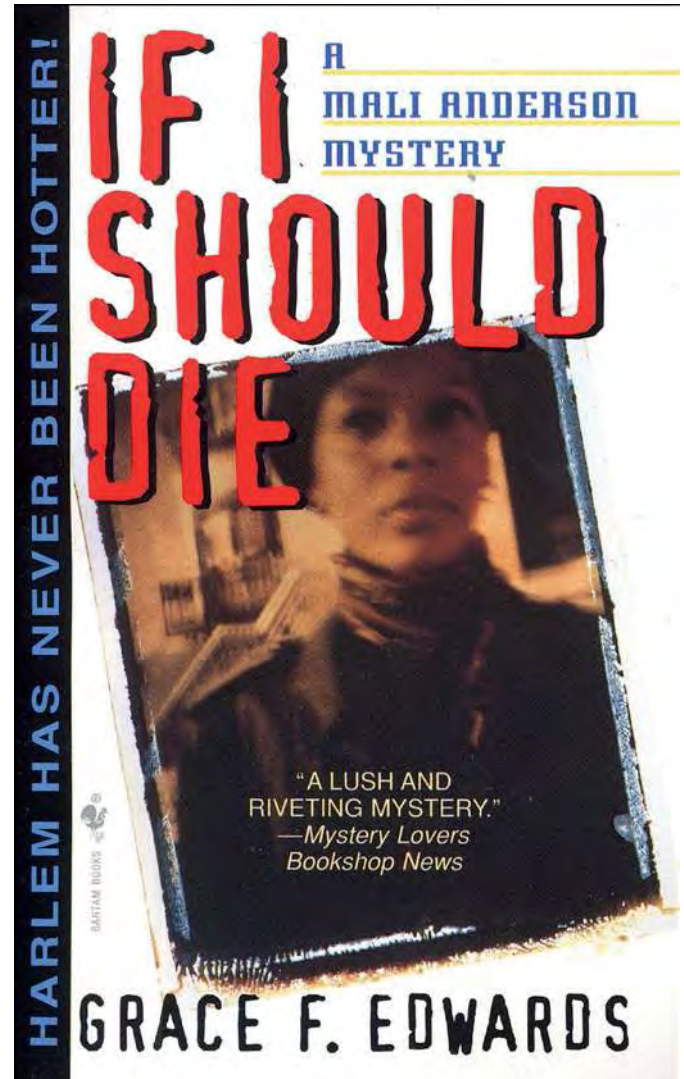
MALI ANDERSON NE DİNLER?

Kahramanı Angela Davis olan kadınlar, kimileri için binlerce bombadan bile daha tehlikeli olabilir ve onların müziği vardır, yani onların sesi her yerdedir. Harlem'de bir caz salonundan belki Bay Anderson'un notalarıyla yola çıkar, bütün Amerika'yı dolaşır. Daldan göğe havalanan bir kuş gibi. Bundan daha güçlü, bundan daha hür ne olabilir ki?

Bu köşede şimdiye kadar beş dedektifin plak ya da kaset koleksiyonuna konuk olmuş ve müzik arşivlerinde dolaşmış, epey maceranın da tınlarını keşfetmiş, arada maceraperestlerimizle konserlere gitmişiz. Bunların ilki Sherlock Holmes'tü. Onu John Rebus, Kurt Wallander, Endeavour Morse gibi dedektiflerin yanı sıra bir de Baltacı'nın peşinde koca bir New Orleans şehri izlemişti. Orada bir dedektifin müzik zevkini mevzubahis etmemiştik çünkü o romanın başkarakteri herkesten çok New Orleans'tı. Şimdi yine, bu altıncı "Dedektifler Ne Dinler?" yazısında, bir dedektifin müzik zevkinden ziyade doğup büyüdüğü ve maceralarını yaşadığı yerin, Harlem'in müzikal dünyasını mevzubahis edeceğiz. Ancak bu defa başkarakterimiz Harlem olduğundan değil, başkarakterimizin (ve ailesinin) kişiliğini ve düşüncelerini Harlem şekillendirdiğinden...

O karakteri siyah yazar Grace Frankie Edwards yaratmış, 80'lerin sonundan 90'ların sonuna kadar ki dönemi kapsayan dört romanlık bir dizide maceralarını anlatmış. Serinin ilk romanı *If I Should Die*, 1995 yılında; son romanı *Do or Die* ise 2000 yılında yayımlanmış. İlginçtir, dört romanın da adında "ölmek" kelimesi geçiyor. Aslında çok da ilginç değildir çünkü dört romanda da birileri ölüyor. Fakat bütün bu ölümleri aydınlığa kavuşturan, işte Harlem'in yarattığı o kadın...

Onun adı Mali Anderson. New York'un caz kulüpleri ve siyah nüfusuyla meşhur Harlem mahallesinde, caz müzisyeni bir babayla dansçı bir annenin iki kızından biri olarak doğmuş. Annesini ve kardeşini yitirdiğinden beri babası Jeffrey

ile yaşıyor ve yeğeni Alvin'e bakıyor. Tahmin edeceğimiz üzere, Mali de bir siyah. Irkçı Amerikalıların "negro" dediklerinden. Tam da bu yüzden, "negro" lafını duymaktan bıktığı ve beyazlarla eşit bir yaşama sahip olmayı arzuladığı için ilk gençliğinin en büyük kahramanı, Komünist Partili siyahi haklar aktivisti feminist Angela Davis ve Kara Panterler Partisi kurucuları. Karşısında kim olursa olsun geri adım atmamayı, bir kadın -hem de siyah bir kadın- olarak her ahval ve şeraitte dik durmayı, amiyane tabirle "atara atar, gidere gider" usulü yaşamayı da onlardan öğrenmiş olsa gerek. Bu dediğimde mübalağa ediyorum sanmayın; New York Polis Departmanı'nda polis olduğu sırada Mali, bir meslektaşının cinsel tacizine uğrayınca herifin suratına yumruğu geçiriyor. Fakat NYPD'den kovulan, meslektaşına yumruk attığı için Mali oluyor. Ancak onun geri basacağını sananlar şaşırma-ya hazır olsun: Mali, NYPD'yi mahkemeye veriyor! Yetinmiyor; bu arada sosyoloji doktorası yapmak, kendi mahallesi Harlem üzerine çalışmak üzere üniversiteye dönmeye karar veriyor. Ne var ki bela bir türlü peşini bırakmadığından kendisini hep gizemli vakaların ortasında buluyor. Dedektif bir de sevgilisi var, adı Tad, beraber maceradan maceraya koşuyorlar.

Mali'nin kafası zehir gibi. NYPD'de iki yıldan az çalışsa da değme dedektiflere taş çıkartır. Tad iyi hoş, pek de romantik ama Mali'nin inatçılığı ve kıvrak zekâsı olmasa dedektifliği sıradan kalır. Ancak üzülmesin çünkü bu yazıda bundan daha fazla bahsetmeyeceğiz. Zira konumuz bu değil, Mali'nin dinlediği ve etrafında dönüp duran müzikler. Dedim ya, o, Harlem'de doğup büyüdü ve orası kara bir panayır misalidir. Saksofonların davullara karıştığı bir curcuna! Jelly Roll Morton'dan Louis Armstrong'a, Duke Ellington'dan Fletcher Henderson'a sayısız caz öncüsü bu curcunaya ses vermiştir. O zamanlar, 20. yüzyılın başlarından bahsediyorum, o zamanlara Harlem Rönesansı derler... Mali'nin babası da işte o zamanlarda, 1930'larda doğmuş. Öyle bir Harlem'de doğanın caza tutkun olmaması mümkün değildir. Peki, caza tutkun bir babanın kızının caza kulaklarını kapatması mümkün müdür?

Belki mümkündür ama Bay Anderson'u tanısanız Mali için müziğe tutkun olmaktan başka bir yol olmadığını bilirsiniz. Hem o bir Harlemlî, Harlem'de istesenez de müziğe kulağınızı kapatamazsınız ki! Mali de kapatamıyor, kapatmıyor. Tıpkı babası gibi bir caz tutkunu. Blues ve soul da çok seviyor. Biraz soul damarı varsa pop mü-

ziğe de soğuk değil. Mesela Prince'in bazı şarkılarını seviyor. En sevdiği ise meşhur *Purple Rain* (1984) albümünden "When Doves Cry". Bunu son kitapta öğreniyoruz. Bir muhabbet sırasında CD çalarda Prince CD'si dönüyor ve sıra "When Doves Cry" şarkısına geldiğinde Mali manzarayı şöyle anlatıyor: "*Kahkahalar 'When Doves Cry'ın, Prince'in şimdiye dek yaptığı en iyi kaydın ilk akorlarını bastırdı.*"

Tabii Prince'in gitarını bastıran kahkahalara rağmen Mali'nin şarkıya kulak kesilmesi ve dönen muhabbeti bir anlığına bırakıp çalanın en iyi Prince şarkısı olduğunu düşünmesi, onun esaslı bir müzik meraklısı kulağa sahip olduğunun da ispatlarından sayılabilir. Bazı insanlar böyledir, bir yerde müzik duydular mı ona kulak kabartmadan edemezler. Akılları oraya gider, çalanın ne olduğunu çözmeye çalışırlar; çözdüler mi bu sefer o şarkıyı ne kadar sevdiklerini ya da sevmediklerini kim bilir kaçınıcı kez akıllarından geçirirler. Bu yazıyı okuyorsanız herhalde siz de o insanlardansınızdır.

Yalnız, Mali'nin kulağı sadece müziğe meraklı değil, meraklı olduğu kadar yetkindir de. Daha ufacık bir çocukken babası, ona ve kardeşine Harlem'in gece kulüplerini, caz salonlarını, dans mekânlarını tanıttığından tabiri caizse müziğin içinde olsa gerek... Bu yüzden biraz bile bildiği şarkıların birkaç notasını duyup tanımak Mali için hiç güç değil. Örneğin ilk kitapta anlatılan macerada, yan daireden kendi banyosuna sızan "Black Orpheus" melodisini hemen tanıyor. Bununla da yetinmiyor, şarkıdaki Trinidad çelik davulunu (Trinidadian steel pan) fark edebiliyor. Demek ki enstrüman bilgisi ve enstrümanları ayırt etme becerisi de hiç fena değil.

Şimdi, Mali'nin müzik zevki... Babasından el alsada ondan biraz ayrılıyor. Bay Anderson yani Jeffrey, Harlem'in en iyi caz başçılarında biri. Onu tanımayan yok. Adını duyan, "Vay! Jeffrey Anderson senin baban mı? Süper başçıdır!" diyor. Ancak ne kadar iyi müzisyen olursa olsun, bazı caz müzisyenleri caz dışındaki müziklere pek kapalıdır. Bu yüzden Miles Davis bile o fena halde funky *On The Corner* albümünü yaptığında ya da kontrbası bırakıp grubuna elektrikli basgitar kattığında falan epey papara yemiştir; tabii Miles bu, hiç iplememiştir, iyi ki iplememiştir. Bay Anderson ise Miles Davis cinsi cazcılardan değil. Torunu (ve Mali'nin yeğeni) Alvin, 90'lı yıllarda hip-hop dinlemeye başlayınca epey bozuluyor. Bunu son kitapta apaçık görüyoruz. Bizimkiler maaile (Tad dahil) Newport Caz Festivali'ne gidiyorlar. Kitapta hangi yıl olduğu tam verilme de biraz dedektiflik yapıp hem maceranın hangi yılda geçtiğini hem de dostlarımızın hangi Newport Caz Festivali'ni izlediklerini öğrenebiliriz. Bir kere, bu macera sırasında CD formatı artık piyasada. O zaman 90'lı yıllarda olduğumuz kesin. İlk CD, 1982 yılında çıkmıştı ama müzik piyasasına hâkim olması 90'ları buldu. Ayrıca katılımcılara baktığımızda da 90'lardan bir Newport Caz Festivali'nde olduğumuzu hemen anlıyoruz çünkü Anderson ailesinin o festivalde dinledikleri arasında Christian McBride Dörtlüsü de var. Günümüzün en bilindik caz müzisyenlerinden olan

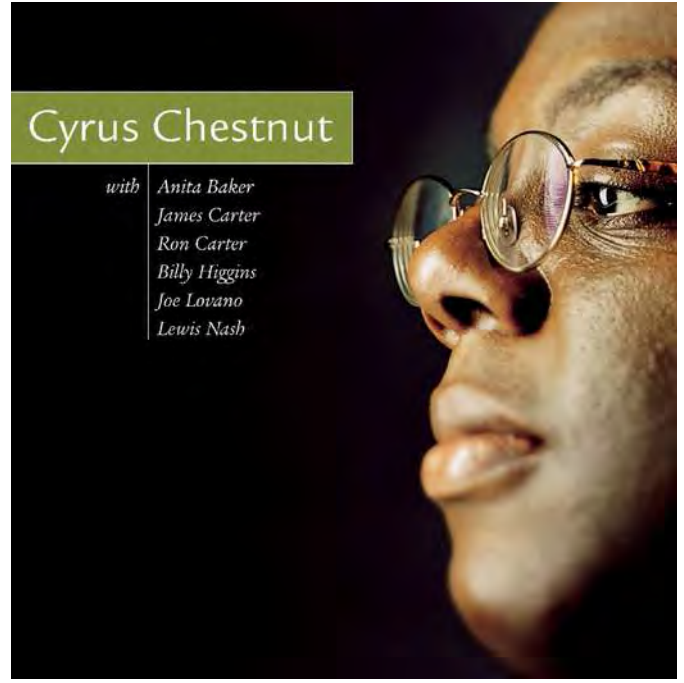
şahane kontrbasçı McBride, 1995 yılında Bobby Watson, Freddie Hubbard, Milt Jackson gibi ustaların gruplarında çalmıştı. Kendi grubunu 1995'ten sonra toplamaya başladı. Demek ki 1995 ile 1999 yılları aramızdayız. Şimdi hemen, "Niye 2000 olmasın?" diye sorabilirsiniz ama olamaz çünkü Anderson ailesinin Newport'ta dinlediği Milt Jackson, 1999 yılının Ekim ayında Hakkın rahmetine kavuşmuştu. Lafı çok uzatmaya gerek yok; ihtimalleri dörde düşürdük, bundan sonrası kolay... Anderson ailesi bakalım festivalde Christian McBride'in ve Milt Jackson'ın grupları dışında kimleri dinlemiş? Lou Rawls, Branford Marsalis, Ruth Brown, Al Jarreau, Regina Carter, Chick Corea ve "Kraliçe" Aretha Franklin. Biraz arşiv taramasıyla bu isimlerin 1998 Newport Caz Festivali'nde bir araya geldiklerini bulabiliyoruz. Bulduktan sonra da Mali'yi fena halde kıskanıyoruz; bu saydığım isimlerin biri bile İstanbul'a gelse (gerçi çoğu öldü ama hayaleti bile gelse) sevincimizden ağlarız. Mali çok şanslı ve bunun da farkında. Hele Aretha Franklin ve Al Jarreau, onu mest ediyorlar.

Fakat ne yazık ki Alvin ne kadar şanslı olduğunun farkında değil. Gerçi hip-hop da iyidir, severiz ama Wu Tang Clan dinlemeye kaçmıyorsan bu ustaları izlememenin bahanesi olur mu? O, hip-hop çalmıyor diye başka bir mekânda takılmayı tercih ediyor. Yine de anlaşılır bir durum. Bu sırada henüz 11 yaşında ve dünyaya geldiğinden beri hip-hop, Harlem'i de tüm dünya gibi sallıyor. Altın çağını yaşıyor. Bay Anderson,

bunu pek kabullenemiyor. Mali, lafta onu teskin ediyor: “O daha çocuk,” diyor Alvin için, “bu aşmayı aşacak ve sonunda ona öğrettiklerini takdir edecek: Caz bizim dinimiz, mirasımız, kim olduğumuzu ifade etme yolumuz. Bunu anlayacak.” Ancak içten içe gerçeğin farkında, Alvin büyüdüğünde festivalde dinledikleri sanatçıların neredeyse hiçbirinin aramızda olmayacağını kendi kendine söylüyor. Artık Harlem değişiyor, Harlemliler de. Mali bunu biliyor ve anlıyor.

Bu açıdan Mali Anderson romanları yalnızca birer polisiye macera değil, aynı zamanda Harlem’in üç neslini bir arada resmeden bir hatırat. Mahallenin ve şehrin yaşadığı müzikal değişim de bu üç nesilde vücut buluyor. Yukarıda bahsettiğim üzere, Alvin hip-hop’a merak salmış. Mali ise babasının pek dinlemediği Prince gibi müzisyenlere açık. Bununla beraber Jeffrey Anderson caz, soul ve blues gibi daha köklü müziklerin alışıldık biçimlerinden vazgeçmiyor. Onun en sevdiği şarkılardan biri, belki bugün kimsenin adını anımsamayacağı bir blues parçası: “Profoundly Blue”. Harlem Rönesansının o panayır günleri son demlerini yaşarken ortaya çıkmış, her şeyiyle siyah bir parça. Mali de onu, babasının arkadaşı Erskin Harding’in öldürülmesini (ki bu ilk vakası) araştırırken dinliyor ilk defa. Bay Harding’in ölümünden biraz önce Bay Anderson, eski bir taş plaktan kasete çekmiş şarkıyı ve Harding’e teslim etsin diye küçük Alvin’e vermiş. Bunu öğrenince Mali de kaseti takıyor, dinliyor. Şarkının sonuna doğru araya karışan

Bazı insanlar, bir yerde müzik duydular mı ona kulak kabartmadan edemezler. Akılları oraya gider, çalanın ne olduğunu çözmeye çalışırlar; çözdüler mi bu sefer o şarkıyı ne kadar sevdiklerini ya da sevmediklerini kim bilir kaçınıcı kez akıllarından geçirirler. Bu yazıyı okuyorsanız herhalde siz de o insanlardansınızdır.

bir diyalog, Bay Harding’in ölümünün aydınlatılmasında önemli rol oynuyor fakat konumuz şimdi bu değil. “Profoundly Blue” öyle eski ve unutulmuş bir şarkı ki Mali, melodiyi ilk defa duyduğundan emin. Parçayı çalanların adlarını bile daha önce duymamış: Meade “Lux” Lewis, Charlie Christian, Edmond Hall... “Bunlar da kim?” diye soruyor.

Sevgili Mali, gerçi baban uzun uzun anlatmıştı ama vaktinde meşhur bu parçadan burada biraz bahsetmek benim de vazifem. Bu parçayı ilk defa 1941 yılında, Blue Note etiketiyle taş plak olarak plakçı raflarında görüyoruz. 5 Şubat 1941’de bir stüdyoda (muhtemelen dumanaltı, bira şişelerinin ritim tutan ayaklara çarptığı bir stüdyo burası) kaydedilen beş parçadan biri. Çelestada “Lux” Lewis var, Edmond Hall klarnet üflüyor, Charlie Christian ise akustik gitarda... Bir de Mali’nin adını anmayı unuttuğu basçı Israel Crosby var. Charlie Christian bu kayıttan yaklaşık bir yıl sonra, 1942 Mart’ın-

da hayatını kaybediyor. Ona ayrı bir parantez açıyorum çünkü Benny Goodman ile çalışmış, ulusal üne kavuşmuş bir gitarist o. “Profoundly Blue” şarkısının Christian’ın diskografisinde apayrı bir yeri var üstelik. O gün stüdyoda bu şarkının iki ayrı kaydını alıyorlar. Her iki şarkıda da Christina doğaçlama yapıyor. Bu iki kaydı önemli kılan ise Charlie Christian’ın akustik gitar çaldığı yegâne kayıt olmaları. Christian bu iki kayıt dışında adının geçtiği tüm kayıtlarda elektrogitar çalmış.

Şimdi, bu şahane bilgileri borçlu olduğum “The Improvisational Style of Charlie Christian” (1980, York Üniversitesi) başlıklı tezin yazarı Howard Spring beyefendiye teşekkürlerimi sunarak yazımı ufaktan toparlamaya girişiyorum. Mali Anderson’un dinlediği müziklere daha birçok örnek verilebilir. Mesela piyanonun ba-

şına geçen babasından zevkle Oscar Peterson şarkıları dinlediğini biliyoruz. Demek ki Oscar Peterson’ı seviyor. Sevgilisi Tad’e Tina Turner dinletiyor, demek ki Tina Turner’ı da seviyor. Newport’tan CD’sini aldığı, o sırada 35 (bugün 57) yaşında olan piyanist Cyrus Chestnut, bir albümünü bilhassa takıp da dinlediğine tanık olduğumuz son isim. Onu da seviyor. Müziğini “sihirli” buluyor. Fakat Mali Anderson’ın sevdiği isimler değil mühim olan. Nerenin müziğini dinlediği önemli. O, Harlem’in müziğini dinliyor. Her daim kara, bazen asi, bazen oyunbaz ama mutlaka “yaşayan” bir müzik. O müzik ki Harlemlı kimliğinin değişmez bir parçası; babası da yıllarca icra etmiş, artık bir aile mirası haline gelmiş, onu sevmek Andersonlar için farz. Onu sevmek Harlemliler için farz, New Orleanslılar ve Mississippililer için de. O bazen caz, bazen blues, bazen funk, bazen soul... Gençler için mutlaka hip-hop. Public Enemy’nin bir şarkısı geldi aklıma, “Louder Than A Bomb”. Orada, “Ben bir bombadan daha gürültücüyüm” diyor. O, bir bombadan daha gürültülü bir ses.

Bu yılın şubat ayında yitirdiğimiz (ve burada saygıyla andığımız) Grace F. Edwards’ın polisiye hikâyeler etrafında anlattığı da işte bundan başka bir şey değil: Kahramanı Angela Davis olan kadınlar, kimileri için binlerce bombadan bile daha tehlikeli olabilir ve onların müziği vardır, yani onların sesi her yerdedir. Harlem’de bir caz salonundan belki Bay Anderson’un notalarıyla yola çıkar, bütün Amerika’yı dolaşır. Daldan göğe havalanan bir kuş gibi. Bundan daha güçlü, bundan daha hür ne olabilir ki?

Angela Davis

DARREN MATHEWS

“Geneva, yanında getirdiği çantayı açtı ve içinden üzeri alüminyum folyoyla örtülmüş kâğıttan bir tabak çıkardı, tek oğlu için bir ikram. İçi, kahverengi şeker ve çeşitli meyvelerle doldurulmuş, tereyağıyla vaftiz edilmiş ve elle yoğurulmuş hamuruyla mükemmel bir yarım ay şeklini almış iki kızarmış turta. Geneva’nın spesiyali ve Lil’ Joe’nun favorisi. Tabağın altından turtaların sıcaklığını hissedebiliyordu, turtanın tereyağıyla karışık kokusu, çam ağaçlarının keskin kokusunu yumuşatıyordu. Tabağı, mezar taşının üzerine dikkatle bıraktı ve bir elini her daim granit levhanın üzerinde tutarak çam ağacının iğneli yapraklarını temizlemek için mezara doğru eğildi.”

Bluebird, Bluebird, Attica Locke

Bluebird, Bluebird Amerikalı yazar Attica Locke’un 2017’de yayımlanan dördüncü romanı. Locke, *When They See Us* ve *Little Fires Everywhere* gibi dizilerin senaristliğini ve yapımcılığını üstlenmiş başarılı bir isim. 2018 yılında en iyi roman dalında Edgar ödülüne layık görülen ve daha birçok önemli ödül kazanan *Bluebird, Bluebird*, adını blues şarkıcısı John Lee Hooker’ın bir şarkısından alıyor. Roman, yıllar önce siyahların çalıştırıldığı büyük çiftliklere ev sahipliği yapmanın psikolojik mirasından henüz sıyrılammış ufak bir Teksas kasabasında geçiyor.

Kahramanımız Darren Mathews. Kendisi bir “Texas Ranger”. “Los Diablos Tejanos” ve “the Texan Devils” yani Teksaslı Şeytanlar olarak da bilinen Texas Ranger Birimi, Teksas eyaleti genelinde kanunların uygulanması ve düzenin sağlanması adına geniş yetkiye sahip bir birim. Texas Rangers kurulduğu günden bu yana eyalet genelinde cinayetten yolsuzluğa, ırkçılık suçlarından göçmen sorununa kadar geniş bir yelpazede soruşturmalara dahil olmuş. ABD’nin 27. Başkanı William Howard Taft’a yapılan suikast girişimini engellemekten ünlü Bonnie ve Clyde ikilisinin yakalanmasına kadar birçok önemli vakada rol almış, bu nedenlerle önemli bir birim. O kadar ki, bir Texas Ranger genellikle seçimle göreve gelen bölge şerifinden bile rütbe olarak üstün.

Bluebird, Bluebird’ün ilk sayfalarında Texas Ranger Darren Mathews, müdahil olmaması gereken

bir olaya dahil olduğu için soruşturma geçiriyor. Kendisiyle mahkeme salonunda ilk karşılaştığımızda Ranger şapkasını çıkarıp ağzı aşağı bakacak şekilde dikkatle sanık masasının üzerine koyduğunu görüyoruz, tıpkı amcalarının ona öğrettiği gibi. Bir alyansı var ama parmağında değil. Onun yerine, parmaklarının eklemlerinde yaralar var. Savunmasına odaklanmadan önce, geceyi nasıl geçirdiğini hatırlamaya çalışıyor. Strafor tabaktan yediği tütsülenmiş tavuk parçaları, bir şişe Jim Beam ve amcalarının müzik setinden yükselen, Johnnie Taylor’ın blues tınıları... Peki, kimi ya da neyi yumrukladı? Hiçbir fikri yok.

Bunu düşünmeyi bırakıp o anki haline odaklanıyor fakat bu da iç açıcı değil. Paspal kıyafetlerine bakarken amcalarının ona defalarca söylediği önemli bir kuralı bozduğunu anlıyor: *Dışarı asla ikinci sınıf pespaye bir adam gibi çıkma*. Darren’in, zamanında savunma avukatlığı yapmış ve şu sıralar anayasa hukuku profesörü olarak görev yapan amcası Clayton’un sözleri kulağında çınlıyor: *“Bizim gibi adamlar için, çuval gibi pespaye bir pantolonun içinden fırlayan buruşuk gömlek eteği, şüpheli konumuna düşmek için yeterli bir sebep.”* Clayton’ın ikizi, kişilik olarak tamamen zıddı, Teksas’ın ilk siyah Rangerlarından William da aynı kanıda olmuş her zaman: *“Seni durdurmaları için onlara bir sebep verme evlat.”* Nesiller boyu aynı bölgede yaşamış Mathews ailesinin bu gibi durumlarda ortaya koyduğu tavır, doğaları gereği bir ideali yansıtmaktan çok, etkili

bir hayatta kalma tekniği aslında. Darren Mathews, siyah bir adam. Amcaları da güneyde yaşamının bu eskimiş kurallarına uyma konusunda çok hassas çünkü siyah bir adamın sadece genel görünüşünün bile nasıl ölüm kalım meselesine dönüştüğüne birçok defa şahit olmuşlar. Darren'ı güçlü bir adam olarak yetiştirmeyi de her zaman ilk sıraya koymuşlar. Nitekim Darren, amcaları tarafından Houston'da özel bir liseye gönderilmiş, Princeton Üniversitesi'nde okumuş ve hukuk eğitimi almış. Fakat Darren, meslek olarak avukatlığı değil, daha yakın olduğu amcası William gibi bir Texas Ranger olmayı seçmiş. Avukat olan karısı Lisa ile yaşadığı anlaşmazlıkların merkezinde de çoğunlukla bu mesele yatıyor.

Darren her zaman amcalarının jenerasyonunun, böyle yaşamak ve böyle düşünmek zorunda kalan son siyah jenerasyon olduğunu düşünüyor ya da öyle düşünmek istiyor. Fakat gerçekler böyle değil. Yıl 2016 ve Darren Mathews, siyah bir adam olarak, siyah bir adamın suçlandığı bir meseleye dahil olduğu için soruşturma geçiriyor. Zaten açığa alınmış ama mesleğinden tamamen atılabilir. Darren, masum olduğuna inandığı ve çok iyi tanıdığını düşündüğü bir adam için savaşıyor çünkü "suçluluk siyah bir adamın üzerinden zor çıkarılacak bir leke".

Darren Mathews, çok da muhteşem geçmeyen bir sorgu sürecinin ardından mahkeme salonun-

2018 yılında en iyi roman dalında Edgar ödülüne layık görülen ve daha birçok önemli ödül kazanan Bluebird, Bluebird, adını blues şarkıcısı John Lee Hooker'ın bir şarkısından alıyor. Roman, yıllar önce siyahların çalıştırıldığı büyük çiftliklere ev sahipliği yapmanın psikolojik mirasından henüz sıyrılamamış ufak bir Teksas kasabasında geçiyor.

dan çıkıp soluğu adliyenin karşısındaki bir kafede alıyor: Kay's Kountry Kitchen. Bu kafenin isminde geçen "K" harflerinin verdiği mesajı göz ardı etmeye çalışıyor ve söylediği Big Red marka gazlı içeceği buz dolu bardağa dolduruyor. Fakat sonra buzları çıkarıyor ve bir mendile sarıyor çünkü yaralı parmaklarının buza daha çok ihtiyacı var.

Darren Mathews hayatının nasıl şekilleneceğini düşünüürken telefonu çalıyor. Arayan, liseden yakın arkadaşı Greg. Greg, FBI bünyesinde çalışan beyaz bir adam. Masa başı işinden rahatsız, sahaya atılmak istiyor fakat henüz kariyerini kurtaracak büyük bir davaya denk gelmemiş. Bunu, Darren'ın yardımıyla gerçekleştirebileceğini düşünüyor ve Darren'a Teksas'ın Lark isimli ufak bir kasabasında meydana gelen bir dizi cinayeti anlatıyor. Darren'ın oraya gidip bu olayı araştır-

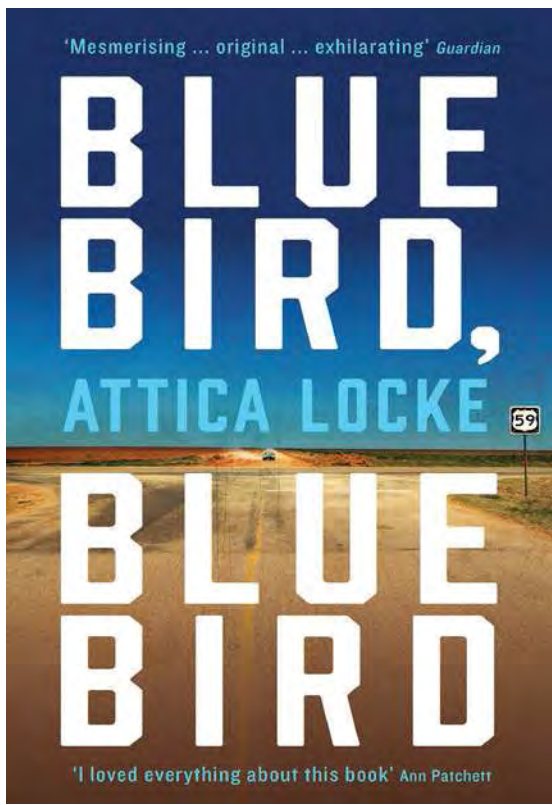
masını istiyor. Greg'in söylediğine göre, son altı günde iki ceset bulunmuş. Biri, Chicago'dan siyah bir avukat, 35 yaşlarında. Cesedi yeni bulunan kurban ise genç bir beyaz kadın. Bunun oldukça tuhaf olduğunu düşünüyor Darren çünkü güneyde genellikle bunun tersi olur. Beyaz bir kadın öldürülür ya da bir şekilde zarara görür ve sonrasında siyah bir adam tüm bunların sebebiymiş gibi ölü bulunur. Darren olayların iç yüzünü öğrenmeye karar veriyor ve romanın ana gövdesini oluşturan soruşturma süreci de böylece başlamış oluyor.

Darren, tanıyıp bildiği topraklara doğru yol alırken bir karavanda yalnız yaşayan, ailenin içine alınmamış annesine uğruyor; amcalarının uzak tutmaya çalıştığı, alkolik annesi. Annesinin Pearl marka birasını yudumlarken ikram ettiği sosıs ve fasülyeyi geri çeviriyor. Annesinin benzinlikten aldığı ufak bir şişe Cutty Sark marka viskiye uzandığını gören Darren anında oradan ayrılmaya karar veriyor, Chevrolet marka kamyonetine atlıyor ve kasabaya doğru yola çıkıyor. Yolda bir meşe ağacına yapıştırılmış, üzerinde güneyin ünlü yiyeceklerinden “haşlanmış yerfıstığı” yazan karton levhayı görünce acıktığını hissediyor ve duruyor. Standın önündeki kız, armutları temizlerken ev yapımı biber reçeli kavanozlarını tezgâha diziyor. Kız, Darren’ın göğsündeki rozeti görünce ona bir balkabağı ikram

etmek istiyor fakat Darren kabul etmiyor. Onun yerine ufak bir kesekâğdında yerfıstığı ve iki armut satın alıyor ve yola devam ediyor. Rozetini artık çıkarması gerektiğine karar veriyor, mahkeme henüz sonuçlanmadığından teknik olarak bir Texas Ranger değil Darren. Rozeti olmadan, otobanda yol alan siyah bir adam sadece.

Darren'ın 178 nüfuslu, Lark isimli kasabaya ulaştığında ilk gördüğü şey, otobanın kenarında ufak bir kafe. Kapının önündeki tabelayı okuyor: Geneva Sweet's Sweets. İki ceset de bu kafenin arkasındaki bataklıktan çıkarılmış. İçeride genellikle hatta sadece siyahlar var. Darren çocukken bu gibi yerlere sık sık gittiğini hatırlıyor. Camilla'daki Mary's Market&Eats örneğin, çocukken dondurma aldığı ya da amcalarının yemek yapmadığı akşamlar kızarmış yayınbalığı aldığı yer. Coldspring'deki Rochelle's, hayatında hiç içmediği kadar muhteşem limonataların mekânı. Nesiller boyu Teksaslı siyah kadınlar dört duvar içine girmiş, birkaç iyi tarif yakalamış ve kendilerini rahat hisseden siyahların uğrak mekânı haline gelen işletmelere sahip olmuşlar. Geneva'nın kafesi de böyle bir yer Darren için, geçmiş hatırlatan bir yer.

Tabii Darren siyah olmasına rağmen burada hemen kabul görmüyor, nihayetinde kendisi bir yabancı ve hatta biraz da meraklı bir yabancı. Olabildiğince zaman kazanabilmek için önünde-

ki tabakta duran b r lceyi ve öküz kuyruğu kı-
zartmasını yavaş yavaş yemeye başlıyor. Yanın-
da da Dr. Pepper marka gazlı içecek ve bir şişe
bira. Ne var ki burada sadece bira var. Daha sert
bir şey yani burbon bulmak için başka bir yere
gitmesi gerek. En nihayetinde Wild Turkey mar-
ka bir burbon bulmayı başarıyor. I ki problemi,
geçirdiği soruşturmadan sonra başlamış aslında.
Daha doğrusu, geçirdiği soruşturmayla birlikte
karısı Lisa ile arasının bozulmasıyla başlamış.
Belki de bu nedenle kurbanlardan Michael'ın
karısı Randie'ye karşı korumacı bir tavır alıyor
Darren. "Bu kadını kontrol altına al," diyen üst-
lerine karşı, "bu kadını koru, bu kadına yardımcı
ol, bu kadına hak ettiği cevapları ver" diye d ş -
n yor. Aynısı kendi başına gelse Lisa'ya da böyle
davranılmasını ister çünkü.

Darren bir sebeple üstlerine neden orada oldu-
 unu açıklamak durumunda kalıyor ve geçici
olarak rozetini takmak için izin alıyor. Rozetine
kavuşmuş olsa da burada istediği gibi soruştur-
ma yürütmek kolay olmuyor Darren için. Haya-
tının tehlikeye girdiği anlar da oluyor, sırf siyah
olduğu için g zda ına maruz kaldığı anlar da.
Neyse ki Geneva ile buzları eritmeyi başarıyor.
En nihayetinde hayatta kalabilmek için bir şey-
ler yiyebilece i tek yer, Geneva'nın kafesi. Kı-
zarmış domuz pırzola ve kızarmış soğan. İnce
ince kıyılmış patates, sirkeli  i  yeşil domates.
Kızartılmış ve şekerle kaplanmış turta hamuru,
konserve şeftali ve şekerkamış şurubu yanında
da birkaç şişe bira. Bazen de Geneva'nın tezg -

***Texas Ranger Birimi, Teksas eyaleti genelinde
kanunların uygulanması ve düzenin sağlanması
adına geniş yetkiye sahip bir birim. Texas
Rangers kurulduğu günden bu yana eyalet
genelinde cinayetten yolsuzluğa, ırkçılık
suçlarından göçmen sorununa kadar geniş bir
yelpazede soruşturmalara dahil olmuş.***

hın altında sakladığı cinden bir iki shot.

Güçlü bir adalet duygusuyla ve amcalarından
ona miras kalan mücadele ruhuyla gerçeğin izini
sürmeye devam ediyor Darren. Ne var ki s zko-
nusu cinayetler basit cinayetler değil, hiçbir şey
g r nd   gibi değil. İşin içinde ırk meseleleri
var, ayrımcılık var, aile ba ları var, aşk var, eski
sırlar ve alışkanlıklar var. Darren, önündeki tüm
engellere rağmen vakayı çözüyor ve suçluları
adaletle teslim ediyor. Soruşturma meselesinden
de tam bu sıralarda kurtuluyor ve görevine d -
n yor. Ziyafet hazırlığında olan amcası Clayton
ondan eve gelirken dört kilo dana d ş  ve bir-
kaç tane de bütün tavuk almasını istiyor. Dar-
ren markette gezerken gözden geçiriyor başına
gelen her şeyi, bir yandan da alışverişine devam
ediyor; mangala atmak için biber, soğan, mısır...
I ki reyonunun önüne geldiğinde duraksıyor.
Hiçbir şey almadan yoluna devam ediyor, karı-
sı Lisa'nın da yemeğe geleceğini biliyor çünkü.
Ne var ki her şeyin yoluna girdiğini düşünürken
 ng remedi i bir durumla karşı karşıya kalıyor.

SİYAHILARIN BAŞROLDE OLDUĞU DİZİLER, AYRIMCILIĞI ANLATAN BELGESELLER

2 015 yılında En İyi Kadın Oyuncu dalında Emmy Ödülü kazanan Viola Davis, yaptığı etkili konuşmada şöyle diyordu: “Siyah oyuncular beyaz oyuncuların ayıran tek şey fırsat. Siyah aktörlere yazılmamış roller için Emmy kazanamazsınız.” Davis’in konuşması TV ve sinema dünyasında büyük yankı uyandırdı çünkü söylediği her şey doğrudu. Onyıllar boyunca dizi ve filmler, siyahlara dair kalıp yargıların yaygınlaşması ve dayatılması için kullanıldı. Siyah karakterleri canlandıran beyaz aktörleri izlediğimiz dönemler bile oldu. Neyse ki ekranda siyah karakterlerin temsili, siyahların toplum içindeki görünürlük mücadelesiyle paralel ilerledi. Siyah karakterleri başrolde izlediğimiz ya da siyahların hikâyelerini, mücadelelerini, uğradıkları haksızlıkları anlatan yapımlar izleme fırsatı bulduk. Son yıllarda güçlü siyah karakterleri resmeden ve onların hikâyelerini anlatan bazı dizi ve belgeselleri okurlarımız için derledik.

HOW TO GET AWAY WITH MURDER (2014-2020)

2014’te ABC kanalında yayınlanmaya başlayan *How to Get Away with Murder* geçtiğimiz mayıs ayında altıncı ve son sezonu final yaptı.

Ünlü oyuncu Viola Davis’in canlandırdığı Annalise Keating, Philadelphia’nın prestijli üniversitelerinden birinde hukuk profesörüdür. Birtakım olaylar sonucunda beş öğrencisiyle birlikte bir cinayet vakasına karışır. Alfred Enoch, Jack Falahee, Aja Naomi King, Matt McGorry ve Karla Souza bu beş öğrenci olarak karşımıza çıkıyor. Charlie Weber ve Liza Weil ise Keating’in asistanları. Billy Brown ise Philadelphia Polis Departmanı’nda görev yapan siyah bir dedektif ve Keating’in sevgilisi olarak karşımızda.

Viola Davis son yıllarda ekranda izlediğimiz en güçlü kadın karakterlerden biri. *How to Get Away with Murder* da başarılı bir yapımla yayınlandığı günden itibaren izleyicilerden ve eleştirmenlerden olumlu yorumlar aldı. Özellikle Viola Davis, performansı ile büyük beğeni topladı ve “En İyi Kadın Oyuncu” dalında Emmy ödülü kazanan ilk siyah kadın unvanını elde etti. Ödülü alırken Hollywood’un siyah aktörlere daha çok fırsat tanınması gerektiği üzerine yaptığı konuşmayla da tarihe geçti. Davis aynı dalda SAG ödülüne de layık görüldü ve Altın Küre de dahil olmak üzere birçok ödüle aday gösterildi.

RULES CHANGE. THE GAME REMAINS THE SAME.

THE WIRE

THE WIRE (2002-2008)

Senaryosu, yazar ve polis muhabiri David Simon tarafından kaleme alınan *The Wire* beş sezon boyunca HBO'da yayınlandı ve izleyicilerle eleştirmenlerin beğenisini kazandı. Son zamanların en iyi dizilerinden biri olarak kabul edilen *The Wire*, unutulmaz siyah karakterler de sundu izleyicilere.

Omar Little bu karakterlerden biriydi. Uyuşturucuyla çevrili bir hayatı vardı ama ticaretini yapmıyordu. Bunun yerine, uyuşturucu ticareti yapan kişileri soyuyordu. Omar Little tehlikeli, güçlü ve düşmanları tarafından bile saygı gören bir karakterdi. Ayrıca *The Wire* fanlarının da en sevdiği karakterlerden biriydi. O kadar ki ölümü özellikle siyah izleyici kitlesi için şok etkisi yarattı. Idris Elba'nın canlandığı Stringer Bell de *The Wire*'in sevilen siyah karakterlerinden biriydi. Bell bir dolandırıcıydı ama bu düzenin dışına da çıkmak istiyordu. İşletme okuluna gitmişti, gayrimenkul yatırımları yapıyordu ve meşru yollardan para kazanmanın yollarını arıyordu. Güçlü bir karakterdi fakat sonu, ağgözlülükten olmamıştı. Başkalarının göremediği büyük resmi görmesi, Bell'in sonunu getirmişti.

Erkek egemen bir dünyada güçlü bir siyah kadın karakter olarak karşımıza çıkan dedektif Kimba da *The Wire*'in iz bırakan karakterlerinden. Her köşede bir tehlikenin kol gezdiği Baltimore sokaklarında işini yapmaya çalışan Kimba, erkek meslektaşları kadar saygı gören bir karakterdi. Bir anne olması ya da özel hayatında problemler yaşaması, işini yapmasını engellemiyordu. Kimba Gregg's her anlamda *The Wire*'in en güçlü karakterlerinden biriydi.

WHEN THEY SEE US (2019)

Geçtiğimiz sene Netflix'te yayınlanan ve 4 bölümlük mini dizi olarak tasarlanan *When They See Us*, son yılların en etkileyici yapımlarından biri olarak tarihe geçti.

1989'da meydana gelen ve ABD'de "The Central Park Five" vakası olarak bilinen gerçek bir olaydan esinlenerek yaratılmış dizi. Central Park'ta koşu yapan genç bir kadın saldırıya uğrar. Bu olaydan bağımsız, o sırada parkta olan beş siyah genç, gereksiz ve sorgusuz sualsiz bir şekilde saldırıyla suçlanır ve tutuklanır. Bu trajedinin en büyük nedeni elbette bu gençlerin siyah olmasıdır. Öteki olarak dışlanan ve alt gelir grubundan olan gençler ise ayrımcı ve ırkçı ABD yargısı karşısında çaresiz kalır. Bu haksız yargılama, gençlerin hayatına mal olur.

When They See Us, yayınlandığı günden itibaren oyunculukları ve hikâyesiyle beğeni topladı. Dizi ve oyuncular 11 dalda Emmy ödülüne aday gösterildi. En iyi mini dizi dalında Critics' Choice ödülü kazandı. Oyuncuların her biri, Ellis, Nash, Blackk, Leguizamo, Williams, Blake ve Farmiga da en iyi oyuncu ödüllerine aday gösterildi. Korey Wise'ı canlandıran oyuncu Jharrel Jerome, Emmy ödülüne layık görüldü.

UNDERCOVER (2016-)

Bu altı bölümlük BBC dizisi, özellikle başroldeki iki siyah karakterle büyük beğeni topladı. Peter Moffat'ın yazdığı ve James Hawes'in yönettiği dizi, İngiliz polis memurlarının gerçek tecrübelerinden esinlenerek yaratılmış.

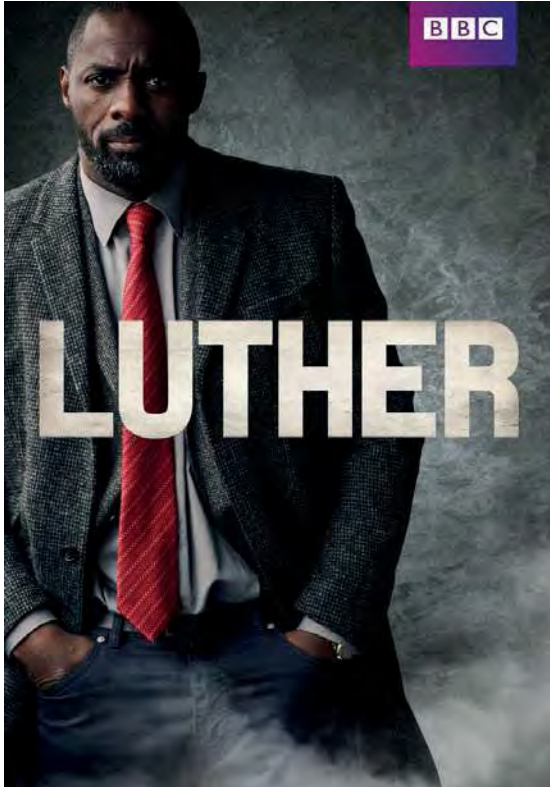
2004 yapımı *Hotel Rwanda*'daki rolüyle Oscar'a aday gösterilen Sophie Okonedo siyah bir kadın avukatı, Maya Cobbina'yı canlandırıyor. Cobbina'yı, ölüm cezasına çarptırılmış Rudy Jones'un masumiyetini ispatlamaya çalışıyor. Bazı Shakespeare oyunlarındaki performansı ile çeşitli ödüller kazanan Adrian Lester ise Cobbina'nın kocası ve en büyük destekçisi Nick olarak karşımıza çıkıyor.

SEVEN SECONDS (2018)

Yuri Bykov'un yazıp yönettiği Rus filmi *The Major*'dan uyarlanan Amerikan dizisi, 2018'de Netflix'te yayınlandı. Veena Sud tarafından yaratılan ve yapılan dizide Peter Jablonski isimli beyaz bir polis, New Jerseyli siyah bir genç olan Brenton Butler'a arabasıyla çarpar ve genci ağır şekilde yaralar.

Jablonski, polis arkadaşlarını olay yerine çağırır. Jablonski ve arkadaşları gencin öldüğünü düşünerek kanıtları yok etmeye ve olayın üzerini örtmeye çalışır. Bu olayın ortaya çıkmasıyla da Jersey'de beyazlar ve siyahlar arasında gittikçe artan bir gerilim başlar. *Seven Seconds* nispeten tahmin edilebilir olay örgüsü ve karakterleriyle ortalama yorumlar alsa da eleştirmenler tarafından toplumsal ve ırksal konuların işleniş biçimi nedeniyle olumlu eleştiriler aldı.

LUTHER (2010 - 2019)

Idris Elba'nın dedektif John Luther karakterini canlandığı BBC dizisinin ilk sezonu 2010'da yayımlandı. John Luther, Ciddi Suçlar Birimi'nde görev yapan bir dedektiftir. Keskin bir zekâsı vardır, kendine özgü yöntemleri uygular, gerektiğinde şiddet kullanmaktan ya da kuralları çiğnemekten çekinmez. Çalıştığı vakalar çoğu zaman kendi hayatının bile önüne geçer. Karşılaştığı suçların karanlık doğası Luther'ı da içine çeker.

Dizinin yaratıcısı Neil Cross, John Luther karakterini yaratırken Sherlock Holmes ve Teğmen Columbo'dan esinlendiklerini söylemiş. Luther'ın zekâsı ve suçları aydınlatırken kullandığı yöntemler Sherlock Holmes'ü anımsatıyor. Dizinin "ters dedektif hikâyesi" olarak adlandırılan yani suçun ve katilin en başta verildiği ve dedektifin soruşturma sürecini nasıl yürüttüğünü gördüğümüz format ise *Columbo* dizisinin formatından esinlenilerek yaratılmış.

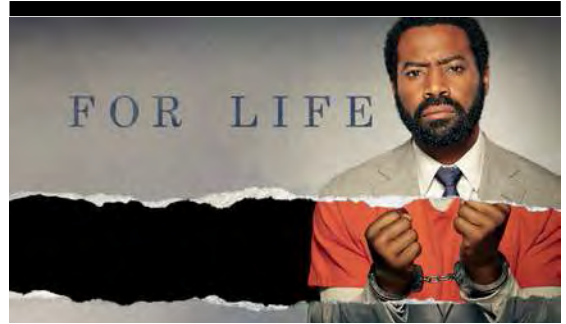
Geçtiğimiz sene beşinci sezonuyla final yapan dizi, izleyiciler ve eleştirmenler tarafından çok beğenildi. Karizmatik ve başarılı aktör Idris Elba'nın ise dizinin bile önüne geçtiğini söyleyebiliriz. Elba buradaki rolüyle Critics' Choice ve Altın Küre de dahil olmak üzere birçok ödülle layık görüldü.

GODFATHER OF HARLEM (2019-)

2019'da Amerikan Epix kanalında yayınlanan dizi, 2007 yapımı *American Gangster* filminde anlatılan olayların öncesini ele alan bir yapım. Ünlü oyuncu Forest Whitaker, 1960'ların ünlü New York gangsterlerinden Bumpy Johnson'ı canlandırıyor.

Godfather of Harlem, 1960'ların başında 10 senelik hapis cezasından sonra serbest kalan ve bir zamanlar yönettiği bölgenin savaş alanına döndüğünü gören Bumpy Johnson'ın gerçek hikâyesini anlatıyor. Sokaklar İtalyan mafyasının elindedir ve Johnson hâkimiyeti geri kazanmalıdır. Bu savaş sırasında Johnson, Nigél Thatcher'ın canlandığı Malcolm X ile de ittifak kurar. *Godfather of Harlem* geçtiğimiz aylarda ikinci sezon onayını da aldı.

FOR LIFE (2020-)

Hank Steinberg'in yaratıcılığını üstlendiği dizi geçtiğimiz şubat ayında ABC kanalında yayımlandı. Dizi, ana omurgası göz önüne alındığında işlemediği bir suç nedeniyle hüküm giyen Isaac Wright Jr.'ın gerçek hikâyesinden esinlenmiş. Wright hapisteyken avukatlık eğitimini tamamlamış, suçsuz yere hapsedilen 20 arkadaşını aklatmış ve ardından da kendi masumiyetini ispat etmiş. Dizinin ana karakteri, Nicholas Pinnock'ın canlandığı Aaron Wallace da tıpkı Wright gibi işlemediği bir suçtan mahkûm ediliyor. Hapisteyken avukat oluyor ve bir yandan masumlar için savaşıırken bir yandan da kendi cezasının bozulmasıyla ilgili çalışmalarına devam ediyor.

STRONG ISLAND (2017)

Siyah ve transseksüel Yance Ford'un yönettiği bu gerçek suç belgeseli, Ford'un Nisan 1992'de cinayete kurban giden kardeşi William'ın hikâyesini anlatıyor. William Ford Jr., New York'ta yaşayan 24 yaşında bir öğretmendir. Çalıntı araba parçalarının satılmak amacıyla söküldüğü bir dükkânda çalışan 19 yaşındaki beyaz Mark P. Reilly tarafından öldürülür. Tamamen beyazlardan oluşan jüri, mahkeme sürecinde Reilly'nin nefsi müdafada bulunduğu inanaarak herhangi bir suçlama yöneltmeyi reddeder. Yance Ford bir yandan kardeşinin cinayetini

araştırırken bir yandan da ABD'deki ırksal adaletsizlik konusunu da göz önüne serer. Belgesel, 2017'de Sundance Film Festivali'nde gösterildi. 2018'de de en iyi belgesel film dalında Oscar ödülüne aday gösterildi.

THE DEATH AND LIFE OF MARSHA P. JOHNSON (2017)

David France'in yönettiği bu belgesel film, 1960'larda LGBT+ hareketinin öncülerinden Marsha P. Johnson'ın yaşamı ve ölümüne odaklanıyor. Belgesel, 2017'de Tribeca Film Festivali'nde gösterildi.

yönelik şiddetle mücadele eden Victoria Cruz, arkadaşı Marsha'nın şüpheli ölümünü araştırmaya başlar.

TIME: THE KALIEF BROWDER STORY (2017)

Bronx bölgesindeki bir okulda okuyan lise öğrencisi Kalief Browder bir tanığın ifadesiyle sırt çantası çalmakla suçlanır ve cezaevi kompleksi Rikers Island'a hapsedilir. Bu sırada 16 yaşındadır ve ailesi 3,000 dolar olarak belirlenen kefalet ücretini ödeyemez.

Browder birçok kez hâkim karşısına çıkar fakat savcılık, görgü tanığına ulaşamadığı için dava bir türlü görülemez. Browder, savcılığın suçu kabul etmesine yönelik anlaşma tekliflerini de reddeder. Üç sene boyunca aleyhinde herhangi bir kanıt olmadığı halde cezaevinde yatar Browder ve sürekli olarak mahkûmların ve gardiyanların tacizine maruz kalır. Genç, 3 yıl sonra serbest bırakılsa da yaşadığı travmayı atlatamaz ve 22 yaşındayken kendini asarak intihar eder.

Ünlü rapçi Jay-Z'nin de yapımcıları arasında olduğu belgesel dizi, 2017'de Sundance Film Festivali'nde gösterildi ve çarpıcı hikâyesiyle büyük etki uyandırdı.

WHO KILLED MALCOLM X? (2019)

Rachel Dretzin ve Phil Bertelsen tarafından yönetilen belgesel, Washington DC'de yaşayan tarihçi ve tur rehberi Abdur-Rahman Muhammad'ın çalışmalarını takip ediyor. Muhammad, 30 senedir Malcolm X'in suikastini araştırmaktadır ve davayla ilgili üstü örtülen bilgilere ulaşır. Suikast suçlamasıyla 20 yıl cezaevinde kalan isimlerle de röportaj yapan Abdurrahman Muhammed aslında Newark bölgesindeki Müslüman cemaatin, suçu işleyen kişiyi bildiğini ama bu konuda sustuğunu da gözler önüne serer. Belgeselde açığa çıkan bazı bilgiler ışığında, Malcolm X suikastinden 55 yıl sonra davanın yeniden açılabilirliği konuşuluyor.

ÇARPICI BİR POLİSİYE: ÖLDÜREN ROMAN VE IRKÇILIĞA KARŞI POLİSİYE ROMAN

2 21B okurlarına birkaç sayı önce bundan böyle yalnızca okuma olanağı bulduğum yeni telif polisiye romanları tanıtma amacıyla yazacağımı söylemiştim. Geçen sayıda rahmetli dostum Celil Oker'i anmak için bu kararımı uygulayamadım. (Bu arada geçen sayımızın kapak resmini çok beğendiğimi, resmin beni duygulandırdığını da belirtiyim. Rahmetli Celil'i görür gibi oldum.) Yayın yönetmenimiz sevgili Özlem, bu sayımızda dosya olarak "İrkçılığa Karşı Polisiye Roman" konusunu ele alacağımızı söyleyince yine ikirciklendim, çünkü okuduğum çarpıcı bir polisiye roman vardı ama dosya konumuzda da yazmak istiyordum. Çözümü hem pek beğendiğim bu yeni telif romandan söz etmek hem de dosya konumuzla ilgili bazı saptamaları aynı makalede yazmakta buldum. Birbiriyle ilişkisi olmayan iki konudaki söyleyeceklerim okuru şaşırtmasın diye bu açıklamayı da yapmak gerekir diye düşündüm

BAYTAR UĞUR YEM'İN ROMANI: ÖLDÜREN ROMAN

Rahmetli Çetin Altan bir polisiye roman tutkuydu hatta "Rıza Bey Polisiyeleri" adı altında çok ilginç polisiye öyküler de yazmıştı. Edebiyat tapınağının her şeyi bilen (!) geleneksel gardiyanlarının değer yargılarına karşı çıkar ve polisiye romanın çarpıcı yanlarını vurgulayan görüşlerini her zaman cesurca ifade ederdi. Şu satırlar onun polisiye roman hakkındaki düşüncelerini çok güzel yansıtır:

Seksenine kadar dolu dolu yaşamış birinin ilgisini çekecek az roman vardır yeryüzünde...

Klasik bakışın küçümsemeye yatkın olduğu polisiye romanlar ise genellikle bu değerlendirmenin dışındadır...

Polisiye roman belki de romanın kendisinden sessiz sedasız beklenen bir işlevi dolu dolu yerine getirdiği için bu böyle... O işlev de "distraction" yani keyifli bir oyalanma...

"Distraction"a evet mi hayır mı?

Bunun kararı yalnız yazardan geçmez ki... Daha çok okuyucudan geçer...

O yüzden de polisiye romanlar, bütün romanlardan daha çok okunur. Her yaşta ve toplumun her kesiminde okunur.

Bu gerçeği gözardı etmemek, kitlelerdeki roman sevgisinin nasıl bir eğilimde mayalandığını yadsımamak gerek.¹

Ben de bu konuda Altan'a katılıyorum. 82 yaşındayım ve son zamanlarda yayımlanan geleneksel romanlar içinde benim ilgimi çekecek, beni şaşırtacak romanlara -kimse darılmasın- az rast-

1 Çetin Altan, *En Köklü Roman Türüdür Polisiye Roman...* Nisan Dergisi Kitap: 4, İstanbul, 1984, s.49

lıyorum. Polisiye romanlarda ise beni şaşırtan ilginç örnekler her zaman çıkıyor. Baytan Uğur Yem'in *Öldüren Roman*'ı böyle bir eser.

Öldüren Roman yazarın ilk romanı. Ancak gerek konusu ve gerekse şaşırtıcı finaliyle Çetin Altan'ın söz ettiği *distraction*, benim bir başka deyişimle "kaçış zevki"ni okura bol bol veren bir eser.

Yukarıda romanın şaşırtıcı finalinden söz ettim. Okur, şaşırtıcı final sözcüğünden geleneksel polisiye romanın "katilin hiç umulmayan biri olması" anlamını çıkarmasın. Şaşırtıcı final, katilin son cinayetlerini işledikten sonra da seri cinayetlerini sürdürmek için sakince yaşamına devam etmesinden geliyor. Yazarımız, "seri katil yaptıklarının cezasını mutlaka çekmeli ve usta bir dedektifin çabasıyla yakalanmalı" şablonuna itibar etmiyor ve bunu kitabının arka sayfasında şöyle açıklıyor:

"Yazmaya başlarken ana karakteri sonunda öldürmeyi planlıyordum ama yazdığım karakterle bağ kurunca öldürülmesine gönlüm elvermedi..." Bu cümlemin arkasından da iddialı bir ekleme yapıyor:

"Kitabın gerçekdişi olduğu, sıradan bir adamın böyle şeyler yapamayacağı konusuna gelince... Sanırım bu öngörünün doğru olmadığını ilk elden görenlerden biri olacaksınız."

Polisiye roman tanıtma yazısının en zor tarafı konuyu okurun "kaçış zevki"nin canına okumayacak şekilde anlatabilmektir. Muamma içeren suçun öyküsü olan polisiye romanda muammayı açık eden bir konu özeti, okuru çileden çıkarabilir ama Baytan Uğur Yem'in romanı bu konuda da sıradışı. Konuyu anlatsa bile özgün kurgusuyla okura yine çarpıcı, yine ilginç gelecek bir yapıt.

Romanın kahramanı Toygar işinden çıkarılmış, yeni iş ararken düş kırıklığına uğramış ve sonunda hep kafasında olan roman yazma işine soyunan bir kişi. Romanını yazıp yayınevlerine gönderiyor ama burada da düş kırıklığına uğrayınca hiç düşünmediği bir işi gayet planlı olarak yapmaya başlıyor: Romanını reddeden yayınevi editörlerini sırayla öldürmek...

Bunu gayet planlı, düzgün ve iz bırakmadan yapıyor. Emniyet örgütünün yetenekli elemanı Mete ve gazeteci Pelin, olayın çözümüne yöneliyorlar. Aralarındaki mücadele Toygar'ın zaferiyle bitiyor ve Toygar gayet sakin yoluna devam ediyor.

Virüs belasından kısır geçen yayıncılık yaşamımızdan polisiye roman da doğal olarak payını almıştı. Bu kısırdöngüde Baytan Uğur Yem'in

Öldüren Roman'ı çok umut verici bir yapıt olarak özel bir yere layık bir kitap.

IRKÇILIĞA KARŞI POLİSİYE ROMAN

Çağdaş polisiye romanı incelerken hep vurguladığım bir husus var. Çağdaş polisiye roman artık "bir dedektifin beynindeki gri maddeleri çalıştırarak muammayı çözdüğü (katil kim? tipi)" roman değildir. Polisiye kurgu içinde toplumsal ve psikolojik sorunlara cesurca eğilen ve mesajı olan yapıtlardır. İddialı olacak ama polisiye roman, bugün modası geçmiş kabul edilen "toplumsal roman"ın işlevini de üstlenmiştir.

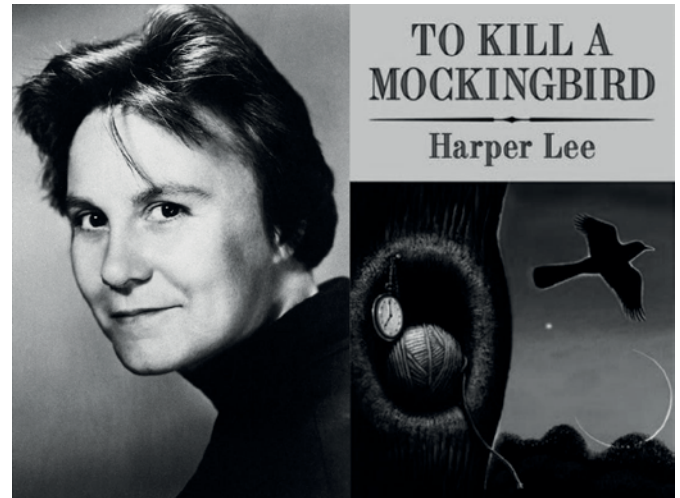
Bu bağlamda günümüzde hortlayan ırkçılığa karşı polisiye romanın işlevine kısaca değinmek istiyorum ve bu arada rahmetli usta Kemal Tahir'den de söz edeceğim.

İrkçılığa karşı olan ve eserlerinde bunu konu edinen polisiye roman yazarları pek çoktur. Ben burada olayların geçtiği mekânın yazarlarından yani Amerikalı yazarlardan söz edeceğim. Yoksa bütün dünyada bu konuda kalemini eline alan Henning Mankell, Bernhard Schlink, Jean Patrick Manchette, Léo Malet, Daniel Pennac, Paco Ignacio Taibo II gibi yazarları unutmam.

"BÜLBÜLÜ ÖLDÜRMEK" VE HARPER LEE

Harper Lee'nin bu yapıtı yazarın polisiye roman tarzında tek yapıtıdır ve yazıldığı yıl Pulitzer ödülünü kazanmış, bütün dünyada büyük yankı uyandırıp beş milyon adet satmıştır.

Harper Lee, Güney-Kuzey Savaşı'nda Güney Orduları Komutanı General Lee'nin soyundan geliyordu. Alabama'da doğmuş, bu eyaletin üniversitesinde hukuk eğitimi almış, bir yıl da Oxford'da eğitim görmüştü.

1961 yılında uzun süredir üzerinde çalıştığı polisiye romanını yayımladı. Romanı, ırkçılığı konu alan ve 1930'lu yıllardaki siyah-beyaz çatışması eksenindeki gerçek bir olaydan hareketle kurgulanmıştı. Gerçekten de 1930 yılında Alabama'nın küçük bir kasabası olan Scottsboro'da dokuz siyah gencin iki beyaz kadına tecavüz ettiği ileri sürülmüş; siyahların avukatlığını üstlenenler mahkemeden önce linç edilmek istenmiş ve suçlananlar bu yüzden kendilerini savunacak bir avukat bulamamışlardı. Adli tıp kurumu, kadınlara tecavüz edilmediğini belirtse de tamamı beyazlardan oluşan jüri onları suçlu bulmuş, sekizini ağır hapse mahkûm ederken birini de ölümlü cezalandırmış ve 20 yaşındaki bu genç idam edilmişti. Ama izleyen yıllarda dava çeşitli nedenlerle tekrar edilmiş, ilk kararın yanlışlığı ortaya çıkmış ve sekiz genç serbest bırakılmıştı. İşte kendisini küçük yaşta çok etkileyen bu haksızlık Harper Lee'yi benzer konuda bir roman yazmaya itti. Romanında siyahları savunan cesur bir avukatın öyküsü ve siyahlara atfedilen suçtaki gizemin çözülmesi konu edinir. Öykü, Avukat Atticus Finch'in kızı tarafından anlatılmaktadır. Yazarımızın büyük beğeni toplayan yapıtı *Bülbülü Öldürmek*, iyi kurgulu ve tezli bir polisiye roman olarak işlevini yerine getirmiş; ABD'deki siyah-beyaz çatışmalarının olumlu sonuçlanmasında büyük bir katkısı olmuştur. Yapıt, yayımlandıktan bir yıl sonra Atticus Finch rolünü Gregory Peck'in oynadığı bir filmle beyazperdeye aktarılmıştır. Harper Lee de bundan sonraki yaşamında ırk ayrımcılığı karşıtı olarak toplumdaki saygın yerini korumuştur. *Bülbülü Öldürmek*'in dilimizde birden fazla çevirisi yayımlanmıştır.

ABD'DE İLK SİYAH DEDEKTİFİ YARATAN YAZAR: ED LACY

Ed Lacy (1911-1968), Leonard S. Zinberg'in eserlerinde kullandığı takma addır. Kafkasya kökenli yazar, polisiye roman eleştirmenlerince Raymond Chandler'ın takipçisi yazarlar arasında kabul edilir. Kendisi de bir siyahla evlenen Ed Lacy, ABD polisiye roman tarihinde ilk kez özel dedektif olarak bir siyaha kitabında kahraman olarak rol veren yazardır. Toussaint Moore isim-

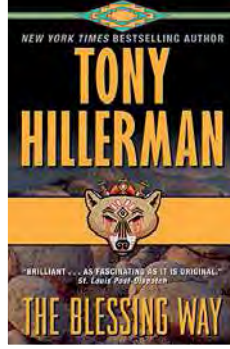
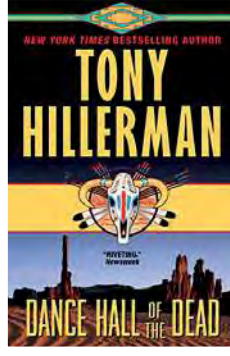
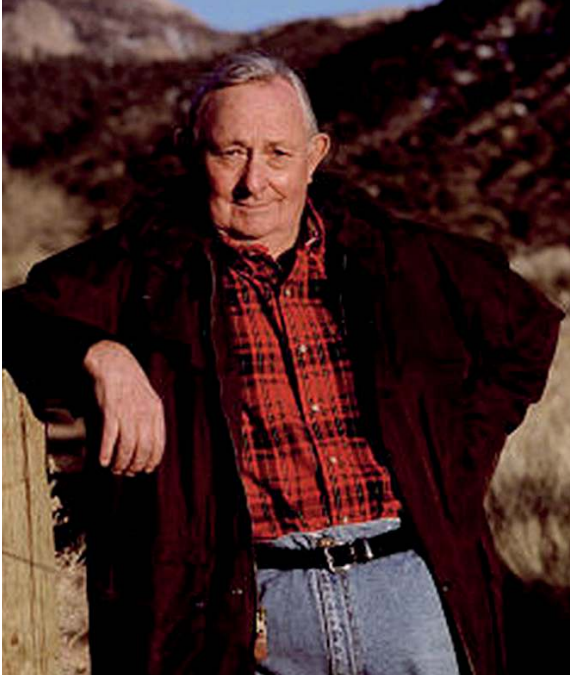
li bu dedektif orta sınıftan zeki ve kültürlü bir kişidir. Onun kahramanı olduğu ilk kitabı *Room to Swing* (İdam Odası) ile Amerikan Polisiye Yazarlar Derneği'nin 1957 yılı Edgar Allan Poe ödülünü kazanmıştır. 28 polisiye roman yazan Ed Lacy, romanlarının konusunu yaşadığı kent New York'tan seçer. ırkçı önyargıların hâlâ hâkim olduğu 1950'li ve 1960'lı yıllarda bu konu, romanlarının başat öğesini oluşturuyordu. Yazarın eserlerinde öne çıkardığı fikir, fırsat eşitliği verilmesi durumunda siyahların da başarılı olacağını göstermekti. New York gibi büyük kentlerde bu hususun daha kolay gerçekleşeceğini de kabul ediyordu.

Lacy'nin polisiye öyküleri, muamma kurgusu sağlam ve içinde mutlaka bir dedektifin sorunu çözdüğü geleneksel dedektif öyküleridir ama kahramanları "kara roman" dedektifleri gibi profesyonel ve dürüstler. Chandler'ın anlatımıyla, "bu acımasız sokaklarda bulunması gereken doğru adamlar"dır.

YERLİ DEDEKTİFLERİN YAZARI: TONY HILLERMAN

Tony Hillerman (1925-2008) ikisi de Navajo kabilelerinden Amerikan yerlisi dedektifleri Joe Leaphorn ve Jim Chee'nin başkarakter olduğu polisiye romanlarıyla ünlü bir yazardır. Uzun yıllar gazetecilik yaptıktan sonra ilk önce Joe Leaphorn'un görüldüğü polisiye yapıtlarını yayımlamıştır. Yazarın ilk romanı 1970'de yayımlanan *The Blessing Way* (Şükran Yolu) adlı eseridir. Bu romanında yerel polis teşkilatında teğmen rütbesinde çalışan Arizona Üniversitesi mezunu, Navajoların "Yavaş Konuşanlar Kabilesi"nden gelen dedektif Joe Leaphorn ile tanışırız. Bu romanının yakaladığı başarı, Hillerman'ın bütün zamanını polisiye öykü yazmaya hasretmesini sağlamış ve Leaphorn öyküleri birbirini izlemiştir. Yazarın 1974'te yayımlanan *Dance Hall of the Dead* (Ölümün Dans Salonu) romanı Amerikan Polisiye Roman Yazarları Derneği'nin o yılki Edgar ödülünü kazanmıştır. Daha sonra bu derneğin başkanlığını da üstlenen Hillerman'a 1989'da "Büyük Usta" unvanı layık görülmüştür.

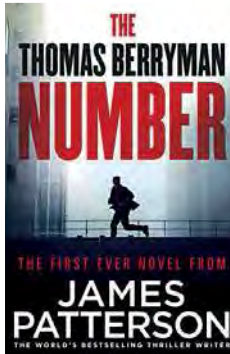
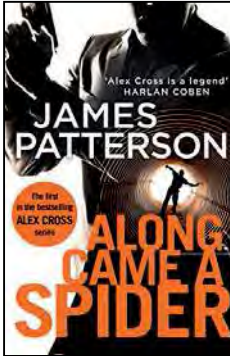
Hillerman müteakip kitaplarında yeni bir dedektifi, "Acı Su" kabilesinden Jim Chee'yi öyküleri-

ne dahil etmiştir. Jim Chee, Leaphorn'dan başka bir departmanda çalışmasına karşın pek çok olayda müşterek hareket etmekte veya aynı olay için birbirinden bağımsız olarak başlattıkları çalışmalar bir noktada kesişmektedir. Aralarında küçük çatışmalar da çıksa iki yerli dedektif, sorunları çözmektedir.

Hillerman'ın romanları geleneksel kim?" türünün başarılı örnekleridir. Dedektiflerimiz, kendileri ve Amerikan yerlileri hakkındaki peşin fikirlerle uğraşmak zorunda kalsalar da azimleri ve özellikle Leaphorn'un analitik zekâsıyla sorunları çözmektedirler. Yazarımızın romanlarının polisiye kurgusu yanında iki dedektifin davranışlarını anlatırken verdiği folklorik ve etnografik bilgiler, 19. yüzyılın ikinci yarısında kitlesel kıyım uğramış ve belli bölgelerde yaşamaya zorlanmış Navajo yerlilerinin konumlarını da açıklamaktadır. Söz konusu kıyımı yeni anlamaya başlayan ABD'li okurların bu iki dedektife duydukları sempatiye bu suçluluk duygusunun da hiç şüphesiz payı vardır. Navajo yerlileri de Tony Hillerman'a minnet duygularını, ona verdikleri *Special Friend of the Dineh* (Dineh'in Özel Arkadaşı) unvanıyla belirtmişlerdir. Dineh, Navajo yerlilerinin kendilerine verdikleri isimdir.

"katil

SİYAH DEDEKTİF ALEX CROSS'UN YARATICISI: JAMES PATTERSON

James Patterson (D: 1947) ABD'de "thriller" türünün en başarılı yazarlarından biridir. Bu başarının kriteri kabul edilen çok satanlar listesine pek çok kez girmiştir.

Vanderbilt Üniversitesi'nde İngiliz edebiyatı eğitimi alan Patterson, bugün yönetim kurulu başkanı olduğu bir reklam şirketinde 1971 yılında sıradan bir memur olarak işe başlamış ve uzun yıllar reklamcılık yapmıştır. Boş zamanlarında polisiye roman yazan yazarımızın ilk yapıtı *The Thomas Berryman Murder* (Thomas Berryman Cinayeti) otuz kadar yayıncı tarafından reddedildikten sonra 1976'da yayımlanmış ve o yılın Edgar ödülünü kazanmıştır.

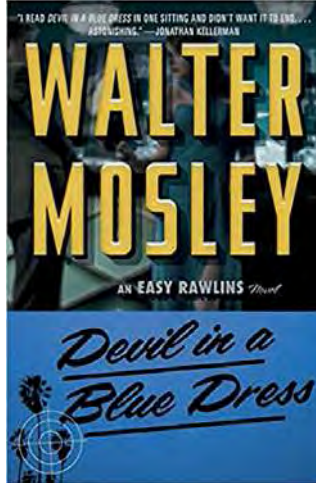
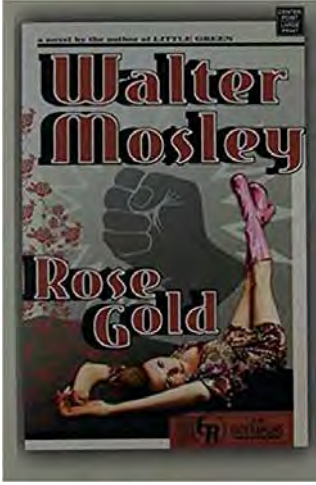
James Patterson asıl ününü, yarattığı, Washington DC'de yaşayan siyah dedektif Alex Cross öyküleriyle elde etmiştir. İlk Alex Cross öyküsü, 1993'te yayımlanan *Along Came a Spider* (Örümcek Ağı) adını taşıyor ve bir adam kaçırma olayını konu alıyordu. Yazar, bazıları filme alınan on adet Alex Cross öyküsü kaleme almıştır. Bunlardan *Kiss the Girls* (1996) ve *Jack and Jill* (1997) en başarılı olanlarıdır.

Sürükleyici ritmi ve ilginç kurgusuyla beğeni toplayan James Patterson'ın pek çok eseri dilimize çevrilmiştir.

KARA ROMANIN KARA DEDEKTİFİ EASY RAWLINS'İN YARATICISI: WALTER MOSLEY

ABD Eski Başkanı Bill Clinton'ın en sevdiği yazar olan Walter Mosley (1952-) Los Angeles'ta doğmuştur. Üniversite öğrenimini tamamladıktan sonra bilgisayar programcısı, çömlekçi, şair olarak hayatını kazanmış, ilk polisiye romanı *Devil in a Blue Dress* (Mavi Elbiseli Şeytan) 1990'da yayımlanıp başarı kazandıktan sonra yaşamını yazar olarak sürdürmüştür.

Eleştirmenler Walter Mosley'nin polisiye öykülerini çoğunlukla Raymond Chandler'ın öyküleriyle karşılaştırırlar; aslında bunun

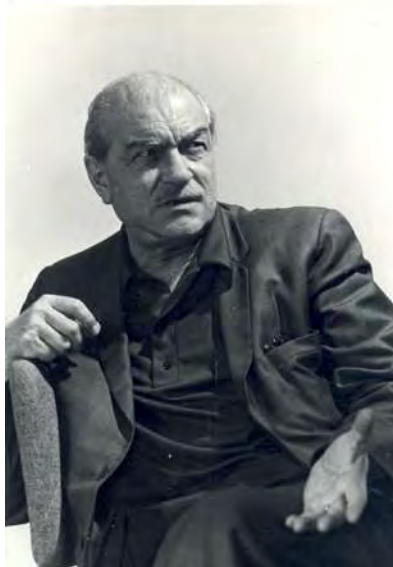

haklı nedenleri vardır. Mosley'nin öyküleri tıpkı Chandler öyküleri gibi Los Angeles'ta 20. yüzyılın ilk yarısının son yıllarında geçer. Onun kahramanı Easy Rawlins de tıpkı Philip Marlowe gibi insani birçok zaafı olsa da son tahlilde dürüst bir adamdır.

Mosley'nin Chandler'a bir diğer benzerliği de onun gibi etkileyici ama lafı çok uzatmayan bir anlatımla unutulmaz karakterler yaratabilmesidir. Onun seri kahramanı olan Easy Rawlins sıradan bir siyah görünümündedir; ilk serüveninde onun 1940'lı yılların ırkçı Amerika'sındaki zor yaşamına tanıklık ederiz. II. Dünya Savaşı'na katılmış, son işinden kovulmuş, bir ev sahibi olabilmek için bankadan aldığı kredinin ödeme günü gelmiş, çaresiz bir genç adamdır; bu çaresizlik bir beyazın ona önerdiği, sarışın bir şarkıcıyı arama görevini üstlenmesine neden olur ve Rawlins'in dedektiflik yaşamı başlar. Dedektifimiz sıradan biri gibi gözükür ama kendine özgü nitelikleri vardır; hiçbir kompleksi olmaksızın başarmayı ve okurları şaşırtıp elinde tutmayı bilir. Chandler, *"En iyi polisiye roman, muamma çözülse bile en son sayfasına kadar kendini okutabilen yapıttır,"* der. Easy Rawlins öyküleri bu tanıma giren kitaplardır.

Walter Mosley, altıncı Rawlins öyküsünü eski yayıncısı yerine küçük bir siyah yayıncıya vermiştir.

İngiliz Polisiye Yazarları Derneği'nin saygın Altın Hançer ödülünü de kazanan Walter Mosley, özellikle Rawlins öyküleriyle sağlam bir polisiye kurguda ırkçılıkla mücadelenin simgesi yazarlardandır.

KEMAL TAHİR VE "KARA NARA"

Son olarak Kemal Tahir'i anmak istedim. Bilindiği gibi Kemal Tahir, 1950'li yıllarda önce Mickey Spillane'nin yazdığı Mike Hammer romanlarını dilimize çevirmiş, bu romanlar çok tutulmuş ve o dönem için inanılmaz bir tiraj olan 100.000'in üzerinde satışı yakalamıştır. Spillane roman yazmayı bıraktıktan sonra Kemal Tahir yayıncıların isteği üzerine F.M. İkinci takma adıyla Mayk Hammer polisiyeleri kaleme almıştır. 60 yılı aşan bir süredir polisiye roman okuyan ve onun üstüne düşünen bu satırların yazarına göre, Kemal Tahir'in Mayk Hammer romanları özgün eserlerden açık ara daha iyidir. Yazarımızın yazdığı dört Mayk Hammer öyküsünden üçüncüsü *Kara Nara* konumuzla ilgilidir.

Kemal Tahir, 1950'li yılların başında Mickey Spillane'in hiçbir zaman kitabında olumlu kahraman olarak yazmayı düşünmeyeceği bir tipi yani bir siyahı olayların başkahramanı yapmıştır. "Kara Nara" lakaplı eski bir sabıkalı olan Walter, kızını Mayk Hammer yardımıyla kadın tacirlerinin elinden kurtarır. Mayk Hammer bu olayda siyah dostudur; ırk ayrımcılığının karşısında olan bir dedektiftir. Yine kurgu hızlı ve sürprizlerle doludur. Kadın tacirlerinin kendilerini maskeleyen yöntemleri çok özgündür. Her şeyden önemlisi Mayk Hammer'daki değişimdir. Dış görünüş ve davranışlarıyla eski Mayk Hammer ise de kafa yapısı değişmiştir; toplumsal düşünceleri Kemal Tahir'inkilerle paralellik içindedir. Örneğin olayların gelişiminde ortaya çıkan Nazi artıkları için duyguları, Nazizm ve faşizm için düşünceleri ve söyledikleri Spillane'in Mike Hammer'ının hiçbir zaman erişemeyeceği bilgi düzeyini gösterir. Ayrıca ABD'deki vahşi kapitalizmin açıkça eleştirilmesi de özgün Spillane romanlarındaki komünist düşmanı Mike Hammer'ı hiç de ilgilendirmeyen konulardır.

Çağdaş polisiye roman artık "bir dedektifin beynindeki gri maddeleri çalıştırarak muammayı çözdüğü (katil kim? tipi)" roman değildir. Polisiye kurgu içinde toplumsal ve psikolojik sorunlara cesurca eğilen ve mesajı olan yapıtlardır.

DERİN DÖNÜŞÜM:

İTALYAN POLİSİYE
EDEBİYATINDA
“ÖTEKİLER”

1800’lerin sonundan başlayarak Amerika’ya göç eden İtalyanların çocukları ve torunları olarak bu tarihsel deneyimi unutmamaları ve duygudaşlık kurmaları gerekirken “göçmenleri/ötekileri/yabancıları/diğerlerini” yok saymaya çalışan bir topluma dönüşmesi İtalyan polisiye yazarlarının temel eleştiri noktasıdır.

İtalyan polisiye edebiyatını diğer ülkelerin polisiye edebiyatından ayıran en temel özelliği belki de yoğun yerelliğidir. Bu yoğun -hatta kimi zaman aşırı- yerellik düşüncesi de polisiye edebiyatın günlük hayattan, ekonomiden, siyasetten, sokaklarda yaşanan en küçük hareketlilikten, sosyal sorunlardan veya insan ilişkilerinden etkilenmesini kaçınılmaz kılmıştır. Dolayısıyla İtalya’da polisiye romanın aslında bir sosyal roman hatta “toplumsal gerçekçi” olarak tanımlayabileceğimiz bir yönelimi mevcuttur. Bu noktada S. Kracauer’un şu tespiti hatırlamak gerekir: *“Dedektif nasıl insanlar arasında gömülü sırları ortaya çıkarıyorsa polisiye roman da estetik aracılığıyla, çarpıtılmış toplumun ve onun temelsiz kuklalarının sırrını ortaya döker.”*¹ Avrupa’nın en önemli göç merkezlerinden İtalya’da, polisiye edebiyatın bu olgudan etkilenmesi mümkün değildir. Zira “göçmenler, ötekiler, yabancılar, diğerleri” gibi farklı sıfatlar veya isimlerle adlandırılanlar İtalya’da yaşamın vazgeçilmez birer unsuruna dönüşmüşlerdir. Göçmenlerin ülkeye kaçak veya yasal yollardan gelmeleri İtalyan toplumunda sosyal dengelerin değişmesiyle sonuçlanmıştır. Afrikalı göçmenler gibi kaçak yollarla veya Romanyalı göçmenler gibi Avrupa Birliği pasaportu vasıtasıyla yasal yollarla ülkeye gelenler genellikle aynı önyargılarla karşılaşmışlardır. Kuşkusuz göçmenlik, ayrımcılık, ötekileştirme hatta ırkçılık ile sonuçlanan bu sürecin etkilerini polisiye edebiyatta işleyen pek çok yazar vardır. Bu noktada

İtalyan polisiye edebiyatında iki farklı yönelim gözlemleriz: İlki, göçmenler ve göçmenlerin ilk geliş anında veya ülkeye girişleri düzleminde yaşadıklarını temel alan eserler; ikincisi ise -ilk unsura bağlı olarak- entegre olan/olmaya çalışan göçmenleri ve toplumdaki ırkçılık, ötekileştirme veya yok sayma gibi unsurları işleyen eserlerdir. Bu iki yönelimin ortak noktası ise kendilerinden olmayanın suç unsuru haline getirilmesinin vurgulanmasıdır. Bu yaklaşım içerisinde olayları daha da belirgin kılması ve İtalyan polisiye edebiyatında farklı eserlerde “göçmenler/ötekiler/yabancılar/diğerleri/dışlanmışlar” gibi farklı isimler altında işaretlenen kişilerin hikâyesi için öncelikle Andrea Camilleri ve Giancarlo de Cataldo’dan bahsedebiliriz. Zira bu iki yazarın eserleri bize hem neden-sonuç ilişkisini hem de birbirine karışan sosyal koşulları sunar. (Bununla birlikte bu derin dönüşümün felsefi kökenlerine ve düşünsel inceliklerine dair daha fazla bilgi edinmek isteyenler için Umberto Eco’nun *Düşman Yaratmak* denemesi oldukça aydınlatıcı olacaktır.)

Bu iki yönelimle ilgili olarak, okurun dikkatini çekecek eserlerin başında Andrea Camilleri’nin *Le ali della sfinge* (Kelebeğin Kanatları) eseri gelmektedir. Bu eseri önemli kılan, İtalya’da göçmen olmanın zorluklarını ve göçmenlerle ilgili mevcut olan suça dair karmaşık organizasyonları işaret etmesidir. *Le ali della sfinge* (Kelebeğin Kanatları), 2006 yılında yayımlanır. Öykü, göçmen bir kızın cesedinin bulunmasıyla başlar.

Yüzü neredeyse tanınmasın diye tamamen parçalanmış bu cesede dair tek ipucu, sol omuzdaki kelebek dövmesidir. Komiser Salvo Montalbano ile öldürülen genç kızın arkadaşı Katia arasındaki diyalog, hem dövmeyi hem de genç kızların içine düştükleri zorlu durumu, göçmenlerin yaşadıkları zorlukların başlangıç noktasını açıklığa kavuşturmaktadır:

“Bir çeşit damga.”

“Tam öyle. Tıpkı hayvanlardaki gibi. Öte yandan onlar için, çalışacak hayvanlardan başka bir şey değildik. Ve bizim her şeyini satmış olan ailelerimize yardım edebilmek için bu işlere ihtiyacımız vardı. Rusya’da korkunç zamanlar geçirdik. Bize biraz dans çalıştırıyorlardı ve hemen sonra İtalyan geceleri. Bizim grup dört kişiydi, sırtımızdaki kelebek dövmesinin kanatları gibi.”

Komiser Salvo Montalbano karmaşık bir sürecin ardından araştırmasını sona erdirdiğinde şu gerçeğe ulaşır: Ölen genç kız, pek çok diğer genç kız ile Rusya’dan İtalya’ya göç etmiştir. Bu öykü aslında İtalya’da her gün yaşanan ve kendisine haberlerde, insanlar arasındaki günlük konuşmada yer bulamayan bir göç hikâyesidir. Bu Montalbano macerasını ilginç kılan, işin içinde “La buona volontà” (İyi Niyet) adlı bir Kilise kuruluşu, kaçak işçi çalıştırma, fuhuş, devlet görevlileri gibi unsurların bir araya gelmesidir. Komiser Montalbano’ya göre soruşturma ilerle-

dikçe bu göç trafiğinde Güç-Mafya-Kilise ilişkisi ön plana çıkar. Dolayısıyla Camilleri için gerçek ve kurgu bir arada mevcudiyet gösterir, hatta aradaki ince çizgi kaybolmuştur. Zira göçmenlerin Güney İtalya ile teması, Güney İtalya’nın özelde de Sicilya’nın kaçak insan limanına dönüşmesiyle yasadışı insan ticaretinin derin ve çok daha karmaşık durumları anlatılır. Ekonomik sıkışmışlık ve çaresizlik hissinin göçmenlerdeki etkileşimini Montalbano ve yasadışı göçmen Katia arasında geçen şu satırlarda okuruz: *“Ee, sonra ne oldu?”*

“... Gideceğimiz evlerde mücevher ya da para var mı diye, gözümüz açık olmalıymış. Öyle ki, fırsat olunca çalmalı ve gözden kaybolmalıymışız. Sonrasında bize ülke değiştirme ve çaldıklarımızı okutma fırsatı sağlayacakmış. Hırsızlığı yapan, kazancın dörtte birini alıyordu.”

Göçmenler ve buna bağlı olarak insan kaçakçılığı aslında buzdağının görünen kısmıdır; söz konusu organize suç ağıdır. Bu suç ağını oluşturan yasadışı eylemin devamında kişileri hırsızlık gibi işlere yönlendirerek uzun soluklu ve kazançlı yolu daim kılar. Neticede polisiye anlatının çıkış noktası olan bireysel suç, toplumsal bir soruna dönüşür. Bu toplumsal sorun da bize, göçmenlere, ötekilere, dışlanmışlara, hâkim kültürden olmayanlara sergilenen olumsuz davranışların çıkış noktası olur. Bu hususta ismini anacağımız

Andrea Camilleri ve Luca Zingaretti

ikinci yazarımız ise Giancarlo de Cataldo'dur. Sözkonusu olgular çerçevesinde düşündüğümüzde Camilleri bize olayların nedenini sunarken Giancarlo de Cataldo ise bize olayların geldiği noktayı ve toplumda yükselen ırkçılık kâbusunu *Nero come il cuore* adlı romanında anlatır. De Cataldo, basit bir cinayet olarak adlandırılacak durumdan toplumsal bir tablo yaratır. Polisiye anlatının çıkış noktası Afrikalı bir göçmen olan Al'in Roma'da öldürülmesidir. Giancarlo de Cataldo'nun okuruna sunduğu soruşturmacı figürü ise Valentino Bruio isimli bir avukattır. De Cataldo, bize ötekilerin hikâyesini ve önyargıları anlatırken farklı bir yöntem uygular. Ne dışarıdan ne içeriden olan, yalnızca kendi doğruları peşinde koşan, sıradan bir İtalyan figürü çizer. Göçmenler, yüksek sosyete, burjuvazi ile aristokrasi arasındaki karmaşık durumları bir aile trajedisi aracılığıyla işler. Bununla beraber tüm öykünün çözülmesi çok farklı bir yönden gelir: İlk suç ve gizem unsurunu meydana getiren nokta, aristokrat aileye mensup İtalyan hasta bir çocuk için kalp nakli arayışıdır.

Daha önce de birkaç yazıda daha değindiğimiz üzere Giancarlo de Cataldo hukuk alanında edindiği mesleki deneyimlerini romanlarında yansıtır. Özellikle Roma şehri, De Cataldo'nun romanlarının uzamı olarak okuru karşılar. Tarihsel geleneği, güzellikleri ve kültürel birikimiyle "ca-

put mundi" olarak bilinen Roma şehri, De Cataldo ve diğer İtalyan yazarları için "caput delicti" Türkçe ifadesiyle "suçun başkenti" durumuna evrilir. Giancarlo de Cataldo'nun *Nero come il cuore* (Kalp Gibi Kara) romanında da bu suç ve suçlu unsuru olarak göçmenleri ve İtalyanları çetrefil ilişkiyle birbirine bağlar. İki kesim de diğerini suçlar; biri diğerini ırkçılık, ayrımcılık, acımasızlık gibi sözcüklerle anlatırken ötekiler ise suç, önyargı, acımasızlık, topluma uyum sağlamama, toplumu yozlaştırma gibi kavramları öne sürer. Roma'nın içindeki göçmenleri ve tüm bu iki karşıt kavramlar dünyasını, Giancarlo de Cataldo şu cümlelerle bize aktarır:

*"Roma yabancılarla dolu bir şehir. Düşük ücretli işgücü ve suçlu tayfası. Kaçaklar, sürgün edilmişler, dışlanmışlar. Kıtlığın ve sistemimizin harikulade başarılarını üst perdeden dünyanın geri kalanına satmaya devam ettiğimiz yanılısamaların kurbanları. Doğulular, Çinliler, siyahlar... Siyahlar en çok dikkat çekenler, komiser. Şüphesiz, ten renklerinden dolayı. Ve en dışa dönük olanları. En çok nefret edilenler. Burası ırkçı bir ülke."*²⁴

Andrea Camilleri sözkonusu göç ve "ötekiler" olarak beliren olguyu yalnızca yukarıda adı geçen eserinde değil, *L'altro capo del filo* (2016) başlıklı bir başka romanında daha okuruna sunar. Diyebiliriz ki 10 yıl aradan sonra Camilleri bir kez daha göçmen konusunu merkeze alır,

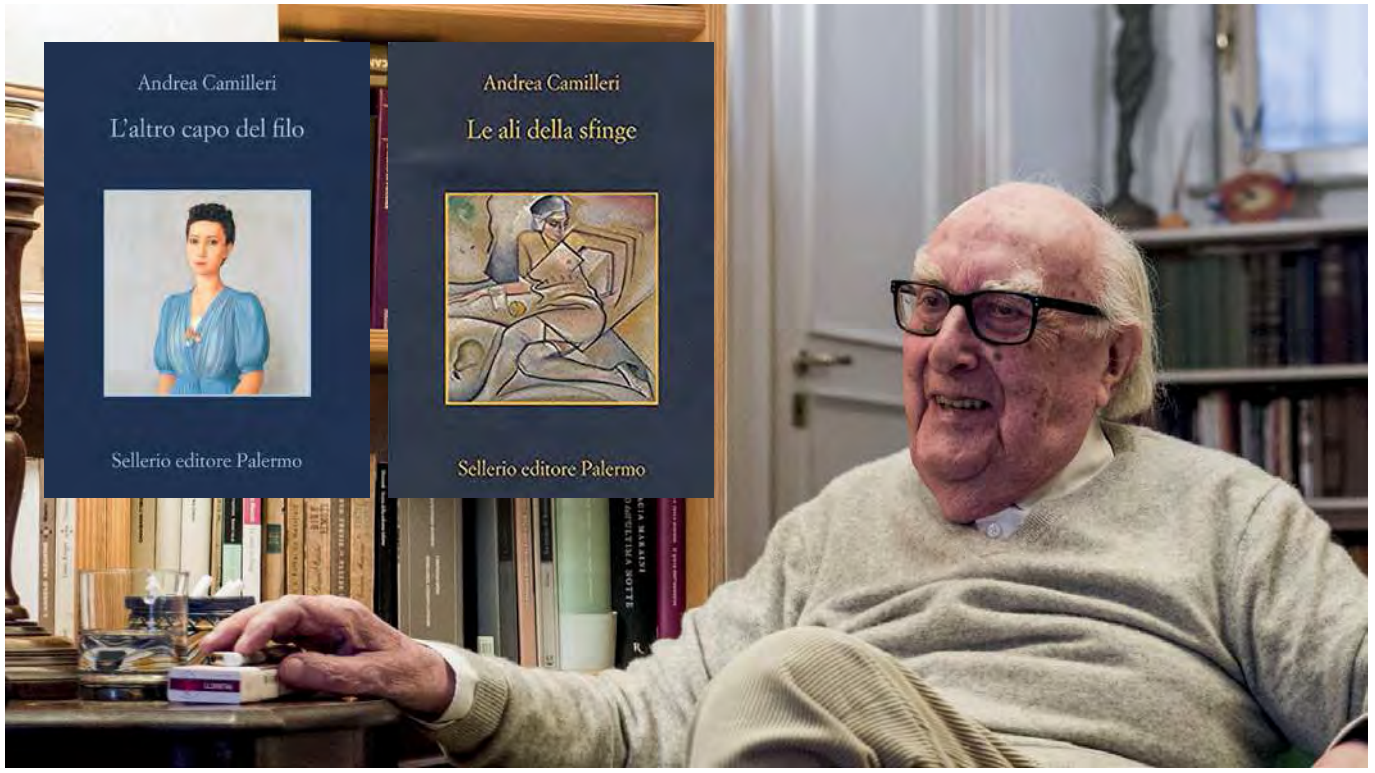
zira Güney İtalya'da göçmenlerin yaşadıkları dram azalmamış, aksine dönemin politik ve sosyal olayları bu göç olgusunu gittikçe hızlandırmıştır. Daha önce göç, yasadışı insan kaçakçılığı ve yabancılara uygulanan sistematik bir ötekileştirme ve bağımlı kılma durumunu bu sefer Afrikalı göçmenler üzerinden aktarır. Camilleri'nin hayali Sicilya kasabası Vigata, göçmen akını altındadır.

Komiser Salvo Montalbano ve ekibinin görevi, göçmenlerin sağ salım kıyıya indirilmesi ve yasalara uygun şekilde kayıtlarının tutularak ahlaki ve adil bir uygulamaya tabi tutulduklarından emin olmaktır. Ancak tüm bu iyi niyetli çalışmaları bir cinayetle bölünür: Camilleri bir cinayet öyküsünü göç öyküsüyle birleştirirken bir yandan resmi makamların önyargıları, yadırgamaları ve hatta işleri yavaşlatmaları gibi zorluklarla mücadele eder, diğer yandan insana duyduğu saygı ve sevginin mücadelesini verir. Zira öldürülen kişi, yörenin sevilen kişilerinden biri ve Montalbano'nun da yakınıdır. Bu da cinayeti çok daha karmaşık bir hale getirir. Bir yanda yardım eli uzatılan göçmenler, diğer yanda ani bir cinayet; tüm önyargılar bir kez daha canlanmış- tır. Üstelik işin içinde göçmenlere yardım için tercümanlık yapan Meriam ve Doktor Osman gibi iki farklı kesim arasında geçişi işaret eden

karakterler de vardır. Camilleri'nin bu sosyal polisiyesi aynı isimle, gelenek olduğu üzere televizyona uyarlanır. Dönemin İtalya'sı için önemli bir gelişmedir, zira Matteo Salvini'nin göçmenleri engellemeye yönelik girişimlerinden kısa süre sonra yayına girmiş ve halkın beğenisini kazanmıştır. Belki de işin en ilginç yönü halkın Montalbano'yu, bu hayali komiserin yardımseverliğini ve göçmenler için çabalarını beğenmesine karşın Salvini'nin kararları ve çabaları da İtalya'da yerleşik önyargı ve ötekileştirmeye ilişkin algıyı işaret etmektedir.

Bu üç eserde de ortak nokta, çözümsüzlük vurgusudur; bu çözümsüzlük durumunu yazarların bilinçli bir tercihi olarak tanımlamak yanlış olmaz. Bu üç eser bize olayların farklı boyutlarını ve geniş kapsamını hatırlatması açısından ilgi çekicidir. İtalyan toplumunun önyargılarına, kurumların ve kişilerin yozlaşmasına dair bir eleştiridir. Zira kökenleri itibarıyla göç olgusuna ve ötekileştirmeye yakından tanık olmuş bir toplum olarak İtalyanlar, "Risorgimento"⁵ hareketi sonrasında Amerika'ya göç etmişler ve bu bilinmeyen topraklarda yaşam mücadelesi vermişlerdir. Geçmiş ve günümüz arasında bir analogi yaratan Andrea Camilleri, *L'altro capo del filo* eserinde Montalbano ve Livia arasında gelişen şu diyalog- da okuruna ayna tutar:

Bir yanda ekonomik çıkarlarla düzenin devam etmesine yönelik tercihler, diğer yanda göçmenlerden rahatsızlık duyan yerel halkın adli bir işleme ve yargılamaya gerek duymadan göçmenlere şiddet yüklü tavrı göze çarpar. Bir kez daha “biz” ve “onlar” arasında ayrıma doğru sürüklenen İtalyan toplumu derin bir dönüşüm geçirmektedir.

“Tunus’taydım. Aslında dil haricinde buradan pek de farklı değil.”

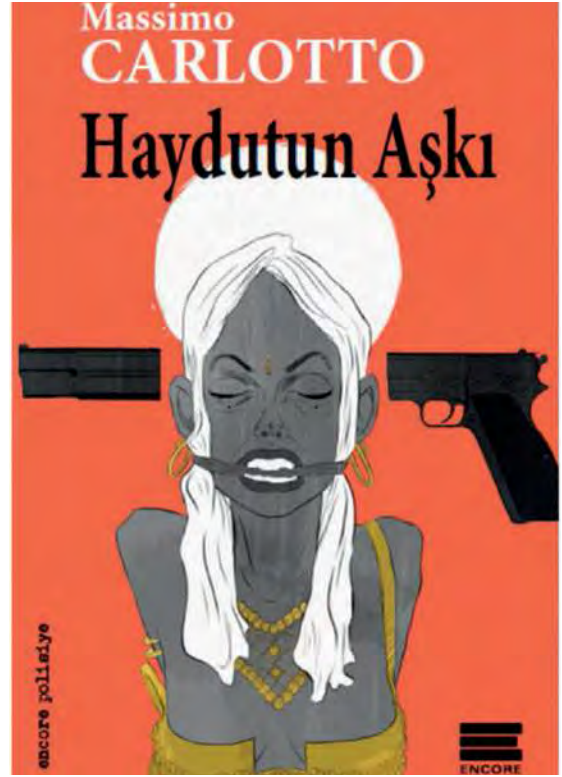
“Seninle aynı fikirdeyim Livia ama çoğu kişinin böyle düşündüğünü sanmıyorum. Ayrıca 2016 yılında, tıpkı şimdilerde bizim gençlerimizin iş bulabilmek için yaptığı gibi, bu insanların hayatta kalabilmek için evlerini, topraklarını, ailelerini terk etmek zorunda kalmaları arasında pek fark yok.”

Nitekim Camilleri’nin cümlelerinde olduğu gibi, 1800’lerin sonundan başlayarak Amerika’ya göç eden İtalyanların çocukları ve torunları olarak bu tarihsel deneyimi unutmamaları ve duygudaşlık kurmaları gerekirken “göçmenleri/ötekileri/yabancıları/diğerlerini” yok saymaya çalışan bir topluma dönüşmesi İtalyan polisiye yazarlarının temel eleştiri noktasıdır. Tarihsel sürece bakıldığında, 19. yüzyılın sonuna doğru göç hareketi İtalyan yarımadası için belirleyici bir duruma dönüşür. Neticede 1869-1875 yılları arasında 123.000 kişinin Amerika’ya gitmek için

bilinmez bir yola çıktığını ve İtalya’yı terk ettiğini gözlemliyoruz. Söz konusu göçmenlerin Yeni Dünya’daki ilk hedefi Güney Amerika topraklarıdır.⁶ Bununla beraber 1887 yılından itibaren Kuzey Amerika’ya da yoğun bir göç hareketi gözlemlenir ve oldukça kısa sayılabilecek sürede yaklaşık 269.000 kişinin göç yollarına düştüğü bilgisine ulaşırız.⁷ İşte bu zorlu süreci unutan ve önyargılarla boğuşan bir topluma evrilen İtalya için polisiye edebiyat pek çok yönüyle gerçekçi anlatının merkezini teşkil eder. Benzer göç hareketleri de günümüzde İtalyan yarımadasının en önemli sosyal olgularından biridir. Her ne kadar göç güneyden başlasa da kuzeye ve Orta İtalya’ya, bir başka ifadeyle her yana dağılmış göçmenler yeni bir yaşam umuduyla yerleşik önyargılarla mücadele halindedir. Örneğin bir başka önemli İtalyan polisiye yazarı olan Massimo Carlotto, *L’amore del bandito* (Haydutun Aşk) eserinde kuzey bölgelerindeki göçmenlerle ilgili benzer gelişmelere dair şu cümleleri kaleme alır:

“Bu iyi halli vatandaşlar, bu oy verenler, göçmenlerin gelişine ses etmiyordu çünkü sonuçta, öyle ya da böyle, işler iyi gidiyordu. Mafyanın parası legal sektörde de bir sinerji yaratarak ekonominin dönmelerini sağlıyordu. Ama gece vakti çıkılan yürüyüşlerde bu gönüllü güvenlikçilerin ‘suçlularla birlikte göçmenlerin de’ icabına baktığı görülüyordu.”⁸

Carlotto’nun ifadeleri bize iki farklı ucu göstermektedir: Bir yanda ekonomik çıkarlarla düzenin devam etmesine yönelik tercihler, diğer yanda

göçmenlerden rahatsızlık duyan yerel halkın adli bir işleme ve yargılamaya gerek duymadan göçmenlere şiddet yüklü tavrı göze çarpar. Bir kez daha “biz” ve “onlar” arasında ayrıma doğru sürüklenen İtalyan toplumu derin bir dönüşüm geçirmektedir.

Görüldüğü üzere, İtalyan toplumu ve kültürü hem göç alan hem de göç veren bir yapıya sahiptir. Ancak zaman içerisinde İtalya’nın küresel bir göç merkezine dönüşmesi ve entegrasyon sorunu gibi unsurları içeren derin dönüşümler toplumsal yapıda keskin değişimlerle sonuçlanmıştır. Dolayısıyla İtalyan polisiye edebiyatı vicdan muhasebesi için bir araca dönüşür. Diğer bir deyişle İtalyan polisiye edebiyatı, en önemli özelliğini bir kez daha gösterir ve topluma ayna tutar. Öyle ki, kendi toplumunu eleştiren yazarlar bunu bir görev bilinciyle gerçekleştirirken toplumsal hafızanın oluşturulmasına katkı koymaya çalışırlar. Zira İtalyan toplumunun kendisine tutulan bu aynaya yeterli süre bakmayacağına farkındadırlar.

NOTLAR

- 1 Kracauer, Siegfried, *Polisiye Roman*, çeviren Dilman Muradoğlu, Metis, İstanbul, 2019, s. 22.
- 2 Camilleri, A. (2006), *Le ali della sfinge*, Palermo: Sellerio Editore, s. 250-251.
- 3 Camilleri, A. (2006). *Le ali della sfinge*. Palermo: Sellerio Editore, s. 252.

- 4 De Cataldo, G. (2002), *Nero come il cuore*, içinde *Trilogia criminale*, Torino: Einaudi, s. 24.
- 5 “Risorgimento” sözcük olarak “yeniden doğuş” anlamını taşır. Yüz yıllardan sonra İtalyan yarımadasında siyasal birliğin 1861 yılında sağlanmasını ifade eder.
- 6 Guccione Cristina, (2009), “Il fenomeno migratorio del. XIX e XX secolo dall’Italia verso l’America”. *Lettera del Centro di Studi e Documentazione Isola di Ustica*, ANNo X, n.30-31, Dicembre 2008- Aprile 2009, s. 3.
- 7 Guccione Cristina. (2009). “Il fenomeno migratorio del. XIX e XX secolo dall’Italia verso l’America”. *Lettera del Centro di Studi e Documentazione Isola di Ustica*, ANNo X, n.30-31, Dicembre 2008- Aprile 2009, s. 3.
- 8 Carlotto, M. (2016), *Haydutun Aşk*, Çeviren Çağrı Ekiz, İstanbul, Encore Yayınları, s. 122.

KAYNAKÇA

- Kracauer, S. (2019), *Polisiye Roman*, Çeviren Dilman Muradoğlu, İstanbul: Metis.
- De Cataldo, G. (2002), *Nero come il cuore*, içinde *Trilogia criminale*, Torino: Einaudi.
- Camilleri, A. (2010), *L’altro capo del filo*, Palermo: Sellerio Editore.
- Camilleri, A. (2006), *Le ali della sfinge*, Palermo: Sellerio Editore.
- Guccione Cristina (2009), “Il fenomeno migratorio del. XIX e XX secolo dall’Italia verso l’America”. *Lettera del Centro di Studi e Documentazione Isola di Ustica*, ANNo X, n.30-31, Dicembre 2008- Aprile 2009.
- Carlotto, M. (2016), *Haydutun Aşk*, Çeviren: Çağrı Ekiz, İstanbul: Encore Yayınları.

GECENİN SICAĞINDA

BİR İRK
MÜCADELESİ

İncecik bir kitabı bile okumakta geciken Ahmet'e sekiz bin kere söylediğim, yazdığım halde yine de yanlış kitabı alan Ercü'ye rağmen ÖzErenköy Kitap Kulübü ilk toplantısını başarıyla gerçekleştirmiş, ikinciye hazır. Celil Oker okumamızın ve tartışmamızın ardından dağılır sandığım ve üzüldüğüm kulübümüz bu defa bir film izleyecekti. Akşam saat 18.00'da yapacağımız toplantıyı Ahmet'e saat 16.00 diye haber verince yarım saatlik gecikmeyle Turgaylara geldi.

Ben *221B*'nin konu başlığını söyleyince Erol hemen *Gecenin Sıcığında*'yı hatırladı. "Onu konuşalım," dedi.

"Ne alaka!" diye söylendim. "Burası bir kitap kulübü." Her söylediğimin tersine oy kullanan Turgay da, "Evet, neden olmasın?" dedi.

Hemen oylama yaptık ve ben 7'ye 1 kaybettim. Tabii ki küsecek değildim, sadece Whatsapp grubunun yüzüne bir hafta bakmadım ve gelen hiçbir telefonu açmadım. Bir hafta sonra Whatsapp'ta altı yüz küsur mesaj vardı. Arkamdan demediklerini bırakmamışlardı.

Seyfi, Şenol ve Coşkun'un evi çok uzakta olduğundan, Erol karısından tırtığından, Ercü direkt "sizi evimde istemiyorum" dediğinden, yeni bir eve çıkan Ahmet'in yeterli oturacak yeri, benim ise DVD'yi oynatacak ne DVD player ne de televizyonum olduğundan toplantıyı her zaman olduğu gibi Turgaylarda yapmaya karar verdik. Turgay'ın aksine karısı son derece sevimli ve ye-

mek konusunda inanılmaz beceriklidir. Coşkun, DVD'yi alacaktı ama işlerinin çokluğunu bahane edip bu işi bana yıktı. Oysaki aramızda en zengin o ve bir sürü çalışanı var. Neyse bu sıcak havalarda beynime defalarca güneş geçtikten sonra DVD'yi ancak iyi bir film izleyicisi arkadaştan bulabildim.

Filmi hemen başlattık, jenerikle birlikte Ray Charles'ın sesi salonu doldurdu. Polis memuru Sam (Warren Oates) arabasıyla kasabada bir tur attı, çıplak bir kadını dışarıdan dikizledi. Ercü bu sahneyi nedense üç defa izlettirdi, anlaşılan uzun bir seans olacaktı. Sidney Poitier'in isminin Virgil olmasına filmdeki polislerle birlikte çok güldük. Virgil ne ya!

Filmde kuzeyli Virgil'in hâlâ ırkçı bir güney kasabası olan Sparta'da başına olmadık işler geliyordu. Kasabanın isminin Sparta olmasına kafası karışan Seyfi'yle uzun bir süre dalgamızı geçtik. "Amerikalı bu işi biliyor, Isparta'da bu filmi çekmek daha ucuza gelmiş!" dedik, inandı. Demirel'in de kısa bir rolü olduğunu söyleyince inandı. Daha önce de söylemiştim, Seyfi balıktır, sabahın dördünde işbaşı yapar. Yaz nedeniyle av yasağı olsa da uyumaya başladığı saatlere gelmiştik. Neyse Sparta'da gecenin bir vakti cina yet işlenir, kasabaya yatırım yapmaya gelmiş Bay Colbert öldürülür. İstasyonda tren bekleyen Virgil, derisinin rengi nedeniyle gözüktüğü anılır. Karakola getirilen Virgil'in cüzdanında epey para vardır. Çünkü o, Philadelphia'da çalışan

bir cinayet uzmanıdır, haftada 162 dolar 39 cent kazanmaktadır. “Adam zenci olduğu için ona bu kadar para veriyorlar, yazık,” dedi Erol. Ama hemen ardından filmdeki koskoca komiser, “Ben bile bu kadar para kazanmıyorum!” deyince kafalar bi’ milyon oldu. Coşkun zengin olduğu için ekonomiden anlıyordu, Amerika’daki enflasyondan bahsetti. O zamana kadar filmin günümüzde geçtiğini sanan Şenol, 1967 yapımı olduğunu öğrenince çok şaşırdı. “Bu ne oğlum, antika film seyrettiriyorsunuz bize!” diye isyan etti. Hırsla, “Bir daha dikkatli oy kullan o zaman!” diyerek hepsinden hıncımı aldım.

Coşkun’un ekonomi dersinin arasına Ercü de, “Dünyayı on iki Amerikalı aile idare ediyor,” diye daldı. Erol, grubumuzun diğer zenginiydi, Fenerbahçe’nin tüm maçlarına giderdi. “Zencilerin karnında on iki tane fazla kas var. O yüzden sporda başarılılar,” dedi. Konuyla ilgisi yoktu, üzerinde durmadık.

Seyfi araya girip, “Üç tarafımız deniz ama biz kullanamıyoruz, bak Yunanistan’a,” dedi. Turgay ise sesini duyurmak için, “Memleketin altı petrol kaynıyor ama çıkarmamıza izin vermiyorlar,” diye kendi komplo teorisini anlatmaya başladı. Biz de Ahmet ile Fenerbahçe maçında verilmeden penaltılarımızı konuşuyorduk ve buraya nereden geldiğimiz hakkında en ufak bir fikrimiz yoktu. Salondaki uğultu, Turgay’ın eşinin içeri girmesiyle zınk diye kesildi. “Ara mı verdiniz? Çayın yanına bir şeyler hazırlamıştım,” dedi. Fil-

“‘Amerikan sinemasının bir hilesi vardır...’ diye başladım söze. ‘Her zaman kendilerini eleştirirler ve sonuçta kabak birinin başına patlar. Oysa hatanın tamamen bireyde olduğu, sistemin günahsız ve doğruluk yolunda tıkr tıkr çalıştığını anlatır.’”

min daha on beşinci dakikasında olduğunu anlayınca, “Daha sonra lütfen,” diye utandık.

Filmi yıllar evvel seyretmiştim, hiç unutamadığım bir sahne vardı: Bir şüpheli, gece vakti polisten koşarak kaçmaya başlar, uzun bir köprüde kaçıışı devam eder. Sidney Poitier kan ter içinde peşinden koşar. Uyanık Komiser Brian Dennehy ise uzun köprü boyunca kendisini hiç yormadan arabasıyla gidip yorgunluktan pestili çıkmış zanlıyı yakalar. Heyecanla o sahneyi bekledim. Ama heyhat! Brian Dennehy yerine komiseri Rod Steiger oynuyordu, Sidney Poitier bu sahnede yoktu ve gece değil, güpegündüzdü. Elbette kimseye bunu anlatacak değildim, yoksa tefe koyarlardı beni.

Rod Steiger’in film boyunca gece gündüz taktığı sarı gözlükler ufak bir tartışmaya konu oldu. Bence büyük aktör, karakterini yaratırken bulmuştu ama eski bir gözlükçü olan Ercü bu tür gözlüklere antifar dendiğini, ışığı süzerek göze

verdiğini söyledi. Turgay ise karşındakini çıplak gösterdiğinden emindi.

Neyse gene filme dönelim; Virgil, kasabada gittiği her yerde düşmanlıkla karşılaşır, cesede otopsi yapacak kimse yoktur, kasaba doktoru görmüş-tür ama alanına giren bir konu olmadığından verdiği bilgiler Virgil'in söyledikleriyle uyuşmaz. Cenaze evi çalışanı, ihtiyaç duyulan araç gereç ve kimyasalları vermez hatta bir de tükürür. Çok fena dolarız, Seyfi ve Ahmet bile oturduğu yerden tekme atar gibi hareketler yaparlar. Rod abimizin canlandırdığı Gillespie habire Virgil'i geldiği yere yollamaya kalkar ama iki dakika sonra senaryo icabı onsuz yapamayacağını anlar, bu defa kalması için yalvarır. O yalvardıkça bizim yağlarımız erir. Müteveffa Bay Colbert'in karısı bile kocasının ölüm haberini aldığı anda yere düşecek gibi olur, Virgil onu tutmaya çalışır ama kadın zarif bir hareketle reddeder. Virgil'in bizden başka seveni ve anlayanı yoktur. Bir an evvel katili bulup pis ırkçıların gözüne sokmasını isteriz. Oysa katili bulan yine bizim kurnaz komiserimiz Gillespie olur. Kasabanın serserilerinden birini, hani köprüde kaçanı yakalamış ve içeri atmıştır. Üstünden adamın cüzdanından çaldığı para da çıkmıştır. Ama Virgil, "Hayır," der, "suçlu o değil." Gillespie de, "Yakaladık lan adamı! Hadi bakayım, trenin geliyor, sen de hafiften uza," der. Virgil, "Bu adam solak, oysa cinayeti sağ elini kullanan biri on yedi derecelik bir açıyla vurarak gerçekleştirmiş," diyerek itiraz eder.

İrkçi polisler, "On yedi derecelik aç ha!" diye popolarıyla gülerler. Yalan yok, biz de güldük.

Virgil de, "O zaman..." der, "Hazırladığım raporu FBI'a veririm, onlar ilgilenir." Bu laf üzerine Gillespie de sinirlenip hapse attırdı. Filmin sonuna kadar o raporun ne işe yaradığını anlayamadık. Hapiste bile kurtarmaya çalıştığı serseriden hakaret işitti. "Bırak be kurtarma şerefsizi, kızart-sınlar!" diye Ahmet burada kendini tutamayıp bağırdı. Biz de Ahmet'i destekledik.

Sonunda Virgil'i yine istasyonda gördük, gitmek üzereyken Gillespie kalmasını ve cinayeti çözmesini bir daha "rica etti." Hatta kibarca, "Seni kamçılarak dünyanın en büyük tatmini olurdu," dedi. Bu defa Bayan Colbert'in Virgil'den etkilendiğini, soruşturmayı onun yapması için belediye başkanına gittiğini görürüz.

Ölen Colbert, kasabaya büyük bir fabrika yapacaktır yani ölmemiş olsa... Rakibi de Endicott adında başka bir zengindir. Endicott pamuk plantasyonu olan ve burada yoksul siyahları köle koşullarında çalıştıran bir adamdır. Virgil ve Gillespie'yi orkide yetiştirdiği serada konuk eder. Başta naziktir ama Virgil onu suçlamaya başlayınca bir tokat atar, aynı hızla Virgil'den bir tokat yer. Ağlamaklı bir sesle, "Eski zamanlarda olsa seni vurdururdum," der.

Gerçekten güzel bir sahneydi. Yedimiz birden alkışladık. Seyfi ufaktan uyuklamaya başlamıştı, uyandı, o da alkışladı. Ben kendimi sol elimi yumruk yapmış, sağ elimle üstüne vururken

yakaladım. Turgay ise sol eliyle sağ bileğini tutup sallarken karısına yakalandı. Ercü ile Erol o sırada zıplayarak göğüs tokuşturuyorlardı. Bozuntuya vermeden normale döndük. Turgay, “Çay olduysa içelim,” dedi. Kadıncağız hepimize bir tuhaf bakarak çıktı. Beş dakikaya kalmadan birbirinden leziz börekler, poğaçalar, mozaikler, kurabiyelerle karnımızı doyuruyorduk. Bir saatlik aradan sonra kaldığımız yerden devam ettik, o kadar yemeğin üzerine Seyfi hiç utanmadan kanepede sırtını dönüp uyumaya başladı.

Bu arada filmde kasabanın gençleri bir çete kurup Virgil’i bir boşlukta sıkıştırıp dövmeyle kalktılar. Gillespie yetişip onu kurtardı. Yalnız kendisine diklenen serseriye sağ eli cebindeyken sol eliyle yakalayıp karşısında tutması ve aynı elle iki tokat patlatıp yere sermesi de bizden alkış alan sahnelerdendi. Filmin sonu elbette tahmin edeceğimiz gibi tahmin edilemeyen bir şekilde bitti.

“Vay be, çok güzel filmmiş!” dedi Ahmet. “Neredeyse ağlayacaktım,” diye karşılık verdi Erol. Ercü de çok beğenmişti. Coşkun, “Yanlış hatırlamıyorsam gördüğün ilgi üzerine devam filmleri de çekilmiş,” dedi. Seyfi horladı.

“Amerikan sinemasının bir hilesi vardır..” diye başladım söze. “Her zaman kendilerini eleştirirler ve sonuçta kabak birinin başına patlar. Biz de, gördün mü bak, adamlar kendilerini nasıl da eleştiriyorlar, bizde bunları söylemek yürek ister,

deriz. Oysa hatanın tamamen bir bireyde olduğu, sistemin günahsız ve doğruluk yolunda tıkr tıkr çalıştığını anlatır. Sanki bu filmde de sistem kendisini hem de ırkçılık yaparak akıyor,” dedim. Coşkun ve Erol hemen, “Nasıl?” diye sordular.

“Adamın bir becerisi var, meslektaşlarından daha becerikli, daha iyi kazanıyor, üstelik şehirli. Maddi durumu iyi. New Yorklu yoksul ve serseri bir zenci polis olarak oraya gelse nefret edilmesine rağmen bu kadar saygı duyulur muydu?” Sessizlik sürdü. Turgay, Seyfi’yi sarsarak uyardırmaya çalışıyordu.

“Aslında ırk ayrımını derinleştiriyorlar. Doktor, mühendis gibi üst düzey mesleklerden olanları kabul edip diğer mültecileri kamplara yerleştirmek gibi bir şey değil mi bu?”

“Ne alakası var ya?” diye itiraz etti Ercü. Turgay, uyanın diye Seyfi’yi tokatlamaya başlamıştı.

“Her şey zencinin kazanmasına bağlıydı, o zamanınca biz de kazanmış gibi olacaktık...” derken Coşkun, “Zenci diyerek sen de küçümsemiyor musun?” diye sözümü kesti. “Zenci zaten Farsçada siyah demek. Neden küçümseme anlayamıyorum,” diye karşılık verdim. “Gene de siyah diyelim,” dedi.

Muhabbetimiz Turgay’ın Seyfi’nin kafasına bir bardak su dökmesiyle kesildi. Seyfi ıslak ıslak yerinden fırladığında çok komikti.

Yeni bir konuda yeni bir kitap seçmek için 221B’nin kapak konusunu beklemeyi önerdim, bu defa kabul ettiler.

YEDİ ÖLÜMCÜL GÜNAH

İncil'deki yedi ölümcül günah rehberliğindeki fanatik dindar bir seri katil ve peşindeki iki polis dedektifini konu alan David Fincher başyapıtı *Seven* (Yedi) polisiye meraklılarının ilgiyle izlenmiş ve beğeni toplamış olsa da karanlık mekânlarda çekilen ürkütücü sahneleriyle gerilim sineması klasikleri arasına giren bu filmin ülkemizdeki gösteriminde, olay örgüsünün arkasındaki anlam yeterince anlaşılıp doğru algılanmamıştır.

Ülkemizde kibir ve gurur gibi terimler -kavramsal olarak- olumsuz değildirlir. Yedi ölümcül günahın en başta geleni "kibir" hakkındaki çağrışımlar kötü olmayınca biz de kibirli olmanın neden -Hristiyanlıkta- ölümcül günah olarak kabul edildiğini anlayamayız. Oysaki insanın kendini abartılı biçimde yücelterek Tanrı katına çıkarma dürtüsü eylemselleştiğinde başka insanların ezme ve hatta başkalarının canını alma hakkını kendinde görmeye başlar ve bu dürtüsel davranış eğilimi ağır sonuçlara doğru gelişebilir. Kibir, insanı ağır suçlara itebilecek sanrılara neden olur.

İncil'de bütün günahların anası olarak kabul edilse de kibirli kişiliğe sahip olmanın dinlerle ilgisi yoktur. Kimi koyu dindarlar, günahkârları toplumdan temizlemek için görevli olduklarına

inanırlar. İnançsızları her türlü toplumsal sorunun arkasındaki neden olarak gören bu hastalıklı kişilerin gözleri gerçeklere tamamen kapalıdır. Tarih sayfaları din aşkıyla kafa kestiğini iddia eden gözü dönmüş yobazların korkunç suçlarıyla doludur. Kölecilik, ayrımcılık ve ırkçılığın "inançlı ve muhafazakâr toplum" kisvesi altında desteklenip yok edilemez biçimde vücut bulduğu ABD'de türemiş olan seri katillerin önemli bir bölümü, saplantılı saldırganlık faaliyetleri dışında kalan boş zamanlarını İncil hatmetmekle geçiren yobazlardı.

Yozlaşmanın nedenini dini değerlerin yok sayılmasına bağlayıp günahkârları temizlediğini düşünen sapık katillerin en korkuncu olan Albert Fish (1870-1936) fanatik bir Hristiyan'dı.

Sevimli ihtiyar görüntüsü altında gizlenmiş bu takıntılı psikopat, çocukları göz boyayan vaatlerle kandırıp öldüren bir iblisti. 1928 yılındaki son cinayetinden hemen önce, kurbanının ailesiyle ahabalık kurmuştu. Grace Budd isimli 12 yaşındaki kız çocuğunu kaçırıp katletmeden önce, yeğeninin doğum günü kutlamasına götürmek için ailesinden izin alan Albert Fish'in dindar biri olmasının bu güven ilişkisinde büyük rolü olmuştu. Tonton ihtiyar görünümlü Albert Fish, Grace'i New York'un kuzey banliyölerin-

den birinde bulunan terk edilmiş bir binaya götürmüş ve zavallı kızı boğarak öldürmüştü.

Fish, kendisini yakalamayı kişisel meselesi haline getiren polis şefi William King'in zokalı oyununa kendi hatası yüzünden düşmüştü. Kızlarını nasıl öldürüp yediğini Budd ailesine anlatan tüyler ürpertici mektuplar göndermesi sonucunda bıraktığı ipuçlarından izi sürülüp tutuklandığında, Dedektif King akla hayale sığmayacak sapkınlıkta bir seri katille karşı karşıya olduğunu anladı. Albert Fish bütün hayatını hem kendine hem de başkalarına acı çektirerek geçirmişti. Öldürdüğü çocuklar onun için Tanrıya adanan kurbanlardı.

Küçük yaşlardan itibaren din adamı olmayı hayal etmiş ve yaşı ilerledikçe dine ilgisi bir tür sapıklığa dönüşmüştü. İbrahim ve İshak peygamberlerin hikâyesine saplantılı bir biçimde takılan Fish, küçük çocukları kurban etmesi gerektiğine inanıyor, bunlarla ilgili gaipten sesler duyuyor, bunları kendisine gönderilen ilahi emirler olarak yorumluyordu: *"Ne mutlu, küçük çocukların kafalarını taşlara çarparak onları doğru yola sokanlara..."*

Fish'in 1928'de New York'ta işlediği son cinayeti -Grace Budd'un boğularak öldürülmesi ve sonra parçalanıp yenilmesi- dini bir anlam taşıyordu. Hapishanede kendisini görmeye gelen psikiyatra açıkladığına göre, çocuk güzeli kızı öldürüp etlerini yemesini -Hristiyan Kilisesi'ne mahsus-şarap ve ekmeğin kutsanması töreni olan Kutsal Rabbanî Ayini ile ilişkilendirmişti.

15 kişiyi öldürmekten sorumlu tutulabilse de 100'den fazla cinayet işlediği tahmin edilen Albert Fish'in son duruşmasında jüri onu suçlu buldu ve elektrikli sandalyede idam edilmesine

hükmetti. İdam kararının açıklanmasından sonra, 16 Ocak 1936'da elektrikli sandalyeye oturmadan önce Fish'in, *"Bu benim tadacağım en büyük zevk olacak,"* dediği rivayet olunur.

ABD'deki bir diğer dindar canı, "Goril Katil" lakaplı Earle Leonard Nelson (1897-1928) saatler boyunca İncil hatmeden bir fanatikti. Çevresinde güven ve itibar kazanmak için dindarlığı kullanıyor, hiç kimse böyle mazbut bir Hristiyan'ın katil olabileceğine ihtimal vermiyordu.

Anne ve babası, o henüz bir bebekken frengiden öldüğü için küçük Earle Nelson'ı annesinin ailesi büyüttü. İçeride, tuhaf bir çocuktu. Bisikletiyle gezerken bir trolleybüsün çarpması neticesi kafasına ağır bir darbe aldığı anda davranışları iyice tuhaflaştı.

18 yaşına yeni girdiğinde hırsızlıktan tutuklanıp iki yıl cezaevinde kaldı. Hapisten çıktığında donanmaya yazıldı ancak yatağına uzanıp İncil'in bir bölümü olan Vahiy Kitabı'nın büyük cana-

Earle Nelson

varlarından bahsetmekten başka bir şey yapmadığı anlaşıncı akıl hastanesine yatırıldı ve savış bitene kadar orada kaldı.

1919'da salıverilen Nelson, kendinden 38 yaş büyük bir kadınla tanışıp evlendi ve kadıncağızın hayatını bir cehenneme çevirdi. Karısının kendisini terk etmesinden iki ay sonra bir kız çocuğuna saldırdı ve yakalanarak akıl hastanesine atıldı. Buradan çıkınca aklını tamamen İncil'le bozup ölümcül kariyerine başladı. Tanrı aşkıyla sürekli öldürerek San Francisco'dan başlayıp Pasifik sahilinden Seattle'a gitti ve daha sonra doğuya yöneldi.

Şimdi artık lakabı -kurbanlarını boğma biçiminden dolayı- "Goril Katil" olmuştu. Hedeflerini gazetelere kiralık oda ilanı veren orta yaşlı kadınlar arasından seçen Nelson, evlere pansiyoner gibi gidip odayı görmek istiyordu. Kurbanıyla yalnız kalınca da zavallı kadınların gırtlaklarını sıkarak boğuyor, onlara tecavüz ediyor ve cesetlerini tuhaf yerlere saklıyordu.

Polis alarmdayken Earle Nelson, Kanada'ya geçip yolun sonuna geldi. İki kişiyi daha öldürdükten sonra Manitoba'da tutuklandı ve işlediği 24 cinayetten ölüme mahkûm edildi.

Earle Leonard Nelson, kadınları öldürmeye İncil vasıtasıyla yönlendirilmişti: *"Kadın mor ve kırmızı kıyafetlere bürünmüş; altın takılar, değerli taşlar ve incilerle süslenmişti. Elinde iğrenç nesnelerle ve cinsel ahlaksızlığının çirkeflilikleriyle dolu altın bir kâse vardı. Alnına esrarengiz bir isim yazılmıştı: Büyük Babil... Dünya fahişelerinin ve iğrençliklerinin anası!"*

Bir diğer ölümcül fanatik dindar, 1960'ların sonlarında bir dizi siyah hayat kadını öldüren sokak vaizi Benjamin Franklin Miller (D: 1930) kurbanlarını öteki fanatikler gibi İncil'in buyruğunu yerine getirdiğini söyleyerek öldürmüştü. 1980'lerin başında San Fransisco'da kanlı cina yetler işleyen hippie çift James Clifford ve Susan Carson, İncil'in 10. bölümünde yer alan "Mısır'dan Çıkış" ayetindeki, *"Büyücü kadını yaşatmayacaksınız!"* komutunu içselleştirmiş ve yalnız kadınları, eşcinselleri ve kürtajcıları Allahın emriyle katletmişlerdi. Ölüm listelerinde Demokrat politikacı Johnny Carson ve dönemin başkanı Ronald Reagan da vardı.

Fanatik dindar seri katillerin öldürme dürtüsü, FBI'nın meşhur sınıflandırmasında yer alan "misyoner seri katil" tanımıyla bire bir örtüşür. Misyoner katiller kendilerini, toplumu istenmeyen kişilerden kurtaran şövalyeler olarak görürler. Mahallelerindeki günahkârları; siyahları, fahişeleri, dinsizleri ve eşcinselleri toplumdaki temizlemeyi görev addetmişlerdir.

Fanatik dindarlar, ait oldukları din ve mezhep dışındaki fraksiyonlardan nefret ederler ve diğer dinlerden insanlar onlar için düşmanlık duyulması gereken kâfirlerdir. Ait olunan dini grup, ırk temelli bir inanç grubuysa fanatiklerin nefret hedefi kendilerinden başka ırklardaki insanlar da olabilir. Bazı koyu dindar mensupların sosyal eğilimleri, kendilerinden olmayanlardan uzak durma biçiminde de tezahür edebilir.

Günahkârları öldüren fanatik seri katiller arasında ne yazık ki bir de Türk vardır. Yakışıklılığın-

dan dolayı "Bebek Yüz" olarak tanınan Ali Kaya (D: 1978). Öldürmeye daha 19 yaşındayken başlayan bu hasta ruhlu din sapkını ilk olarak amcasını, sonra dokuz kişiyi daha öldürdü. Hedefi günahkârlarla ve din düşmanlarıyla hesaplaşmaktı. Toplumu kötü insanlardan temizlemekle görevlendirildiğini düşünüyordu.

Ali Kaya küçük yaşlarından itibaren hırsızlık, adam yaralama ve gasp olaylarına karışmış, bu suçları nedeniyle ıslahevinde iki yıl yattıktan sonra daha beter vaziyette tahliye edilmişti. Çıkar çıkmaz, amcasının emlak dükkânına gidip onu bıçaklayarak öldürdü. Beş yıl ağır hapis cezası alarak cezaevine gönderildi.

1999'da cezasını çekip bitirerek Alanya'ya dönen Kaya, aklını din ve ahlakla iyice bozmuş, ağır bir psikopat haline gelmişti. Bir cinayet daha işledikten sonra, yargılama esnasında "akli dengesi bozuk" raporu aldı. Cezaevinden akıl hastanesine transfer edilmesinden bir süre sonra bu defa "kapalı yerde duramaz" raporu da alınca hastaneden tahliye oldu.

Ali Kaya akıl hastanesinden çıkar çıkmaz, hiç tanımadığı beş kişiyi daha -kurban keser gibi- bıçakla doğrayarak öldürdü. Arkasına dönüp cesetlerine bile bakmadı. Son cinayetinden sonra yakalanıp akıl hastanesine tekrar yatırıldı ancak burada da yine rahat durmadı. Aynı koğuştaki kaldığı çocuk tecavüzcüsü, "İzmir Canavarı" lakaplı katil Ayhan Kartal'ı da ölümle cezalandırdı.

5 Ocak 2014'te Gaziantep Cezaevi'nden kaçtığında bütün ülkede alarm verildi. Haftalar süren ta-

kipte, kaçak seri katilin önce Adana, sonra Mersin'e gittiği belirlendi. Gaziantep'te yakalandı. Üzerinden 10 kişilik ölüm listesi çıkan Ali Kaya, işlemlerin ardından götürüldüğü cezaevinin kapısında tekbir getirdi. "*Allahın izniyle bugün olmazsa yarın olacak!*" diye bağırdı. "*Başka bir şey söylemeye gerek yok. Kimse zulüm etmesin. Bugünün yarını da var.*"

Din fanatikleri pek çok sanat yapıtına esin kaynağı olmuş, ürkütücü hikâyelerden bazıları filme alınmıştır: Başrollerinde Robert Mitchum, Shelley Winters ve Lillian Gish'in yer aldığı, yönetmenliğini Charles Laughton'un yaptığı *The Night of the Hunter* (Avcının Gecesi) 1955 yapımı bir kara filmidir, meraklılara tavsiye olunur.

1932 yılında West Virginia'da iki dul ve üç çocuğu öldürmek suçlarından asılarak idam edilen din fanatiği Harry Powers'ın gerçek yaşam öyküsüne dayanan bu klasik, gerek anlatım ritmi gerekse hikâyenin gerçekçiliği açısından tüyler ürperticidir. Filme özgün havayı veren şarkıları ve filmin ekspresyonist atmosferi onu 50'li yılların Hollywood filmlerinden ayırır.

Güzel filmlere esin kaynağı olsa da fanatik düşünce her bakımdan çok tehlikelidir. Yobaz bir insana ne söylerseniz söyleyin, onu ikna edemezseniz; zira akılcılığın tersini temsil eden fanatikler, mantık zinciri kuramazlar, hesap yapamazlar ve arkasında hiçbir geçerli neden olmasa da tamamen saçma bir fikre körü körüne inanabilirler. Kibirli din fanatikleriyse toplumdaki en tehlikeli gruplar arasındadır, dikkatli olalım, çevremizi uyalalım.

ÜÇ SORU, İKİ KİTAP, BİR YAZAR:

SUÇ NEDİR, NEDEN İŞLENİR?

“Savcı” ezberden konuşursak Türkiye’de yok denecek kadar az (!) gördüğümüz hukuki polisiyenin bir örneği niteliğinde. Başkahramanı bir savcı. Çok ilginçtir ki, bir cinayet soruşturmasını konu edinmiyor. Aksine karısı ve çocuğu kaçırılan bir savcının adalet ve hukuk kavramlarına kafa yorarak kendisinden istenen hukuksuz talepleri yerine getirme hikâyesini okura aktarıyor.

Hukuk kavramının günümüzdeki modern yaklaşımına ulaşan ilk adımların atıldığı döneme giden yolu inşa etse de içinde bulunduğumuz yüzyılda dahi geçerliliğini koruyan bir soru vardır: “Suç nedir?”

Hukukçu olmayanlar için, Türkçede “suç” sözcüğünün teknik bir karşılığı yoktur. Ahlaka, töreye, hukuka aykırı olan, toplumsal yaşamdaki bütün “sapma”lar suç olarak adlandırılır. Hukukçuların da iştirak ettikleri husus burada kendini gösterir: Toplumdaki bireyler çeşitli etik veya ahlaki kavramlara göre değerlendirmeler yapmaktadır. Haksızlık veya suç denilen kavramların ahlaka aykırı oluşu, alışıldandan sapılmış bir tercihe işaret ettiği de bu şekilde vurgulanır. Fakat genel bir toparlamayla suçun “eyleme özgü haksız, hukuka aykırı yasal bir olgu” olduğu gerçeği karşımıza çıkar. Zira toplumsal hayatın yadırgadığı her şey suç değildir. Hukuki bir temellendirmesi olması icap eder. (1)

Dolayısıyla suç kavramını odağa aldığımız takdirde polisiye edebiyatın yolunun bu odaktan geçmemesi mümkün değildir. Hırsızlık, uyuşturucu kaçakçılığı, evrakta sahtecilik... Akla gelebilecek her türlü suç, polisiye edebiyatın kapsamı alanında olmalıdır.

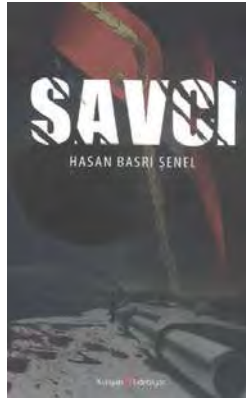
İşte tam bu noktada, en azından ezbere konuşursak aşılması güç bazı engeller söz konusudur. Tıpkı korku sinemasında anlatılageldiği üzere yerli yapımcıların kendilerine proje sunanlara,

“İlle de cin hikâyesi olsun, öbür türlü izlenmiyor!” dayatması gibi yerli polisiyede de illaki bir başkomiser, yasal olarak hiyerarşik bir düzenle ilerleyen emniyet teşkilatı yahut bir cinayet soruşturması muhakkak bulunuyor. Bunda yatan asıl sebebin bazı yayıncıların diğer suç türlerine ilişkin katı tutumunun yazarları ve yazar adaylarını “ille de cinayet olsun” ile yürüten bir dürtüye sevk edışı olduğunu kabul etmemiz gerekiyor. Fakat yakından bakmayınca, arada yerli zombi filmimiz olduğu gerçeğinin gözden kaçtığı gibi, tüm polisiye yapıtların bir cinayet hikâyesi olduğu yanılgısı okuru veya daha fenası yayıncılık sektörünün bileşenlerini bekliyor. Oysa azınlıkta olsalar da farklı suç türlerine dönük eserler üreten yazarlarımız da var. Örneğin Hasan Basri Şenel.

1950, Ankara doğumlu Şenel, 1993’te emekliye ayrılana değin Ankara Şehirlerearası Otobüs Terminali’nde idari amir vazifesini yürütüyor. Ardından matbaacılık ve yayıncılık sektöründe

idarecilik yapan Şenel’in ilk romanı A.S.İ.T, 2009 yılında okurla buluşuyor. Beş yıl sonra ikinci romanı *Savcı* da yayımlandıktan sonra yayıncılık sektöründe bir yazar olarak daha yoğun varlık gösteren Şenel, 2016-2018 arasında beş romanını yayımlatma imkânı buluyor.

Yazarlık yolculuğunun “suç nedir?” veya “suç neden işlenir?” sorularıyla kesişmesi de yazarın *Savcı* ve *Beşinci Mezar* isimli romanları sayesinde gerçekleşiyor.

ADALETTEN KAÇ(IN)AN BİR “SAVCI”

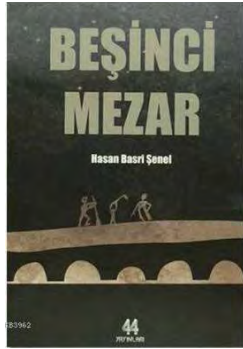
Savcı, yine ezberden konuşursak Türkiye’de yok denecek kadar az (!) gördüğümüz hukuki polisiyenin bir örneği niteliğinde. Başkahramanı bir savcı. Çok ilginçtir ki, bir cinayet soruşturmasını konu edinmiyor. Aksine karısı ve çocuğu kaçırılan bir savcının adalet ve hukuk kavramlarına kafa yorarak kendisinden istenen hukuksuz talepleri yerine getirme hikâyesini okura aktarıyor. Bu aktarımda, Şenel’in usta işi Türkçe kullanımı ve kurgunun eksiksiz ilerleyerek okura neredeyse finale kadar soluk alma imkânı sunmayan, birbiriyle girift bir şekilde ilişkilendirilen olay silsilesinin yer alması şüphesiz ki romanın okunma keyfini artırıyor. Karşımızda “yasal mermisi” ile olaya dahil olan kimseler yok. Bilakis neredeyse ilk sayfadan son sayfaya kadar hukuksuzluğa boğulmuş bir talep zincirine iştirak etmeye çalışan genç bir savcının, mesleğini de sorgulayacak hale gelme hikâyesi var. Üstelik işin içinde sadece bir suç hikâyesi yok. Tarihi eser kaçakçılığından uyuşturucu sevkiyatına, hırsızlıktan (hatta tam manasıyla “at hırsızlığından”) adam kaçırmaya kadar farklı suç türlerine değiniliyor macera boyunca. Ancak bunlar olurken okuru arka planda ilginç bir gerçek bekliyor.

Savcı, içinde yer alan teknik detaylarla dikkate değer bir yön taşıyor. Yazarın farklı alanlardaki bilgi ve birikimini okura ders verir gibi, tabiri caizse satirik bir tarzda sunmak yerine kurgunun içinde, yer yer diyaloglar veya detaylarla iletmesi de daha yüksek perdeden bir takdiri hak eden cinsten. Ancak bu takdirin büyük bir kısmını sonraya saklamakta fayda var.

İçinde bulunduğumuz toplumu, toplumun dokusunu iyi analiz etmiş bir yazarla karşı karşıyayız. Diyalogları ve olayların gidişatı (elbette kurgu dahilinde çeşitli abartıların dozunda yapılmasına binaen) gerçekçi şekilde tasarlanan kitaplarıyla yaşadığımız dönemin gerçeklerini geleceğe taşıma güdüsü taşıyor Hasan Basri Şenel.

DEFİNE DERGİSİ, KAÇAK KAZILAR VE SUÇ KAVRAMI

Şenel’in ülkemizin kanayan yaralarından define hırsızlığını temeline aldığı *Beşinci Mezar* isimli eseri, bilgi mevzusunun okur nezdinde yadırganamaz bir netliğe kavuşmasını sağlıyor.

Öyle ya, definecilerin çıkarttıkları dergileri tanıtılabildikleri ancak belediyeler nezdinde taleplerin de bulunduğu Çaycuma’daki Kadioğlu Mozaikleri için resmi kazı yapılma isteğinin beş yıldır cevap bulmadığı bir ülkede define hırsızlığı kanayan yara değil de nedir?

Gelelim *Beşinci Mezar* kitabına...

Bölge dokusunun olanca güzelliğiyle yansıdığı satırlar arasına gizlenen macera, Taşköprü ve civar köylerde geçiyor. Kitap, kazılarda ortaya çıkan ve Tümülsü olduğu düşünülen yapının defineciler tarafından kurcalanması esnasında patlaması ve definecilerin birisi hariç ölmesiyle başlayan macerada arkeologların boş mezardan buldukları papirüs ve o papirüs aracılığıyla bulmaya çalıştıkları beşinci mezarın öyküsünü anlatıyor. Tema olarak ne kadar Avrupalı dokunuşlara müsait olsa da buna mahal vermeyen Şenel’in üslubu, oluşturduğu karakterlerin gerçekçi tavırları ve tarihi eser kaçakçılığıyla arkeolojinin bilhassa mağaralarla ilgili terminolojisini barındıran öyküsü oldukça “bizden”. Dolayısıyla okuru kolayca maceraya dahil edebiliyor.

Her şeyin ötesinde polisiyeye suç romanları odaklı, tam da ihtiyacımız olan türden ve polisiye edebiyatın hacmini nitelikli bir biçimde artıracak bir şekilde katkı sunmayı başarıyor.

ÜÇÜNCÜ SORU

1 Ocak-31 Aralık 2018 arasındaki istatistikleri incelersek ceza infaz kurumuna giren hükümlülerin %17’sinin hırsızlık, %12,4’ünün yaralama, %6,7’sinin uyuşturucu ticaret, %5,8’inin İcra İflas Kanunu’na muhalefet etme ve %3,5’inin ise öldürme suçunu işlediğini görüyoruz. Anlaşılan o ki, asıl sorulması gereken üçüncü bir soru var. “Suç nedir?” ve “Neden suç işlenir?” soruları, Türkiye’nin artan suç oranını karşılamaya yetmiyor. Hasan Basri Şenel ve nitelikli eserlerinin ortaya koyduğu kurgunun ve bittabi elimizdeki gerçeklerden doğan cesaretle şunu sorabiliriz artık:

“Bu kadar farklı suç işlenirken cinayetin ötesi neden daha fazla yazılmaz?”

KAYNAKÇA

Prof. Dr. Sami Selçuk, “Suç, Suçun Öz Nitelikleri ve Tanımı”, Prof. Dr.Feridun Yenisey’e Armağan, Beta Yayınları, 2014.

“ÖLÜMSÜZ KADIN” YENİ ROMAN VE SİNEMA

İnsan, ellerini mahir şekilde kullanarak nesneler yaratan ve bu nesneleri biriktirerek diğer türlerden farklılaşan bir türdür. İlk evrede nesnelerin vahşi yaşam koşullarında çevreye uyum, diğer türlerle mücadele, hayatta kalma gibi güdülerle yaratıldığını düşünebiliriz. Daha sonra ise bir klanın tegallübü, en son toplumsal sınıfların tezahürü ve sanayi devrimiyle de hayatı kolaylaştırma iddiası, arka planda ise sınıfsal sömürü maksadıyla yaratıldığını iddia edersek sanırım yanılmış olmayız. Burjuva sınıfının yükselişiy-le nesne, insanın yaşamında daha farklı bir hale bürünmüştür. Nesne artık ticari emtiadır ve sahip olunması gereken, arzulanan bir şeydir. Bu durum nesneye anlam yüklemiştir. Artık gerçek dünyadaki nesnelerin zihinde yarattığı temsiller vardır. İnsan, etrafında bulunan bazı nesneleri zihinsel imgelere dönüştürerek nesneleri kendine ait dünyanın parçaları haline getirmiş ve neredeyse varoluşunu nesnelere borçlu olmuştur. İnsan, ruhunu söküp nesneye aktarmış, nesne-

ye hayat verip onu canlandırmış ve en sonunda kendisi ruhsuz kalarak ölmüştür.

Kapitalist toplum düzenine geçişle insanlar da artık hayatın öznesinden çok, nesnesine dönüşmemiş midir? Burada Marx tarafından detaylı şekilde incelenen, kapitalist topluma geçişle birlikte insanın emeğine yabancılaşması, nesneleşmesi, türüne uzaklaşması gibi kavramları ele almak oldukça uzun sürecek bir tartışmanın yakasını aralamak olurdu. Biz bu meseleyi bu konuda mahir kişilere bırakalım. Bizim tartışacağımız mesele, kapitalist paylaşım savaşının en şiddetli evresi olan II. Dünya Savaşı sonrasında, insanın da günlük hayatın nesnelerinden birine dönüşmesinin sanattaki ciddi tezahürü olacaktır. Örneğin Alain Resnais'in *Nuit et Brouillard* (1955) isimli, Nazi kamplarını konu alan dokümanter filminde; kamplarda esirlerin dişlerinin, saçlarının, kıyafetlerinin farklı farklı istif edilerek geri dönüştürüldüğüne şahit oluruz. Bu sahnelerde insan artık bir maddeden öte bir şey

değildir; ruhsuzdur, ölüdür. Esirlerin kesilen saçlarından kumaş yapılması ise insanın özneliğini yitirip nesneleşmesinin artık son durağıdır; insan hammadDEDİR.

Burjuva devrimlerinin dünyayı değiştiren, dünyaya hükmeden kudretli insanının, nesneye hayat veren bakış açısını tam olarak klasik romanlarda görürüz. Sinsice seçilen kelimelerle yapılan tasvirler cansız varlıklara hayat verir. Eşyaların sinsi, acımasız, uysal, neşeli olduğunu okumadık mı çoğu zaman? İnsan ise bu evrenin merkezinde yer alan bir Tanrı gibidir; zira bu evreni, zihninde yaratan ve etrafındakilere can veren de odur aslında. Hal böyle olunca biz de o romanı okurken kahramanın, daha doğrusu yazarın gözleriyle bakarız o evrene. Bize seçmek, düşünmek imkânı tanınmaz. Nesnenin bize ifade edeceği anlam önceden belirlenmiş hatta sinsice koşullandırılmıştır.

Burjuva devrimlerinin başarısızlığı, devrim sonrası kurulan terör hükümetleri, savaşlar, yıkımlar, faşist diktatörlükler ve kapitalizmin büyük paylaşım savaşı insanın derin bir anlamsızlıkla yüzleşmesine neden olmuştur. Büyük manalar, büyük idealler yüklenen o dünya, hava bombardımanlarıyla yerle bir olmuştur. Ve dünya artık iki yüzyıl önce algılandığı gibi algılanmamalıdır. Artık klasik romanın çizgisel zaman akışına, tasvir şekline, Tanrısal karakterine yer yoktur çünkü her şey daha karmaşık, daha tesadüfi, daha anlamsızdır ve bu anlamsızlığın farkına varan insanın sanatı da değişecektir. Bu değişimde en çok eğileceğimiz nokta Fransız Yeni Romanı ve sinemadaki tezahürüdür.

NOUVEAU ROMAN

Oysa dünya ne anlamlıdır ne de anlamsız. Vardır, o kadar. En dikkate değer yanı da budur. Nitekim bu açık gerçeklik, ansızın öylesine çarpar ki bizi, ona karşı hiçbir şey yapamayız. Bir tek vuruşla o güzelim yapı çöküverir: Birdenbire gözlerimiz açılır; işin sonuna geldiğimizi sanırken bu inatçı gerçekliğin bir kez daha bizi çarptığını duyarız. Nesneler, canlandırıcı ya da destekleyici sıfatlarımıza aldırmaksızın, yöremizde bulunurlar, orada vardılar. Yüzeyleri açık ve düzdür, el değmemiş, karanlıksız, saydam... Yazık ki, bütün edebiyatımız şimdiye dek bu nesnelerin hiçbir köşesine dokunamamış, hiçbir çizgisini düzeltememiştir. Oysa perdelerimizi dolduran, filme çekilmiş sayısız roman -istersek- bize bu meraklı denemeyi yaşama fırsatını verebilir. Gelgelelim, romandaki ruhbilimci ve doğalcı geleneğin

mirasçısı olan sinema, çokluk, bir hikâyeyi imgelerle canlandırmaktan öteye gitmiyor: Okurun gönlünce yorumladığı sözleri, iyi seçilmiş birkaç sahne aracılığıyla, seyirciyi zorla kabul ettirmekten başka bir amaç gütmüyor. Bunun sonucu, filme alınmış hikâye bazen huzurumuzu kaçırıyor, romanda ya da senaryoda bulunmayan bir kuvvetle bizi önümüze koyduğu dünyaya doğru çekiyor.

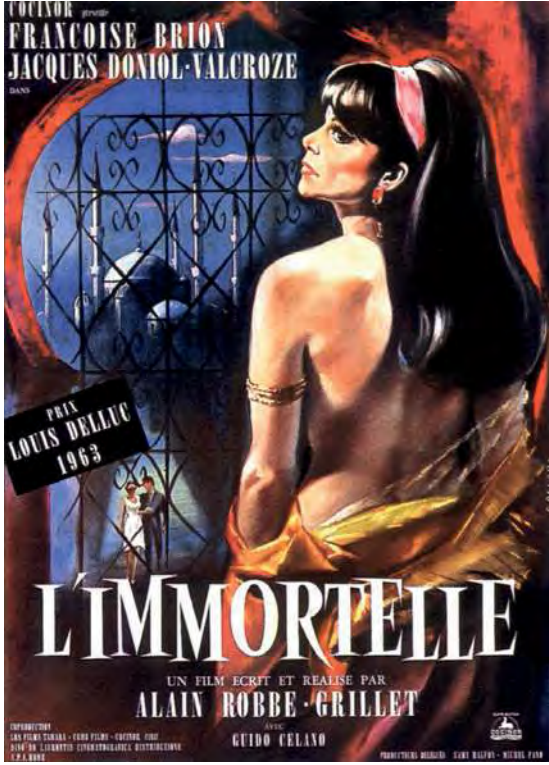
Alain Robbe Grillet¹

Yeni Roman akımı, 50'li yıllarda Fransa'da doğmuş ve devamında Fransız sinemasını da oldukça etkilemiştir. "Günümüz romanı, bizim yazacağımız romandır, dünün romanlarının benzerini çıkarmak değil, onları aşmak, daha ileri gitmektir," diyen Alain Robbe Grillet, akımın önde gelen temsilcilerinden olmuş; daha sonra da Yeni Roman düşüncesinin sinemada yer alması için girişimde bulunmuştur. Özellikle klasik romanın okuru koşullandıran tasvir yöntemine karşı çıkan Yeni Romancılar, nesneyi olduğu gibi sunarak okura yorumlama, düşünme, muhayyile imkânı getirmeye çalışmışlardır. Yeni Roman karakterlerinin klasik romandaki gibi kişilik özellikleri, sınıfsal durumu, ruh hali gibi detayları inceden inceye anlatılmak yerine, belirsiz bırakılmaya çalışılmış, bu husus Yeni Roman'a ciddi suçlamalar yöneltmesine neden olmuştur. Yeni Roman, karakteri yok etmek ve nesneyi ön plana çıkarmakla suçlanmış ancak bahsini ettiğimiz üzere okura daha özgür bir bakış açısı vermeye çalışması hiç anlaşılamamıştır.

Özellikle klasik romanın okuru koşullandıran tasvir yöntemine karşı çıkan Yeni Romancılar, nesneyi olduğu gibi sunarak okura yorumlama, düşünme, muhayyile imkânı getirmeye çalışmışlardır.

Alain Robbe Grillet

Alain Resnais'in yeri belli olmayan bir otelin bahçesinde, yanında kimliği belirsiz bir erkek bulunan bir kadını bir başka erkeğin, varlığı belirsiz Marienbad adlı bir yerde tanıştıklarına ikna etmeye çalışması ve sonunda bunu başarması gibi kısaca özetleyebileceğimiz bir konusu olan, *L'annee Derniere a Marienbad* (1961) filmi'nin senaryo yazarı olan Grillet, bir önceki yıl kadınla erkeğin Marienbad'da olup olmadıkları yönündeki sorulara, bunların hiçbir önemi olmadığını yönünde cevap verir.

*Bu soruların aslında hiçbir anlamı yoktur. Filmin geçtiği evren, sürekli bir şimdiki zaman evrenidir ve geçmişe dönüşü olanaksız kılmaktadır. Her an kendine yeten, durmadan silinen geçmişsiz evren... Bu kadınla erkek perdede görününce varlaşmaya başlamışlardır; daha önce yoktular. Filmin gösterilmesi bitince yeniden yok olurlar. Varoluşları filmin gösterildiği süredir. İzlediğimiz görüntülerin ve duyduğumuz sözlerin dışında bir gerçeklik taşımazlar.*³

Devam eden dönemlerde yönetmen koltuğuna oturacak Grillet, hikâyesi İstanbul'da geçen *L'immortelle* (Ölümsüz Kadın, 1963) romanını sinemaya uyarlar ve İstanbul'da bir film çeker. Yeni Roman hakkında verdiğimiz kısa bilgiden sonra, ülkemizde çekilen ve fazla bilinmeyen *L'immortelle* filmi yazımızın konusunu teşkil edecektir.

L'IMMORTELLE (ÖLÜMSÜZ KADIN)

'O' vardır, olmaması olanaksızdır;
'O' yoktur, var olmaması zorunludur.

Parmenides⁴

İstanbul'da geçen *Ölümsüz Kadın* filminin ana karakteri Lale (François Brion) hakkında söyleyebileceğimiz en güzel şey, yukarıdaki Parmenides dizeleri olurdu sanırım. Filmde bir kadın vardır ancak bazen tüm bunların düş ya da anı olabileceği aklımıza gelir; belki de o kadın hiç yoktur. Filmi, salt ifadenin arkasındaki hakikate ve anlama ulaşma düşüncesiyle izlediğimizde hiçbir sonuca ulaşamayız. Belki de hakikat hiç yoktur ve olmamıştır.

Elea okulunun kurucusu Parmenides'in, "Doğa Hakkında" adlı didaktik şiirinde varlık-hiçlik, hakikat-sanı, birlik-çokluk gibi hususlar çokça tartışılmıştır. Elea okuluna göre, "Gerçek tek ve değişmezdir. Çokluk, değişim ve devinim duyularımızın bizi kandırmasından kaynaklı olup gerçekte yoktur." Bu felsefenin temellendirilmesi işiyse Parmenides'in öğrencisi Zenon'a kalmış, kanıt için de meşhur paradokslarını yaratmıştır. Aşıl paradoksu gibi sonlunun sonsuz bölünebilmesi yanılgısından bahsetmeyeceğiz; lakin ok paradoksuna biraz değinmek istiyorum. Zenon, havada seyir halindeki bir okun aslında durduğunu, hareket etmediğini iddia etmiştir. Kanıt için, elimize bir fotoğraf makinesi alıp fırlatılan okun bir fotoğrafını çekmeniz yeterli sanırım. Ok, resimde havada asılı ve durağan vaziyette görünecektir. İşte sinema da Zenon'un iddia ettiği devinimsizliklerin bir şeride doldurularak bu şeridin ilerletilmesiyle oluşan bir görüntüden ibarettir. Zenon yaşayıp da fotoğraf makinesini ya da kamerayı tanısaydı, duyularımızın bizi nasıl da kandırdığını iddia edebilirdi; ancak bizi asıl kandıran, bir sanatçının, sahip olduğu fikri ve bakış açısını alttan alta işlemeye, dünyayı net çizgilerle ve doğrularla ifade etmeye ve bu doğruları bize benimsetmeye çalışmasıdır.

Anıyla düşün, gerçekte hayalin iç içe geçtiği bu filmde hakikati ve anlamı bulamamamızın aslında hiçbir önemi yoktur. Kameranin hareketi bizim dış dünyaya bakışımızdan ibarettir; gören gözümüzdür. Artık o dünyayı yorumlamayı yönetmen bize bırakmış, her türlü dış etkenden azade kalmamız için de karakterleri silikleştirmiş, mizansenden beri durmuştur. Tüm bu belirsizlik ve anlamsızlık aslında içinde bulunduğumuz dünyanın hakikatini yani dünyanın anlamsızlığını ve karmaşıklığını net bir şekilde önümüze koyar. Karakterler Tanrısal değerlerdir. Silikleşmişlerdir; tıpkı önemini yitiren insan gibi...

Dilerseniz filmin konusuna kısaca değinelim. Filmin açılışında kamera, İstanbul surları önünde ilerler. Birazdan panjurlu bir pencerenin önünde dışarıyı seyreden bir adam görünür. Panjurdan dışarı baktıkça da anı olabileceğini düşündüğümüz imajlar belirir. Bunlardan biri güzel bir kadın yüzüdür; işte o, ölümsüz kadın Lale'dir!.. İsmi "Adam" (Jacques Doniol-Valcroze) olan bu karakter, İstanbul'a gelmiş bir profesördür ve Lale'yle tanışır. Kadın, Türk mü yoksa Fransız mı asla bilemeyiz. Lale, Adam'a İstanbul'u gezdirmiş ve bu esnada aralarında aşk olduğunu tahmin ettiğimiz duygular doğar. İkili, İstanbul'un günlük yaşamdan uzak yerlerinde, örneğin surlarda, mezarlıklarda, camilerde, ıssız sahillerde gezinirler. Bu esnada karşımıza esrarengiz tipler çıkar ve çoğunun diyalogu bile yoktur. Bir manası var gibi duran, aslında hiçbir mana taşımayan bu karakterlerin gizemini de çözemeyiz. Film boyunca ana karakterler hakkında bile başka bir bilgi edinmiyoruz ki yan karakterleri tartışalım. Yani iki karakter de klasik sinemada olduğu gibi bolca özellik sahibi olan dolu karakterler değil, adeta iki boş sayfadırlar.

Filmin devamında Lale gizemli bir şekilde ortadan kaybolur ve Adam, İstanbul'da gezindikleri sırada tanıştıkları kişilere Lale'yi sorar fakat aldığı cevaplar karmakarışıktır. Herkes farklı bir hikâye anlatır. Hatta yaşananların hayal mi gerçek mi olduğu bile karışır. Son olarak bir akşam Lale'yi bulur ve arabayla gezerken kaza yaparlar; Lale ölür. Burada da yine filmin başında gördüğümüz kadın yüzü imajını görürüz. Filmin devamında esrar hâlâ çözülemez. Adam, Lale'nin arabasını bir tamircide bulur ve aracın kaza yapıp yapmadığını sorar. Aldığı cevap, aracın kaza yapmadığı olunca elbet yine yaşananların hayal mi, gerçek mi, anı mı, düş mü olduğu açısından şüpheye düşeriz. Filmin finalinde Adam bu araca biner ve kaza yaparak ölür. Koltukta ölü yatan Adam'la önceki sahnede ölen Lale'nin yatış biçimi aynıdır. Yine tüm hikâye bir esrara, bir bilinmezliğe, belki de bir yanılsamaya dönüşür. Bütün bu olay örgüsünün derin bir manası, vermek istediği gizli bir mesajın olmadığını biliyoruz. Önemli olan, filmi her türlü etkiden uzak bir şekilde izlemek ve manayı kendimizin bulmasıdır. Filmde kamerayı hareket ettiren hep bakışlardır mesela. Bir karakter başını çevirip eve bakıyorsa kamera eve döner ve ev gösterilir. Bu çevirme, bakışın bize ait olduğu hissini verir ve sanki kamera bizim gören gözümüz olmuştur. İşte bundan sonra seyirci ne görürse kendisi görür, yönetmenin gördüklerini değil... Neredeyse filmin tama-

Anıyla düşün, gerçeğe hayalin iç içe geçtiği bu filmde, hakikati ve anlamı bulamamamızın aslında hiçbir önemi yoktur. Kameranin hareketi bizim dış dünyaya bakışımızdan ibarettir; gören gözümüzdür.

mında kamera, kadrage giren oyuncuların bakışlarına göre çevrinmektedir. Bakış yoksa kamera da çevrinmez. Kameranın yüklendiği vazife seyircinin gözü, daha doğrusu bakış açısı olmaktadır. İşte bu durum da bir izleyici olarak beni ciddi derecede çarptı. Hakikat, bizim gördüğümüz, daha doğrusu dış etkilerden uzak bir şekilde görmemiz, yorumlamamız gereken bir şeydir.

Atinalılar, Theseus'un kullandığı otuz kürekli gemiyi Phaleronlu Demetrios zamanına kadar muhafaza ettiler. Çürük parçalarını çıkarıp yenilerini takarak onu o kadar iyi korudular ki gemi hep yepyeni görünüyordu. Hatta filozofların "her şeyin değişime maruz kaldığına" dair tartışmalara konu oldu. Bazıları geminin aynı gemi olduğunu, bazıları ise her seferinde yeni bir geminin gösterildiğini ileri sürdüler.⁵

Filmde bir sahne var ki değinmeden geçemeyeceğim. Lale, Adam'a İstanbul'u gezdirirken evlerin, gemilerin, tarihi yapıların sahte olduğunu söyleyip durur. Bu diyalog, surlara geldiklerinde daha açık bir şekilde ortaya çıkar. Lale surların eski olmadığını, yıkıldıkça yeniden yapıldığını iddia eder. Adam, bunun restorasyon olduğunu söyler ama Lale aldırmaz, adı her ne olursa olsun surların yeniden yapıldığını, eski olmadığını söyler. Bu sözler beni Plutarkhos'un aktardığı, Theseus Paradoksu'nun yarattığı tartışmaya götürdü. Theseus'un gemisinin bozulan parçalarının yerine yenilerini koyduktan sonra şüphesiz o gemi Theseus'un gemisi olmayacaktır. Acaba sanatçı, hakikati anlatırken taşlarını bizzat koyduğu bir evren mi inşa etmelidir yoksa var olana

ufak dokunuşlarda bulunmakla yetinmeli midir? Pek çok tartışmaya ve şikâyeteye neden olmuş Tarkovsky'nin *Ayna* (Zerkalo) filminde de tutarlı bir evrenin yaratıldığını söylemeyiz ama film yüzümüze tutulan bir ayna gibidir. Zihnimizde anıları canlandırır.

Tabii ki böyle bir film için İstanbul bulunmaz bir mekân. İki koca imparatorluğa başkentlik yapmış İstanbul'un günlük yaşamdan uzak, tarihi alanlarının seçilmesi bir tesadüf değil. Hayal mi, rüya mı yoksa gerçek mi belirsiz bir hikâyeyi mezarlıklara, harabelere, dehlizlere taşımak filmin şiirsel ve gizemli anlatımını olumlu etkilemiş. Radyoda sıkça duyduğumuz Müzeyyen Senar şarkıları, kültür mirasımızla da güzel filmler yaratılabileceğine güzel bir örnek olmuş. Müzikler arasında beni en derinden etkileyen ise Münir Nurettin Selçuk'un seslendirdiği, İtri'nin "Nat'ı Şerif" bestesi oldu. Neyin uhrevi tınısı, görüntüyü esrarlı kılmakta oldukça faydalı olmuş.

Karakterlerinin bu denli belirsiz ve renksiz olması nedeniyle çekildiği yıllarda filmin yoğun bir şekilde tenkit edildiğini öğrendim. Gerçekten de film boyunca karakterler hakkında yeterince bilgi sahibi olamıyoruz, zaman karmaka-

rışık ilerliyor ve bu sebeple pek çok husustan azade oluyoruz. Karakterin, zamanın ve mekânın şartlarıyla düşünmeyi bıraktığımızda ise kendi kafamızda özgürce ürettiğimiz düşüncelere ulaşıyoruz. Filmin öznesi biz oluyoruz. Bu durum yönetmenin, şerit aktığı sürece, nesneleşmiş insana aslında hayatın bir öznesi olduğunu hatırlatması maksadıyla verilmiş bir hediye gibidir; fakat bu hediyenin kıymeti maalesef hiç bilinmemiştir. Bu sebeple yazımızı Alain Robbe Grillet'e teşekkür ederek, onun *Yeni Roman*'ın insana bakış açısını ifade eden cümleleri ile sonlandıralım.

*Yeni Roman, yalnızca insanla ve onun dünyadaki durumuyla ilgilenir.*⁶

NOTLAR

- 1 Alain Robbe Grillet, *Yeni Roman*, Çev: Asım Bezirci, Yazko, 1981, s.37-38
- 2 Alain Robbe Grillet, *Yeni Roman*, Çev: Asım Bezirci, Yazko, 1981, s.45
- 3 Esen E. Coşkun, *Dünya Sinemasında Akımlar*, Phoenix s. 222, -Alain Robbe Grillet, *Yeni Roman*, Çev: Asım Bezirci, Yazko, 1981, s. 78
- 4 Platon, *Parmenides*, Çev: Saffet Babür, Ara Yayıncılık, 1989
- 5 Plutarkhos, *Theseus ve Romulus-Paralel Hayatlar*, Çev: İo Çokona, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, s. 21
- 6 Alain Robbe Grillet, *Yeni Roman*, Çev: Asım Bezirci, Yazko, 1981, s. 47

BİR PANDOMİMCİNİN GÖZLERİ

Billy Joe Junior bir sanatçıydı. Sanatını New York Times Square’da icra ederdi. Dönüşte metroyla Bronx’taki evine giderdi. Bu her gün böyle devam etmişti çünkü Bronx’ta pandomim sergilemek bir şarkıcının kendi evindeki duşta şarkı söylemesiyle eşdeğerdi. İkisinde de sizi yalnızca birkaç kişi duyardı ya da izlerdi; alt veya üst komşunuz, bazen ikisi birden. Bu nedenle Billy Joe, babasından ve dedesinden ona kalan pandomim sanatçılığını icra etmek için Manhattan’ın en işlek merkezlerinden Times Square’ı seçmişti, bunun yanı sıra Manhattan’da bir daireye bütçesi yetmediği için Bronx’ta yaşıyordu tıpkı babası ve dedesi gibi. Ama bu durumdan şikâyetçi değildi. Times Square’da bir şanı ve -asgari düzeyde de olsa- izleyici kitlesi vardı.

Billy Joe Jr. bir pandomimcide olması gereken bütün yetenekleri genetik miras olarak edinmesinin yanı sıra babası sayesinde ilk elden pandomim eğitimini çok küçük yaşlarda alabilmişti. Keza Junior’ın babası da kendi babasının pandomim sanatıyla daha iki yaşını doldurduğu anda tanışmıştı. İki yaşında bir çocuk için bu harika bir şeydi elbette. Gözünüzün önünde hiç bitmeyen bir tiyatro, sihirbazlık numaraları, komik kılık değiştirmeler ve Charlie Chaplin taklitleri. Billy Joe tıpkı babası gibi güzel bir çocukluk geçirmişti. Ama şimdi ne babası ne dedesi onun yanındaydı. İkisi de bir pandomimcinin sessiz ama zarif edasıyla hayata veda etmiş, beyaz pudralı yüzlerinde büyük ve solmayan bir gülümsemeyle göçüp gitmişlerdi. O ise hayata gelişindeki aksilikleri birer fırsata çevirmek istercesine babası ve dedesinden bile daha yetenekli bir pandomimci olup çıkmıştı. Bu aksilikler ne miydi? Maalesef Billy Joe, sağır ve dilsizdi. Üstüne üstlük babasının beklenmeyen vefatından sonra -annesini Joe’nun doğumunda kaybetmişlerdi- Billy Joe Jr. hiçbir zaman okula gidememişti. Bu da başka büyük

bir probleme yol açıyordu: Billy Joe artık otuz yaşında olmasına rağmen birkaç kelime dışında okuma yazma bilmiyordu. Ne okula gitmişti ne de ona öğretebilecek birisi vardı yanında. O, yine de büyük zorlukları ve şanssızlıkları bile hüznü ve zarif, yarı gülümser bir pandomimci edasıyla karşılar, olacağı varmış diyerek yoluna devam ederdi. Bir açıdan şanslı bile sayılırdı. Babası ölümünden önce ona işaret dilini öğretmişti, böylelikle pandomim yapmak daha da anlam kazanmıştı Joe’nun gözünde. Hem gözleri sapasağlamdı, bir pandomimci için bu yeter ve artardı bile. “Bir pandomimci için en önemli şey gözlemdir, oğlum. Gözlerine çok çok iyi bak,” derdi babası. Bu sözü zamanında dedesi de babasına söylemişti ve o kadar çok tekrar etmişti ki artık Billy Joe’nun aklına kazınmıştı bu sözler. Gözlem, gözlem, gözlem...

Billy Joe Junior, hayatın güzelliklerini görüyordu görmesine ama tek başına görmek yalnızlığına çare olmuyordu. Düşününce kendisi gibi yalnız, belki de ondan daha yalnız olan tek bir kişi vardı tanıdığı. Onunla kendisini bu konuda kıyaslayamazdı bile. Komşularından Bay Norrell. Bay Norrell ile arada göz göze gelince bir baş hareketiyle selamlaşır ve yoluna devam ederdi. Bay Norrell, kırklı yaşlarının sonunda, cılız görünümlü, biraz pımpirikli ve telaşlı bir adamdı, tesisat ustası yapar ve hiçbir konuda risk almayı sevmezdi. Cebinde bir sürü iş aleti, anahtar, el feneri, çakı hatta tornavida taşıyan, her an başına bir şey gelebileceğini ve bu aletlerin bir şekilde ona yardımcı olabileceğini düşünen, biraz fazla ihtiyatlı hatta paranoyak denilebilecek bir adamdı. Nitekim bir gün Bay Norrell’in başına bir olay geldi ve bu aletler gerçekten de işine yaradı.

Tüm bu garipliklerine rağmen Billy Joe, komşusu Bay Norrell’a sempati beslerdi ve onu arkadaşısı olarak görürdü. Arada bir Bay Norrell yaptığı yemek ve keklerden Joe’ya getirirdi.

Kendisi de yalnız yaşayan ve paranoyak özellikleri yüzünden çevresinde pek insan bulunmayan Bay Norrell, Joe'yu ailedeki en küçük kardeşiymiş gibi severdi. Bir gün Bay Norrell iş çıkışı bir restoranda yemek yedikten sonra arada sırada yaptığı gibi Times Square tarafına gidip komşusu yetenekli Billy Joe'nun pandomim gösterisini izlemeye gitti. Billy Joe Jr. numara üstüne numara yapmış, kalabalığı epey eğlendirmişti; yukarı kata olmayan merdivenden çıkan adam ve sonra olmayan merdivenden aşağı inen adam, kafesin içinde kafesten çıkmaya çalışıp başaramayan adam, olmayan bir engele takılıp sürekli düşen ama engelin ne olduğunu bir türlü anlayamayan adam ve benzeri klasik gösterileriyle kalabalığın çınlayan kahkahaları arasında devam etmişti şovuna. Bay Norrell gülmekten karnı ağrıması bir halde şovun bir kısmını izlemişti ve gitmeden evvel göz göze geldiklerinde el sallayarak Joe'yu selamlamıştı. "Çılgın hergele, ne kadar da hayat dolu," diye içinden geçirmişti Bay Norrell. "Bizim deli tesisatçı yine gelmiş, bak sen, hızlı hızlı mekanik el sallayışı ne komik! İş bugün erken bitmiş herhalde," diye içinden geçirmişti Billy Joe. İşte o gün Joe'nun kanını donduran olay gerçekleşti. Billy Joe o gün şov bitiminden sonra eve dönüş yolundayken uzaktan görmüştü Bay Norrell'i. Elleri, gömleği kan içindeydi. Bir elinde tornavidası, diğerinde çakısıyla kanlar içinde şoke olmuş bir halde koşturarak evine giriyordu. Ne olmuştu? Birisi ona saldırmış mıydı? Bay Norrell kendisine mi zarar vermişti yoksa? Neden tüm bedeni titriyordu? Gidip bunları soracak cesareti yoktu, olsaydı bile nasıl soracaktı ki? Pandomim yaparak mı? Komşusunun o kanlar içindeki halinden epey işkillenmişti ama beklemeye karar verdi. Ne de olsa bu bir cinayetse *New York Times* gazetesi bunu arka sayfalarda haber yapacaktı. Ve ertesi gün beklediği şeyi gazetede gördü. Yazılışını ve okunuşunu bildiği nadir kelimelerden olan "CİNAYET" büyük puntoyla yazılmıştı başlıkta ve haberde bir tornavida fotoğrafı vardı. *New York Times* "tornavida cinayeti" başlıklı bir haber yayımlamıştı. Katil araştırılıyordu ve şimdiden New York polis teşkilatı tarafından arama emri çıkarılmıştı. Katilin kim olduğuna dair bilinen hiçbir kanıt yoktu, teşkilatın işi gerçekten zor olacaktı bu defa. Her ne kadar katilin spesifik bir iş aletiyle, bir tornavidayla bu cinayeti işlemesi olayın kapsamını daraltan bir ayrıntı olsa da öldürülen kişinin sıradan bir evsiz olması bütün işleri karmaşıktırılıyordu.

Billy Joe'nun kafası çok karıştı. Acaba gerçekten bu cinayeti kapı komşusu, iyi niyetli, güler yüzlü ama biraz paranoyak Bay Norrell mi işlemişti? Belki de masum görünen kapı komşusu düşündüğünden çok daha fazla paranoyaktı. Büyük ihtimalle o evsiz, onun parasını almaya çalıştı ve onu zorladı hatta belki de bıçak çekti diye düşündü Joe. Başka türlüünü Bay Norrell'a yakıştıramıyor, alelade bir sebepten en büyük suçlardan olan cinayetle onu bağdaştıramıyordu. Bu nahif ve kendi halinde adamın böyle bir şey yapacağına inanmıyordu. Evet, diye düşündü Joe, olay buydu, başka türlü mümkün değildi. Bu zaten yeterince paranoyak olan herif, kendisine zarar gelecek korkusuyla panik yapıp elindeki tornavidayla evsizi delik deşik etmişti, sonra da şok içinde gömleği, tornavidası ve çakısı kanlar içinde evine koşmuştu, başka türlü mümkün değildi, tabii ya... Bu fikir, düşündükçe daha da çok aklına yatıyordu Billy Joe'nun. Evet, evet, gördüklerinin başka bir açıklaması olamazdı. Hele olay saatinin gazete haberinde gördüğü saatle tam tutması başka nasıl açıklanabilirdi? Böylesine bir olayın tesadüf olması imkânsızdı.

Düşünüp taşındı ve olanları polise anlatmaya karar verdi. Hemen işaret dili bilen bir polis görevlendirildi ve Billy Joe'nun ifadesi alındı. Bay Norrell'in hiçbir şeyden haberi yoktu ve ertesi gün kapısına dayanan polisler onu alıp sorguya götürdüler. Gerçekten birçok kanıt ve tesadüf, Bay Norrell'in bunu yaptığını kanıtlar nitelikteydi. Olayın Norrell'in evinin çok yakınında gerçekleşmesi, olay saatinin Billy Joe'nun komşusunu elleri kan içinde koşarken gördüğü saate denk düşmesi, iş aletlerinden spesifik olarak tornavidanın tam o anda kanla kaplı halde Bay Norrell'in elinde olması, Bay Norrell'in gömleğindeki kan, yüzündeki o şok hali ve bir yandan çevrede onu kimse gördü mü diye etrafına bakınırken bir yandan da koşturarak dairesine girmesi... Soruşturma da aynı yönde ilerlemişti ve tanık gözlemi ile diğer kanıtlar sonucunda Bay Norrell'in kasti adam öldürmekten müebbet hapis cezasına çarptırılmasına karar verildi. Bütün bunlar olurken Bay Norrell kendini savunuyor ve gerçeği anlatmaya çalışıyordu. Çalışıyordu ama o da ne? Bay Norrell'in tek yapabildiği elini kolunu oynatmak, kendini açıklamak için türlü türlü mimiklere başvurmak, olayı adeta canlandırmaya çalışmaktı. Zaten başına bir şeylerin geleceği korkusuyla yaşamını sürdüren Bay Norrell böylesine korkmuştu ki dili tutulmuş, hiçbir şey söyleyemez olmuştu. Tek

yapabildiği adeta bir çeşit pandomimdi. Yıllar içinde hapisteyken bile olanları anlatamadı, yazamadı veya konuşamadı. Tek yapabildiği mikleri ve beden diliyle olayı anlatmaya çalışmaktı ama kimse onun ne anlatmaya çalıştığını anlayamıyordu. Pandomim ustası Billy Joe bile hapisane ziyaretlerinde bu pandomim gösterisine şahit olmuş ve anlamamasına rağmen ona eğlenceli bir oyun sergiliyormuş gibi gelmişti. Joe, Bay Norrell'a, "Sonunda benim gibi bir pandomimci oldun ha Bay Norrell! Aferin sana, çok iyi!" demişti bir keresinde, bunu işaret dili bilen bir memur aktarmıştı Bay Norrell'a. Sonrasında ise birkaç gösteri numarasını bile öğretmeye kalkmıştı ona.

Bay Norrell, pandomimi geliştirmesinde ona yardımcı olduğum için bana çok minnettardır herhalde, diye düşünmüştü Joe. Sonuçta bu sıkıcı hapisanede dakikalar, saatler, günler bir kaplumbağa hızında geçiyor olmalıydı. Günler geçip gitti, yıllar sonra Bay Norrell hapisanesinin ün yapmış pandomimcisi olarak toprağa verildi. Hapisanede belli bir izleyici kitlesine ulaşmayı başardıysa da ne anlatmak istediği hiçbir zaman anlaşılamadı. Cinayet günü gerçekten ne olmuştu peki? Katil gerçekten nahif ve masum görünüşlü Bay Norrell mıydı?

O akşam Bay Norrell yalnız yaşadığı evinde her zamanki gibi televizyon karşısında otururken postacının zil çalan bisikletinin sesini duyduğu gibi dışarı fırlamıştı. Postacı ancak bir mektup varsa bisiklet zilini böyle çalar ve müjde verirdi. Bir posta beklemiyordu aslında ama bazen beklenmeyen bir posta gelmesinin ve bu postanın o her daim posta kutusunda bulduğu Bronx'ta yeni açılan bilmem ne restoranının tanıtım broşürü olmadığına, aksine özel olarak ona yazılmış, onun için yazılmış bir mektup olduğuna dair yalnızlığın yarattığı o his, büyük sevince ve heyecana sebep oluyordu işte. Annesinin ayda yılda bir gelen mektuplarından olmalıydı belki de kim bilir...

Koşarak fırladı, posta kutusunu açacaktı açmasına ama kilidi bulamadı, nereye koyduğunu da hatırlamıyordu doğrusu, önemli bir posta almalı aylar olmuştu. Cebinden her zaman taşıdığı tornavidasını ve çakısını çıkardı. Tornavidayla vidayı gevşetmeye çalıştı ama bir türlü yuvasından çıkmıyordu vida. Çakısını diğer eline alıp iki eliyle bir türlü gevşemeyen vidayı yuvasından çıkarmaya çalışırken çakı, elinden kaydı ve kolunun üst kısmını boylu boyunca kesti. Saniyeler içinde gömleği kanlar içinde kalmıştı. Kesik yüzeysel olsa da bu olay Norrell'da büyük

paniğe neden oldu. Bir an çevresine baktı. Bu büyük utanç anını kimsenin görmemesini diledi. Koskoca adam zar zor nefes alıyor, şiddetli bir panik atak geçiriyordu. Tüm bunlar olurken vida da yerinden fırlamış, sonunda posta kutusunun kapağı açılmıştı. Mektubu alıp kapağı kapattı ve kanlar içinde, bir elinde kanlı tornavida ve diğerinde kanlı bir çakı, cebinde ise tahmini doğruysa annesinin yolladığı mektupla koşarak evine girdi. Bay Norrell kimsenin o sırada onu görmediğini sanıyordu fakat koşarak evine girerken uzaktan bir çift göz onu izliyordu, pandomimci Billy Joe Jr.'ın gözlem üzerine eğitilmiş pandomimci gözleriydi onu izleyen.

İçeri girip üstünü bile değiştirmeden bunca zorluğa, heyecana ve korkuya neden olan mektubu yırtarak açtı. Annesinden diye düşündüğü ve bunca heyecana kapıldığı mektup, Queens'te yaşayan, pek de hazzetmediği kuzeni Marvin'den gelmişti:

Selam kuzen, nasılsın? Nasıl gidiyor alet edevat işlerin? Umarım iyi gidiyordur. İyi demişken sana bu mektubu yollamamın harika bir sebebi var. En sevdiğin kuzenin Marvin bir yıldır gittiği sahne sanatları kursunun pandomim branşındaki eğitimini tamamladı ve haftaya cumartesi günü sahne alıyor. Aşağıda adres bilgilerini yazdım. Ve hey! Sakın itiraz edeyim deme çünkü itiraz kabul etmiyorum. Orada olmazsan gerçekten seninle bir daha konuşmam. Kuzen, bu pandomim gösterisi benim için gerçekten çok önemli, mutlaka gelmeli ve şovumu izlemelisin.

Sevgiler, Marvin.

Bay Norrell sinirle küfrederek kâğıdı yere savurdu. Bunca zahmet bunun için miydi yani? Üstelik kolunu bu salak mektup için boylu boyunca kesmiş, sinir krizinin eşiğine gelmişti. Hadsiz Marvin, olacak iş değildi doğrusu!

Siniri biraz geçince kâğıdı eğilip aldı. Alırken de bugünlerde herkes pandomime merak saldı, başka sahne sanatı yok sanki, diye geçirdi içinden. Biraz sonra başına geleceklerden habersiz, belki de gitmeliyim, ne de olsa pandomim izlemeyi severim, diye düşündü. Pandomimi kim sevmez ki?

Tornavidalı gerçek katil ise asla bulunamadı. Kim bilir, belki de tornavidasını bir köşeye atıp bir pandomim sanatçısı olmuş ve şu an New York sokaklarında bir yerlerde pandomim gösterisi yapıyor, Manhattan'ın kalabalık caddelerinde pudralı yüzüyle dolaşıyordur.

Yazarın Notu: Kara Manhattan isimli öykü kitabından esinlenilerek kitabın 15 öyküsüne ek bir öykü fikrinden yola çıkılmıştır.

ÇAYLAK KİTAP DEDEKTİFLERİ

PARKER BİLAL'İN MAKANA'SI İLE KAHİRE'DE

Salıha: Mine'nin tavsiyesi ile okuduğumuz ilk kitabı tekrar konuşmak istedim. Kitap, 1990'ların sonunda geçiyor. Sudanlı Makana'nın komşu ülke Mısır'da fakir bir şekilde yaşayarak özel dedektiflik yapmaya çalıştığı dönemde. Bu hale düşme nedeniyse Sudan'daki diktatörlük. Kısa bir süre önce Beşir, neredeyse bir yıllık halk direnişi sonucunda askeri darbeyle de olsa görevinden alınır. Dünyada toplumsal çalkantıların yoğun olduğu bir dönemdir. Kitabı okurken Afrika'da halkın uzun süren direnişi sonunda diktatörün devrilmesini ama o ülkenin iç savaş batağına sürüklenmemesini, Ortadoğu ve Afrika gibi karışık yerlerdeki bölge insanını anlamaya çalışırız. Başkahramanımız Makana'nın kişisel dramı, içindeki boşluğa ve suçluluk duygusuna

rağmen ayakta kalmayı başarması, üstelik kaybeden ya da kurban rolüne hiç bürünmemesi benim için çok etkileyiciydi. Kitaptaki karışık ilişki ağında diğer karakterler de bence temsil ettikleri tiplerle başarıyla yansıtıyorlar. Düşünce şekillerinden hoşlanmasak bile onları anlamaya çalışıyoruz.

Mine: Bu kitap bana bazı açılardan bizim toplumumuzu anımsatıyor. Bazı cümleler o kadar tanıdık ki...

Salıha: Hemen örnek veriyorum. “Çölün içinden tuğla ve çimentodan yapılmış tuhaf vahalar gibi yeni koloniler fışkırıyordu.” (Sayfa 256). Ben daha önce Kahire'ye gittim. Gerçekten de Giza Piramitleri'nin yanında tam bir Türk mantığıyla lüks sitelerin, beton binaların yükseldiğini görmüştüm.

İllüstrasyon: Güneş Toprak

2016 yılı Kasım ayında 221B dergi ve Bilgi Üniversitesi işbirliği ile düzenlenen “Dünyanın Polisiye Haritası” adlı atölyede tanıştık. Farklı mesleklerden dokuz kadındık. Bir ortak noktamız vardı: Polisiye roman! Yıllarca polisinin izinden gidenimiz, polisiyeyle henüz tanışmamız, roman teorisine dalınca polisiyeyi keşfedenimiz, çocukluğundaki polisiyelerin nostaljisini yaşıyanımız, yeni çıkan tek bir polisiyeyi bile kaçırmama hevesinde olanımız... Ayrılamadık birbirimizden. Her altı haftada bir toplanıp önceden belirlediğimiz bir polisiye romanı masaya yatırıyoruz ve kırıncı kırıncı tartışıyoruz. Aynı düşünmüyoruz ama aynı heyecanı paylaşıyoruz. İşte sizlerle paylaşmak istediğimiz de bu heyecan!

* Arzu Sabancı, Cansu Akdeniz, Çınla Akdere, Gözde Kömeçoğlu, Mine Şen, Pınar Demirbilek, Salıha Aslan, Şenay Dünder, Verda Toprak.

Mine: Ben de kitaptan şöyle bir alıntı yapmak istiyorum. “Artık bu ülkede kimse çalışmak istemiyor. Herkes her şeye bedava sahip olmak niyetinde.” (Sayfa 66). Bu cümleler bizi de anlatıyor aslında. Türkiye’de de artık kimse çalışmak istemiyor, kolay yoldan para kazanma derdinde herkes. Ayrıca 76. sayfada yeni yapılan site için de karakterlerden biri şöyle diyor: “Çok lüks ve bütünüyle kendine yeterli olacak. Kentin kirinden ve gürültüsünden uzak, bir sükunet vahası. Sizce de bu insanların temiz hava solumaya, sakin ve huzurlu yaşamaya hakkı yok mu?” Makana da cevap veriyor. “Bedelini ödeyebiliyorlarsa.”

Saliha: Araya gireyim Mine. Aynı 76. sayfadan: “Amir Medeni’nin bürosu beton üst geçitlerin altında ezilip bükülmüş gibiydi.” Bizim gibi bol bol üst geçitlerde yaşayan insanlar için çok tanıdık geldi.

Mine: Mısır sayfelerinde, Kızıldeniz kıyılarındaki yapılan lüks oteller, kıyı köylerin yok edilerek köylülerin otellerde çalışmaya zorlanmasından bahsediliyor. Bence bu kitap, kara romanın günümüzdeki temsilcisi. Toplumsal sorunları öne çıkartıyor. Mısır’dan bağımsız olarak Makana’nın geçmişine yapılan dönüşlerle Sudan’daki siyasi durumu anlatıyor. *Kahire’de Kayıp*’ın toplumsal olguların ön plana çıktığı siyasi bir polisiye roman olduğunu düşünüyorum. Bu arada biraz da yazardan bahsedelim istiyorum. Parker Bilal aslında bir mahlas.

Gözde: Jamal Mahjoub gerçek adı.

Şenay: Aaa, Cemal Mahçup yani.

Mine: Parker soyadını Alman göçmeni, polisiye meraklısı, 1930’larda yaşamış anneannesinden almış. Bilal ismi ise Nil nehrinde kayıkçılık yapan baba tarafından büyükbabasının ismi.

Şenay: Aklıma gelmişken araya girmek istiyorum. Celil Oker’in kahramanı Remzi Ünal’ın adı da şu şekilde oluşmuş: Remzi, Celil Oker’in göbek adı, Ünal da annesinin kızlık soyadı. Bak, Server Bedi geldi aklıma bir de. Peyami Safa’nın annesinin adı Server Bedia.

Çınla: Nereden biliyorsun bunları? Bu nasıl bir polisiye edebiyat kültürüdür, şapka çıkarıyorum!

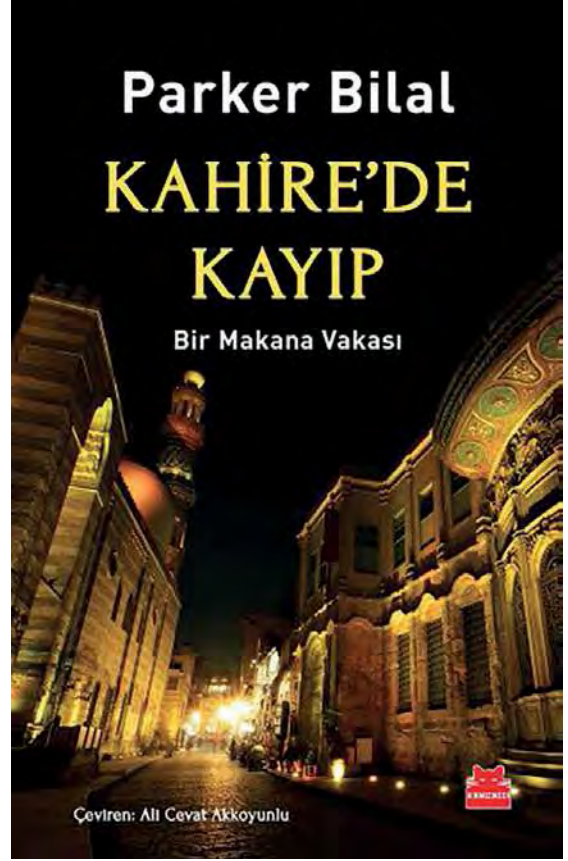
Saliha: Edebiyatta mahlasların önemi.

(Gülüşmeler)

Şenay: Karakter ve mahlas isimlerin açıklamaları ilginç olabiliyor.

Cansu: Jamal Mahjoub sadece Parker Bilal mahlasıyla polisiye yazıyor, değil mi?

Mine: Evet. Yazarın daha önce yazdığı polisiye denemeleri var. Mesela Barselona’da yaşadığı dönemde Barselonalı bir kadın dedektifin ana karakter olduğu bir kitap yazmış ama bu kitap ya da kitaplar basılmamış.

Cansu: Yazar çok farklı yerlerde yaşamış.

Mine: Şu an Barselona’da yaşıyor. Ama uzun süre Galler’de, Amsterdam’da ve Londra’da yaşamış.

Saliha: Yazarın hayatı maceralı.

Mine: Makana, yazarın babasından etkilenecek ortaya çıkardığı bir karakter. Babası Sudanlı, annesi İngiliz. Bir İngiliz gazetesinde çalışan baba, Kahire’deyken dostları tarafından uyarılıyor. Ailesiye Sudan’a dönerse babanın tutuklanacağını söylüyorlar. Bu yüzden aile Sudan’a dönmüyor.

Saliha: Baba akıllıymış, mesajı almış.

Mine: Böylece Kahire’de sürgün hayatı başlıyor aile için. Yazar, Kahire’de büyüyor ve şehirden çok etkileniyor. Makana aslında Kahire’nin kendisi. Eski ve yeni bir arada. Bir yanda piramitler var, bir yanda büyük blokların başı çektiği bir kentleşme.

Saliha: Çok güzel bir şehir. Aynı zamanda İngilizler döneminden kalma. Tam o Akdeniz mimarisini de görüyorsun, Nice’de gördüğün binaları Kahire’de de görüyorsun ama bakımsız ve pis versiyonlarını.

Mine: Makana da görünüşte kadınların yanında rahat hareket edebilen modern bir adam. Öte yandan eski kafalı, mert bir adam da aynı zamanda.

Adaletle inancı var, doğruların ve haklıların kazanacağına her zaman inanıyor. Belki bu yüzden de karısının ısrarına rağmen Sudan'dan ayrılmayı doğru bulmuyor ve son ana kadar direniyor. Bunun bedeli de karısını ve kızını kaybetmek oluyor.

Salih: En kötü bedeli kadınlar ödüyor yine. Maalesef suç dünyasının temel konusu.

Mine: Makana kitap boyunca suçluluk duyuyor. Mısır'da göçmen olması onun arka sokaklara kolayca girip çıkmasını, Mısırlıların ona daha kolay güvenip sırlarını açmasını, onunla sohbet etmelerini sağlıyor. Yabancı olduğu için kimse ona dikkat etmiyor. Toplumda yolsuzluk diz boyu ve kimse kimseye güvenmiyor.

Salih: Makana'nın Sudan'daki yardımcısı olan polis son derece dejenere bir adam. Nuray Atacık'ın *Fener Balığı* kitabında yer alan Adem'in başka bir versiyonu adeta. Ama adam her devrin adamı, anında diktatörlüğe uyum sağlamış.

Gözde: Kraldan çok kralcı olmuş.

Salih: Yine de Makana'ya yardım ettiği de oluyor ama sonuçta son derece itici bir adam. Kahire'de de bir ortağı var.

Mine: O daha ılımlı.

Salih: Evet, Okasha daha gerçekçi, sistemle uyumlu. Adalet için de çabılıyor. Mevcut Ortadoğu şartlarında elinden geleni yapıyor. Gazeteci Sami Bereket'i de beğendim. Öyle fırlama gazetecilere ihtiyaç var.

Mine: Parker Bilal'e bir röportajında 2011 "devrimi"ni konu alan bir polisiye yazsaydınız daha iyi olmaz mıydı diye soruluyor. O da, "*Şehrin o döneme gelene kadarki dokusunu yazmak istedim*," diyor.

Cansu: Kitabın basım tarihi kaç?

Şenay: 2012.

Mine: Ama kitaptaki olaylar, Salih'nın dediği gibi 1990'ların sonunda geçiyor. Yazar on roman daha yazmak istiyormuş. En son roman, 2011'de geçecekmiş.

Şenay: Hepsisi Makana serisinden mi?

Mine: Evet. Şimdiye kadar altı tane yazmış. Altıncı romanı *Dark Water*, İstanbul'da geçiyor. Makana, İstanbul'a geliyor. O kitabı çok merak ediyorum.

Herkes: Aaaaa!!

Mine: Bu kitap bir gün Türkiye'de de yayımlanır mı bilemiyorum çünkü üçüncü kitaptan sonra Kırmızı Kedi Yayınevi maalesef seriye devam etmedi.

Gözde: Sadece ilk üç roman çevrildi yani. Bu ilkti değil mi?

Şenay: Evet. Diğerleri sırasıyla *Kahire'nin Yanan Melekleri* ve *Hayalet Koşucu*.

Gözde: Okudunuz mu onları?

Mine: Ben okuyacağım mutlaka.

Salih: Ben de İngiliz medyasına seslenmek istiyorum. Filmi çekilsin ve Makana'yı Idris Elba oynasın.

Cansu: Ben de çeviriyle ilgili bir şey söylemek istiyorum. Cümleler bağlaçsız ve uzun, noktalamaya işaretleri de yok. Bazı cümleleri birkaç kez okumak zorunda kaldım. Neredeyse bırakacaktım.

Şenay: Ama çevirmen 2019'daki Kara Hafta'da onur ödülü aldı.

Cansu: Evet, o yüzden kendimden şüphe ettim.

Salih: Yazarın da tarzı olabilir.

Cansu: O zaman da çevirmenin bunu daha anlaşılır bir hale getirmesi gerekmez mi?

Salih: Aslında konu da karmaşık. Rus mafyası, inşaat mafyası, futbol takımları, film çekip insanları tehdit eden bir sinema endüstrisi, Çeçenistan... Var da var. Çevirmek de kolay olmamıştır belki.

Şenay: Evet, çok konu, çok karakter var. Karakterlerin geriye dönüşleri var. Geriye dönüşlerde başka karakterler, başka konular var. Sudan'daki darbe, Kahire'deki olaylar... Piramitlerin trafik yoğunluğundan hafif dökülüşü var ki bu bana çok ilginç geldi. Hiç duymamıştım.

Salih: Kitabı anlayabilmek için 90'lardaki konjoktüre hâkim olmak lazım.

Şenay: Bu kitabı okuduktan sonra karakterimiz Makana ne yer ne içer diye bir yazı yazmaya heveslenmişim. Dergideki "Dedektifler ne yer, ne içer?" köşesinden ilham alarak. Hatta bir deneme yazıp size göndermişim.

Cansu: Hatırlıyorum. Hatta bir şey yemiyor ki nasıl yazdın diye düşünmüştüm. Bir tek restoranda yedikleri var kitapta.

Mine: Ama Okasha ile buluştuğu o restorandaki yemekleri de çok güzel anlatıyor yazar. Etler, kebablar... Okurken ağzımın suyu akmıştı.

Şenay: Dışarıda sadece Aswani'nin Lokantası'nda yemek yiyor, basit ve güzel yemekleri olduğu için. Dilimlenmiş pideler, tahin-pekmez, yeşil girgir yapraklarından salata, ızgara köfte, ızgara kuzu şiş lokantada Makana'nın önüne konuluyor. Pideyi sosa batırıp yiyor. Yemeklerin iyi olduğunun referansı ise lokanta sahibi Aswani'nin bel çevresi! "*Geniş bel çevresi en iyi rekamlı olmalıydı. Çita gibi incecik bir aşçıya kim inanır ki zaten?*" (Sayfa 43 ve 44)

Cansu: Şenay'ın bize gönderdiği bu metni kitaptan önce okumuş, Makana gurme bir karakter mi acaba diye düşünmüştüm.

Salih: Ayol, fakir ülkede ne gurmeliği!

Şenay: Makana, Nil nehri üzerinde, Awama denilen eski bir tekne üzerinde yaşıyor. Awama gerçek bir tekne değil aslında, paslı bir iskeleye gelişigüzel çivilenmiş ve kontrplaktan yapılmış. Awama'da bir de mutfak var, içeri girince çıkmak için ancak geri geri yürümek gereken. Mutfakta musluk, kol saati büyüklüğünde bir tava, pirinç çaydanlık, küçük bir gaz tüpü var. Sabah kalktığı anda kendisine kahve yapıyor. Çaydanlıkta kalmış kahve çekirdeklerinin üzerine musluktan su doldurup sobanın üzerine koyuyor. Soba denilen ise küçük bir gaz tüpü. Suyun kaynamasını beklerken nehri seyrediyor. Bu arada çok yavaş hareket ediyor, yoksa kahvesinin açık pencereden balıklara uçuş ihtimali var. *"Sıvı fokurdamaya başlayıp, daha lezzetli olacağı yönünde hiçbir belirti göstermeyince kahvesini bir fincana boşaltıp üst katın yolunu tuttu."* (Sayfa 21)

Saliha: Kafamda o tekneyi canlandırabildim.

Mine: Evet, tasvirler çok güzeldi. Ben ev sahibesine de bayıldım.

Şenay: Umm Ali. Çok yaman bir ev sahibesi. O da arada sırada Makana'ya turşu getiriyor.

Saliha: Kirayı ödeyemediği zaman çocuk gidip anteni kesiyor, sonra cebinde parayla gelince mucizevi bir şekilde elektrik geliyor.

Mine: Kadının o ortamdaki yaşam mücadelesine bayıldım.

Saliha: Çok güçlü bir karakter. Ortadoğu ülkesinde tek başına ayakta kalıyor.

Şenay: Kitapta yer alan italik yazıların, sayfa altlarında ya da kitabın en arkasında açıklamaları yoktu.

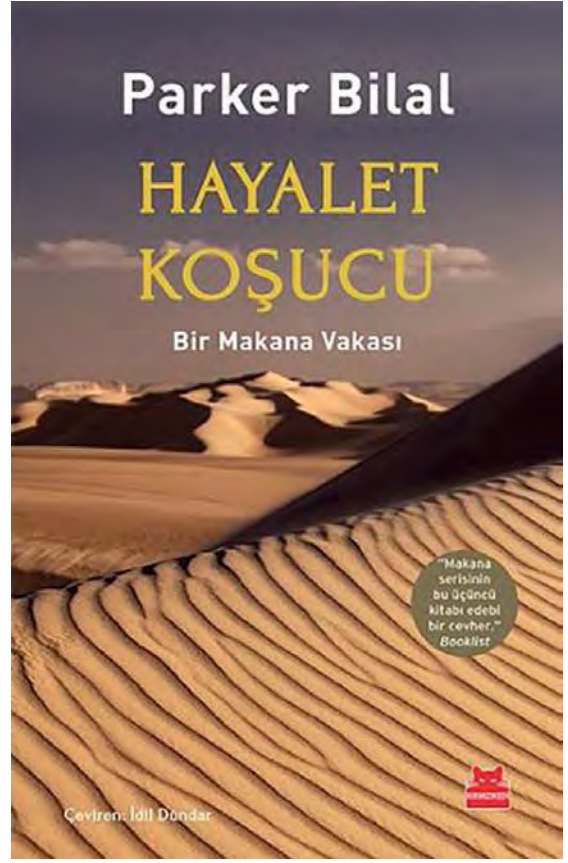
Saliha: Google'a sor demişler yani.

Gözde: Evet ama ben bunun yanlış olduğunu düşünüyorum. Bence sayfanın altında açıklanmalı.

Şenay: Ev sahibi, Makana'ya hep "Ya Başmühendis" diye hitap ediyor ama adam mühendis değil. Mesela bunun açıklanmasını beklerdim. Polis memuruna komiserim demek gibi bir şey mi acaba?

Saliha: 289. sayfadaki fanatizm tasvirini okumak istiyorum. *"Orada bulunmaları için hiçbir neden yoktu, onların savaşı değildi. Ama bunlar gerçek fanatiklerdi. İnsanlar onlara vız geliyordu, sadece uğrunda ölecek bir dava arıyorlardı."* Daha güzel bir tanım olabilir mi?

Mine: Ben de şu cümleyi beğenmiştim. *"Zihni şahlanarak koşmayı sürdürdü. Döndü, teneke testilerden bir kuleyi başının üzerinde dengede taşıyan bir kadına çarptı. Kendi çevresinde döndü. Hiçbir şey hatırladığı gibi değildi. Ne sokaklar,*

ne gürültü, ne de kötü bakışlı adamlar. Bambaşka bir ülke gibiydi. Beş yıl önce bu kadar kör olabilir miydi? Aklı bunları fark etmeyecek kadar havada? Çarşığı Alaattin'in parıltılı harikalarla dolu mağarası gibi anımsıyordu. Şimdi gördükleri göz boyamak amacıyla tasarlanmış sıra sıra ucuz, ıvır zıvır, beceriksizce taklit edilmiş eselerdi. Ruhu tatmin etmekten ziyade insanı kandırmak için." (Sayfa 9) O parıltıyı ve arkasındaki kazanmış sahteliği, ucuzluğu çok iyi yansıtıyor bu cümleler.

Cansu: Batılılar genelde doğu toplumlarını hafif oryantal, efsunlu ve egzotik yansıtırlar ya, aslında öyle bir şey yok.

Gözde: Cehaleti örtmek tamamen.

Şenay: Peki, yazar kendi adıyla roman yazıyor, mahlasla da polisiye yazıyor. Aslında kim olduğunu herkes biliyor. O zaman neden mahlas kullanıyor?

Saliha: Utanıyor mu acaba?

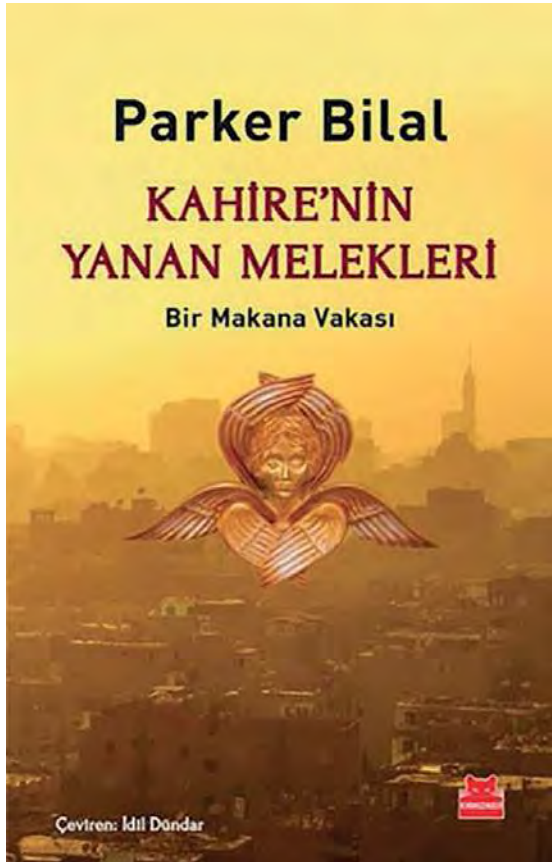
Mine: Polisiye meraklısı anneanneye saygıdan olabilir.

Şenay: Anneanneye bak sen!

Saliha: Çok ilginç bir aile.

Şenay: İlginç geçmişi olan yazarların kitapları da ilginç oluyor.

Cansu: Çok kültürlü oluyorlar.

Şenay: Antikacı yaşlı bir adam vardı. “Bana kalırsa olanlar bir nedenle oluyor. O sırada görmiyor olabiliriz. Gerçekten de nedenlerin açıkça ortaya çıkması yıllar alabilir ama her zaman bu olanların oturduğu bir kalıp vardır.” Ermiş bir antikacı!

Mine: Aslında kalpazan.

Saliha: Kurban gözüklenler başka alanlarda suç işliyor.

Çınla: “Kısacık bir anda hem katilin hem de kurbanın hayatlarını sonsuza dek değiştirecek şiddet patlamaları. Çoğu cinayet önceden düşünülmmeden, planlanmadan işlenir. İnsanlar en yakın olduklarını öldürürler: Sevdiklerini, karılarını ya da kocalarını, kardeşlerini veya komşularını. Bir öfke anında, kızgınlıkla kavranmış bir mutfak bıçağı, tuğla, çekiçle ya da kafalarına bir yastık bastırıp karşı koyacak gücü kalmayınca kadar tutarak öldürür. Uyurken gaz yağına bulayıp bir kibrit çakar, avluda dikilip panjurların ahşap kanatları arasında çakan alevleri izler. Daha fazla devam edemeyecekleri için öldürürler. Taciz, nefret, sessizce ıstırap, hiddet, kıskançlık...” (Sayfa 53) Bu paragrafı okuduktan sonra şöyle dedim kendi kendime: Eğer bu bir doğru polisiyesiyse o zaman ortada

planlanmamış, öfke anında gerçekleşmiş bir cinayet olmalı! Öyle de oldu...

Mine: Boşa gitmemiş, 221B derginin Bilgi Üniversitesi’nde 2016’da verdiği “Dünyanın Polisiye Roman Haritası” eğitimi! Artık hangi gelenek nasıl polisiye yazar, biliyoruz.

Çınla: Kesinlikle! Roman da yazarın kendisi gibi hem batılı hem de doğulu. Babası Sudanlı, annesi İngiliz yazarın bu iki ülkede de bir süre yaşamış olması iki ayrı kültürle büyüdüğünü gösteriyor. Kitap en baştan biri batılı biri doğulu iki yazardan yani Lewis Carroll ve Mevlânâ Celâleddîn-i Rûmî’den alıntılarla başlıyor. Parker Bilal’i okurken sanki bir yandan da ne kadar doğulu ve ne kadar batılı olduğunu sınıyordum.

Cansu: Polisiye olarak beğenmedim. Çok dağıldım. Sistematik bir şekilde ilerleyip sonuca ulaşmıyor. Etrafından dolaşıyor, tesadüfen basit bir sonuç çıkıyor. Ben hep bir önceki basamaklar bir işe yarasan istiyorum. Buradaki olay örgüsünün çözümünü sevmeydim. Basit kaldı bence.

Mine: Anlatımın zenginliğine uymadı diyorsun.

Cansu: Yazarın ilk polisiyesi olduğu için olabilir.

Şenay: Bana da çok karışık geldi.

Saliha: Ama Ortadoğu zaten çok karışık.

Cansu: Ülkeler, siyasi geçmişler, olaylar karışık olabilir ama yazara düşen onları düzenlemek değil midir? Karakterler de özgün değil.

Saliha: Yazar da aynı bölgeden olduğu için kendisine sade gelmiştir belki.

Mine: Yazarın Barselonalı kadın dedektifi beğenilmiyor ve basılmıyor ama Makana romanları tutuluyor. Karakterler bize göre özgün değil. Oysa doğu, batıya gizemli ve farklı geliyor.

Saliha: Altıncıyı yazabildiğine göre tutulmuş.

Şenay: Tutulmasının sebebi bilinmeyen ve merak edilen dünyaları anlatması bence.

Cansu: Hak yemek istemem, edebi dili fena değildi. Kızın kaybolmasının anlatıldığı kısımlar çok güzeldi. Kendi kızıyla yaşadıklarının anlatımı da oldukça başarılıydı.

Şenay: Son olarak Makana’dan bir yemek tarifi okumak istiyorum: “Mutfakta tabak kadar sert bir ekmek dilimiyle küçük bir kırmızı soğan buldu. Ekmeği yenecek bir şeye benzemeye başlayacak derecede yumuşayana kadar suyun altında tutup birkaç kez gaz alevinin üzerinde çevirdi. Kahve yapmak için önce suyu kaynattı, sonra ateşi kısıp dikkatle taze çekirdekleri kattı, sonra alevi tekrar harlattı. Koyu kahverengi sıvı bakır cezvede mutluluk kabarıkla çıkarken soğanı ince ince dilimledi, üzerine kırmızı shatta biberi ve limon suyu gezdirdi.” (Sayfa 271)

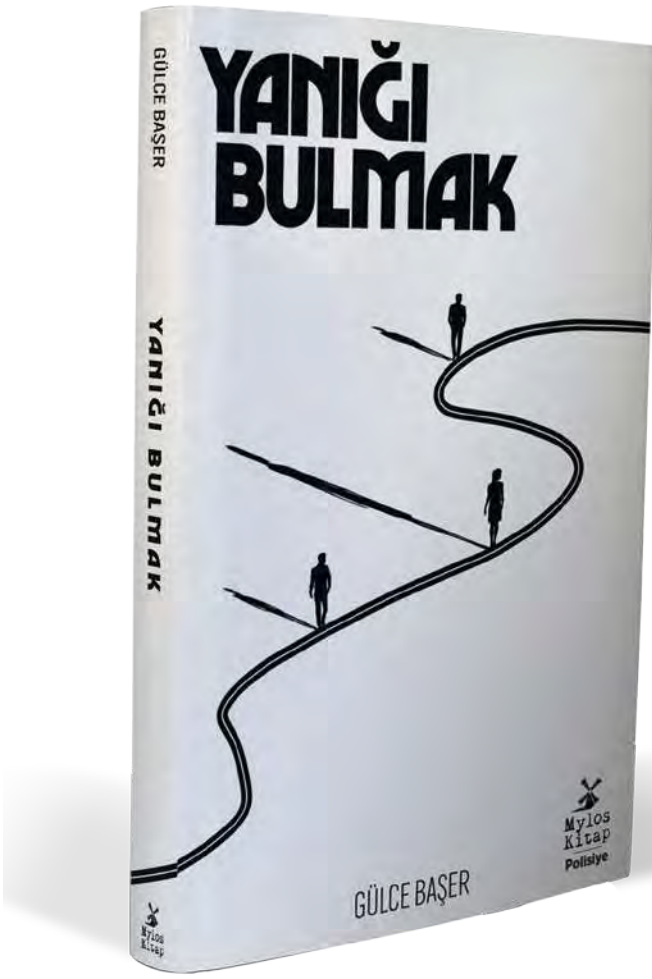
Mine : Hepimize afiyet olsun.

AKIN SEVGÖR

TÜM
KİTAPÇILARDA

İ S İ M S İ Z M E T İ N

M Ü Z İ S Y E N İ N
Ö Z G Ü R Y A R A T I M İ N A
D A İ R

**TÜM
KİTAPÇILARDA!**

YANIĞI BULMAK

GÜLCE BAŞER

